

J. V A R E S

NÕUKOGUDE
E E S T I
TAASSÜND



NÕUKOGUDE EESTI TAASSÜND

A-15624_v

J. VARES

NÕUKOGUDE EESTI TAASSÜND

Valimik artikleid ja sõnavõtte
(1942–1945)

RK

POLIITILINE KIRJANDUS
TALLINN 1945

Hitlerliku fašismi eellaine Eestis

1933./1934. a.

Lugupeetud seltsimehed!

Kui meie vaatleme voolavat jõge, siis kerkib meil küsimus, kust ta oma alguse saab, millised harud ta veestiku moodustavad. Ajaloo voolu jälgides peame samuti tagasi vaatama noile sündmusile, mis on mõõduandvad olnud nende tohutute vereojade tekkimisel, mis nüüd Euroopa mandril jooksevad ja kogu maailma uputada ähvardavad. On roimi, mida pikemat aega ette valmistatakse ja kavatsetakse.

Hitleri poolt süüdatud praeguse maailmatulikahju esimese läigatusena võiksime registreerida Saksa riigipäevahoone kurjakuulutavat tulekuma 27. veebruaril 1933. Siit algab võimule rühkiva hitlerliku fašismi roimade areng, mis on lakkamatult ja pidevalt tõustes paisunud nüüdsete maailmavallutamise tapatalgute käigus loendamatute ja totaalsete massmõrvade seeriaks. Hitleri võimuhaarang ja seda sissejuhatav tulekuma oli signaalsiks Euroopale, et on algamas kõige verejanulisem ajajärk rahvaste ajaloos. Verepulma ennustuseks lavastati tulevärk. Ühes nende tulekeeltega tõusis vardasse haakristilipp, ühes verise terroriga heisati lehvima vägivalla jube sümbol.

Veel kord pilku heites lähedasse minevikku ja katsudes iseloomustada seda süngete sündmuste ajajärku, peame mainima, et sellal kogu maailma kapitalism siples kestva ja süveneva kriisi küüsis, kartes ja oodates uusi vapustusi majanduslikul ja muudel aladel. Mitte ainult tööstuse, vaid ka põllumajanduse alal puhusid vilud ja visad kriisituuled ja pangad lõdisesid valuutaraskuste ja pankrotitondi ees nagu loomad tapamaja lävel. Poliitilisel alal võis märgata vahekordade teravnemise tõusu kõigi kapitalistlike maade vahel, vastuolude süvenemise tunnuseid ka nende maade sisemises elus. Kodanlik patsifism oli pärast I imperialistlikku sõda luilutanud ja uinutanud desarmeerimise illusioonidega kõiki kergeusklikke, suigutanud aastate kestes Rahvasteliidu petliku autoriteediga. Nüüd seisis ta järsku abitult ja silmi hõõrudes rahuarmastuse lõhkise küna ees ja pidi mõtlema relvastusele kui ainsale abinõule. Juba lõhnas uue verise sõja järele. Fašismi võimuletulek Saksas ja revanši meeleolude leegiks lõõsumine ja tormiks puhumine oli selle ajajärgu pöördeliseks tõukejõuks ja järgnevate sündmuste stimuleerijaks. Kõik fašismi eel- ja järelmanöövrud ja poliitilised mahhinatsioonid paiskasid Euroopa relvastuse palavikku ja see sõjaoh

levis kiiresti üle maakera. Jaapani ja Saksa lahkumine Rahvasteliidust oli täiendavaks ähvarduseks ja väljakutseks. Võitlus uute turgude, toor- materjalide ja nende kasutamise ümber oli vallandunud. Majanduslik autarkia ja kaubanduslik tollisõda olid sissejuhatuseks uuele sõjale juba olemas ja käimas. Äärmine natsionalism ning šovinism tüüris kõiki kapi- talistliku maailma valitsusi sõjalise imperialismi sõiduvette. Sõjainstinktide kultiveerimise ja arenemisega pidid kohanema ka vastavad parteid, nende vallutusiideede kandjad ja kehistajad. Oli selge, et säärased parteid pidid tekkima, ja nad tekkisidki. Itaalias oli fašism juba varem võimu haara- nud. Kui Mussolinile kunagi kuulus initsiaatori värskes kuulsus ja Hitle- rile imitaatori luitunud loorberid, siis nüüdsest peale osad vahetuvad. Uue Euroopa kontserdi esimest viiulit kipub vägisi mängima endine kapral Hitler. „Uue korra“ kantsler asub (30. I 33) rauk Hindenburgi õnnista- misel likvideerima kommunistliku partei tegevust Saksas ja toetama teiste maade valitsusi samas suunas. Kõikidel on muidugi veel meeles fašistlik kohtumõistmine sm. Dimitrovi üle ja tema heroiline vastusüüdistus. Varsti (14. VII 33) on rahvussotsialistlik partei ainuke lubatud organisatsioon. Hindenburgi surm (2. VIII 34) ühendab Hitleri isikus riigipresidendi ja riigikantsleri. Nüüd on metsalise rada tõkkeist puhastatud. Hetk oli mit- meti soodus. Pikemat aega (üle 4 aastal) kestnud kaubanduslik ja põllu- majanduslik kriis oli teed valmistanud ja tõukas laostunud keskkihte fašismi mõrda. Ühtlasi süvendas see asjaolu rahvusvahelisi konflikte. Töötute suur tõus andis fašismile omakorda võimaluse arendada küllalt tõhusat demagoogiat, isegi tööliste ridades. Pole ime, et teatav pind fašismi tekkimiseks oli olemas. Vähe sellest! Fašism muutus teataval määral moeasjaks, poliitiliseks „voolujooneks“, eksport-, importkaubaks euroopalikus, isegi planetaarses ulatuses, kaubamärgiga „made in Ger- many“. Ei kestnud kaua, kui kõik maad ja rahvad hakkasid tundma haak- risti haarmeid ja kartma fašismi katsesarvi. Pruun taud levis kõva propa- ganda saatel. Kui tähniline soetõbi märkis ta oma plekkidega Euroopa kaarti. Lisaks haakristile tekkisid „tuliristid“ ja teised uue korra süm- bolid. Täienduseks Mussolinile ja Hitlerile kerkisid fašismivärdjad nagu seened pärast vihma: Mosley, Degrelle, de la Roque, Quisling ja teised quasi-fašistid alustasid fašistlikku ringmängu, ulatades kätt ka meie Sirgu- Larka kambale.

Fašistlik ristämblük kodus võrku, luurates saaki, luues rakukesi igale maale, soetades „trooja hobuseid“ igasse riiki, et teostada riigipööre seest- poolt. Viienda kolonni kaadrid kasvasid jõudsasti kõikjal. Seda mee- todit laiendati järk-järgult ja kavakindlalt. Pole ime, kui see murdlaine jõudis ka Eestini. Kus mujal, kui mitte Baltimail, arvas Hitler soodsaima pinna olevat oma mõjupiirkonna avardamiseks. Kus mujal võis olla nii sakslusega läbiimbunud pind sõnakuuleliku kaadri moodustamiseks. Mee- nutagem vaid saksa turistide ja hitlerjugendi tungi kodanlikusse Eestisse, kus neile lahkel käel anti suvitamis- ja kihutustöö-võimalusi, keelamata

teha pildistusi meie maal ja Nõukogude Liidu piiril. Meie noorsugu juhiti tihedasse kontakti nende fašismi eelsalkadega ja nii võis jõudsasti ja silmanähtavalt areneda prohitlerlik liikumine, mida ruttas juhtima kurikuulus vapside organisatsioon. Demagoogialaine veeres üle maa, vallandus terav sulesõda, tekkis kibe ideeline võitlus kahe leeri vahel. Kodanliku Eesti kirjanikkond koos töötava rahvaga sööstis esimesena fašismivastasesse võitlusse, seda üsna ennastsalgavalt ja julgelt.

Vanameister Ed. Vilde kirjutas koguteoses „Vastutusrikkal ajal“: „... See liikumine seisab meie ees — ühel käel landesveerlik parun, teisel käel appipalutud papp. See koalitsioon on programm. Ja see programm on sitikmust tagurlus. Pääseb see koalitsioon oma programmiga võimule — olgu legaalsel, olgu vägivaldsel teel —, siis lüüakse meil kohe kõigist tornidest surmakella vabale vaimuelule ja demokraatialle... Kui need päevad minu õnnetu Eesti üle peaksid tulema, siis löön silmad maha haritud maailma ees ja nutan häbi pärast, et olen eestlane...“

Ja need päevad seisid tõeliselt meil ukse ees. Fašistlik pööre näis olevat päevade küsimus. Kõigi teisitimõtlejate saatus rippus juuksekarval, ja ainult Sirgu-Larka kohmetu saamatus vältis sellal Eesti otsese paiskumise Hitleri embusse. Nagu kõikjal, oli ühiskondlik kriis ka kodanlikus Eestis jõudnud ummikuni. Eesti kodanluse valitsemisvõimetus, vähemalt demokraatlike meetoditega, oli päevselge. Haarati kaitseseisukorra abinõude järele, pandi kehtima tsensuur, mis aina valas õli tulle. Parlamentlikud meetodid rebenevad; ei teata, millega end päästa. Hädakisa „kõva kää“ järele kasvab, nõutakse peremeest majja, ja pole ime, kui viimaks see kõva käsi hakkab viirastuma vapside malaka näol. Tekib siseheitlus massifašismi, individuaalfašismi ja quasi-korporatiivse korra vahel, areneb üldse lahing võimu ümber.

Viimaks avastatakse patuoinas, kelleks või milleks osutub ei miski muu kui kodanliku Eesti põhiseadus, mis pidi olema halb. Halb, siis halb, eks siis või seda muuta. Naiivselt ja lihtsalt otsustatakse luua uus põhiseadus, mis oleks igavene ja põline ning lunastaks vaese eesti rahva. Põhiseaduse muutmise meelõksu meelitatud vapsid lasevad endid hiljem (12. märtsil 1934) sama uue 30. jaanuari põhiseaduse paragrahviga lüüa. Pääseb valitsema poolfašistlik triumviraat ja poolkorporatiivne kodadesüsteem. Ent Saksamaa ristämblük ei lase oma võrgu äärele sattunud kärbest nii kergesti lahti. Hitleri verised plaanid nõuavad teostamist. Fašismi positsioonina on Eestil suur erikaal. Haakristi kummitus kollitab lakkamatult, Saksa võimurusikas paisub päev-päevalt. „Vähem võid, rohkem kahu-reid!“ kostab teutoonide laagrist. Pealesurutud kaubalepingutega peab Eesti hoolitsema, et kõik, mis kõlbab sõjaks, voolaks Saksamaale. Juba on tunda fašistliku ähvarduse hüpnootsi, mille mõju on sarnane latsutava kobramao fikseeriva pilguga, kus ohver tardub ja ise söödaks langeb. Reageerides sellele hüpnootsile Hitleri saagiadne pilgu ees, jätkasid Balti riigid oma näilikult iseseisvat olulust, arendades kõigiti fašismile meelepärast

poliitikat, tehes vastastikku viisakusvisiite. Oli aeg, kus ministrid aina lendasid, kindralid nõu pidasid ja diplomaadid askeldasid. Kõige selle taust oli küllalt selgeilmeline. Meie ei pea unustama seda rohkearvulist saksa saatkondade kaadrit, mis paisati Balti riikide valitsuste juurde. Meie ei pea unustama seda, et meie kodanliku valitsuse koosseisus figureerisid „trooja hobused“ — lakitud ministrid ja tüsedad kindralid, kes hiljem Saksamaale siirdusid, et koos sakslastega noort nõukogude võimu peletama tulla.

Verine ähvardus, mis alates 1933. aastast oli rippunud meie maa kohal, on nüüd rullunud üle meie külade ja linnade, jättes neist varemed ja rusuhunnikud. Meie teame, mis meile ja meie maale on toonud fašistlikud röövlid ja mis nad meilt on võtnud. Toonud on nad meile hukatust ja surma. Julmima vägivalla ja jõhkraima terrori saatel võetakse ja viiakse meilt kõik, mis meil on kallimat. Elajaliku toorusega tahetakse hävitada kõik meie kultuuriväärtused, tahetakse pühkida maapinnalt eesti rahvas. Tahetakse taastada parunite ja mõisnike jõhker võim, et vähesed ellujääjad võiksid orjadena teenida meile tuntud saksa degenereerunud röövrüütleid. Ei jõua loetella kõiki roimi ja massimõrvu, ei jõua unustada noid mõnitusi ja irtitusi, ei jõua meie meeles pidada kõiki ülbeid teotusi, mis on osaks saanud ajutiselt vallutatud Eesti elanikele. Laste, naiste, raudkade hädakisa ei tuhmu kunagi meie kõrvus. Teame, et igal sakslase sammul tärkavad verised lilled ja läigivad valupisarad. Jultunud vallutaja on rakendanud tööle eesti rahva vapslikud reetjad ja kaitse-isamaaliitlikud kintsukaapijad, kes tahavad orjadeks müüa kogu eesti rahva. Häbi ja needmine neile rahvavaenlastele! Ei pea kunagi teostuma jõukate unistus, et sakslased neile tagasi annavad need maad ja metsad, mis kuuluvad nõukogude korra kohaselt kogu töötavale rahvale. Meie ei anna kunagi käest oma rahvuskultuuri ja neid vabadusi, mis meile osaks said pärast 21. VI 1940. a. pööret. Pika aja jooksul ettevalmistatud fašistlik roim peab pälvima kõige karmima karistuse. Tekib küsimus: millest oli tingitud ja millisel taustal võis tekkida säärane kultuuriähvardus Euroopa südames, Saksamaal, mida on peetud filosoofide ja luuletajate maaks? Meenutagem sm. Stalini sõnu: „Fašismi võitu Saksas ei tule vaadelda ainult kui tööliklassi nõrkuse tunnust ja tema reetmise tulemust sotsiaaldemokraatide poolt, mis tasandas teed fašismile. Seda tuleb vaadelda ka kui kodanluse nõrkust, kui selle tunnust, et kodanlus pole enam võimeline valitsema vanade parlamentarismi ja kodanliku demokraatia meetoditega, millest tingituna ta on sunnitud sisepoliitikas pöörduma terroristlike meetodite kasutamisele; see tõendab, et ta pole suuteline leidma väljapääsu praegusest olukorrast rahuliku välispoliitika alusel, millest tingituna ta on sunnitud pöörduma sõjapoliitikale.“ Sellest aspektist vaadelduna paistab nii mõnigi lähema mineviku sündmus selgema. Meie saame aru neist kombinatsioonidest, mis tekitasid fašistlikku lainetust Balti basseinis 1933./1934. aastal. Fašistliku Saksamaa revanšlikuks päästerõngaks pidi saama sõda ja

tema „uus poliitika“ kujunes kõigiti keiser Wilhelm II taotluste koopiaks, kes ka omal ajal okupeeris Ukraina, alustas sõjakäiku Leningradi vastu ja muutis Balti riigid selle rünnaku platsdarmiks. Samad plaanid tiivustasid Hitleri ta võimuletuleku esimestest päevadest, ja selles suunas oli ette nähtud ka Eesti fašiseerimine. Meie teame, milline hädaoht ähvardas meid siis ja milline tulevik ootaks meid Saksamaa kolooniana. Küsimus on lihtne: kas jääda vabaks omakultuuri ja sotsialistliku ülesehitustöö õnnelikuks maaks või muutuda saksa parunite orjadeks ja alamaks töökaadri materjaliks.

Eesti töötav rahvas — töölised, talupojad, haritlased! Mitte kunagi ei pea teostuma meie orjastamine põliste verivaenlaste poolt! Meie armast kodumaad praegu tallav ja laastav fašism tuleb hävitada! Meie sünnimaa, meie väike rahvas peab jälle vabaks saama, et võiks jätkuda meie ülesehitav sotsialistliku kultuuri arenemine! Kõik eestlased võitlusse veriste fašistide vastu! Veri ihkab vere hinda! Saksa hirmuvalitsus pole suutnud hävitada eesti rahva vabadusearmastust ja võidutahet. Koos sõbralike Nõukogude Liidu rahvastega võidame meie põlised orjastajad! Mitte esimest korda ei seisa meie silm silma vastu oma verivaenlasega. Meile omase visadusega, ennastsalgava vaprusena võideldgem ka nüüd, et kaasa aidata meie maa vabastamisel vaenlase ikke alt! See vabastus ei jää tulemata, meie võidupäev pole enam kaugel, kus võime vastust nõuda nende roimade eest, mis on osaks saanud meie rahvale. Näitame, et oleme eestlased ja Nõukogude patrioodid, kes pigemini surevad, kui endid orjastada lasevad!

Surm hitlerlastele!

Võit jääb meile!

Elagu meie armastatud väike sünnimaa!

Elagu Nõukogude Liidu suur vabade rahvaste pere ja nende kestev sõprus!

Elagu meie võitude organiseerija ja suur rahvaste sõber sm. Stalin!

Tšeljabinškis 7. jaanuaril 1942

Töötava rahva solidaarsuse päeval — 1. mail

Kallid Eesti kodanikud — töölised, talupojad ja haritlased!

Pingeliste, vihaste ja raskete võitluste keerises, Suure Isamaasõja olukorras oleme tänavu jõudnud kogu maailma töötava rahva solidaarsuse ja võitluse päevani, 1. maini. Üle 50 aasta pühitsetakse seda kevadpäeva rahvusvahelises ulatuses ja töötava rahva poliitilis-moraalses üksmeeles. Alles aasta tagasi võisime meie tähistada 1. maid olukorras, kus Nõukogude Liidu rahvad veel polnud kistud sõtta, kus seisime keset ülesehitavat tööd ja paremaid lootusi.

Ent fašistlike röövvalutajate reetlik ja kuritahtlik kallaletung Nõukogude Liidule tabas järsku ja ootamatult kõiki meie loovaid üritusi, sundides meid lahkuma oma sünnimaalt, mis oma geograafilise asendi tõttu varsti pärast sõja algust osutus tule piirkonnas. Üle 10 kuu on kestnud Punaarmee kangelaslik heitlus sissetungijate vastu. Säärases lahinguolukorras on saabunud 1. mai.

Kui rahu ajal mai oli rõõmsaks kevade-pidupäevaks ja töötava rahva jõudude paraadiks, siis tänavu kujunegu see kõigi vabadustarmastavate rahvaste demonstratsiooni ja ülevaatuse aktuseks — võitluste pühaks. Enam kui kunagi varem on vajalik rahvusvaheline solidaarsus. Kui tahetakse purustada fašism, kui tahetakse kiiremini hävitada hitlerism, siis peab veel rohkem kõvenema fašismivastane ühisrinne. Rõõmustaval viisil võime tänavu nentida rahvusvahelise ühtsuse ja üksmeele tunde tõusu. Kui Kanada arst pakub oma tööoskust ja elu, rõhutades: „Teie maa sõdib meie kõikide eest... Teie võitlus on meie võitlus. Venemaa võit — see on kogu inimkonna võit“ või ehk kui Ameerika talupoeg kirjutab: „Kaitstes oma maad teie kaitsete kogu inimsugu“, siis peab siin rääkima sügav solidaarsusetunne. Päev-päevalt suureneb kogu maailma rahvaste poolehoid Nõukogude Liidule ja võidukale Punaarmeele. Esmakordselt võisime tähistada sellist vabadustarmastavate rahvaste üldist poolehoidu Hispaania patriootide vabadusvõitluse puhul Franco ja tema abistajate, interventide vastu. Mitte asjata ei vaata kogu maailma rahvad Nõukogude Liidule kui vabaduse ja demokraatia eelväele, mille vastu puruneb verine hitlerism. Suur Isamaasõda ja Punaarmee hiilgavad võidud on võrratult lähendanud kõiki maailma rahvaid meie suure kodumaaga: terve Ladina-Ameerika, Austraalia, India, Ameerika Ühendriigid, Inglismaa, kõik slaavirahvad

toetavad üksmeelselt meie võitlust. Kõigi okupeeritud maade rahvad näevad aga Nõukogude Liidus oma liitlast, oma vabastajat, oma tuleviku panti, ja see usk, see ühise saatuse tunne seob kõiki kaasvõitlejaid, see julgustab võitlema. Eriti tänavu tunnevad kõik rõhutatud ja fašistlike vallutajate poolt orjastatud rahvad, et on olemas siiski jõud, mis võis ja suutis peatada hitlerliku sõjalaviini, mis võis üritada saksa sõjamasina purustamist ja mis viib fašismi hävitamise võiduka lõpuni.

Selleks jõuks, mis toob vabastamist kõigile neile rahvastele, kes vaevlevad praegu metsiku okupatsiooni ikke all, sealhulgas ka eesti rahvale, on kangelaslik Punaarmee.

Tähistades 1. maid tajume kõigi nende jõudude arvulist ja moraalselt suurt, mis toovad lõpliku võidu neetud fašismi üle ja vabastavad maailma sõjakoledest. Meie võime teha rõõmustavaid kokkuvõtteid oma tööst ja võitlusest. Vaenlase jõud on tublisti murtud, ja pole kahtlust, et fašistliku Saksamaa lõplik purustamine pole kaugel, kui kõik vabadustarmastavad rahvad üksmeelselt ja ennastalgavalt liituvad relvavendluses, nagu on liitunud kõik Nõukogude Liidu sõbralikud rahvad.

Nõukogude Liidu töötav rahvas on ikka võidelnud kogu maailma töötava rahva ühise rinde ja rahvusvahelise üksmeele eest. See võitlus on temale olnud ülevaks eesmärgiks ja pühaks asjaks. Olles kasvatatud kõigi rasside ja rahvaste üheõigusluse vaimus, ei kanna Nõukogude Liidu töötav rahvas mingisugust viha teiste rahvaste vastu, vaid vastuoksa, arendab sügavat rahvusvahelise solidaarsuse ja üksteise mõistmise tunnet ka praeguses halastamatus võitluses hitlerliku Saksamaa vastu. Ka tänavu kutsumavad Nõukogude Liidu rahvad kõiki üksmeelsele võitlusele hitlerliku türannia vastu, mis ähvardab kogu maailma rahvaid. Hitlerism hävitatakse! Selle loosungiga tähistagem tänavu 1. maid. Meie kõikide ülesanne on kõigiti kaasa aidata Punaarmee pingutustele, sest vajalik on, et kõik rahvad võrdselt osa võtaksid sellest hiiglaheitlusest Isamaasõja rindel, et keegi ei loodaks teiste ohvritele. Meie, eestlased, kes me kanname põlist viha saksa vallutajate vastu, peame omalt poolt tegema kõik, et vabastada meie sünnimaa, meie armas väike Eesti! Nagu on taas ärganud loodus ja vabanenud talveunest ning külma rõhuvast survest maapind, nii pead ka vabanema sina, ajutiselt vallutatud ja alistatud, ent mitte võidetud kangelaslik Eesti! Nagu päikese soojendav, uuendav ja elustav valgus töötab vabanemist talvekõidikutest, nii toob võidusära pääsemise fašistide orjusest ja lunastab kõik meie piinad ja kannatused. Meie peame uuesti vabaks saama, nagu olime seda alles aasta tagasi! Meie võidame tagasi oma kultuuri, oma iseseisvuse...

Eesti vennad ja õed, töotagem ja vandugem tänasel pidupäeval võidelda fašistlike röövvallutajate vastu, selle neetud „uue korra“ vastu, mis ähvardab hävitada kõik rahvad ja muuta Euroopa ja kogu maailma suureks kalmistuks! Meie peame tegema kõik, et kiiremini vabastada meie piinatud rahvas fašismi õudse ikke alt. Eesti rahvas ootab meid kui vabasta-

jaid. Eesti rahvas on teadlik, et Punaarmee võidud toovad vabanemise, et võidupäev ei ole enam kaugel. Ent eesti rahvas teeb ka seal, vaenlase keskel, kõik, et meile kaasa aidata selles vabastusvõitluses. Tundku neetud hitlerlane igal sammul eestlase ähvardavat kättemaksuiha! Näidakem, et oleme tulised patrioodid ja oma vaprate esivanemate väärikad järglased! Makskem kätte kannatuste, tapmiste, teotamiste ja vägivalla eest! Koos Nõukogude Liidu rahvastega ja kogu maailma demokraatiaga meie purustame fašismi!

Seltsimehed! Täna sel kogu maailma rahvaste solidaarsuse ja võitluse tähtpäeval tervitan teid palavalt ja soovin kõigest südamest lõpliku võidupäeva peatset saabumist! Võiduga fašismi üle otsustatakse Euroopa ja kogu maailma tulevik, taastatakse kõigi ajutiselt vallutatud maade rahvaste vabadused. Saagu tänavune kevad sõja, võitluse ja võidu kevadeks!

Lenini-Stalini lipu all edasi saksa fašistlike vallutajate lõplikule hävitamisele! Surm veristele okupantidele!

Elagu taas-vabanev Eesti!

Elagu Nõukogude Liidu rahvaste ja kõigi teiste vabadustarmastavate rahvaste tihe sõprus!

Elagu kangelasliku Punaarmee võitude geniaalne organiseerija, suur väejuht Stalin!

1. mail 1942

Kõne NSVL Ülemnõukogu istungil

18. VI 1942

Seltsimehed saadikud!

Juba peaaegu aasta on saksa fašistlikud vallutajad peremehetsenud Eestis, alistades eesti rahvast ennekuulmatutele kannatustele ja irvitustele. Ohjeldamatu julmuse ja terroriga on hitlerlased eestlaste rahvusliku riikluse jalge alla tallanud ja hävitanud Eesti poliitilise ning majandusliku iseseisvuse, mida meie maa omas nõukogude võimu päevil.

Saksa okupandid hävitavad meie kultuuri. Surma ja hukatust töid fašistlikud okupandid meie maale. Hävitades kultuuriväärtusi, riisudes ja laastates linnu ja külasid, on hitlerlased Eestis metsikul kombel surmanud mitu tuhat rahulikku kodanikku — naisi, lapsi ja rauku.

Saksa fašistid tahavad hävitada ja maapinnalt pühkida tööarmastaja eesti rahva. Kuid eesti rahvas, kes surmani vihkab saksa okupante, neid „penirüütlite“ järglasi, võitleb mehiselt ja vapralt oma fašistlike orjastajate vastu.

Eesti rahvas on ajutiselt heidetud saksa okupantide võimu alla, kuid ta ei ole alistunud, ta ei ole vaenlasele alla vandunud. Kõik Eesti patriootide pilgud on pöördud Moskva, Nõukogude Liidu pealinna poole, kus elab ja töötab suur Stalin ja kust tuleb vabastus meie rahvale.

Inglise-Nõukogude lepingu ja Ameerika Ühendriikidega kokkuleppe sõlmimine kinnitas veelgi enam Eesti rahva veendumust oma peatses vabnemises hitlerliku võimude alt ja andis talle uut jõudu võitluseks saksa okupantide vastu.

Seltsimehed saadikud! Määratu rahulduse ja erutusega kuulasime meie täna välisasjade rahvakomissari seltsimees V. M. Molotovi ettekannet Inglise-Nõukogude 26. mai 1942. aasta lepingu üle.

26. mail 1942 Londonis sõlmitud Inglise-Nõukogude leping omab määratud rahvusvahelist tähtsust niihästi meie Suure Isamaasõja ajajärgul kui ka pärast selle sõja võidukat lõpetamist.

See ajalooline leping kiirendab hitlerliku Saksamaa ja tema agressiooni-kaasosaliste purustamist Euroopas, kiirendab meie võitu fašistlike vallutajate üle, kindlustab kõigi vabadustarmastavate rahvaste võitluse-sõprusliitu.

Inglise-Nõukogude leping liidu kohta sõjas hitlerliku Saksamaa ja tema kaasosaliste vastu Euroopas ning koostöö ja vastastikuse abi kohta pärast

sõda on leidnud siirast heakskiitu mitte ainult NSV Liidu ja Inglismaa rahvaste poolt, vaid ta on kutsunud esile ka vaimustatud vastukaja maailma kõigi vabadustarmastavate rahvaste hulgas.

Selle lepingu sõlmimine omab tõepoolest ülemaailmset tähtsust. Mitte asjata ei võetud lepingut meie vaenlaste laagris vastu õela sisina ja peakaotusega, sest et läbirääkimistel saavutati mõlemate maade vahel täielik kokkulepe edasilükkmatute ülesannete suhtes teise rinde loomiseks Euroopas 1942. aastal, mis on surmaotsuseks fašistlikule Saksamaale ja tema agressiooni-kaasosalistele Euroopas.

Eesti rahvas ootab, et meie liitlased — suured demokraatlikud riigid — teevad kõik, mis vaja, selleks, et luua teine rinne 1942. a., ja seega kiirendavad saksa fašistlike väehulkade purustamist.

Inglise-Nõukogude lepingu sõlmimine on suureks võiduks NSV Liidu targale välispoliitikale, mida juhivad suur juht ning väeülem seltsimees Stalin ja tema lähim kaasvõitleja seltsimees Molotov.

Inglise-Nõukogude 26. mai 1942. aasta leping kohustab kõiki Nõukogude Liidu rahvaid, sealhulgas ka eesti rahvast, rakendama kõiki jõude võitluseks saksa fašistlike vallutajatega, tegema kõik, mis vaja, selleks, et saavutada hitlerlike väejõukude purustamine 1942. aastal.

Töötame ja vannume kõigi jõudude ja vahenditega abistada kangelaslikku Punaarmeed suures võitluses hitlerlike röövsalkade purustamiseks ja meie kalli kodumaa vabastamiseks nende võimu alt.

Eesti rahva nimel ma toetan tervelt ja täielikult 26. mail s. a. sõlmitud Inglise-Nõukogude lepingut, mis on täna valitsuse poolt esitatud NSVL Ülemnõukogule ratifitseerimiseks, kui dokumenti, mis täielikult vastab Nõukogude rahva huvidele, ja panen ette see ratifitseerida.

Elagu kõigi ühendatud vabadustarmastavate rahvaste suur sõprusliit!

Elagu kangelaslik Punaarmee!

Elagu meie suur juht ning väeülem seltsimees Stalin!

Eesti noorsoo esindajate fašismivastane miiting

21. VI 1942

Noored eesti seltsimehed, kallid kaasvõitlejad!

Tervitan teid südamest tänasel noorte miitingul ja soovin, et teie tulised, suurest isamaa-armastusest ja nõukogude patriotismist kantud parimad mõtted ja tunded kostaksid kaugele, ajutiselt saksa okupantide poolt orjastatud eesti vendade ja õdede südameisse. Meie väike Eesti on küll vallutatud, ent mitte alistatud. Eesti rahvas on küll saksa fašistide poolt ajutiselt alla heidetud, ent mitte võidetud.

Rahva parimad pojad võitlevad praegu rindel, annavad okupantidele raskeid hoope ka tagalas.

Vaenlane on raevutsemas.

Olles sõja käigus hävitanud eesti rahva vabaduse ja iseseisvuse, röövinud paljaks meie maa ja rahva, tappes ja piinates, mõnitades ja teotades meie vendi ja õdesid, on fašistlikud roimarid ja hirmuvalitsejad asunud meie suurima aarde, rahva vaimuvara — meie kirjanduse hävitamisele, eesti rahva vaimu hukkamisele.

Ent nagu kalju külge needitud tulekandja, legendaarne Prometheus sai vabaks, nii vabaneb ka eesti rahvas fašismi ahelaist.

Meie võidame, seltsimehed! Meiega on kogu Nõukogude rahvas, meiega on meie kallis sõber seltsimees Stalin. Meiega ühes on meie vägevad liitlased — Inglismaa ja Ameerika Ühendriigid. Neil päevil sõlmis Nõukogude valitsus lepingu Inglismaaga ja kokkuleppe Ameerika Ühendriikidega. Läbirääkimistel Nõukogude ja Inglismaa, samuti Ameerika Ühendriikide valitsuse vahel saavutati täielik kokkulepe teise rinde loomise edasilükkamatute ülesannete suhtes Euroopas 1942. aastal. Neil dokumentidel on ülisuur ajalooline tähtsus. Nad kiirendavad hitlerliku Saksamaa purustamist ja lähendavad meie võitu fašistlike vallutajate üle.

Mul on õnn teile teatada, noored sõbrad, et ma võtsin osa sellest NSVL Ülemnõukogu istungist 18. juunil, kui ratifitseeriti Inglise-Nõukogude Liidu liiduleping sõjas hitlerliku Saksamaa ja tema kaaslaste vastu Euroopas ja sõprusest ning vastastikusest abistamisest pärast sõda.

Mehine eesti noorsugu! Inglise-Nõukogude Liidu leping 26. maist 1942. a. kohustab meid pingutama kogu oma jõudu võitluseks saksa fašistlike vallutajatega ja tegema kõike vajalikku selleks, et 1942. aastal täielikult purustada hitlerlik sõjavägi.

Eesti patrioodid! Täna sel päeval eesti töötava rahva 1940. aasta 21. juuni võitu meenutades, töötame võidelda nooruse uljusega ja eesti visadusega, kuni on hävitatud verine hitlerism! Saagu 21. juuni võidupäev uute võitude ennustajaks ja kuulutajaks!

Surm saksa okupantidele!

Kostku noorte võimas hüüd iga eestlase südamesse, haaraku see ta meeled ja tunded!

Noorte hüüd!

Me hüüd: „Surm vaenlasele! Kodumaa, saa vabaks!“

Oo, Eesti, kuula! See su noorte hõik.

Me püüd: kuul vihisev et täpselt märki tabaks, parooliks võitluses: „kas surm või võit!“

Me silmis moondunud on viha süüteaineks,
me südames kättemaksu loit.

Teos jääme — lahingutes sitketeks ja kaineks,
nii kaua, uuesti kui tõuseb koit.

Meis igas sangar peidul, kannatlik ja vapper;
täis surmapõlgust sammub iga noor.

Meid esivanemate kutsub sõjatapper
ja saadab leelutaji muistne koor.

Seepärast sakslastele süngeks saagu surmaks

me vanne: võita! võita! Tulle nüüd!

Me retk fašismile las moondub teenit turmaks,
kui Peipsist mereni käib sõjahüüd:

Ei sammu tagasi! Vaid ainult edasi! Puhkus
meid ootab siis, kui vaba Eesti pind.

Meid võimsalt innustab me rahvusline uhkus
ja rahuldusest tõuseb piinat rind.

Me veendund patrioodid — kangelaslik noorus,
kel meeles valus maaga hüvastjätt.

Pea käsi mehine (olnd lootus meie voorus!)
taas uljalt surub partisani kätt.

Ja kuis ka vaenlane me kodumaad ei laastaks,
kus esivanemate puhkab põrm,
käsiolev ajastu saab meie võiduaastaks,
ja siis võib jälle süda olla õrn.

Me päralt tulevik, me lihased on pingul;
ju näeme inimsugu rahunüüs.
Kord, tõelise kultuuri seistes kõrgel kingul,
meid haarab rõõmus elu analüüs.

Ja kõrgustesse üles, mis me peade kohal,
meid vaimukotkaste viib tiirlev lend.
Las maailm sünnivalus ümberringi vohab,
kus uuest' igäüks meist leiab end!

Eesti tuleviku ja olemasolu nimel!

Seltsimehed punaväelased, komandörid ja poliitilised töölised!

Tervitan teid kui võimsat lahinguüksust ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi, EK(b)P KK ja ENSV RKN nimel!

Juba 14 kuud peavad Nõukogude Liidu rahvad isamaalikkude vabastussõda hitlerliku Saksamaa vastu. Selle heroilise võitluse senised poliitilised ja sõjalised tulemused on näidanud, et saksa fašistide esialgsed plaanid, kui nad 22. juunil 1941. a. reetlikult alustasid pealetungi NSV Liidule, on täielikult nurjunud. Kavatsus hävitada Nõukogude Liit välksõja rünnakuga, isoleerida tema teistest maailmariikidest, on hitlerlastel kõigiti äpardunud.

NSVL, Suur-Britannia ja Ameerika Ühendriikide relvavendlus on äsjaste lepingute ja kokkulepete tagajärjel kujunenud võitmatuks jõuks. Nõukogude Liidu rahvad on ühises võitluses liitunud veel tugevamini, veel kindlamini soovis purustada koletislik fašism, hävitada hitlerism. Ja see kõigi vabadustarmastavate rahvaste soov täitub: fašism purustatakse!

Näib, et Hitler aimab oma kokkuvarisemist, mille pandiks on fašismivastase koalitsiooni järjekindel tugevnemine. Praegu valmistatakse ette otsustavat hoopi saksa fašistlikule armeele. Teise rinde avamine Hitleri vastu kollitab teda painajana, ja seepärast ruttab ta nüüd oma viimsete reservide paiskamisega lõunarindele, et enne kahe tule vahele sattumist saavutada veel mõningaid tagajärgi.

Nagu vihane haavatud metsloom viskleb fašism surmahirmus, katsudes — maksu mis maksab — veel kord kõrri karata ja pureda suure Nõukogude Liidu tuiksooni, et enne oma kokkuvarisemist rahuldada verejanu. Meeleheitlikult püüab Hitler päästa oma seisukorda paisates tulle kõik, mis kuskilt veel võtta annab. Vaenlane on koondanud ja kokku kraapinud kõik võimalikud saksa, itaalia, rumeenia, ungari, soome ja muude abimeeste reservid, kõik kokkuröövitud tehnilise varustuse, et suure relvastatud rusikaga katsuda anda hoopi võrdlemisi kitsal rindel — lõuna sektoris. Arendada pealetungi kogu rindel, selleks ei jätku Hitleril enam jõudu. Seltsimees Stalin oli teadlik sellest, et üksikul rindeosal fašistid võivad veel saavutada ajutist edu. Seda ajutist edu lunastavad hitlerlased tohutute kaotustega ja on kindel, et fašistlike vägede krampplikud pingutused lõpevad samuti krahhiga, nagu möödunud aastal katse vallutada Moskva. Vaadake, seltsimehed-võitlejad! Et Nõukogude Liidu suured ste-

pid tõeliselt muutuksid fašistliku röövarmee hauaks, selleks on vaja koon-
dada kõik jõud. Praegusel otsustaval hetkel on vajalik kasutada kõiki ole-
masolevaid võimalusi lõplikuks lahinguks, et kõigi vabadustarmastavate
rahvaste ühiste pingutustega panna seisma metsalise röövhüpe, murda fa-
šismi vastupanu ja anda surmav vastulöök verisele Hitlerile, et ta kunagi
enam ei saaks kiidelda oma „võitmatu“ armeega. Müüt saksa röövvaldaja-
te võitmatusest on ammu purustatud. Pidagu Hitler meeles eesti rahva
kõnekäände „Ära hõiska enne õhtut!“ ja „Pill tuleb pika ilu järele“. Ja
et pill tõesti tuleks pika ilu järele, selleks on praegu rohkem kui kunagi
varem vaja, et meie ühine ja ühtne vasturünnak toimuks kõikjal — rindel
kui tagalas, et ei oleks kohta, kus vaenlane puhata ja rahu saaks, et ei
oleks ühtki maad ega nurka, kust ta oma vägesid võiks paisata mujale,
uueks ähvardavaks rusikaks. Arusaamine ühise löögi kiirest vajadusest,
kõigi olemasolevate jõudude koondamise tarvidusest aktiivseks sõjaks, on
kõigi fašismivastaste suurriikide juures päevaselge. See on kõigi meie
liitlaste ja Nõukogude Liidu rahvaste, sealhulgas ka meie, eestlaste võidu,
tuleviku ja olemasolu pant.

Ei saa olla mingisugust tulevikku meie kodumaal Eestil ilma hitlerismi
purustamiseta. Meie teame, et fašistlikud röövvaldajad on hävitanud
kõik, mis hävitada annab: meie iseseisvuse, rahvusriikluse, meie kultuuri,
kõik meie saavutused majanduslikul alal, kõik meie tööstuse ja põlluma-
janduse. Eestist on saanud Saksamaa õigusteta provints — Ida-ala, mida
riisutakse armetult, kus valitseb kuulmatu vägivald ja terror. Vähe sellest!
Eesti rahvas on kurikuulsa balti paruni Rosenbergi käskkirjaga sunnitud
tähistama ja pühitsema meie orjastajate hitlerlaste saabumise päevi meie
küladesse, alevitesse ja linnadesse. Neid päevi nimetatakse jultunult ja
irvitades „eesti rahva vabastamise päevadeks“.

Seltsimehed! Kas võib veel olla jõledamat vabadusmõiste mõnitamist?
Timukas sunnib suudlema oma eestlaste verest nõretavaid käsi.

Eesti rahvas peab sundkorras tänama orjastajaid, heaks kiitma jubeda
vägivalla, tapmised, poomised, röövimised, põletamised. See on elajalik
irvitus, see on jõllitava timuka võidutsemine oma ohvri üle. Meie vaba-
duse lahtise haa juures, Eesti iseseisvuse ja rahvuskultuuri matustel tahe-
takse eestlasi sundida tähistama fašistliku metsalise verist võidurada
alandlikult, võib-olla isegi hõiskavalt.

Seltsimehed, vaprad võitlejad, tulihingelised eestlased! See on juba liig!
Teil, kes te siirdute võitlusse meie verivaenlastega, saksa fašistidega, teil
avaneb võimalus meie orjastajatele selgeks teha, mis on eesti rahva tõe-
line vabastus! Tehke piiramatu hävitusihaga fašistidele käega katsutavaks
ja jalgadega mõõdetavaks, et eesti rahva vabastuspäev saabub hitlerlaste
hävitamisega või nende plagamisega meie isamaa piiridest. Kui Eesti on
jälle puhas fašistlikest röövikuist, siis algab meie vabadus, siis võidame
meie tagasi, mis me oleme kaotanud. Sakslased ei ole eesti rahvale kunagi
vabadust ega vabastust toonud, vaid ainult hukatust ja hävi.

Kui sakslased XIII sajandi algul esmakordselt tulid meie maale, mõõk ühes, piibel teises käes, kas tõid nad meile siis kultuuri ja valgustust „paganatele“, nagu nad ise toonitada armastavad? Põletades ja tappes tulid nad meid siis usuga pimestama, et niiviisi kergem oleks võidetuid orjastada ja sajandite jooksul kurnata. Säärane oli penirüütlike ja ristisõdijate kultuuritoomine!

Või „vabastasid“ ja „päästsid“ nad meid 1918. aastal? Nad katsusid siis küll päästa parunite mõisu ja orjaperemeeste eesõigusi, mitte aga eesti rahvast, keda koheldi julmima terroriga. „Häda võidetuile!“ hõiskasid nad siis avalikult. Eesti riisuti jälle paljaks, inimesi tapeti ja poodi — võiks ütelda, et meid „vabastati“ elust, varandusest, vabadusest, kõigest, mis meile oli andnud Suur Oktoobrirevolutsioon.

Vaadake, seltsimehed, säärast verist „vabadust“ ja „vabastust“ on saksa röövullutajad nüüd kolmandat korda toonud meie maale, kus nad juba ligi aasta teevad oma hävitustööd. Kohutav vägivald ning terror valitseb Eestis, jubedam röövimine ja tapmine kestavad kogu aja. Ent vabadustarmastav ja hitlerlasi vihkav eesti rahvas ei ole alistunud ega alistu kunagi! Ta teab, et ta saab jälle vabaks, et ta võidab tagasi kõik, mis me oleme ajutiselt kaotanud. Hitlerlaste metsikus ei ole suutnud murda eesti rahva visa vastupanu. Muidugi, relvadeta eesti rahvas ei suuda ise toime tulla oma vabastamisega fašistide ikkest; ta vajab välist abi ja tuge. Eesti rahva vabadus tuleb tagasi võita relvastatud jõuga.

Seltsimehed! Nõukogude valitsus otsustas luua eesti rahvuslikud väeosad Punaarmee koosseisus just selleks, et koos kõigi teiste Tööliste-Talu-poegade Punaarmee väeosadega murda vaenlase jõud ja tema välja ajada meie maalt.

Eesti rahvuslikud väeosad on kasvanud arvuliselt kui ka omadustelt ja lahinguvõimelt. Teie seljataga on tükk õppeaega, kus te võisite omandada kõiki moodsa sõjakunsti teadmisi. Käesolev sõda nõuab suuri sõjalisi teadmisi, praegune relvastus on sedavõrd keerukas ja mitmekesine, et hoolas ja põhjalik õppimine, kõigi relvaliidide meisterlik tundmine ja käsitsemine on peamiseks nõudeks, ilma milleta ei saa olla kõrgetasemelist lahinguvõimet. On vaja oskust täielikult vaenlase vastu kasutada seda esmaklassilist tehnikat, mida isamaa meile annab. Seltsimees Stalin oma 1. mai käskkirjas rõhutab seda eriliselt: „Seepärast on Punaarmee ülesandeks, tema sõdurite, kuulipildurite, suurtükiväelaste, miinipildurite, tankistide, lendurite ja ratsaväelaste ülesandeks — õppida sõjaasjandust, õppida püsivalt, õppida täiuslikult tundma oma relva, saada meistriks omal alal ja õppida nii viisi lööma vaenlast vääramatult. Ainult nii võib omandada kunsti vaenlast võita.“ Peab armastama oma relva, nagu orkestrant pilli. Pealeselle on muidugi vaja mehist vaprust, meelekindlust, otsustusvõimet ja avarat silmaringi. On vaja teadlikku ja raudset distsipliinitunnet selleks, et Punaarmee löögivõimsus oleks tugev. Mida kindlam on distsipliin, seda vähemad on kaotused lahingus. Komandöri ja komissari käsk —

see on kodumaa ja kogu rahva käsk. Seda täita — tähendab täita oma kohustust kodumaa ees. Ja kodumaa kutsub teid praegu täitma suuri ülesandeid.

Seltsimehed! Teile on usaldatud suur ajalooline ülesanne: moodsate relvadega käes võidelda meie verivaenlase, fašistlike okupantide vastu, et purustada hitlerlikud jõugud ja vabastada meie paljukannatanud Eesti. Meile on osaks saanud suur au: jätkata oma esivanemate ajaloolist võitlust. Eesti rahvuslikud väeosad võitlevad hitlerlike röövvalutajate vastu teades, et kogu maailm, ka väikese Eesti tulevik ja olemasolu on seotud fašismi lõpliku hävitamisega. Meil on tingimata vaja võita. Ent võit ei tule iseenesest või teiste armust, vaid võit tuleb saavutada vaprust ja verega. Kui Riigikaitse rahvakomissar seltsimees Stalin oma 1. mai käskkirjas rõhutab: „Meie tahame vabastada oma vennad ukrainlased, moldaavilased, valgevenelased, leedulased, lätlased, eestlased ja karjalased sellest häbit ja alandusest, millesse neid saadavad saksa fašistlikud lurjused,“ — siis ei tähenda see mitte seda, et meie peaksime ootama lubatud vabadust, käed rüpes. Kui kõnekäänd ütleb: „Igaüks on oma õnne sepp“, siis iga rahvas on oma vabaduse sepp, ta väärib seda vabadust, mille ta oskab ja suudab endale luua. Meile on osaks saanud au ja usaldus olla meie rahva vabaduse tagasivõitjaiks ja loojaiks. Seda osutatud usaldust peame meie väärima, selle peame meie täitma ausalt, suurima innuga, et meie rahval ei tarvitseks häbeneda oma poegade ja tütarde pärast.

Seltsimehed! Praegu on kaalul kogu meie maa ja rahva tulevik ja olemasolu. Suure Isamaasõja saatuslikul ja otsustaval hetkel ei või eesti rahvas pealtvaatajaks jääda ja oodata meie kodumaa vabastamist hitlerlaste ikke alt kellegi teise poolt, vaid meie isamaa parimad pojad ja tütre, koos kangelasliku Punaarmee teiste väeosadega, koos kõigi Nõukogude Liidu ja teiste vabadustarmastavate rahvastega asuvad ise võitlusse, et meie maal ja rahval oleks õnnelik ja vaba tulevik.

Võimsa lahinguüksusena selle suure ülesande teostamisele ja täitmisele asumise puhul lubage, vaprad võitlejad, teid palavalt tervitada ja soovida võidukat edu! Saagu igaüks teist kangelaseks, nagu selleks on saanud võitlustes seltsimehed A. Meri ja E. Puusepp! Kangelaseks pole vaja sündida, selleks võib saada igaüks! Näidake, et teie olete tõelised eesti pojad ja nõukogulikud patrioodid, keda ei kohuta ükski eelolev raskus!

Eesti rahvuslikud väeosad on juba vapralt võidelnud meie kodupinna kaitsmisel ja jätkavad võitlust niisama innukalt, niisama ennastsalgavalt ka tulevastes lahingutes Eesti taasvabastamise eest! Tasumise tund on saabunud, kus meie maksame kätte fašistlikele timukaile kõigi alanduste ja piinade, valatud vere ja vägivalla eest! Nüüd mõõt on täis!

Olgu võimas ja hävitav teie löök meie põliste verivaenlaste, saksa röövvalutajate pihta! Löögem vaenlast serviti, nagu soovitas siil Kalevipojale tema kanges heitluses sortsidega! Hävitagem koletislik hitlerism, sest ilma selleta ei saa Eesti elada! Meie paljukannatanud kodumaa ootab teid kui

vabastajaid. Kui teie kand puudutab emakest-maad, meie Eesti pinda, siis loodan, et see annab teile uut jõudu, nagu Kreeka muistsele kangelasele Antaiosel, kes raskeimas võitluses jäi võitmatuks, kes kunagi ei kaotanud, kui ta vaid sai puudutada emakest-maad, ammutades sellest üleloomulikkust jõudu.

Kui raske ka võitlus ei oleks, töötagem ja vandugem võidelda kangelaslikult, nagu on võidelnud meie esivanemad Lembitu ja legendaarne Tasuja! Meie ajalooline võitlus saksa vallutajatega on ikka äge ja vihane olnud. Kes peaks veel paremini oskama vihata meie põliseid orjastajaid kui eestlane? Kogu meie minevikku tähistab leppimatu ja otsatu viha-vaen, suur kättemaksuhimu neetud penirüütlite ja nende järeltulijate vastu. Õppigem neid veelgi tugevamini vihkama, sest seda tugevam on teie lõök okupantide pihta! Teil on kõik eeldused olemas selleks, et lüüa hävitavalt, et lüüa otsustavalt.

Seltsimehed! Lubage teile soovida tugevat jõudu, tahet, vaprust ja julgust eelolevais võitluses, et saada võimalikult ruttu kaardiväeüksuseks. Loodan ja olen veendunud, et täidate suure ajaloolise ülesande, millest sõltub meie tulevik ja olemasolu väärikalt ja vankumatult! Seda ootavad teilt Nõukogude kodumaa ja eesti rahvas!

Lenini-Stalini lipu all — edasi, vastu võidule! Maha verine Hitler! Surm saksa okupantidele!

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!

Elagu Nõukogude Liit ja tema rahvaste vankumatu sõprus!

Elagu Punaarmee eesti väeosad, nende punaväelased, komandörid ja poliitöölisid!

Elagu bolševike partei, meie heroilise võitluse organiseerija saksa fašistlike röövvalitajate purustamiseks!

Elagu Nõukogude Liidu rahvaste geniaalne juht ning väepealik seltsimees Stalin!

*Jegorjevskis rahvuslike väeosade külastamisel
1942. a. sügisel peetud kõne*

Kirjanik — rahva südametunnistus

Eesti Nõukogude kirjanike
fašismivastane miiting 1. XI 42

Kallid seltsimehed, eesti nõukogulikud kirjanikud! Lugupeetud külalised! Lubage teid palavalt tervitada tänase miitingu ja läheneva Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 25. aastapäeva puhul!

Seltsimehed! Meie miiting toimub kõigi Nõukogude Liidu rahvaste heroilise võitluse pingelisemal ajajärgul. Julm ja ülbe vaenlane on pannud mängu kõik oma inimjõu ja relvastuse, et saavutada edu lõunarindel, et lõigata läbi meie suure kodumaa elulisi tuiksooni. Ent asjata ründab vaenlane Stalingradi teraskindlat kaitsesüsteemi. Saksa fašistide ja nende käsilaste kaotused on tohutud ja nad peavad tulle paiskama ikka uusi ja uusi reserve. Meie kangelaslik Punaarmee seisab kui raudne müür Volga Verduni kaitsel ega lase hitlerlastel kätt sirutada meie au ja uhkuse järele. Aeg on vastutusrikas ja paljunõudlik. Õilis ja kangelaslik Isamaasõda nõuab eranditult kõigi jõudude ja oskuste mobiliseerimist selleks, et purustada metsik fašism, et hävitada inimkonna kultuuri jõhkraim vaenlane.

Hädaoht, mis ripub kõigi rahvaste ja nende tuleviku kohal, kutsub kõiki loovaid jõude andma kõik frondi heaks, meie tulevase võidu saavutamiseks.

...Nii nagu relvil, lõigem vaenlast sõnul,
et ühiselt teed murraks meie ründ,
et tulevikus võitjatena mõnul
sealt jätkaksime, kuhu lõppes künd!...

*

Eesti rahval, kes sajandite vältel on pidanud võitlust teda orjastada ja pimestada tahtvate saksa röövvaldajatega, on, alates XIII sajandi algusest, tulnud elada nõnda-ütelda peerutule ähmases valguses. Orjapõlve öös ja teoorjuse hämarikus osutus meie rahvaluule ja kirjandus lohutavaks ja võituennustavaks vilkvalguseks, mida kustutavate puhangute eest kaitsti, sageli märtriaupaistega ümbritseti. Meie luulelõke soojendas, valgustas ja põletas, kui vaja. Ta oli tõhusaks kaitsereelvaks ja ründajaks võitluses meie rahvusliku kultuuri eest. Õieti kogu eesti rahva kultuuriline arenemine on toimunud võitlustes saksa parunite vastu. Rahvaluule ja kirjandus kui tõhusaim kultuuritegur, kui rahva sisemine ja pürgiv elujõud on sisendanud meelekindluse sugemeid, et mitte murduda ebavõrdses võitluses meie

orjastajatega. Ta on ikka olnud paindumatu ja võitlusvalmis. Meie rahvaluule ja kirjandus oli see, mis kuulutas ja ennustas seda aega, kus saabub vabadus ka eesti rahvale, kus peerud kahest otsast lõövad lõkele ja jõuab kätte rahvusliku olemasolu ja kultuuri kuldne hommik, mis lõpuks saabuski Suure Oktoobrirevolutsiooni võiduga, leninlik-stalinliku rahvuspoliitika avaral alusel. Sellele inimkonna uuele valgustusajajärgule ettevalmistajana ja teerajajana on eesti kirjandusel ja kirjanikel kahtlemata suured teened. Eesti rahvaluule ja kirjandus on olnud selleks teednäitavaks kompassiks lainetaval ajaloomerel, mis meid on tüürinud ja juhtinud vabaduse randade, uute mõtte ja ideede tuletornide poole. Kirjanik kui oma rahva südametunnistus, kui oma ajajärgu hüüdjä hää on ikka väljendanud rahva salajasi soove, tema mõtteid, tahet, oma isamaa tungi vabadusele, sõltumatusse ja omakultuuri arendamisele. Eesti kirjandus on ikka alla kriipsutanud seda hädadohtu, mis meid on ähvardanud saksa sissetungijate poolt, kutsudes ühtlasi võitlusele vägivalla vastu. Eesti kirjanik on sõnarelvaga sõdinud kogu meie ajaloo kestel, väljendades rahva vihavaenu ja kättemaksuiha ikestajate aadressil.

Võrdlemisi selget poliitilist värvingut omab eesti kirjanduslik looming ärkamisaja aastail; tema terav ots on sihitud sakslastest orjastajate ja rõhujate, balti parunite vastu. Meie mütoloogia taaselustamine ja täiendamine manab esile hulga võitlusmotive. Nõutakse rahvuslikke ajaloolisi õigusi, mis olid jalge alla tallanud penirüütliid ja nende järglased. Carl Robert Jakobson ühes oma kolmest isamaakõnedest julges avalikult rõhutada, et õnnetuks aastaks eesti rahva ajaloos on see aasta, kus saksa esimene maadevallutaja oma jala tõstis Baltimaale, millele ta värsis Linnutajana lisab: „Mul lapsepõlves rääkis / mu isa silmaveel, / kuis Eesti vaba põlve / nad riisund röövliteel...“ Uljalt ja julgesti laulab eesti tuline patrioot Lydia Koidula: „Su priiust olid matnud / nad, püha isamaa. / Su kuue enda vahel / nad võtsid jagada...“, lisades teisel („Tulge“): „Kellel käsi rusikasse / kisub Eesti piina eest / ... eesti pojad, kokku tulge!...“ Ei suudeta vaikida, sest vaikimine oleks vale. Kirjaniku südametunnistus kõneleb oma rahva kannatuste nimel. Sama keelt räägib ka hilisem kirjandus ja meie rahvuslik eepos „Kalevipoeg“. Ja mitte ainult südametunnistusena, vaid ka süüdistajana-kohtumõistjana esineb kirjanduslik looming. Enamik Ed. Vilde romaane on rängaks süüdistusmaterjaliks meie ajalooliste vaenlaste vastu. Karmi kohtumõistjana esines Vilde veidi enne surma eesti fašistide-vapside aadressil, jättes maha vaimse testamendi pikema artikli näol, mille lõpposas loeme: „Kui need päevad (kus ühel käel on landesveerlik parun, teisel käel appipalutud papp võimul. J. V.) minu õnnetu Eesti üle peaksid tulema, siis löön silmad maha haritud maailma ees ja nutan häbi pärast, et olen eestlane.“ „Vaimuvõitlus lakkab alles siis, kui tullakse füüsilise vägivallaga“, lõpetab Mahtra sõja autor. Tõe ja õiguse otsimine on nii omane igale kirjanikule. Loovad jõud on ikka uute ideede kandjad ja revolutsiooni ennustajad olnud. Vaimsed „tormikotkad“ on

ikka kuulutanud: „Marul Varsti puhkeb marul!“ (Gorki). „Meie esineme kui kohtumõistjad hukkamisele määratud maailma üle“, rõhutab Gorki teisal. Kodaniku kohusetunne dikteeris Nekrassovile tuntud read: „Poet sa võid ka mitte olla, ent kodanik pead olema!“ Meie teame, millise kohusetundega töötas sotsialistliku kodumaa ülesehitamisel poeet-tribuun Majakovski, kelle süda tuksus kooskõlas rahva südamega.

Eesti uusim kirjandus on „Tarapita“ päevist peale ikka olnud elu korri-geerivaks hääleks, ta on oma enamikus ikka valvel olnud rahva huvide ja hüvede eest. Nõukogude võimu saabumisega murdis sisse uute mõtete kevad ja loovate jõudude osavõtt sotsialistlikust ülesehitustööst muutus äärmiselt aktiivseks. Rahva südametunnistus oli võitnud. Proletariaadi ja kirjanikkonna tee oli ühine, sest see oli õige ja ainuke tee. Hitleri reetlik kallaletung Nõukogude Liidule kutsus esile ühise eesti rahva vihatormi ja kirjanike vasturünnaku. Meie kirjanduslik looming asus sõjateele fašismi vastu. Sõjaluule, relvastatud värsid ja trasseerivad sõnad löid vaenlast ja kutsusid võitlema meie rahvast. Ükski aus eestlane ei saanud teisi toimida, kui toimisid meie vaprad esivanemad XIII sajandil. Saksa röövvalutajate vastu haarasid ka kirjanikud relvad, sõdides hävituspataljonide ridades, millist võitlust võib nüüd jätkata meie rahvusliku korpuse koosseisus. Eesti nõukogulikud kirjanikud on haaratud vaid soovist teha kõik, et võita julm vaenlane ja hävitada hitlerism, sest ilma selleta ei ole eesti rahval tulevikku ega oma kultuuri. Saksa röövvalutajad on hävitanud meie kirjanduse. Olles hävitanud meid füüsiliselt, on nad asunud meie hinge, rahva südametunnistuse kallale. Eestlane armastab oma vaimuvara, kirjandus on tema suurim aare; see on tema süda, tema meeled, tema tunded, tema selge vaim ja mõistus.

Seltsimehed! Elajaliku toorusega tahetakse hävitada see, mis on sajan-dite kestel kristalliseerunud ja sadestunud meie rahva hinges, saades järel-põlvede pühaks omandiks ja pärandiks. Meilt tahetakse võtta meie vaimuvalgus, millest oleme ammutanud jõudu võitluseks saksa sissetungijate vastu. Ent nagu tulekandja Prometheus sai vabaks, samuti vabaneb eesti kirjanduslik looming, et näidata rahvale teed tulevikku. Vabastaja Herakles kangelasliku Punaarmee näol, kelle ridades võitlevad rahvuslikes üksus-tes ka eesti tasujad, purustab ahelad ja annab tagasi Eestile tema valguse ja vabaduse, tema rahvusliku kultuuri ja iseseisvuse. Nõukogulikud relvad teevad nurjatule vaenlasele selgeks, et mitte see ei ole eesti rahva vabastus, mida hitlerlased sunnivad pühitsema oma terrori näol, vaid see, kui ühtki fašisti ei ole enam meie maal, kui viimne röövvalutaja on mulda aetud ja uuesti kehtima pandud Eestis nõukogude võim. Meie ei anna käest Suure Oktoobri võite, meie võitleme sotsialistliku ühiskonna eest! Surm saksa okupantidele! Maha hitlerlikud kultuurihävitajad! Elagu eesti kultuur ja selle loojad! Elagu Nõukogude Liidu rahvaste sõprus! Elagu kangelaslik Punaarmee! Elagu suur juht ning geniaalne väepealik seltsimees Stalin!

Läkitus eesti rahvale Oktoobrirevolutsiooni

25. aastapäeva puhul

Kallid seltsimehed! Kodanikud!

Eesti vennad ja õed!

Tervitan teid südamest tänase ajaloolise tähtpäeva, Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 25. aastapäeva puhul! 25 aastat on möödunud Lenini ja Stalini poolt loodud maailmas esimese ning ainsa nõukogude sotsialistliku vabariigi algpäevast. Võiduka Oktoobrirevolutsiooni tulemusena võis tekkida Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liit ja kõigi sinna kuuluvate rahvaste siiras sõprus. 7. november (25. okt. v. k. järgi) seisab ajaloos kui tuleorn, mis valgustab teed mitte ainult Nõukogude Liidu rahvastele, vaid kogu maailma töötavale rahvale. „Meil on õigus uhke olla ja me oleme uhked selle üle, et meile õnn on osaks saanud alata Nõukogude riigi ülesehitust, alata ühes sellega uut ajajärku maailma ajaloos“, kirjutas Lenin Oktoobrirevolutsiooni 4. aastapäeva puhul. Ei ole ühtki teist revolutsiooni ajaloos, mida oma tähtsuselt ja ulatuselt võiks võrrelda Oktoobrirevolutsiooniga. Sellest ajast peale on maakeral kaks süsteemi, kaks maailma: sotsialismimaailm ja kapitalismimaailm.

„Oktoobrirevolutsioon ei ole revolutsioon ainult majanduslikul ja ühiskondlik-poliitilisel alal, vaid see on ühtlasi revolutsioon inimhõimustuses, töölisklassi ideoloogias,“ rõhutab seltsimees Stalin. Oktoobrirevolutsioon ei ole revolutsioon ainult „rahvuslikus ulatuses“, vaid rahvusvahelise, ülemaailmse tähtsusega pööre ajaloos.

7. november vabastas kõik Venemaa rahvad rahvuslikust rõhumisest, kindlustades neile, sealhulgas ka eesti rahvale, vaba rahvusliku arengu. Algas uus ajajärk inimkonna ajaloos, mis kõrvaldas ja heitis minevikku kõik keskaja feodalismi ja orjapõlve jäänused, puhastas mahajäänud tsaristliku Venemaa kõigest sellest, mis pidurdas kultuuri ja progressi. Oktoobrirevolutsioon kukutas kapitalistide, pankurite ja mõisnike võimu maal, mis moodustab ühe kuuendiku maailma mandrist, andis võimu töötava rahva kätte. Tekkis uus, nõukogude võimu aparaat, uue sotsialistliku riigikorra, proletariaadi diktatuuri näol, mis on demokraatliku ja rahvaliku võimu kehastus ja vastab kõigi töötavate hulkade huvidele. „Nõukogude võim ei ole võim, mis oleks rahvast eraldatud; vastuoksa, ta on ainuke seda liiki võim, mis on väljunud vene rahva massidest, mis on neile kodune ja lähedane. Sellega õieti ongi seletatav see nähtamatu jõud

ja sitkus, mida harilikult ilmutab nõukogude võim kriitilistel minutitel“, lausub sm. Stalin „Artiklites ja kõnedes Ukrainast“.

Oktoobrirevolutsioon andis vabrikud ja tehased, pangad ja mõisad — kogu maa ja selle majanduse rahva enda kätte. Kõik, mis seni oli olnud vaid rikaste kihi jõukuse vahendeiks, muutus nüüd rahva käes sotsialismi ehitamise, laiade rahvahulkade materiaalse ja kultuurilise taseme kiire tõstmise vahendeiks. Talupoeg sai esmakordselt tõeliselt selle maa pere-meheks, mida ta haris. Tänu Oktoobrirevolutsiooni võidule vabanes ka eesti talupoeg parunite ikkest ja sai tagasi oma esivanemate maa, mille saksa röövvalitajad temalt 700 aastat tagasi vägivaldselt olid riisunud ja millel ta sajandite vältel teoorjana pidi töötama. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni ettevalmistamisest ja läbiviimisest võtsid ka eesti töölised ja talupojad aktiivselt osa. Eriti innukalt võitlesid oktoobripäevil Tallinna töölised, samuti ka pärastistes lahingutes aitasid eesti punased polgud kaitsta nõukogude võimu nii väliste kui sisemiste vaenlaste vastu. Oma ennastsalgava võitlusega kogu töötava rahva huvide eest saavutas Venemaa proletariaat suurima ajaloolise võidu, näidates kui rahvusvahelise proletariaadi eesrindlikum väesalk teed kapitalismi ikkest vabanemiseks ka teiste maade proletaarlastele. Ent võitlus polnud kerge. Vaenlasi oli palju, kes ähvardasid hävitada kõik Oktoobrivõidu saavutused ja tulemused. Meie teame ja mäletame, kuidas saksa okupantide tulek Eestisse 1918. aastal hävitas kõik meie tookordsed võidud, nagu see kordus 1941. a. juunis, kus üheaastase nõukoguliku võimu saavutused tallati puruks hitlerlaste vägivalda raudse kontsaga. Parunite unistus — uuesti kindlustada endile Oktoobrirevolutsiooni võidu tagajärjel kaotsiläinud võim ja mõisad — ei ole veel haihtunud. Eesti taasorjastamine, feodaalkorra uuesti kehtimapanek on olnud kogu aja sakslaste salajasemaks sooviks. Kõik saksa okupantide tegevus 1918. aastal oli sihitud eesti rahva hävitamiseks ja meie maa koloniseerimiseks ja saksastamiseks. Julm vägivald ning terror pidid eesti rahva taltsaks tegema. Maa rööviti paljaks, kõik veeti Saksamaale, eestlased nälgisid, tööpuudus oli suur. Õnneks tegi saksa imperialismi kokkuvarisemine lõpu sakslaste orjastamise ja röövimise kavadele. Noore Punaarmee löögid idast olid siin otsustavalt kaasa aidanud. Ent see lüüasaamine ei suutnud lõplikult taltsutada saksa imperialistide saagiahnust. Veel kord kerkisid „landesveeri“ riismed orjastava kummitusena Baltimaade silmapiirile, kus nad 1919. a. Võnnu lahingus eestlaste ja lätlaste poolt purustati.

Selles ajaloolises keerises pääses võimu juurde Eestis suurkodanlus, kuna 1918. a. okupatsioonitulekul nõukogude eesti töölised ja talupojad, kes sõjalist võitlust alustasid, suure ülevõimu ees taganema ja Nõukogude maale siirduma pidid, kust nad pärast keisrivalitsuse kokkuvarisemist Saksamaal uue hooga tõttasid Eestimaad puhastama saksa okupantide riismeist ja muist tagurlikest olluseist, ent välisimperialistide toetusel säilitas eesti suurkodanlus võimu ja Oktoobrirevolutsiooni võidu tagajärjel tekkinud

Eesti iseseisvus muutus nüüd vaid nimeliseks, kuna tegelikult meie maa kujunes välisimperialistide äritsemisobjektiks ja meie oma tõusikute saagi- maaks. Vähe sellest, eesti suurraskuse kaasabil sai Eestist nõukogude- vastase sõja tallermaa, et Venemaal tagurlik režim uuesti pukki upitada. Siin keerutas Eesti ise endale silmust, sest säärase kuritahtliku tsaarivõimu restaureerimise sõjakäigu õnnestumisel oleks eesti rahvas täielikult kaota- nud oma rahvusliku vabaduse, mille temale oli andnud Oktoobrirevolut- sioon ja mida temale kindlustas nõukogude võimu püsimine endisel Vene- maal. Ükski teine võim poleks garanteerinud eesti rahva olemasolu ja tema vabadust. Nõukogude rahvaste Punaarmee võiduga Venemaa kodu- sõjas sunniti rahulepingu alusel Eestist lahkuma kõik intervendid, millega eesti rahvas vabanes välisimperialistide otsekohesest okupatsioonist kodan-liku vabariigi raamides, jäädes aga majanduslikult ja poliitiliselt mängu- kanniks välisimperialistide tujudele. Sellal, kui Eesti elas oma suurriikide sõltuvusest piiratud pisielu, võideldes kõiksugu raskustega, kannatades töö- puuduse ja alatiste majanduslike kriiside all, asusid Nõukogude rahvad täie jõu ja innuga suurele loovale tööle, sotsialismi ülesehitamisele.

Kui Oktoobrirevolutsiooni 4. aastapäeva puhul Lenin lausus: „Elame, näeme, millise osa meie oma suurest ülesandest täidame,“ kui 10. aastapäeva puhul seltsimees Stalin võis kinnitada: „Seemned, mis pani idanema Oktoobrirevolutsioon, hakkavad juba vilja kandma,“ siis nüüd 25 aasta pärast, on küllalt selgesti nähtavaks saanud need suured saavu- tused sotsialismimaal, mis 1917. aastal oli laastatud, kurnatud ja mahajäänud tsaristlik Venemaa. Palju raskusi on tulnud ületada Nõukogude Liidu rah- vastel, alates Oktoobrirevolutsioonist. Muuta agraarmaa tööstusmaaks, mis oleks võimeline ka põllumajandust kaasa tõmbama sotsialistlikule alu- sele, mis oleks suuteline tootma tarvilikke seadmeid, see ei ole kerge üles- anne. Tuli asuda riigi industrialiseerimisele, mille edusammud olid nähta- vad juba 1927. a. lõpul. Jõuti juba ületada sõjaeelne tase. Põllumajanduse üleminek suurtootmisele, mis võimaldab kasutada traktoreid ja muid põllutöömehhanismideid, tõstis kiiresti viljasaaki. Nõukogude Liidu sotsia- listlik ümberkorraldustöö toimus plaanimajanduse alusel. I viisaastaku plaani edukas teostamine rajas rasketööstuse, mis võimaldas mehhanisee- rida põllumajandust ja kõrvaldas ühtlasi tööpuuduse. II viisaastaku tule- musena jõudis Nõukogude Liit tööstustoodangu mahu poolest Euroopas esimesele ja maailmas teisele kohale. Mahajäänud poolkirjaoskamatus ja vähekultuursest pimedast maast oli ta kujunenud kultuurimaaks, paljude kõrgemate, kesk- ja algkoolidega ja esmajärgulise tehnikaga. Mitmekülgne industrialiseerimine võimaldas maksimaalselt korraldada ja kindlustada Nõukogude Liidu kaitsevõimet, varustada Punaarmeed ja Sõjalaevastikku esmajärgulise relvastusega, ilma milleta Oktoobrivõidud poleks kaits- tud olnud. Stalinlikud viisaastakud löid võimsa sõjatööstuse ja võimalda- sid endise mahajäänud tsaariarmee asemele luua moodsa hästi varustatud Punaarmee. Kolmanda viisaastaku kolme esimese aasta kestel kasvas nõu-

kogude masinaehitus 76 protsenti ning Punaarmee oli seega kindlustatud omal maal valmistatud relvastusega, mis oma võitlusvõimelt oli võrdne ja isegi ületas maailma paremikku. Seltsimees Stalini kaugenägelikkus ja geniaalne ettenägelikkus industrialiseerimispoliitikas ilmses ka sõjatööstuse asetamises, mis eriti nähtavaks on saanud praeguse Isamaasõja puhul. Nõukogude valitsus nägi ette kallaletungi võimaluse meie kodumaale, seepärast rajati uued tööstused põhiliselt väljaspool vaenlase lennuväe tegevusraadiust. Taotelles rahu, oldi valvel ega lastud Nõukogude Liitu kiskuda sõjalistesse konfliktidesse. Tark stalinlik välispoliitika võimaldas kestva rahuliku arenemise. Rahu kindlustamise eesmärgil abistas Nõukogude Liit ka Baltimaid vastastikuse lepingu sõlmimisega, võttes Läti, Leedu ja Eesti pärast sõjaprovokaatorite valitsuse kukutamist nende maade rahvaste poolt täielikult oma kaitse alla ja Nõukogude Liidu koosseisu. Rahulikus olukorras oli jõutud nii kaugele, et sotsialismi ehitamise ülesanne oli põhiliselt lahendatud. Kolmas stalinlik viisaastak, mis algas 1938. aastal, püstitas eesmärgiks klassideta sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise lõpuleviimise. Selleks olid olemas kõik võimalused: oli kõrge tehnika, olid vilunud ja tugevad kaadrid, tekkis stahhaanovlus. Sotsialismi võit kutsus esile Nõukogude Liidu konstitutsiooni muutmise vajaduse, võimaldas asuda valimissüsteemi demokratiseerimisele. Stalinlik Konstitutsioon, see on uus etapp Nõukogude riigi arenemises, uus tähis sotsialistliku demokratismi viljelemisel, ühtlasi kõrgem aste nõukoguliku poliitilise süsteemi kindlustamisel. Eesti astumisega Nõukogude Liidu rahvaste perre saime ka meie Stalinliku Konstitutsiooni põhimõtteil koostatud ENSV Põhiseaduse osalisteks ja võisime asuda sotsialismi teele. Oktoobrirevolutsiooni saavutuste tulemusena suurriigiks tõusnud võimas Nõukogude Liit võimaldas meile osa saada oma võitudest.

Üheks tähtsamaks Oktoobrirevolutsiooni võiduks ja saavutuseks tuleb pidada Nõukogude Liidu rahvaste tihedat ja siirast sõprust, mis on kindlaks aluseks meie praeguses võitluses fašistlike röövvalutajate vastu, ühtlasi ka meie võidu pandiks. Tsaarivalitsuse ajal kehtinud rahvusliku rõhumise täielik likvideerimine, kõigile Venemaa rahvastele poliitilise ja õigusliku võrdsuse omistamine, tõelise vabaduse ja kultuurilise arenemise võimaldamine igale üksikule rahvusele — see kõik on sidunud Nõukogude Liidu rahvad võitmatuks tervikuks ja üksuseks. Leninlik-stalinlik rahvuspoliitika ja rahvaste sõpruse järjekindel teostamine on kõrvaldanud kõik rahvuslikud lahkkelid, kolkaisamaaluse ja šovinismi. Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu tekkimine iseenesest on juba rahvaste sõpruse ja vennaliku ühinemise sümboliks ja oktoobrivõitude krooniks. Selles ilmneb ühtlasi ka kõigi Nõukogude rahvaste poliitilis-moraalne ühtsus ja ühine nõukogulik patriotism. Kõik rahvad on isiklikult võinud veenduda, mis neile on andnud Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon.

Nõukogude Liit moodustab vabade rahvaste terviku, riigi, kus valitseb rahvuslike huvide täiuslik kokkukõla, kus ühiskondlik elu on rajatud

kõigi rahvuste ja rasside vastastikusele austamisele. Liidu vabariigid, ühendatud Nõukogude Sotsialistlikkude Vabariikide Liiduks, säilitavad oma suveräänsed õigused, neil on omad konstitutsioonid, mis peegeldavad rahvuslikke iseärasusi ja erinevusi, neil on omad kõrgemad võimuorganid, omad valitsusasutused. Nõukogude kord on võimaldanud haarata kõigi rahvuste mitmekesiseid majanduslikke ja kultuurilisi huvisid üheks üles-ehitavaks kultuur-poliitiliseks tervikuks. Praegustel tõsistel päevadel on kõik Nõukogude rahvad veel tihedamalt seotud ühtses võitluses jultunud fašistide vastu, teades, et ühiste pingutustega meie võidame vaenlase ja säilitame Oktoobrirevolutsiooni võidud.

Saksamaa reetlik kallaletung Nõukogude Liidu rahvastele on kõvendanud meie ühise isamaa armastust, on suurendanud viha ja põlgust, on süvendanud meie kättemaksuiha. Ja kes peaks paremini mõistma vihata, põlata ja kättemaksu kanda saksa vallutajate vastu kui eestlane? Kas saaks ja võiks ükski aus eestlane toimida teisiti, kui toimisid meie vaprad esivanemad XIII sajandi algul? Eesti rahvale on praegune Isamaasõda eriti südamelähedane ja eluline; on ju meil nüüd võimalus, koos teiste vabadustarmastavate rahvastega, kätte maksta meie põlisele verivaenlasele, sest kõik, mis meie rahva minevikus on musta ja kohutavat, kõik, mis meie ajaloo on verist ja piinarikast, on seotud saksa rööv vallutajate jõhkra vägivallega. Ja kes rahvaist ei vihkaks oma orjastajaid? Meie jätkame vaid oma esivanemate võitlust põlise vihaga. Silm silma, hammas hamba vastu — nii seisame meie praeguses võitluses. Veri ihkab vere hinda! Eesti rahvas ei tee mingisuguseid illusioone hitlerlaste kurikavalate plaanide suhtes: seada jalule taas mõisnike võim, hävitada meie rahvusriiklus, vabadus, meie rahvuslik kultuur, hävitada eesti rahvas või muuta ta sakslaste ja parunite tööloomadeks, orjadeks. Neetud „uue korra“ teostajad, kes on õieti vana keskaja elustajad, väidavad, et „ei saavat olla inimkonna kultuuritõusu (sic!) ilma kindlakujulise teoorjuse ja orjapõlveta“ (Darre). See võllahuumoriga läbipõimitud võllakultuur taotleb „võidetud maa jagamist sõdurite ja fašistliku partei liikmete vahel, et tekiks uus maa-aristokraatia (pigemini rööv-aristokraatia!), kellel oleksid omad teoorjad: kohalikud elanikud...“ Sellised oleksid meie väljavaated hitlerlaste võidu puhul! Kaalul on meie sotsialistliku isamaa ja Oktoobrirevolutsiooni võitude saatuse, kaalul on kõigi rahvaste ja riikide tulevik ja inimühiskonna progressiivne arenemine.

On loomulik, et igaühele on selged meie ülesanded Suures Isamaasõjas. Ühelgi ausal eestlasel ei võiks kahtlust tekkida selles, et ei ole ega saa olla teist teed meie olemasolu ja vabaduse päästmiseks kui anda kõik jõud ja teadmised, ja kui tarvis on, oma elu selleks, et purustada vaenlane ja võita. Kui mõni lühinägelik või kuritahtlik ollus asju teisiti kujutab, siis on praegune hitlerlaste terror ka viimsed kanapimedad nägijaks teinud. Nüüd, kus hitlerlik Saksamaa on koondanud kõik oma elava ja sõjatehnilise jõu Nõukogude Liidu vastu, kus hädaoht on veel ähvardavamaks

muutunud, peame mobiliseerima kõik võimalused vaenlase peatamiseks, tagasitõrjumiseks ja purustamiseks. Ükski eestlane ei astu ei ähvarduse, ei meelitamise tagajärjel nn. okupeeritud maade „leegionidesse“, kuhu fašistid pettuse teel värbavad inimesi kahurilihaks! Meie pühimaks kohuseks on kutsuda kõiki rahvaid halastamatule võitlusele saksa fašistide vastu, kes peavad ainult endid inimesteks ja aaria rassi härrasrahvaks, teisi rahvaid aga nende alaväärtuslikeks orjadeks. Kui jultunud vaenlane mõnitavalt irvitades julgeb praegust verist okupatsiooni nimetada „eesti rahva vabastuseks“, siis tuleb temale relvadega selgeks teha, milline on meie tõeline vabastus. See on päev, kus viimne sakslane meie maalt on välja löödud või lahingus hävitatud. Eesti rahvas teab, et saksa vallutajad ei ole kunagi temale vabadust või vabastust toonud, vaid ainult hävi ja hukatust. Eesti rahvas ei kogune kunagi tänama oma timukat ja suudlema tema eestlaste verest nõretavaid käsi! Eestlane armastab oma isamaad, ta vihkab ajaloolisi verivaenlasi saksa röövvallutajaid, ta kannab oma südames kättemaksuiha ja toimib kui legendaarne Tasuja, võitleb kui vapper Lembitu ja teised meie kangelaslikud esivanemad. Mõistke koha peal kohut eesti rahva reeturite ja meie eluliste huvide vaenlaste üle! Ärge heitke armu mõisnike ja saksa võimumeeste palgasulastele! Saksa röövarmee huvides tahavad nad eesti rahva paljaks riisuda ja oma taskuid täita juhuks, kui neil tuleb põgeneda Punaarmee ja tema ridades võitlevate eesti rahvuslike väeosade eest. Siis saabub meie tõeline vabastus, meie rahvuslik sõltumatus ja vabadus. Kõigi Nõukogude rahvaste töölised, talupojad ja haritlased pühendavad kogu oma jõu, oskuse ja kogemused selleks, et kaitsta Suure Oktoobrirevolutsiooni saavutusi saksa kallaletungijate vastu, et purustada vaenlane ja võita!

7. novembril 1942

Uue — 1943. aasta lävel

Kallid seltsimehed! Kodanikud!

Eesti vennad ja õed!

Tervitan teid palavalt järjekordse aastavahetuse puhul! Hitleri poolt pealesunnitud sõja koleduste ja hävitustöö õhkkonnas astume tänavu üle uue aasta läve. Ägedates ja pingelistes võitlustes saksa fašistlike rööv-vallutajatega tähistame meie 1943. aasta algust. Tavaliselt tehakse aastavahetusel kokkuvõtteid möödunud aasta sündmustest, katsutakse selgitada tuleviku perspektiive, kaalutakse võimalikke väljavaateid uue saabuva aasta ulatuses. Inimeste huvi „ajamasina“ käigu vastu on alati suur olnud. Pole kaugel need ajad, kus paljud rahvad uusaasta lõbustustena — igaüks oma kombe kohaselt — katsusid ennustada tuleviku sündmusi. Küllap orjaajal katsuti kõigiti välja lugeda, millal lõpeb see õudne põlv; küllap praegustel vägivallapäevadel, kuulmatute kannatuste kuudel igal eestlasel mõlgub meeles vaid üks soov: Millal lõpeb hitlerlaste hirmuvalitsus? Millal vabaneb piinatud ja laastatud Eesti fašistliku ikke veriseist küüst? Millal vabaneb terve maailm julma agressori vägivallast?

Kaaludes ja võrreldes fakte, sidudes sündmusi, ei tarvitse ennustaja olla, et teha mõningaid järeldusi, et püstitada väljavaateid lähemaks tulevikuks. „Sündmuste loogika on tugevam igasugusest teisest loogikast,“ rõhutab seltsimees Stalin. Asjade käik tõendab, et kuigi 1942. aasta oli rängemate kannatuste aastaks hitlerlaste poolt ajutiselt okupeeritud maa-des, sealhulgas ka Eestis, siiski oli see aasta Nõukogude rahvaste ja kõigi teiste vabadustarmastavate rahvaste kangelaslikkuse väljendajaks, nende tegude ja suurte saavutuste rõõmustavaks ajastuks. Meenutagem vaid sakslaste purustamist Punaarmee poolt Moskva all, mis jätkus täie hooga 1942. a. esimesel poolel. Meenutagem Leningradi heroilist võitlust, Sevastoopoli surmapõlgust, Stalingradi legendaarselt-mehist enesekaitset, ja mitte ainult pingelist kaitset, vaid üleminekut võidukale pealetungile, mitte ainult Stalingradi rajoonis, vaid laiemas ulatuses. Kangelaslik Punaarmee jätkab pealetungi Stalingradi ümbruses, keskriindel, Doni keskjooksul ja Põhja-Kaukaasias. Kui Nõukogude Liidu võitudele lisada meie liitlaste saavutused Lüübias ja Tripolitaanias, ameeriklaste ja inglaste tagajärjekas maandumine Põhja-Aafrikas, kui uhkustundega meenutada heroilist ja traagilist Prantsuse sõjalaevastiku vabasurma Toulonis, siis saame üldpildi,

mis kuidagi ei ole soodus teljeriikidele ja mis, seltsimees Stalini sõnade järgi, põhjalikult muudab sõjalis-poliitilist olukorda Euroopas Inglise-Nõukogude-Ameerika koalitsiooni kasuks, sest initsiatiiv on läinud nüüd liitlaste kätte. Hitlerliku Saksamaa diagnoos ja prognoos uue aasta lävel on kõigiti surmakuulutav. Itaalia lõdiseb laostumise ja meeleheite vappkülma hoo-gudes ja need suurenevad iga pommituse, iga õhurünnaku järel. Saksa-Itaalia isoleerimine on Aafrika vallutamisega alanud. Kuigi Saksa fašistlikud väed, pärast nende purustamist Moskva all, kõiki oma reserve koondades ja teise rinde puudumist Euroopas kasutades, suutsid kevadel ja suvel 1942. aastal haarata initsiatiivi ja vallutada Stalingradi ja Põhja-Kaukaasia suu-nas küllalt suure maa-ala, siiski andis see pealetung neile vaid taktilist edu. Nende eesmärk — kaudse haaranguga võtta Moskva — jäi rebase unistuseks viinamarjakobara järele, samuti neelud Bakuu nafta järele jäid rahuldamata: suur tükk ajas hitlerlase suu lõhki! Praegune Punaarmee kangelaslik pealetung mitmel rindel ja kurikuulsa „võitmatu Saksa armee“ kaotusrikas taganemine on tõenduseks, et seltsimees Stalini poolt ennus-tatud saksa fašistlike vägede purustamine 1942. aastal on alanud. Initsia-tiiv on uuesti vaenlaselt kistud. Nõukogude Liit, innustatud nõukoguli-kust patriotismist, pole mitte üksi suutnud vastu panna saksa röövvallu-tajate laviinile, vaid ta on ise asunud lööke andma purustava jõuga. Nõukogude Liit on päästnud inimkonna fašismilaine uputava üleujutuse hädahust. Võiksime vaid küsida: Mis oleks saanud kogu maailmast, kui 25 aastat tagasi poleks tekkinud Nõukogude Liitu ja tema võimast Puna-armeed, ainukest jõudu, mis suutis ja suudab kaitsta Euroopa demokraatiat ja inimkonna kultuuri fašismi vastu?

Eesti rahvas, kes möödunud aasta jooksul põhjalikult on võinud tundma õppida saksa fašistliku metsalise lõusta, teab, et ka tema vabastajaks on Punaarmee ja selle ridades võitlevad eesti rahvuslikud üksused, meie esi-vanemate jälgedes käivad diviisid, meie maleva.

Vägivalla ja terrori, vale ja pettuse, häbematu demagoogia ja võltsin-gutega püüavad saksa fašistlikud röövvallutajad hoida eesti rahvast oma kannal all, teha teda kaassüüdlaseks oma lugematutes mõrvades ja roima-des, ent just nende alatuse, nende veriste kuritegude põhjal on eesti rah-vas õppinud vihkama neid aaria rassi timukaid.

Eesti rahvas, jäädes truuks oma esivanemate halastamatu võitluse tradit-sioonidele oma põlisvaenlaste, saksa röövvallutajate vastu, ei alistu kunagi saksa orjastajatele! Kui kurikuulus Eesti vägistaja kindral Litzmann lohutab end ölekõrrelise päästemõttega, et Eesti saatuse võib kindlustatud olla vaid Saksamaa saatuse kindlakskujunemisel, siis teadku ta, et Eesti ei ole sidu-nud ega seo kunagi oma saatust roimarite riigi saatusega, Hitleri hullu-maja väljavaatega. Eesti ei vaja, et tema saatuse üle muretseks meie rahva mõrvaja ja timukas! Eesti saatuse ja õnnelik tulevik on Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikus peres sedavõrd kindlustatud, et meie ei vaja Hitleri hundilikku hoolitsust eesti rahva eest! Meil on ka saksa rööv-

vallutajatega ainus suhe ning vahekord: neid vihata ja kätte maksta kõigi muistsete ja nüüdsete piinade, teotuste ja alanduste eest. Meie jätkame oma esivanemate Jüriöö võitlust ka 1943. aastal, kus eestlaste ülestõusust täitub 600 aastat. Ent meie viha on aja kestel vaid veel tugevamaks, veel hävitavamaks muutunud. Pealegi ei ole meie üksi ja relvadeta, nagu 600—700 aastat tagasi. Meiega on kogu Nõukogude Liidu rahvad, kogu maailma vabadustarmastavad rahvad, kõik tõelised kultuuriinimesed.

Uhkelt ja püstipäi läheb eesti rahvas vastu 1943. aastale, olles teadlik neist suurtest ülesannetest ja nende täitmisest, mis on ühised kõigile vabadustarmastavatele rahvastele: 1) hävitada hitlerlik riik ja selle kandjad, 2) hävitada hitlerlik armee ja selle juhtijad, 3) purustada vihatud „uus kord Euroopas“ ning karistada selle loojaid.

Selleks, et hävitada hitlerism ja vabaneda fašistlikust õudusest, peab iga rahvas kaasa aitama, andes kõik oma jõu ja oskuse võidu saavutamiseks. Võit ei tule iseenesest ega kuku taevast, võit tuleb relvadega saavutada, ja meie saavutame selle 1943. aastal.

Koos kogu maailma vabadustarmastavate rahvastega, kõigepealt Nõukogude Liidu vennalike rahvastega ja Inglismaa ja Ameerika Ühendriikide rahvastega, võidab eesti rahvas tagasi oma vabaduse, oma rahvusliku kultuuri arenemisvõimaluse ja oma riikliku iseseisvuse.

Inglise-Nõukogude-Ameerika koalitsioonil on kõik eeldused, et võita Itaalia-Saksa murduv koalitsioon ja vabastada inimkond keskaegse loomallikkuse küüsisist.

Fašistliku terrori päevad on loetud. Koondagem kõik jõud hitlerismile lõpliku hoobi andmiseks! Ei või olla mingisugust kokkulepet, koostööd nurjatu ja julma vaenlasega! Iga eestlane pidagu meeles, et iga kompromiss meie verivaenlase — hitlerlasega on meie rahva ja kodumaa alatu reetmine! Mobiliseerigem kõik jõud fašistlike röövlite hävitamiseks!

Kui 1942. aasta läheb ajalukku kui heroiline hitlerismi purustamise alg-aasta, siis 1943. aasta saagu ja kujunegu fašismi lõpliku purustamise aastaks!

Nende soovidega lubage teid veel kord tervitada käesoleval aastavahetusel!

Olgu ka uuel, 1943. aastal meie kõikide ühiseks juhtlauseks: „Kõik hitlerismi vastu võitlemise heaks, kõik meie võidu heaks!“

Surm saksa okupantidele! Maha verine Hitler!

Elagu taasvabastatav Eesti ja oma kodumaad armastav eesti rahvas!

Elagu Nõukogude Liit ja tema rahvaste vankumatu sõprus!

Elagu sangarlik Punaarmee, kes toob vabaduse eesti rahvale!

Elagu Nõukogude rahvaste suur juht ning õpetaja, geniaalne väepealik seltsimees Stalin!

Punaarmee 25. aastapäevaks

Seltsimehed! Kodanikud! Kallid eesti vennad ja õed!

Tervitan ja õnnitlen teid võiduka Punaarmee 25. aastapäeva puhul! Veerandsada aastat on Tööliste-Talupoegade Punaarmee seltsimees Stalini juhtimisel võidelnud esimese sotsialistliku nõukogude riigi olemasolu eest. Punaarmee pole loodud maade vallutamiseks, vaid oma kodumaa kaitseks. Sündides ja kasvades alalistes võitlustes tõe ja õiguse eest, on Punaarmee selle aja jooksul kujunenud tohutuks jõuks, mida austavad ja imetlevad kogu maailma vabadustarmastavad rahvad käesoleva Suure Isamaasõja käigus. Meie pole unustanud, et Punaarmee sünd sai alguse võitlustes saksa imperialistidega, kes esimestena tungisid kallale noorele nõukogude riigile, ja praegu, Punaarmee 25. aastapäeval, peab Nõukogude Liit ägedat võitlust samade rõõvvallutajate järglastega, kes tahavad hävitada kõik Oktoobrivõidu tulemused. Ent Punaarmee on võitmatu, ta on tugevam kui kunagi varem. Oma tähtpäeva pühitseb ta hiilgavate võitude tähe all.

Punaarmee, Nõukogude rahvaste vennluse ja sõpruse armee aastapäeva tähistamine ja pühitsemine on Nõukogude Liidu rahvastel iga-aastaseks suursündmuseks olnud. Eriti tähtsaks ja rõõmustavaks on kujunenud kangelasliku Punaarmee 25. aastapäev suurte hiilgavate võitude tõttu, mis meile viimasel ajal külluses on osaks saanud, sest Punaarmee võidud on kogu Nõukogude rahva võidud, kogu kultuurilise inimkonna võidud. Elame suurte sündmuste ja heroiliste tegude ajajärgus. Seisame suurte ajalooliste ülesannete ees. 1942. a. lõpp ja 1943. a. algus on toonud suuri muudatusi õilsa ning õiglase Isamaasõja käigus, tekitanud otsustava pöörde kogu sõjalis-poliitilises olukorras. Meie väed alustasid võidukaiku ja see kestab täie hooga edasi. Algatusvõime on vaenlaselt kistud, initsiatiiv on meie käes. Päevast päeva saame aina rõõmustavamaid teateid ikka uutest ja uutest võitudest neetud hitlerlaste üle, keda seni polnud võita suutnud ükski teine armee Euroopas. Teated — „viimasel tunnil“ ei lakka meile toomast üha üllatavamaid võidusõnumeid. Ajaloos ennekuulmatu ja -nägematu hävituslahing Stalingradi all on lõppenud saksa eliitvägede kohutava purustamisega ja meie hiilgava võiduga. Punaarmee võidukas pealetung jätkub hoogsalt ja edukalt. Lõök löögi järel, küll Kaukaasias, küll kesk-rindel, Doni, Voroneži, Leningradi ja teistel rinnetel, saab vaenlane tunda

Punaarmee kasvavat jõudu. Ei jõua loetella kõiki linnu, mis lühikese aja jooksul tagasi võidetud ja vabastatud hitlerlikust terrorist ja ikkest. Tähtsad sõlmpunktid — Velikije Luki, Kursk, Lossovaja, Krasnodar, Krasnoarmeiskoje, Kramatorskaja, Rostov Doni ääres, Vorosilovgrad, Harkov jne. — annavad meile võimaluse arendada võidukat pealetungi peatse võiduni. On käimas Ukraina ja Kaukaasia vabastamine fašistlikest röövvallutajaist.

Nõukogude Liidu rahvaste patriootlik vaimustushoog ja abivalmidus Punaarmee igakülgeks toetamiseks, suurimad tootmisvõidud tagalas on pandiks, et seltsimees Stalini poolt ennustatud saksa fašismi purustamine on kindlustatud ja möödapääsematu. Meie võit on kindel! Töölise-Talupoegade Punaarmee üha kasvav jõud ja võitlusvõime äratavad imetlust kõikides. Punaarmee võitude saladus ja vastupanu mehisus seisneb kõigepealt selles, et võitlevad ju töölised ja talupojad, samuti haritlased, oma ihu- ja hingelähedase asja eest: rahva enese võimu ja Nõukogude riigi eest. Punaarmee on uut tüüpi sõjavägi; ta on oma rahva laps ja kogu Nõukogude rahva sõber ja lemmik. Punaarmee ja rahvas on üks ja sama mõiste, sest nende huvid on ühised ja samad. Punaarmee on rahvaste vabastaja, nende olemasolu, iseseisvuse ja vabaduse kaitsja, ta on ajutiselt okupeeritud liiduvabariikide päästja hitlerlaste ikke alt. Punaarmee on Nõukogude rahvaste sõpruse ja vendluse armee, ja nii kaua, kui see sõprus püsib, jäävad meie maa ja rahvad vabaks ja võitmatuks. Raskeimatel sõjapäevadel on eriti ilmnenu Punaarmee ja rahva orgaaniline seos. Punaarmee on saanud ja kujunenud kogu rahva energia ja revolutsioonilise vaimustuse kehastuseks: temas peegeldub kogu nõukogude kord, kogu Nõukogude ühiskonna poliitilis-moraalne terviklus ja ühtsus ja kõigi Nõukogude rahvaste, tööliste, talupoegade ja haritlaste vankumatu sõprus. Seoses rahvaga, veendunud olles oma eesmärkide ning ülesannete õigluses ja õilsuses, ammutab Punaarmee seda jõudu, moraalset tugevust, mehisust ja sitkust lahingus, mida imetlevad meie välismaised sõbrad ja liitlased, nähes selle saladust ja imet, ent võti selle mõistmiseks on nende ridadega antud, ja „imekast“ avaneb lihtsalt. „Punaarmeel on oma õilis ning ülev sõja eesmärk, mis teda innustab vägitegudele. Sellega õieti on seletatav, et Isamaasõda sünnitab meil tuhandeid kangelasi, kes on valmis surema oma kodumaa vabaduse eest,“ rõhutab seltsimees Stalin. Leninlik-stalinlik industrialiseerimine ja kollektiviseerimine on loonud kõik eeldused võitlemiseks saksa fašistlike röövvallutajatega täielikuks võiduks nende üle. Praegustes lahingutes otsustatakse kõigi Nõukogude rahvaste saatus ja tulevik. Ainult võit toob tagasi Nõukogude rahvaste sõbralikku perre ajutiselt okupeeritud vennalikud liiduvabariigid ja nende paljukannatanud rahvad, kes pikisilmi ootavad oma vabastajat hitlerliku terrori küüsis, meie armastatud kangelaslikku Punaarmeed. Seepärast juba 20 kuud võitlevad koos Punaarmeeга kõik liiduvabariikide rahvad. Nõukogude kodumaa eest lähevad lahingusse Nõukogude Liidu kõigi rahvaste pojad!

Eesti rahvuslikud väeosad on edukalt ja väärικalt võidelnud hitlerlaste vastu, õiendades arveid meie ajaloolise verivaenlasega, Jüriöö-ajastu orjastajate Dreilebeni, Herike ja Dusmeri järglastega. Rasketes lahingutes osutasid eesti võitlejad samasugust mehisust ja sitkust kui meie esivanemad Jüriööl. Nüüd, kus on täitumas 600 aastat meie esivanemate kangelaslikust ülestõusust, jätkakem ka 1943. aastal halastamatut võitlust meie kalli kodumaa vabastamiseks, piinatud rahva päästmiseks saksa ikke alt! Praegune sündmuste käik tõotab, et pole kaugel aeg, kus meie läheneme oma sünnimaa piiridele. Kui Punaarmee sünniaasta võidukad esimesed lahingud toimusid saksa imperialistidega meie kodumaa piiril, Pihkva ja Narva lähistel, siis tänavu peab vaenlane uuesti tunda saama endisist tugevamaid hoope vanadel lahinguradadel. Kangelaslik Leningrad on juba tõuke andnud. Uued löögid ei jää tulemata. Siin on Punaarmee eesti väekoondisel suur ajalooline ülesanne täita. Käesolev aasta peab kujunema pühaks tasumise aastaks! Seepärast — tugevamaks löök, võimamaks rünnak meie orjastajate, saksa röövvallutajate purustamiseks! Eesti rahvas jääb Jüriöö-aastal kõigiti truuks oma esivanemate halastamatu võitluse traditsioonidele! Kõik jõud ja oskus Punaarmee abistamiseks nii rindel kui tagalas! Et kiirendada hitlerlaste purustamist, peab eesti rahvas kõigiti kaasa aitama lõpliku võidu saavutamiseks. 1943. aastal maksab eesti rahvas saksa röövvallutajaile kätte kõigi nende hirmsate piinade ja kannatuste eest, mis nad Eesti maale ja rahvale on toonud nüüd ja pikkade sajandite vältel. Süüdakem Jüriöö tõrvikud ja tunglad, tasugem kõik, kes tahavad eestlase nime kanda! Fašistliku terrori päevad on loetud. Saksamaa olukorra prognoos on surmakuulutatav ja häviennustav. Vaenlane on murtud, ent veel mitte täielikult löödud ja hävitatud. Iga eestlase, iga patrioodi kohuseks on teha kõik, et hävitataks hitlerlik riik ja selle kandjad, hitlerlik armee ja tema juhtijad, et purustataks neetud „uus kord Euroopas“ ja selle loojad, et meie võit oleks lõplik ja otsustav. Seepärast, kõik jõud hitlerismi lõplikuks hävitamiseks 1943. aastal! Edasi saksa okupantide purustamisele ja nende väljakihutamisele kodumaa piiridest! (Stalin.) Koos kangelasliku Punaarmeeга Lenini-Stalini lipu all vastu võidule!

Elagu kuulsusrikas ja võidukas Punaarmee!

Elagu Punaarmee 25. aastapäev!

Elagu suur, võimas ja võitmatu Nõukogude Liit!

Elagu vaba Nõukogude Eesti ja Punaarmee eesti väekoondised!

Elagu meie suur juht ning geniaalne väepealik seltsimees Stalin!

23. veebruaril 1943

Saksa fašistide poolt Eestis teostatav „totaalne mobilisatsioon“ on eesti rahva „totaalne“ hävitamine

Saksa fašistlike röövvallutajate väljakihutamine Nõukogude Liidu territooriumilt kestab juba neljandat kuud. Vaprad Nõukogude väed liiguvad võidusammul Läände. Nad ei vabasta ainult Nõukogude maa vaenlasest, vaid ühtlasi nad ei lase saagiahneid sakslasi elusalt meie pinnalt. Pärast Saksa vägede ränka lüüasaamist Punaarmee käest ajaloolises Stalingradi hävituslahingus, pärast purustavaid hoope teistel rinnetel, võime Berliinist kuulda huntide ulumist ja hammaste kiristamist. Need rängad, sakste häbiväärsed kaotused on pannud kogu fašistide kamba hädakella lööma, sundides neid astuma meeletult samme, et tõkestada Punaarmee pealetungi ja päästa fašistlik Saksamaa hukkamise ohust. Stalingradi surmakellad kumavad nende kõrvus ja võimsate halastamatute stepide hingamine kipub neid maakeralt puhuma. Pärast traagilisi lüüasaamisi Volga kindluse all kaotasid fašistid täielikult tasakaalu ja pea: Hitler kuulutas välja kolmepäevalise leina, Mussolini kihutas minema üheksa ministrit, nende hulgas oma väimehest välisministri. Täielik meeltesegadus ja tegude virr-varr! Kõige hullem on asjaolu, et hitlerlased ei saa aru, kuidas võis ometi Saksa „võitmatu“ armee saada nii ränga ja alandava kaotuse osaliseks. Selgub, et fašistid on halvad matemaatikud: nad ei osanud arvestada Nõukogude Liidu sõjalist võimsust, tema võimete potentsiaali. Mis jääb siis järele muud kui ühe päästerõngana välja kuulutada nn. „totaalne, üldine mobilisatsioon“, nii Saksas, vasallriikides kui ka okupeeritud maades. Selleks on avaldatud Berliinis terve seeria brutaalseid päevakäskke.

See saksa fašistide poolt ka Eestis teostatav „totaalne mobilisatsioon“ tähendab eesti rahva „totaalset“ hävitamist, Eestimaa puupaljaks röövimist ja kõrveks muutmist. Kui saksa propaganda sealse „totaalse mobilisatsiooni“ puhul kõiki sakslasi (aariaverelisi oma inimesi) ähvardab, et ärgu rahvas lootku halastusele, siis mis sünnib küll nende inimestega, keda Hitler nimetab võõrasteks oma fraasis: „Mitte hoida võõraste elusid!“

Saksa propaganda hirmutab: „Meie esitame kõikidele karmimad nõuded“,... „Rinne nõuab inimesi“,... „Valitsus ei kohku tagasi tarvitamast administratiivseid karmusi, et täielikult teostada „totaalne mobilisatsioon“. Nii seisavad kõik rahvad Euroopas hitlerliku „uue korra“ Mooloki ees. Goebbelsi keeli tähendab see, et on tulnud tund heita käest lakk-kindad!

Eesti oludes ja okupeeritud maades tähendab „totaalne mobilisatsioon“ kõige laiemas ulatuses röövimist, kuidagi veel tööjõuliste inimeste, ka raukade, naiste ja alaealiste vägivaldset Saksamaale ja mujale sunnitööle ning orjadeks saatmist. Mehi aga mobiliseerivad hitlerlased vägivalle ja pettusega nn. „eesti leegioni“, sundides neid minema Hitlerile kahurilihaks või töötama Saksa hukkuva armee abijõududena. Julmimad ähvardused, terror ja vägivald peavad looma paanika kui abinõu jultunud eesmärgi saavutamiseks. Nii tahetakse igas maas kokku kraapida viimsed toidudained ja materiaalsed ressursid. On arusaadav, et kõiki neid sundnorme ja nõudmisi ei jõua ükski okupeeritud ja juba paljaksröövitud maa täita. Me teame, et siis tulevad repressioonid, talude ja varanduste konfiskeerimised ja nende omanike Saksamaale sunnitööle küüditamine. See päise päeva ajal röövimise ja rahvaste hävitamise saatanlik plaan võis tekkida ainult Berliini teeröövlite põrunud peades. See on julmim jaht inimestele ja võõrale varale. Enne oma pagemist Eestist tahavad sakslased teha puhta töö, et taganemisel lisaks tuhastada veel järele jäänud Eesti linnad, alevid ja külad, sest Hitleri käsk on: mitte hoida võõraste elusid ja võõrast vara! Euroopa röövitakse paljaks, et sellega püsti hoida Hitleri röövarmeed. Säärane on „uus kord“ Euroopas ja Hitleri „ajalooline missioon“. „Totaalne mobilisatsioon“ kujuneb leinaks kõigi okupeeritud maade elanikele, ent mitte ainult leinaks, vaid ka vihasele vastupanule ergutavaks teguriks. Eriti valusalt puudutab see drakooniline vägivalle-akt naiskodanikke ja emasid, kes peavad oma lapsed saatuse hooleks, hukkamisele jätma, et 16 tundi päevas, ilma ühegi puhkepäevata, Saksa sõjatööstust orjata.

Kui hitlerlased arvavad selle julma sammuga oma rahva langevat meeleolu üles piitsutada, siis okupeeritud maades see „totaalne“ terror võib luua ja peabki tekitama ainult vihast vastuhakku.

Iga eestlane peab kogu oma jõuga katsuma nurja ajada saksa fašistide uue vägivalle-akti. Ükski Eesti NSV kodanik ei täida hitlerlaste mobilisatsioonikäsku ega lase end oma kodumaalt välja viia hitlerlaste sunnitöölaagritesse. Ükski eestlane ei müü end Hitlerile kahurilihaks. Kogu eesti rahvas haarab relvad nagu Jüriööl 1343. a. ning virgub halastamatule ja vaprale partisanisõjale saksa okupantide vastu. Eesti patrioodid! Pühendage ja ohverdage kõik oma jõud võiduka Punaarmee abistamiseks nurjatute hitlerlaste hävitamisel! Suur ajalooline tähtpäev, 23. aprill, kutsub kõiki eestlasi halastamatult kätte maksma saksa röövvallutajaile, tasuma muistsete 1343. a. ja nüüdsete piinade ja kannatuste eest! Need, kes pettuse ja ähvarduse tagajärjel on õigelt võitluse teelt kõrvale kaldunud, võivad oma süü lunastada aktiivse võitlusega, et vabastada Eesti saksa fašistide veriseist küüsis. Ükski eestlane ei tohi teenida meie ajaloolist veri-vaenlast, saksa röövvallutajaid, vaid ta peab teenima eesti rahva ja meie kodumaa huve.

Meie olemasolu on võimalik ainult siis, kui purustame hitlerismi. Teist teed ei ole ega saagi olla! Seepärast, alustagem võitlust — mida varem,

seda parem, ja jätkakem meie esivanemate ja Tasuja Jüriöö vabastussõda kõigi võimalike abinõudega!

Kümne aasta jooksul on hitlerlased ette valmistanud Euroopale neid piinu ja kannatusi, mis on nüüd osaks saanud kõigile rahvastele. Üle kolme aasta on fašistid püstitanud võllaid „totaalse sõja“ nimel ja paisanud leina miljoneid perekondi. Kui koguda kõik Hitleri pärast valatud pisarad, siis saaksime järve, kuhu võiks uputada kõik „totaalse riigi“ loojad. Kui nüüd Berliini kiskjatõug oma vägede kaotuse puhul kogu Saksa-maal leina välja kuulutas, siis oli see pidupäevaks ja rõõmuks kogu Euroopale ja ta vabatustarmastavaile rahvastele. Meie ei lähe hitlerlastele sele-tama, kuidas võis säärane õnnetus tabada saksa rahvast, et ta väed nii rängalt Punaarmeele lüüa said. Üks on selge: saksa fašistlike okupantide võimupäevad Eestis kui ka mujal vallutatud maades on loetud. Nõu-kogude rahvad teavad väga hästi, et nad võidavad sellepärast, et võidel-dakse õige ja õilsa eesmärgi, rahvaste vabaduse eest. Läheneb ka eesti rahva vabastamine saksa fašistlikust orjusest. Võidukas Punaarmee oma Kõrgema Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssali seltsimees Stalini juh-timisel läheneb Eesti NSV piiridele ja toob eesti rahvale vabaduse, iseseis-vuse ja õnne. Iga eestlase püha kohus on kogu jõuga ja kõigi abinõudega võidelda selle eest, et see eesti rahva vabanemise päev saabuks võimalikult kiiresti.

Needus ja surm saksa röövvalutajaile, eesti rahva põlistele verivaen-lastele!

Elagu taasvabanev Nõukogude Eesti!

Veebruar 1943

Jüriöö vastuhakk ja eesti rahva vabadusvõitlus sakslaste vastu

Eesti rahva ajalugu, mis meile kirjalike allikate ja kroonikate näol on kättesaadav, algab õieti kangelaslikust lakkamatust võitlusest saksa rööv-vallutajatega, on seega pideva võitluse ajalugu eesti rahva olemasolu ja vabaduse eest. Nii lünklikud ja ühekülgsed kui need ajaloolised andmed ka on, teame meie nende allikate kaudu, et alates XIII sajandi esimesest aastakümnest on eesti rahva vabadusvõitlus vihatud saksa orjastajate vastu olnud äge ja lakkamatu.

Praeguse Suure Isamaasõja taustal tundub selle, eesti rahva kaugesse minevikku ulatuva võitluse esimene etapp sedavõrd lähedane ja ajalooliselt rööbiti jooksev, et näib, nagu oleks praegune võitlus saksa röövvallutajate vastu endise heitluse järg ja olukorda lahendav lõppvaatus. Praeguses võitluses ammutab iga eesti tööline, talupoeg ja haritlane, iga tõeline eesti patrioot suurt jõudu ja võidutahet just meie muistsest sangarlikust ajaloost, noist meie esivanemate julgeist ja kangelaslikest tegudest, mis enam kui 700 aasta kestel on väljendanud eesti rahva vabadusiha ja vastupanu saksa orjastajate vastu.

Kui 1208. aastal teostus esimene sakslaste röövkallaletung eestlaste maale, siis tähendas see ühtlasi meie ajaloo heroilise ajajärgu algust. Sakslaste verine „tung itta“ ja eesleiduva pärisrahva orjastamise püüd leidis vihaseimat vastupanu vabadustarmastava eesti rahva poolt, mis kujunes paar aastakümnet kestvaks visaks vabadusvõitluseks. Selle aja jooksul (1208.—1227. a.) teostasid sakslased eestlaste maale üle 50 sõjakäigu, mis oma metsikusest ja loomalikkuselt tunduvad praeguste fašistlike hirmutegude ees- ja eelkujudena: rahvastik, ka naised, lapsed ja raugad, tapeti või viidi vangi orjadeks, vallasvara riisuti, loomad aeti kaasa, hooned tuhastati.

Tolleaegne kroonik Läti Hendrik ei varja neid kõige jultunumaid vere-tõid, mille osaliseks sai siis eesti rahvas saksa röövrüütlite sõjaretkede kestel. Kogu Läti Hendriku kroonika on ajalooliste hirmu- ja õudusejutude jube seeria. Tolleaegsed rüütlid, nagu nende praegusedki järglased fašistlikud roimarid, püüdsid rahvasthävitavate rüüsteretkedega ja verise terroriga tekitada kõikides kabuhirmu, et nii kõiki alistuma sundida. Ent eestlased ei kohkunud ega alistunud, vaid võitlesid ennastsalgavalt, andes vastu purustavaid lööke. Ajaloos tuntuim võit saksa vallutajate üle toimus Ümera jõel 1210. aastal. Silmapaistvaid tagajärgi andsid ka kombi-

neeritud pealetungid a. 1211 ja 1215, mille eesmärgiks oli puhastada maa sissetungijaist. Ka eesti kuulsaima vanema Lembitu surm Madisepäeva lahingus 1217. a. ei pidurdanud eestlaste visadust ja meelekindlust kodumaa kaitsel. Samal 1217. aastal sõlmisid lääne-eestlased liidu venelastega, Novgorodi ja Pihkvaga, mis sundis sakslasi tegema rahu. Eriti visad olid saarlased, kes 1222. a., kui eesti mandriosa oli juba sakslaste poolt vallutatud, veel kord alustasid üldist laiaulatuslikku vabastusvõitlust, mis algul oli edukas, ent vastase jõudude ülekaalu tõttu kippus äparduma. Ka siis pöördusid eestlased abisaamiseks venelaste, Suzdali, Novgorodi ja Pihkva poole. 1224. a. võitlesid eestlased ja venelased külg külje kõrval Tartu kaitsmisel, kus kangelaslikus võitluses koos paljude eestlastega langes vene vürst Vjatško koos oma kaaslastega. Eestlaste viha oli sedavõrd suur, et Riiga läkitatud saadikud julgelt väitsid: „Niikaua kui maal on veel üks aastane või küünrapikkune poisike olemas, meie ei vannu alla sakslastele.“ Need mehised sõnad juhivad eesti rahvast ka Suures Isamaasõjas; nad on ikka kostnud meie kõrvu sajandite hämarusest, valgustades meie võitlusrada.

Muistne sangarlik vabadusvõitlus lõppes Eesti viimse vaba maakonna, Saaremaa langemisega sakslaste kätte 1227. aastal eestlastele õnnetult ja aastasadadeks orjastavalt. Kui saksa fašistlik propaganda praegu hoopis, et hitlerlased tahavad jätkata sealt, kus 600 aastat tagasi nende „tung itta“ katkes, siis toonitab ka eesti rahvas, et ta tahab jätkata muistset võitlust sealt, kus ta katkes, ja tasuda tolleaegse kaotuse vaenlase täieliku purustamisega. Nüüd ei ole meie üksi ega nõrgalt relvastatud nagu muistsetes võitluses saksa röövvalitajatega.

Pärast 1227. a. kaotust ei leppinud eesti rahvas päev-päevalt raskeneva ikkega, korduvalt katsudes vabaneda orjastusest. Eriti ulatuslikuks ja heroiliseks kujunes eestlaste 1343. a. ülestõus, mis on tuntud meie ajaloos „Jüriöö mässu“ nime all. Selle ülestõusu teadlikuks eesmärgiks oli võõra võimu likvideerimine, püüd vabaneda sissetungijate vägivallast, hüüdnäol: ennem võideldes surra kui võõra võimu ikkes hingitseda.

23. aprillil 1343 anti Harjus märku ülestõusuks, süüdates kõrgendikul asetsev maja. See pidi tähendama, et on tulnud tund tungida kõikjal sakslaste kallale ja nad hukata. Eestlased toimisid kiirelt ja võrdlemisi hästi korraldatult. Vastuhakkajad mõistsid siis karmi kohut, tappes sakslasi, põletades mõisu. „Surm orjastajaile! Relvade juurde!“ Selline oli meie esivanemate sõjahüüd. Võitluse edukaks juhtimiseks valiti neli vaneemat. Vastuhakk võttis hoogu. Varsti asuti arvuka sõjaväega (umbes 12 000 meest) Lindanisa (nüüdse Tallinna) piiramisele. Õige pea kandus vabastusliikumine ka Läänemaale, kus asuti Haapsalu piiramisele. Sellal oli ordumeister parajasti sõjas venelaste vastu ja piiras Irboskat, osutudes seega ebasoodsas olukorras. Aja võitmiseks astus ta eestlastega läbirääkimistesse, saates nende juurde orduvenna, kes andis kutse läkitada Paidesse eesti esindajad olukorra selgitamiseks ja lahendamiseks. Eest-

lased olid liiga ausad, uskudes ühtlasi ka vaenlase ausust. Neli eesti vanemat, kes salakavala tagamõttega olid kutsutud Paidesse ordumeistri lossi, hukati seal reetlikult. Sellest olukorrast ja pettusest tingituna sai varsti pärast seda eestlaste sõjavägi Lindanisa (Tallinna) lähistel otsustavalt lüüa. Hästi relvastatud raudrüütlite vastu võideldes kandsid halvemini varustatud eestlased suuri kaotusi. Võitlus lõppenud, tulnud saksa kodanikud linnast surnukehadega kaetud lahinguvälja vaatama, ent veel siin hüpanud poolsurnult lamav eestlane, paljas ja verine, maast üles ja tahtnud hukata uudishimulise. Nii suur oli eestlaste viha sakslaste vastu, mis pole sajandite kestes kustunud, vaid veel suuremaks kasvanud. Eesti väe lüüasaamine otsustas Harju ülestõusu saatuse, andis ühtlasi võimaluse ordumeistril asuda Lääne-, hiljem ka Saaremaa ülestõusu likvideerimisele. Kahjuks saabus oodatav Rootsi abi kohale alles pärast katastroofi, eesti väe hävitamist.

Eesti rahva ülestõus lämmatati ordumeistri poolt, maa uputati verre. Tolleaegne kroonika mainib: „Neile määrati karistus, mis seisis selles, et nemad (eestlased), vanemad koos lastega, ühel kindlaksmääratud päeval pidid hukatama, mis kõik täide viidi.“

Vaatamata elajalikule veretööle leekisid mässutuled kuni 1345. aastani, kus orduväed suutsid lõplikult maha suruda kangelasliku ülestõusu. See meeleheitlik katse vabaneda orjusest on tänaseni innustavaks eeskujuks, tõukeks — jätkata seda, mis siis pooleli jäi. Kui 1227. a. ja 1343. a. võitlused saksa ülevõimu tõttu pidid lõppema saatusliku kaotusega, siis 1943. aastal, kus täitub 600 aastat kangelaslikust Jüriöö ülestõusust, me tasume kõik verised arved ja võlad sajakordselt. Koos võiduka Punaarmee ja kogu Nõukogude Liidu rahvastega meie võidame lõplikult ja purustame oma ajaloolise verivaenlase ning orjastaja, saksa sissetungijad, alatiseks. Kangelasliku Punaarmee suured võidud Stalingradi all ja teistel rinnetel on meie peatse võidu suurimaks pandiks. Saksa fašistliku terrori päevad on loetud. Hitlerism hävitatakse! Käesolev aasta on tasumisaasta, kättemaksu püha aasta! Vaatamata Jüriöö ülestõusu traagilisele lõpule, meenutagem meie esivanemate sangarlikku vabastusvõitlust suurima austuse ja imetlusega! Andku need kangelaslikumad leheküljed eesti rahva ajaloost meile mehist jõudu praeguses hiiglavõitluses, suures Isamaasõjas! Kõik jõud hitlerismi lõplikuks hävitamiseks! Kiirendagem meie võidu saabumist! Kaitskem Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni saavutusi! 1917. aastal sai eesti rahvas pärast 700-aastasi kannatusi ometi kord vabaks ja sõltumatuks, sest siis hävitati saksa parunite võim ja tühistati nende eesõigused Eestis.

Nüüd, kus meie orjastajad jälle võimutsevad Eestis, püüdkem teha kõik, et 1943. a. kujuneks tõeliseks Jüriöö-aastaks, sakslaste lõpliku purustamise aastaks! Lenini-Stalini lipu all, meie geniaalse väepealiku seltsimees Stalini juhtimisel — edasi peatsele võidule!

Aprill 1943

Nõukogude Eesti eest!

Eesti töötava rahva võitlus nõukogude korra eest moodustab ühe lüli, väikese mürdosa sellest suurest ajaloolisest võitlusest, mis on toimunud ÜK(b) Partei juhtimisel kolme revolutsiooni — 1905. aasta kodanlik-demokraatliku revolutsiooni, 1917. aasta veebruari kodanlik-demokraatliku revolutsiooni ja 1917. aasta oktoobri sotsialistliku revolutsiooni — käigus. Sellele lisandub võitlus eritingimustes saksa okupatsiooni päevil 1918. aastal ja hiljem välisimperialistide toetusel võimule rühkinud eesti suurkodanluse valitsemise ajastul.

Erilise etapi viimase järgu võitlustest moodustavad 1940. aasta juuni ja juuli pöördelised sündmused, mis vääriksid omaette valgustamist ja ajaloolist analüüsi. Üldse vajaksid need eritingimused ja olukorrad, milles on tulnud eesti töötaval rahval võidelda nõukogude riigi ja sotsialistliku ühiskonna ülesehitamise suunas, juba lähemas tulevikus asjatundlikku ajaloolist fikseerimist ja jäädvustamist, mille najal võiksid väga palju õppida meie rahva tulevased põlvned.

Käesolev artikkel loomulikult ei pretendeeri teatava lünga täitmisele meie revolutsioonilise võitluse ajaloos, vaid ta katsub piiratud kujul märkida 1940. aasta suve pöördeliste sündmuste tagapõhja ja nende tähtsust, seoses nõukogude võimu kehtimapaneku kolmanda aastapäevaga Eestis, mida meie tähistame 21. juulil.

Raske ja okkiline on olnud eesti rahva ajalooline teekond kogu oma ulatuses. Kui luulekeeli Eestit on nimetatud tuulemaaks, siis poliitiliselt meie maa on olnud tõmbetuulte maaks. Eesti rahvas on poliitiliselt paljukogenud ja paljukannatanud rahvas, kes on pidanud pidevat võitlust küll saksa röövvallutajate ja orjastajate vastu, kes XIII sajandi algaastaist peale, olles röövinud meie vabaduse ja iseseisvuse, on ähvardanud meie olemasolu, küll hiljem tsaari võimukandjate omavoli ja rõhumise vastu, küll eesti suurkodanluse rahvavaenulise poliitika vastu viimasel veerandsajandil. Eesti rahva ajalugu on seega pideva võitluse ajalugu oma rahvaliku olemasolu ja vabaduse eest. Kindlasti on see võitlus küllalt meid karastanud, küllalt meile kogemusi andnud, küllalt meid õpetanud. Võitlus teeb rahva tugevaks ja eluvõimeliseks. Loomulikult oleme pidanud vastu võtma ka saatuslikke kaotusi ja ebaõnnestumisi.

Kui Suur Sotsialistlik Oktoobrirevolutsioon, mille ettevalmistamisest ja

lääbi viimisest võtsid osa ka eesti töölisel, talupojad ja haritlased, vabastas kõik Venemaa rahvad „tsaristlikust vanglast“, kindlustades neile — sealhulgas ka eesti rahvale — vaba rahvusliku arenemise, kukutas kapitalistide võimu hiiglasuurel territooriumil ja avas uue ajajärgu inimkonna ajaloos, siis sai eesti rahvas kättevõidetud vabadust kasutada vaid lühikest aega. See oli saksa imperialism, kes oma okupatsiooniga 1918. aastal hävitas Eestis kõik Oktoobrirevolutsiooni võidud, asetades eesti rahva eri olukorda. Nõukogude võim sai Eestis sellal püsida novembrist 1917. a. kuni veebruarini 1918. a., millal saksa sõjaväed vallutasid Eesti tervikuna.

Kui Oktoobrirevolutsioonist peale tekkis maakeral kaks süsteemi, kaks maailma: sotsialismi maailm ja kapitalismi maailm, siis jäi eesti rahvas saksa okupatsiooni tõttu Venemaast eraldatuna endiselt kapitalistliku süsteemi tangide vahele. Sünge saksa ike Eestis 1918. aastal — nn. m u s t s u v i — paljastas eesti rahvale juba siis selgesti saksa imperialismi rõõvplaani kogu ulatuses ja jõhkruks. Selleaegsed saksa sissetungijad olid praeguste Hitleri rõõvjõukude otsesed eelkäijad, sama saksa ekspansiooni teostajad, kes siis arendasid nn. „Balti hertsogiriigi“ loomist ja Eesti koloniseerimist. Keisrivalitsuse langusega Saksamaal nurjusid need orjastamise ja rõõvimise kavad, mis tekitasid eesti rahva hulgas määratut vihavaenu. Eesti töötav rahvas alustas uuesti võitlust oma sünnimaa puhastamiseks saksa okupantide riisimete, ent ka pärast Eestist lahkumist haudusid saksa imperialistid „landesveeri“ jõukude näol Baltimaade vallutamise plaane, kuid selle tegeliku katse juures löödi nad puruks Võnnu lahingus eestlaste ja lätlaste koondatud jõuga. Eesti rahvas oli küll vabanenud okupatsioonist, ent välisimperialistide toetusel ja kaasabil pääsesid võimu juurde eesti suurkodanlus ja kapitalistid, kes asusid nõukogude-vastasele platvormile. Siitpeale algab eesti töötava rahva võitluse ajaloos eri peatükk. Kodanlus kui poliitiliselt juhtiv tegur muutus välisimperialistide mängukanniks; kodanluse teod olid välismõjudest ja majanduslikest isudest ette dikteeritud. Eesti rahvas aga muutus suurkodanlusele äritsemise objektiks tema taskuhuvide rahuldamisel. Seega ei saanud juttu olla Eesti tõelisest iseseisvusest, vaid ainult nimelisest. Algab tuulelipu-poliitika ja tüürita kodanliku riigilaevakese juhtimine läbi kõiksugu kriiside karide. Poliitiline kompass võnkus ja kõikus iga uue kabineti moodustamisega ikka rohkem ja rohkem ega pidanud kuidagi kurssi, sest viimane tuli rajada juhuslikkusele, järjest muutuvale ebastabiilsele olukorrale. Alati oli karta ja oodata uusi vapustusi majanduslikul ja muudel aladel, ikka rohkem võis märgata vastuolude süvenemise tunnuseid maa sisemises elus. Vilud ja visad kriisituuled puhusid vinguvalt ja pangamajad lõdisesid valuutaraskuste ja pankrotitondi ees, sest nad olid rajatud liivale. Et Eesti majanduselu peamiseks peremeheks oli väliskapital, siis sõltus sellest ka poliitika. Korruptsioon kodanlike parteide elus ja riigitegelaste ridades lokkas pidevalt-krooniliselt, luues ebaterve õhkkonna nii linnas kui maal. Kodanlik Eesti unistas meie maast kui põllumajanduslikust Taanist, mida

seati tuleviku eeskujuks. Agraar-industriaalsest maast pidi Eesti kujunema peamiselt agraarmaaks, ent siingi tuli kõikuda ja loovida välisturu juhuslike nõuete kohaselt ja muutlike hindade vaatevinklist. Sõltuvus maailmaturu konjunktuurist rippus Damoklese mõõgana ka muu ekspordi kohal. Haarati kord ühest, kord teisest päästerõngast, ent ikka kippus väliskaubandus passiivseks jääma, isegi paremal konjunktuuri aastal, 1928. a., kus eksport näitas 127,1 milj. Eesti krooni, import 131,4 milj. Eesti krooni. Kuidagi ei saanud kodanlik Eesti majanduslikult jalgu alla, sest tal polnud iseseisvat elujõulist majandust, vaid ilma kindla tagamaata riik sattus päev-päevalt asumaa tasemele teistele riikidele, kes teda ekspluateerisid.

Kes selle all kõige enam kannatas, oli eesti töötav rahvas. Tööstuse kiratsemine, selle osaline laostumine turgude ja toorainete puudusel, tootluse langus, palgataseme järjekindel allaminek, tööpuuduse kasv, rahvaarvu kahanemine — need olid valusamad päevaküsimused ses nõiaringsis, milles tammus kodanlik Eesti. Kriisid aga kollitasid lakkamatult ning nende vastu ei leitud abinõusid. Eestil ei saanud olla iseseisvat kindlasuunalist reaalpoliitikat, vaid kogu aeg tuli arvestada muutlikku ja juhuslikku olukorda, kui ei tahetud laskuda naiivse poliitilise romantika tasemele. Vahetevahel puhusid Pariisi poolt Pan-Euroopa pehmed tuuled; kord asuti „kaitsevalli“ looma lääne ja ida vahele, mis pidi ulatuma merest mereni nn. Poola „liidu“ näol; kord taheti heatahtlik vahemees olla riikide suhtlemisel ja Rahvaste Liidu raamides; kord tõtati Skandinaavia blokki looma jne. jne. Ainult lähedaim naaber, Nõukogude Liit, oli hiina müüriga eraldatud. Esimene koht kaubavahetuses oli kindlustatud Saksamaale, saksa kapital imbus ikka rohkem ja rohkem põlevkivitööstusse ja pangandusse. Kuigi Nõukogude Liidu ja Eesti vahel 1929. aastal sõlmiti kaubandusleping, oli see rohkem paberil kui tegelikkuses, seistes surnud punktil. Majanduslik ja poliitiline sõltuvus Saksamaast hakkas aga ikka rohkem hoogu võtma fašistliku diktatuuri, hitlerliku režiimi päevadest. Kord ühes, kord teises sõiduvees ristelnud ja ümbereksinud Eesti tüüris oma laevakese kaugemate randade poole, küll Itaalia korporatiivse korra, küll Saksa fašismi võluvette. Eestist sai saksa fašismi erilise huvi objekt, ta kujunes koos teiste Balti riikidega hitlerlike poliitiliste intriigide taimelavaks. Haakristi ämblik luuras võrgul oma saaki. „Trooja hobuseid“ poetati iga maa väravasse ning fašismivärdjad tekkisid kõikjal nagu seened pärast vihma. Viienda kolonni kaadrid kasvasid jõudsasti. Kasutades Eesti majanduslikke kriise ja sellega seoses olevat tööpuudust, kõvendas fašistlik Saksamaa oma majanduslik-poliitilisi positsioone peamiselt Inglismaa seisukohatade arvel. Ühiskondlik kriis kodanlikus Eestis oli jõudnud ummikuni. Eesti kodanluse valitsemisvõimetus, vähemalt demokraatlike meetoditega, oli päevselge. Haarati kaitseisukorra abinõude järele, pandi kehtima tsensuur, mis aina valas õli tulle. Hädakisa „kõva käe“ järele kasvab, nõutakse peremeest majja, kuni viimaks see kõva käsi hakkab viirastuma vapside kaika või malaka näol. Viimaks avastatakse ebaõnnestumiste patu-

oinas, kelleks või milleks ei osutu miski muu kui kodanliku Eesti põhiseadus, mis pidi olema halb. Algab põhiseaduse muutmise jant mitmes vaatuses, jätkatakse töölisorganisatsioonide lammutamist. Fašistlik lainetus Balti basseinis tõuseb kõrgemale. Saksa penetratsiooni hädadoht sai Eestile käegakatsutavaks, Nõukogude Liidule aga ähvardavaks teguriks. Kui Nõukogude Liidu valitsus 1934. aasta märtsis esitas Saksamaale ettepaneku tagada Baltimaade iseseisvust, nende riikide piiride puutumatust, siis ei nõustunud Saksamaa sellega, rõhutades seega oma agressiivseid kavatsusi idas. „Vähem võid, rohkem kahureid!“ — kajab vastu hitlerlaste leerist. Kui Nõukogude Liit tegutses kogu aja rahu säilitamise huvides, toimis Saksamaa sõda provotseerivalt, sõlmides 1939. aastal rebaseliku mitteallaleetumisi-pakti meie kodanliku valitsusega, mis tähendas Eesti täielikku üleujutamist Saksa luure elementidega — ettevalmistuseks tungiks itta. Säärased olid perspektiivid teise maailmasõja puhkemise aastal, millele võime nüüd tagasi vaadata juba teatava distantsitundega ja suurema selgusega, mis aga mitte kõigile polnud sellal nii läbipaistev.

Nõukogude Liit, kes oli valvel oma loodepiiride julgeoleku eest, sõlmis omakorda — rahu kindlustamiseks ja Eesti sõltumatuse tagamiseks — 1939. a. sügisel vastastikuse abistamise pakti NSV Liidu ja Eesti vahel, võttes endale Eesti piiride puutumatuse kaitse. See õigel ajal sõlmitud pakt vastas eesti rahva elulistele huvidele ja võeti tema poolt vastu suure rahuldustundega. Eesti suurkodanlusele aga oli see leping olude sunnil vastuvõetud dokumendiks, mida telgitaguselt murda sepitseti ja kõigiti saboteeriti. Kodanliku Eesti kahepaikne välispoliitiline mäng ei jäänud saladuseks. See ei võinud talutav olla Nõukogude Liidule ega ka eesti rahvale. Kui Nõukogude Liidu poolt nõuti (juunis 1940) pakti siirast täitmist Eesti poolt, esitas tolleaegne Uluotsa valitsus (noodi tagajärjel) küll lahkumispalve, ise aga jätkas ta valitsuskriisi venides provokaatorlikke sepitsemi ja mahhinatsioone.

Eesti töötav rahvas, kes jälgis kõiki kodanliku valitsuse rebasesõlmi, nägi, et väljapääs sellest ummikust võib olla ainult üks: sisselülitumine oma loomulikkude elu- ja majandussüsteemi, oma õige tagamaa tuiksoone ringvoolu: Nõukogude rahvaste sõbralikkude perre, mis ka teostus 1940. aasta sündmuste käigus üleminekuga nõukogude korrale. Keerulises olukorras pidi eesti töötav rahvas EK(b) Partei juhtimisel küllalt leidlikkust osutama, et eelolevat võitlust lõpule viia ilma eriliste vapustusteta, et üleminek sotsialistlikule tootmisele ja plaanimajandusele toimuks ilma häireteta. Nõnda siis pärast 22-aastast vaheaega sai Eesti 1940. aasta suvel jälle tagasi pöörduda oma õigele arenemisteele Nõukogude Liidu süsteemis, et jätkata seda tööd, mis katkes ja jäi pooleli 1917./1918. aastal.

Kogu kodanliku Eesti ajalugu on terava ja aktiivse klassivõitluse ajalugu, mis nõudis eesti töötavalt rahvalt palju ohvreid. Pikaajaline tagakiusamine ja vangipõlv polnud suutnud murda eesti bolševike meeleskindlust ja võitlustahet. Kabuhirmus revolutsioonilise töölisliikumise ees aren-

das eesti kodanlus töölisorganisatsioonide lammutamist, turgude ja toorainete puuduse tõttu lepitati osa suurtööstuse sulgemisega, tegutses põhimõttel: otstarve pühendab ja määrab abinõu, ja otstarbeks ning eesmärgiks oli — töötava rahva nõrgestamine.

21. juunil 1940, kus eesrindliku töötava rahva ja intelligentsi kannatus oli viidud katkemiseni, tuli ta EK(b) Partei juhtimisel üle kogu maa tänavale ja nõudis rahvavalitsuse moodustamist ning riigijuhtimise enda kätte võtmist. Töötava rahva nõudmiste ja tugeva revolutsioonilise surve tulemusena kutsuti samal päeval ametisse rahvavalitsus nende ridade autoriga eesotsas.

22. juunil pöördus uus valitsus eesti kodanike poole rahvale vastuvõetava deklaratsiooniga. See oli samm edasi selles ummikus, milleni meie maa ja rahva olid viinud äritsevad kodanlikud riigitegelased, K. Pätsiga presidendi osas. Senise Eesti poliitika ajaloos polnud seekordne valitsuse vahetus lihtsalt ühe kabineti asendamine teisega, vaid siitpeale hakkab kujunema kogu riikliku süsteemi vahetuse algus — eesti rahva kapitalismikkest vabastamise ja nõukogude võimu maksmapaneku, sotsialistlikule ülesehitustööle siirdumise suunas. Nüüdsest peale algas ülemineku-ajastu, mille lõpptulemuseks pidi olema sotsialismi võit ka Eestis. Nüüd ei võinud enam juttu olla ühe ekspluateerimisvormi asendamisest teise ekspluateerimisvormiga, ühe ekspluateerijate rühma asendamisest teise ekspluateerijate rühmaga, vaid siitpeale pidi algama inimese igasuguse ekspluateerimise likvideerimine. Reaktsioonilise kliki võim Eestis oli murdunud. Võidi asuda sotsialismi teele. Arendati eesti rahva laiematele hulkadele ja nende huvidele vastavat sise- ja välispoliitikat. Poliitilistele vangidele anti amnestia. Asuti riigiparaadi ümberkorraldamisele ja uute kaadrite rakendamisele. Kuulutati 14. ja 15. juuliks välja uued Riigivolikogu valimised, mille tulemusena ja rahva tahte avaldajana uus Riigivolikogu tuli kokku oma esimeseks istungjärguks 21.—23. juulini. See rahvaesindus, mille valimistest võttis osa 84,1% hääleõiguslike kodanike üldarvust, kuujuures Töötava Rahva Liidu kandidaatide poolt anti 92,8 protsenti kõigist antud häältest, võis end täie õigusega lugeda kogu eesti rahva vankumata tahte avaldajaks. Rahvas oma maa peremehena võis asuda võimu juurde. Eesti töötava rahva ühinemisliikumine võis areneda ilma takistamata. Eesti suurkodanlus, kes oma võimule oli andnud järk-järgult ikka enam rahvavaenuliku sisu, pidi viimaks võimu juurest taganema. Rahvas oli võitnud.

Oma ajaloolisel koosolekul 21. juulil 1940 otsustas äsja valitud Riigivolikogu kuulutada Eestis välja nõukogude korra ja paluda Nõukogude Liidu Ülemnõukogu võtta Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik vastu Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liitu üheõigusliku liiduvabariigina. Sellest tähtpäevast tulebki arvestada nõukogude võimu kehtivust Eestis.

Käesoleva aasta 21. juulil tähistab eesti töötav rahvas seega nõukogude korra kehtimapaneku kolmandat aastapäeva Eestis. Sellest kolmest aas-

tast sai nõukogude võim Eestis kehtida kõigest ühe aasta, kuna kaks viimast aastat, saksa nurjatute fašistlike rööv vallutajate võimutsemise tõttu meie sünnimaal, EK(b) Partei, ENSV valitsus koos evakueerunud kodanikega on jätkanud ja jätkab pingelist võitlust hitlerlike okupantidega Nõukogude Liidu sõbralikult pinnalt, juhtides ja organiseerides lakkamatut vastupanu ja pealetungi igasugu abinõudega nii siin- kui sealpool rinnet. Kuigi nõukogude kord Eestis kestis esialgu vaid aasta, on eesti töötav rahvas selle aja jooksul võinud veenduda sotsialistliku ülesehitustöö suurtes tulemustes ning õppida tundma nõukogude võimu määratud hüvesid. Nõukogude võimu kehtimapanekuga algasid Eestis laiemate hulkade elus hoogsa poliitilise ja majandusliku tõusu päevad, eranditult kõigil aladel. Seega polnud 21. juuli 1940 mitte ainult poliitiline pöördepunkt eesti rahva ajaloos, vaid ühtlasi ka majanduslike väljavaadete ja tuleviku perspektiivide suurpäev. Kogu oma ajaloo kestes polnud Eesti kunagi olnud nii produktiivne kui esimese nõukoguliku korra aastal. Viiks pikale üksikasjaliselt loetella kõiki neid saavutusi, millest juba teisel (vaata „Aasta Nõukogude võimu Eestis“ nende ridade autorilt) on juttu olnud. Võime kindlasti rõhutada: kui meie ülesehitav töö oleks häirimatult edasi kesta võinud, siis teiste vanemate vennasliiduvabariikide toetusel ja NSV Liidu valitsuse kaasabil oleks meie väike Eesti NSV oma arengult pea seisnud esimeste liiduvabariikide hulgas. Nõukogude võim andis mitte ainult õigusliku võrdsuse, vaid lõi ka kindla ainelise aluse rahva tegeliku üheõiguse, s. o. nii majandusliku kui kultuurilise võrdsuse jaoks. Nõukogude võim avas enneolemata avarad võimalused eestlaste rahvusliku kultuuri arenemiseks. Mitmeti ummikusse joosnud vaimuelu uuenes, täienes ja mitmekesisus pärast juuni-juulimurrangut silmapaistvalt. Kõik andmed lubasid oletada, et eesti rahvas läheb vastu õnnelikule tulevikule, üldisele majanduslikule ja kultuurilisele õitsengule.

22. juunil 1941 tungis fašistlik Saksamaa reetlikult kallale NSV Liidule ja katkestas eesti rahva uue, sotsialistliku elu ülesehitamise hoo. Hitlerlikud röövjõugud asusid kõige selle hävitamisele, mis meie ühe aastaga olime suutnud luua; nad asusid hävitama eesti rahvast, meie vara, meie kultuuri, meie iseseisvust ja rahvusriiklust. Praegu on Eesti poliitiliselt ja majanduslikult õigusteta Saksa asumaa.

Ent mitte ilma veriste võitlusteta, ilma ränkade kaotusteta ei õnnestunud hitlerlastel vallutada Eesti maa-ala. Kangelaslikult kaitsesid eesti parimad pojad ja tütreid oma kodumaad ja see võitlus kestab edasi, see võitlus teravneb päev-päevalt ja ei lõpe enne, kui viimne hitlerlik okupant on hävitatud või meie maalt välja kihutatud.

Juba kaks aastat peavad Nõukogude Liidu rahvad, sealhulgas ka eesti rahvas, kangelaslikku võitlust salakavala ja nurjatu vaenlasega, hitlerliku Saksamaaga. Nõukogude Liidu liikmeks saamisega leidis Eesti õigeaegselt endale sõbra, liitlase ja abimehe, et relvavendluses Punaarmeeaga astuda võitlusse ajaloolise verivaenlasega, saksa rööv vallutajatega, kelle vastu

juba XIII sajandi algaastaist eesti rahval koos suure vene rahvaga on tulnud korduvalt ühiselt võidelda.

Oma okkalisel ajaloo teel on eesti rahvas alati unistanud liitlasest, kellega koos võidelda õilsa ning üleva eesmärgi, oma maa vabaduse, sõltumatus ja rahvusliku kultuuri eest. Sääraseks liitlaseks võis praegusel korral olla ainult Nõukogude Liit, mille koosseisus Eesti juba ühe aasta jooksul saavutas selliseid kultuurivõite, milleks muidu kuluvad aastakümned. Eesti sai vahepeal kaugelearenenud sotsialistliku riigi üheõiguslikuks liikmeks ja osaks. Ei siis, ei nüüd, ei tulevikus saaks olla paremat valikut rahva tuleviku määramisel. Juba oma geograafilise asendi ja looduslike tingimuste tõttu on eesti rahvas alati sügavalt teadlik olnud sellest, et tema ainuõigeks arenguteeks on kuuluda Venemaa majandussüsteemi ja praegu — sammuda koos Nõukogude rahvastega. Sellest on omal ajal aru saanud ka meie ärkamisaja selgemad pead, kuigi tsaristlik Venemaa polnud väikerahvaste sõber, nagu seda on NSV Liit.

Nõukogude Liit on rajatud rahvaste sõprusele ja tema koosseisus on iga üksiku rahva ja rahvuse vabadus ühiselt kaitstud igasugu agressorite vastu paremini, kui seda keegi üksikult teha suudaks, kuigi see rahvas oleks palju suurearvulisem, kui seda on väike eesti rahvas. Kuulumine suure mitteagressiivse riigi (nagu seda on Nõukogude Liit) koosseisu täieõigusliku liiduvabariigiina, see on praeguse Suure Ismaasõja käigus eesti rahvale suureks õnneks, sest just säärases liidus on meie olemasolu ja rahvuslik sõltumatus kõige paremini tagatud. Meil on au koos võidelda ja võita!

Eesti rahvuslikud väeosad Punaarmee koosseisus on edukalt ja väärikalt võidelnud hitlerlaste vastu. Rasketes lahingutingimustes osutasid eesti võitlejad suurt mehisust ja sitkust. Eestist evakueerunud kodanike ja Punaarmee eesti rahvuslike väeosade isikulise koosseisu poolt äsja kogutud summadega ehitatud ja juba meie väekoondisele üleantud võimas tankikolonn „Nõukogude Eesti eest“ kindlasti tugevdab ja tõstab eesti lahinguüksuse võitlusvõimet ja aitab lähendada võidutundi ning meie väikese sünnimaa ja suure kodumaa vabanemist saksa okupantidest, hitlerlaste terroristidest.

Suure Isamaasõja õilis ning ülev eesmärk innustab vägitegudele kõiki võitlejaid, tema kõrged vabastamisülesanded on selged kõigile Nõukogude inimestele. Suure patriootliku vaimustusega ja ohvrimeelsusega võitlevad kõigi Nõukogude Liidu rahvaste pojad ja tütreid jultunud hitlerlaste vastu nii rindel kui tagalas.

Praeguses Isamaasõja võitluses on eesti rahvas kindlasti veendunud täielikus ning lõplikus võidus saksa orjastajate üle, kes ligi kaks aastat teostavad Eestis nn. „uut korda“, mis on rajatud röövimisele, tapmisele, terrorile, näljale, piinamistele ja rahva hävitamisele. Saksamaa oma loomalik egoismis on väikerahvaste timukas.

Tähistades tänavu nõukogude korra kehtimapaneku kolmandat aasta-

päeva Eestis, töotavad kõik eestlased võidelda saksa rööv vallutajate vastu niisama vapralt ja halastamatult, nagu tegid seda meie sangarlikud esivanemad 600 aastat tagasi Jüriöö ülestõusu heitlustes.

Kuulumine Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikku perre võimaldab meie Suures Isamaasõjas õiendada kõik ajaloolised arved eesti rahva verivaenlasega, saksa sissetungijatega. Meie õiendame nad lõplikult! Eestist on saanud fašismivastase rinde üks oluline lüli.

Elame suurte sündmuste ja heroiliste tegude ajajärgus. Seisame suurte ajalooliste ülesannete ees, millest sõltub meie tulevik. Punaarmee võidud 1942. a. lõpul ja 1943. a. algul on tekitanud otsustava pöördte kogu sõjalis-poliitilises olukorras. Seltsimees Stalini geniaalne strateegiline plaan on talvekampaania kestes vabastanud miljoneid Nõukogude kodanikke, võitnud tagasi ligi pool miljonit ruutkilomeetrit Nõukogude ajutiselt vallutatud maa-alast, ent niikaua, kui veel miljonid Nõukogude Liidu kodanikud vaevlevad fašistlikus pörgus ja palju territooriumi on veel vaenlase käes, tuleb koondada kõik jõud ülbe hitlerismi hävitamiseks. Vaenlane on saanud hoope, ta pole aga veel mitte täielikult löödud ja hävitatud. Koos kõigi vabadustarmastavate rahvastega meie purustame fašismi röövlipesa, vabastame maailma verejanulisemast vägivallatsejast ja inimkonna nuhtlusest.

Tänavusel nõukogude korra Eestis kehtimapaneku kolmanda aastapäeva tähistamisel tõotab iga eestlane teha kõik selleks, et häviksid hitlerlik riik ja selle kandjad, hitlerlik armee ja tema juhtijad, et purustataks neetud „uus kord Euroopas“ ja selle loojad. Ilma selleta ei saa olla elu ja tulevikku ka eesti rahval — ei saa!

Meil seisavad veel ees ägedad ja rasked võitlused kavala, julma ja veel küllalt tugeva vaenlasega, ent keegi ei kahtle, et meie kangelaslik Punaarmee seltsimees Stalini targal juhtimisel lööb kevadel ja suvel vaenlast niisama halastamatult, nagu ta seda tegi kuulsa talvekampaania kestel Stalingradi all, Doni rindel, Leningradi all, Kaukaasias, Velikije Luki vallutamisel ja teistes rindeosades.

Meie usk võidusse on kaljukindel. Fašism purustatakse! Sellega vabaneb ka meie kallis Eesti, et võiksime seal jätkata seda ülesehitavat tööd, mille katkestas hitlerliku Saksamaa nurjatu kallaletung Nõukogude Liidule, sealhulgas ka Eestile, kes oma geograafilise asendi tõttu ühena esimeste hulgas pidi vastu võtma saksa sõjamasina ränga rünnaku, kaitstes viimse võimaluseni oma piire ja oma sünnimaa pealinna Tallinna, kaitstes uut sotsialistlikku korda ja neid hüvesid, mis meile tõi 21. juuli 1940. aastal, mis meile andis Stalinlik Konstitutsioon.

Eesti oli ja jääb Nõukogude Eestiks!

Eesti ei loovuta 21. juuli õnnetoovat võitu!

Juuli 1943

Eesti 3 aastat Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikus peres

Oleme tänavu võinud peatuda mitme väga tähtsa ajaloolise verstaposti juures. Aprillis tähistasime eesti rahva kangelasliku Jüriöö ülestõusu 600. aastapäeva, peatudes meie esivanemate kaugesse minevikku kuulva saksa röövvalutajate vastase võitluse tähisel.

21. juulil tähistasime pidulikult päeva, mis orgaaniliselt ja värskest oli seotud ENSV olemasoluga, — nõukogude korra Eestis kehtimapaneku kolmandat aastapäeva.

6. augustil märgime meie ajaloolist päeva, kus kolm aastat tagasi NSV Liidu Ülemnõukogu võttis eesti töötava rahva tahte ja soovi kohaselt Eesti vastu NSV Liidu koosseisu. Eesti Riigivolikogu teine koosseis oma esimese istungjärgu teisel päeval, s. o. 22. juulil 1940, otsustas tema poolt selleks valitud täisvolilise delegatsiooni kaudu esitada meie töötava rahva üksmeelse soovi eelmisel päeval, 21. juulil, väljakuulutatud Eesti NSV astumiseks NSV Liidu koosseisu võrdõigusliku liiduvabariigina, milline soov NSV Liidu Ülemnõukogu poolt 6. augustil 1940 rahuldati. Eestist sai 16. nõukogude sotsialistlik liiduvabariik teiste vennalike vabariikide peres ja ta saavutas riikliku sõltumatuse ja rahvusliku iseseisvuse.

Hitleri vallutamisapetiidid Baltimaade suhtes polnud 1933. aastast alates kellelegi saladuseks. Peale „Mein Kampfi“ rääkisid sellest avalikult Berliinis trükitud Suur-Saksamaa kaardid, kus Eesti oli märgitud „Reich'i“ ohvrina. Nõukogude Liidu liikmeks saamisega leidis Eesti õigeaegselt endale sõbra ja liitlase nende vallutamiskaartide vastu, ja seda viimsel tunnil, kui mujal Euroopas ka meid laastata ähvardav sõda juba möllas. 6. augustil sai Eesti tagatise, et teda kaitsevad kallaletungi korral kõik Nõukogude Liitu kuuluvate vabariikide rahvad. Eesti sai nn. puhverriigist võrdõiguslikuks vabariigiks Nõukogude Liidu süsteemis. See oli ülitähtis tegur meie tuleviku ja olemasolu kindlustamisel.

Nõukogude Liit on rajatud rahvusliku võrdõiguslikkuse alusele. Siin ei ole eelistatud ja eesõigustatud rahvaid, vaid igal rahval on võrdsed õigused oma riigi ja rahvusliku kultuuri loomisel. Siin ei ole „muulasi“ ja rõhutatud rahvaid, nagu seda nägime tsaristlikul Venemaal. Iga vabariigi arenemist soodustatakse vastastikuselt, iga üksiku rahva edusammudest ja progressist tuntakse üldist rõõmu. Seda nägime meie esimesel nõukogude korra aastal küllalt selgesti ja veel rohkem oleksime meie

selles veenduda võinud, kui mitte õhus rippuv sõda poleks seda takistanud.

6. august 1940. a. sai päevaks, mis kõigepealt ligi aasta lükkas sõja hädaoahu edasi. Ainult seikleja maniakk, nagu seda on Hitler, võis ennast-hukutava sammuga purustada rahu, tungides 22. juunil 1941 kallale rahu-armastavale Nõukogude Liidule. Eriti selgeks on saanud 6. augusti tähtsus Suure Isamaasõja käigus. Ilma selle 1940. aasta ajaloolise sammuta poleks mingisugust tagatist olnud Eesti olemasolu ja tema rahva kultuuri tulevikuks. Isamaasõda on meile näidanud, kui tihedalt on seotud kõigi Nõukogude Liidu rahvaste saatuse ja millise heroiliselt võitleva pere liikmeks oleme meie saanud 6. augusti ajaloolise aktiga. Meie ei ole ega seisa praegu üksi oma põlise verivaenlase ees, vaid koos meiega võitleb Hitleri vastu kogu Nõukogude Liidu sõbralikkude rahvaste pere, kogu vabadustarmastav inimkond. Praegu ei ole isegi meie vaenlaste leeris enam kahtlust, et koos Nõukogude Liidu rahvastega, Inglise ja Ameerika demokraatia toetusel meie võidame sõja ja saame tagasi võimaluse arendada oma sotsialistlikku riiki ja rahvuslikku kultuuri, mille hitlerlik okupatsioon kavatses täielikult hävitada. Meie võitleme uuesti kätte oma vabaduse, sõltumatus ja rahvusriikluse. Kuulumine Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikku perre võimaldab meile Suures Isamaasõjas õiendada kõik ajaloolised arved eesti rahva verivaenlasega, saksa sissetungijatega, meie orjastajatega. Meie õiendame nad lõplikult. Koos Punaarmee ja tema ridades võitleme meie saksa röövvalutajatega seni, kuni ühtegi fašisti pole enam Nõukogude pinnal. Eesti rahvas saab jälle oma maa pere-meheks ega lase kedagi sirutada kätt meie esivanemate püha pinna järele! On võõrastav ja hämmastav kuulda lahetaguseid tagurlikke hääli ja isusid Eesti järele. Loomulikult ei ole need hääled rahva hääel. Veel imelikum on, kui Helsingis suursakslaste eeskujul trükitakse Suur-Soome maakaarte, kus Eesti figureerib sealsete „kah-imperialistide“ söödamaana. Räägitakse, et väikesed kiskjad käivad suuremate kannul ja jälgedes, et ennast toita eelmiste ülejääkidest. Neile võime ütelda: „Käed Nõukogude Eesti küljest!“ Eesti rahvas ei vaja fašistlikke hooldajaid, saksameelseid ja muid isehakanud lapsehoidjaid. Eestis elab täisealine ja poliitiliselt küpse mõistusega rahvas, kes ise otsustab oma saatuse ja tuleviku. Eesti ei saa kellegi asumaaks, vaid oma rahva eluasemeks. Eesti ei ole mingisugune kaasavara imperialistlikele lahetagustele kosilastele või muudele himuratele saagitsejatele. Eesti pole asi, mida tahetakse pärandada vägivaldselt. Eesti pole ka elav kaup, mida orjaturul enampakkumise teel omandada tahetakse. Eestil on oma ajalugu, mis on täis võitlusi saksa vallutajatega. Juba XIII sajandi algusaastaist on eesti rahvas korduvalt võidelnud saksa röövikute vastu koos suure vene rahvaga. Nüüd viime meie selle võitluse võiduka lõpuni ja tasume sakslastele 1343. aasta eesti rahva kangelasliku Jüriöö ülestõusu võla. Eesti saatuse otsustab eesti rahva tahe ja soov, mitte fašistide kabinetlikud septsused. Eesti oli ja jääb Nõukogude Ees-

tiks! Eesti ehitab taas üles sakslaste poolt laastatud külad ja linnad, taastab oma kultuuri, ravib oma verdnõretavad hitlerlaste poolt löödud haavad.

Eesti rahvas on kultuurne ja arenev rahvas, kes tahab oma saatust arendada täiuslikkuse ja tõelise kultuuri suunas, taotledes kõrgemat elu- ja ühiskonna sihti. Progressiivne inimkond väljub suurest sõjast õilsana ja uuena. Röövinstinktidele rajatud teiste maade ja rahvaste himutsemine oma söödamaana või „kaitsevalli“ loomiseks võib pesitseda kõige tagurlikumais ajudes. Ei või selline rahvas pretendeerida vaba rahva nimele, kes kavatseb teisi rõhuda või rõhub.

Saagiahnetele olgu öeldud, et suur tükk ajab suu lõhki. Võetagu õpetust Mussolini šaakalisaatusest!

Eesti rahva saatuse, tema riikliku olemasolu on eesti rahvas — vastavalt tema arusaamisele meie õnneliku tuleviku perspektiividest — kindlaks määranud 1940. aasta 6. augusti aktiga ja seda otsust ei murra ükski vägi ega võim.

Eesti ja Nõukogude Liidu rahvaste sõprus on pühalikult kinnitatud ja ühte sulatatud verega, mida on valatud ühises võitluses ühise vaenlase, metsiku fašismi vastu. See sõprus kasvab, kõveneb ja jääb alatiseks liitvaks jõuks!

6. augustil 1943

Eesti N väekoondise esimese aastapäeva puhul

Seltsimehed punaarmeeelased, komandörid ja poliitööliselised! Tervitan palavalt ja õnnitlen teid 8. Eesti Laskurkorpuse esimese aastapäeva puhul ENSV Ülemnõukogu Presiidiumi, EK(b) Partei Keskkomitee ja Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu nimel, soovides teile tulevastes lahingutes parimat edu ja õnne! Täna on veel eriti tähtsaks ja rõõmustavaks kujunenud kangelasliku Punaarmee lakkamatu, heroilise ja võiduka peale tungi tõttu, mille tulemusena on saksa fašistide ikkest vabastatud määratu suur vallutatud Nõukogude maa-ala; kogu Doni basseini, suur osa Ukrainast, loendamatu arv külasid ja linnu; on päästetud miljoneid Nõukogude kodanikke. Meie märgime tänast väekoondise tähtpäeva Punaarmee hiilgavate võitude tähe all. Peaaegu iga päev toovad Kõrgema Ülemjuhataja käskkirjad rõõmustavaid teateid, peaaegu iga päev tervitab meie suure kodumaa pealinn Moskva võitlevaid kangelasi; ta saluteerib kodumaa nimel kõikidele, kes vabastavad meie püha pinda. Meie võidud on suured ja tähtsad, sest nad pole mitte ainult Nõukogude rahvaste, vaid kogu kultuurse inimkonna võidud, kogu vallutatud maade rahvaste võidud. Lubage seepärast teid veel tervitada ja õnnitella meie sangarliku Punaarmee võitude puhul!

Tähistades täna meie väekoondise esimest aastapäeva, võime rahuldusega ja rõõmuga märkida, et teil on juba sõjalisi kogemusi, praktilisi teadmisi rohkem, kui aasta tagasi. Siis oli teil seljataga tükk ettevalmistavat õppeaega, kus te võisite omandada kõiki moodsa sõjakunsti teoreetilisi teadmisi ja teha taktikalisi harjutusi, ent teil puudus siis veel praktika. Nüüd, aasta hiljem, on teil seljataga ka tükk sõjapraktikat, hulk lahingulisi kogemusi, ja ka teadmisi on aasta kestel kindlasti juurde tulnud. Teadmised on aga elus ja võitluses niisama tarvilikud nagu püss lahingus. Praktiline oskus ja vilumus omandatakse raskuste ületamisel, ja võib öelda, et teie pole kartnud neid raskusi, teie olete nad ületanud tagajärjekalt. Selle möödunud aasta jooksul on eesti rahvuslikud väeosad Punaarmee koosseisus kangelaslikult, edukalt ja väärikalt võidelnud hitlerlaste vastu, õiendades arveid meie ajaloolise verivaenlasega, Jüriöö ajastu orjastajate ja meie põliste kurnajate järglastega — von Sassidega ja teistega — niisama vapralt kui meie vahvad esivanemad Lembitu ja Tasuja ja teised meie rahva vabaduse ja sõltumatus eest võitlejad.

Rasketes lahingutes Velikije Luki all osutasite teie oma tuleristsetes mehisust, sitkust ja visadust. Kui siis vähese praktika ja piiratud kogemuste tõttu lahingu-koostöös võis veel tekkida lünki, siis praegu, kus väekoondis on karastatud ja kõvast lahingukoolist läbi käinud, ei peaks hästi varustatud ja relvastatud võimsas lahinguüksuses enam seda kartust olema. Nüüd peaks õppimiseaeg möödama olema ja igaüks teist peaks olema küps meister oma alal. Ent ärge unustage: õppida on vaja ka meistritel, õppida on vaja kõigil ja alati! „On vaja oskust kasutada täielikult vaenlase vastu seda esmaklassilist tehnikat, mida isamaa meile annab.“ (Stalin.) Pidage meeles Kõrgema Ülemjuhataja käskkirjade nõudeid: „jätkata väsimatult oma võitlusoskuse täiustamist, kõigi väeliikide komandöridel ja vägede üldjuhtidel saada meistreiks vägede juhtimise alal, organiseerida oskuslikult kõigi väeliikide koostööd ja juhatada neid lahingus.“ Praegune Punaarmee võidukas ja imeteldav pealetung tõestab järjekindlat oskuse kasvu punaarmee laste, ohvitseride ja väejuhtide juures.

Nõukogude armee löögid vaenlase pihta muutuvad üha purustavamaks, kooskõlastatumaks ja tagajärjekamaks. Siin on mul soov: ärge jäägu meie väekoondis maha teistest! Meie teame küll, et „fašistlik leer juba elab üle rasket kriisi ja seisab oma katastroofi eel, ent see ei tähenda muidugi veel, et hitlerliku Saksamaa katastroof on juba käes.“ Lõpliku võidu saavutamiseks seisavad ees veel ägedad, otsustavad lahingud. Ei saa olla võitlust ja võitu ilma ohvriteta, ent ka liigseid ohvreid peab oskama vältida ja neid tuleb vältida. Pidage meeles, et neis lahinguis tuleb meie väekoondisel täita suur ajalooline ülesanne, tal tuleb senisest veel paremini, veel vapramini, veel edukamalt lahendada kõik kohustused, mis temale antakse ja usaldatakse. Selleks on vaja, et kõik viimseni ja eranditult sõdiksid hästi ning suure oskusega. Teie hulgas on juba rohkesti kangelasi, kelle teened on märgitud kõrgete aumärkidega. Nende kangelasteod olgu teile eeskujuks, neist võtke õppust ja saage nende sangarite sarnaseks! On vaja, et igaüks teist oleks kangelane: siis muutub terve väekoondis kangelaseks; siis kajab tema nimi varsti Kõrgema Ülemjuhataja käskkirjas; siis tervitab teda kodumaa nimel Nõukogude Liidu süda, meie suur pealinn Moskva, ja saluteerib kogu maa; siis saab ta linnade tagasivõtmise järjekorras aunimetusi, kuni neile lisandub meie taasvabastatud kodulinnade, sealhulgas meie pealinna Tallinna nimetus! Olen veendunud, et meie väekoondise üldjuhid, komandörid ja võitlejad sammuvad koos võidule ja vabastavad meie armastatud ja paljukannatanud Eesti sakste küüsisist!

Seltsimehed võitlejad! Kui oleme puhastanud meie laastatud ja orjastatud Eesti hitlerlikust rämpsust, kui oleme päästnud meie paljukannatanud rahva fašistlikust ikkest ja terrorist, siis saame jälle tagasi, mis me oleme kaotanud: meie iseseisvuse, meie rahvusriikluse, meie kultuurisäävutused ja majandusliku arenemise võimaluse. Eesti rahva vabadus tuleb tagasi võita relvastatud jõuga, ja selleks on Nõukogude valitsus loonud

eesti rahvuslikud väeosad Punaarmee koosseisus, et koos kõigi teiste Nõukogude rahvastega murda fašistliku metsalise selgroog, et vaenlane välja ajada vallutatud maa-aladelt, mis ka praeguse võiduka pealetungi käigus sünnib. Ka meie kodu, Nõukogude Eesti saab jälle vabaks! Meie lõplik võit pole enam mägede taga. Selleks on vaja, et väekoondise lahinguvõime ja võimsus järjest kasvaksid, selleks on vaja teadlikku ja raudset distsipliinitunnet, et ei oleks ühtki argpüksi ega reeturit meie hulgas!

Teie teate, et Punaarmee pole loodud võõraste maade vallutamiseks, vaid oma kodumaa kaitsmiseks ja vabastamiseks, ta on iga üksiku rahva olemasolu, iseseisvuse ja vabaduse kaitsja. Käesolev Suur Isamaasõda on õilis ning ülev sõda ja tema kõrged aated ning eesmärgid innustavad vägitegudele kõiki tõelisi patrioote, kõiki Nõukogude rahvaid.

Meie, eestlased, jätkame oma esivanemate ajaloolist võitlust saksa orjastajate vastu; see on meie püha rahvuslik võitlus oma olemasolu, oma tuleviku eest. Pidage mees, et saksa röövvallutajate ikkes vaevlevad õed ja vennad ootavad meid pikisilmi kui vabastajaid! Meie peame nad vabastama häbist ja alandusest!

Seltsimehed! Teile on osaks saanud au ja usaldus olla meie rahva vabaduse tagasisivõtjaiks ja uue õnneliku elu rajajaiks. Ärge unustage, et eesti rahvale on käesolev aasta pühaks tasumis- ja kättemaksuaastaks saksa orjastajatele! Kõigi Nõukogude rahvaste patriootlik vaimustushoog ja võitlusind on kindlaks pandiks, et seltsimees Stalini poolt ennustatud saksa fašismi purustamine on möödapääsematu. Meie võit on kindel! Koondagem vaid kõik jõud ja teadmised selle lõplikuks saavutamiseks! Käesolev aasta on ajaloo suuraasta!

Seltsimehed! Lubage teile soovida mehist jõudu, suuremat tahet, veel rohkem vaprust ja julgust tulevastes lahingutes, et pälviksite kangelaste au ja kuulsuse! Olen veendunud, et täidate teile usaldatud ajaloolise ülesande väärikalt ja võidukalt. Seda ootavad teilt Nõukogude kodumaa ja eesti rahvas,

Lenini-Stalini lipu all edasi vaenlase purustamisele ja vastu võidule!

Elagu 8. Eesti Laskurkorpuse esimene aastapäev!

Elagu Eesti NSV!

Elagu kangelaslik ja võidukas Punaarmee, tema võitlejad, komandörid ja poliitöölisid!

Elagu Nõukogude Liit ja tema rahvaste vankumatu sõprus!

Elagu Nõukogude Liidu rahvaste geniaalne juht ning väepealik, Kõrgem Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssal seltsimees Stalin!

September 1943

Avasõna esimesel eesti nõukogude kirjanike konverentsil Moskvas

Kuulsusrikka Punaarmee sangarliku ja võiduka pealetungi rõõmsail päevil, Nõukogude territooriumi metsistunud saksa fašistlike jõukude rõhumisest vabastamise helgel tunnil oleme kokku tulnud, olles sügavasti veendunud, et ei ole kaugel see päev, mil Eestigi ja tema paljukannatanud rahvas vabaneb hitlerlike sissetungijate verisest ikkest.

On möödunud veidi üle kolme aasta sellest päevast, kui 1940. aastal Nõukogude Liiduga ühines kolm uut Balti nõukogude vabariiki: Leedu, Läti ja Eesti. Me mäletame selgesti neid päikeselisi juulipäevi, mis olid täidetud üldisest vaimustusest ja entusiasmist, kui juubeldasid meie südamed ja meie mõtted. Sotsialismi maa-ala suurenes tunduvalt, uued Läänemere veepiirid strateegiliselt tähtsate väinade ja saartega said võimsa Nõukogude Liidu osaks.

1940. a. juuni- ja juulipäevad said mitte ainult poliitilise elu pöördepunktiks, vaid uuendasid ja ehitasid ümber ka kõik vaimse, loomingulise elu alused; nad said pöördepunktiks ka eesti kirjandusele, mis sellest ajast peale muutus üleliidulise kirjanduse osaks, kujunes nõukogude kirjanduseks.

Ühinedes suure Nõukogude Vabariikide Liiduga ei kaota rahvad oma iseärasusi, vaid vastupidi — nad saavad täieliku vabaduse oma arenemiseks. Rahvuslik kirjandus ei piirdu ainuüksi rahvusliku keelega; ta sisaldab pealeselle olustikulist omapära ja teisi rahvale omaseid elemente, ta sisaldab rahvaluule pärandi jälgi. Kõigi Nõukogude Liidu vennaskirjanduste liit — see on nõiduslik varjundite rohkus ja mitmekesisus, see on kalliskivide kogu, aarete kollektsioon.

Et mõista eesti kirjandust ja eesti kirjanikke, et pääseda lähemale meie loomingule ja seda kõrvalt vaadates, seda seni lähemalt tundmata, õigesti hinnata — ja see on soovitatav ja vajalik —, tuleb tunda meie kirjanduse allikaid, tema arenemisprotsessi ja -tingimusi, on vaja tähele panna seda keskkonda ja neid ajaloolisi tegureid, mis avaldasid kas progressiivset või regressiivset mõju meie loomingu arenemiskäigusse. Mulle näib, et igahel on vaja tunda iga nõukogude vabariigi minevikku, et mõista ja hinnata tema vaimset sisu.

Eesti rahvas võib uhke olla oma kirjanduslikule pärandile ja ühistele traditsioonidele nii rahvaluule kui ka hilisema loomingu alal.

Kogu oma olemasolu kestel on eesti kirjandus peegeldanud ja peegeldab rahvahulkade võitlust saksa sissetungijate vastu. Eesti kirjandus võitles oma maa ajaloo kestel lakkamatult orjastajate vastu, rääkis valjusti sellest hädaohust, mis ähvardas meid alati kiskjaliku Saksamaa poolt tema „tungis itta“. Mitte ainult kirjandus, mitte ainult trükisõna, vaid ka rahvaluule, eesti rahvamasside suuline looming, võttis aktiivselt osa võitlusest saksa sissetungijate vastu. Meie rahvaluule, mis anti edasi suust suhu, sugupõlvest sugupõlve, — see on üldise vihkamise ja taltsutamatu viha, salvava iroonia ja hävitava sarkasmi terve arsenal. Rahvalaulude ja -juttude põhjal XIX sajandil Friedrich Reinhold Kreutzwaldi poolt loodud eepos „Kalevipoeg“ sisaldab neidsamu rahvaluule elemente; temas kõlab eesti rahva vaigistamatu viha oma orjastajate, saksa sissetungijate vastu; temast kostab üksmeelne üleskutse ülestõusule vabaduserõovijate vastu.

Niisugused kirjanduslikud traditsioonid loodi eesti rahvaluule ja rahvaeeposega ja neile jäid truuks ka järgnevad kirjanike sugupõlved. Nende „Kalevipoja“ traditsioonide ja testamendi juhtmõtete sügavat mõju on märgata rahvusliku ärkamisaja (XIX sajandi keskpaiga) kirjanike loomingu, mis on teadlikult suunatud võitlusele saksa parunite-feodaalide vastu. Lydia Koidula, Carl Robert Jakobson-Linnutaja, Mihkel Veske, Ado Reinwald, Juhan Weizenberg jt., täidetud patriotismist ja armastusest oma rahva vastu, väljendasid eesti rahva kannatusi orjastajate rõhumise all ja ülistasid üksmeelselt võitlust saksa sissetungijate vastu. Rahva vabaduse kaitsjaks oli ka järgmine sugupõlv, ajalooliste romaanide autorid Ed. Bornhöhe, kes jäädvustas romaaniga „Tasuja“ eesti rahva kangelasliku ülestõusu Jüriööl 1343. a., A. Saal ja eesti kirjanduse auväärseim meister, romaani- ja draamakirjanik Ed. Vilde, kes oma loominguga on tuletorniks, mis valgustab teed võitluses saksa fašismi vastu. Veidi enne oma surma 1933. a. jättis ta maha vaimse testamendi, mis kutsub üles võitlusele fašismi vastu. Kogu tema mahukas toodang on hiiglasuureks süüdistusmaterjaliks põliste saksa orjastajate vastu. Iga lehekülg tema romaanis „Mahtra sõda“ on üleskutseks kättemaksule, orjapõlve kukutamisele.

Suurem osa neist kirjanikest on veel pärast nende surmaga meie vaimseks kaasaegseiks. Eesti kirjanike looming seisis alati võitluse esirinnas saksa orjastajate vastu. Eesti kirjanduses ei vaikinud kunagi üleskutsed ülestõusule vägivalla vastu, ei vaikinud kunagi laulud, mis kutsusid sakslusele kätte maksmat. 1905. aastal võitles radikaalselt häälestatud „Noor-Eesti“ rühm eesotsas kirjanike Gustav Suitsu ja Friedebert Tuglasega aktiivselt parunite vägivalla vastu. Enne ja pärast Oktoobrirevolutsiooni liitusid kõik progressiivsed kirjanikud revolutsioonilise võitlusega nii tsarismi vastu kui ka eesti rahva orjastamise vastu balti mõisnike-parunite poolt. Sügavad jäljed jättis eesti kirjanike loomingusse sakslaste verine okupatsioon 1918. aastal, millal kirjandus pidas karmi võitlust, pannes otsustavalt ja vihaselt vastu agressori saksastamisplaanidele. Sangarlikult

ja ennastsalgavalt võitlesid eesti kirjanikud fašismi ähvarduse- ja surveaastail 1933—1934 ja hiljemgi, kutsudes rahvast üles andma vastulööki Hitleri plaanidele muuta Eesti platsdarmiks kallaletungi jaoks Nõukogude Liidu vastu. Eesti kirjanikud on olnud alati patrioodid, progressiivsete ideede kandjad, nagu oli seda hiljuti surnud väljapaistev romaanikirjanik A. H. Tammsaare; nad on olnud võitluslipu kandjad saksa orjastajate vastu; nad on olnud viimasel aastakümnel fašismivastase võitluse organiseerijad ja õhutajad.

Seepärast ei tabanud Suure Isamaasõja sündmused meie kirjanduslikku rinnet ootamatult. Kuritegelike saksa fašistlike sissetungijate vastu tõusid 22. juunil 1941 kõik kirjanikud, tõusis kogu maa, tõusis kogu rahvas. Agressori sõjakäigule osutati kangelaslikku vastupanu, ja alles pärast ägedaid lahinguid tuli meil ajutiselt lahkuda oma maalt, et jätkata võitlust väljaspool Nõukogude Eesti territooriumi. Nõukogude rahvaste ühtse fašismivastase pere tunne innustas meid ühiseks võitluseks julma vaenlase vastu. Punaarmee ridades võitlevad Suure Isamaasõja lahinguväljadel vapralt eesti rahvuslikud väeosad ja ka meie kirjanikud-rindemehed. Me kõik tõusime üksmeelselt võitluseks hitlerismi vastu ja me viime selle võitluse üksmeelselt ka täieliku ning lõpliku võiduni! Töötagem siis võidu heaks! Ei ole kahtlust, et ka parem ja suurem osa eesti kirjanikke ajutiselt okupeeritud ja orjastatud territooriumil aitab meid igati selles töös, jäädes truuks oma rahvale ja meie maa pühitsetud kirjanduslikele traditsioonidele.

Täna, enne seda kui meie oma kindlakujulise organisatsiooni koosseisus, Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu koosseisus astume NSVL Nõukogude Kirjanike Liidu sõbralikku perre, peab igaüks teadma, kust meie tuleme, kust meie saabusime üleliidulise kirjanduse ringi. On vaja teada, kes me oleme, kelleks me oleme saanud ja kelleks me peame saama tulevikus.

Kuni 1940. a. tundsimme meie puudulikult Nõukogude Liitu ja tema kirjanduslikke saavutusi tervikuna, ja saatuse tahtel me ei saanud olla lähedalt seotud suure vene rahva nõukogude kultuuri ja kunstilise loomingu arenemisega, rääkimata arvukate nõukogude vabariikide kultuurilistest saavutustest. Järelikult, sel ajal kui nõukogude kirjanikud läksid hiiglasammudega edasi, jäime meie neist palju maha. Põhjused on siin üldtuntud; tõkkeid ei seadnud ette mitte meie kirjanikud, vaid Eesti valitsejad, kes kartsid Nõukogude Liidu kultuuri, püüdes varjata kõike, mis siin üles ehitati kogu nõukogude korra jõupingutustega. Traattõkked piiril olid ületamatuks jooneks nõukogude loomingulistele saavutustele — kirjandusele, kunstile, teadusele, hoopis rääkimata poliitilisest kirjandusest. Kõike seda peeti meil 22 aasta kestel illegaalseks, keelatuks. Kuid keelatud vili on magus, ja me oskasime siiski saada kätte nõukogude kirjandust, me olime sügavasti huvitatud nõukogude ülesehitustööst.

Nõukogude võimu sisseseadmisega Eestis muutusid kunst ja kirjandus tõeliselt rahvalikuks kunstiks ja kirjanduseks. 1940. aasta juuni pöördeliste päevadega kerkisid noore eesti nõukogude kirjanduse ette hiigla-

suured, ühtlasi ka väga rasked ülesanded. Loominguline üleminek ühest tingimusest teise — see pole kaugeltki kerge teekond, see on raske rännak.

Eesti kirjandusel polnud kerge saada ühe hoobiga nõukogude kirjanduseks, sest paljud meie kirjanikud polnud küllaldaselt tuttavad tõeliselt teadusliku marksistlik-leninliku maailmavaatega ja Nõukogude Liidu kirjanduslike saavutustega. Ärge unustage, et noor eesti nõukogude kirjandus on ainult veidi üle kolme aasta vana. Nii suur on ka meie kirjanike kirjanduslik nõukogude staaž, olgugi et üldine kirjanduslik staaž paljudel on suurem kui 30 aastat. Kuid üldiselt on juba harjumuseks saanud ja ka lubatav mõõta meid täieliku nõukogude mõõduga. Meie kirjanikud on sooritanud siiski väga kiiresti eksamid nõukogude kirjaniku küpsustunnistuse saamiseks!

Meil on vaja õppida mõtlema uudselt ja teisiti! Meie kirjanikud kartsid vigu, ja see on ka arusaadav, sest nõukogude kirjanik peab olema kõige tõelähedasem kirjanik maailmas. Vastutustunne kohutas paljusid kirjanikke. Küpsed talendid peavad alati olema nõudlikud enese vastu. Kõhklemine uute loominguliste kavatsuste juures pidurdas mõnede meie autorite töö algust. Kuid ainult lühikeseks ajaks; järk-järgult sukeldusid kõik eesti kirjanikud vaimustusega loomingulisse töösse, et kujundada ümber maa, et viia ellu sotsialism. Saada uueks maaks pole kerge ülesanne, kuid see on ühtlasi suur ülesanne.

Ja kui fašistliku roimari maniaki Hitleri käeviipel algas fašistlike jõukude sissetung Nõukogude Liitu, ei viivitanud meie kirjanduslikud jõud vahetamast sulge mõõga ja püssi vastu, et koos oma rahvaga võidelda oma põliste vaenlaste, saksa fašistlike röövlite ning sissetungijate vastu, kelle esivanemad juba XIII sajandi algusest peale on püüdnud meid orjastada. Mõnigi meie kirjanikest sai kangelassurma oma isamaa ja suure kodumaa eest. Nagu oma sõna, nagu oma relva, nii ka oma elu on nad andnud Suure Isamaasõja arsenalis. Sõna sai teoks. Nad langesid kangelastena.

Mida eesti nõukogude kirjanikud on võinud ja suutnud anda üleliidulise kirjanduse varaaita praegustel püha võitluse päevil inimkonna vabaduse eest, seda pole muidugi palju. Kuid rahvusliku kirjanduse varaaita on nad toonud palju, ja on toonud just seda vajalikku, mida on tarvis edukaks võitluseks julmade vaenlaste, hitlerlike lurjuste vastu. Hoolimata meie evakueerunud kirjanduslike kaadrite väikesest arvust (kokku veerand osa meie kirjanike üldarvust), on siin meie emakeeles ilmunud väga palju täisväärtuslikke teoseid nii luule kui ka proosa alal. Isamaasõja-aege kirjanduse käsitlemine ei kuulu neisse raamidesse, kuid ma loen oma kohuseks seda rõhutada, et kõik eesti kirjanikud ilma erandita on auga täitnud oma kohuse võitluses saksa fašistlike sissetungijate vastu.

Kui meie, kõige noorema nõukogude kirjandusega, kõige noorema nõukogude vabariigi evakueerunud kirjanikud, oleme kogunenud külalis-

lahkesse Moskvasse, siis haarab meid tunne, et me ei ole siin mitte külalised, vaid omad inimesed. Kuigi räägitakse ja kirjutatakse, et „inimene ilma kodumaata on ööbik ilma lauluta“, jätkame me siiski laulmist, võitlust, ja me võidame, sest meie ei ole mitte ükski, ja meie pole ka mitte kodumaata, sest selleks on meile saanud ja jääb igavesti suur paljurahvuseline Nõukogude Liit. Ma loodan, et kui meie sõbrad, Nõukogude Liidu teiste rahvaste kirjanikud, tulevad Eestisse pärast selle vabastamist Hitlerlaste elajalikust rõhumisest ja valjust terrorist, tunnevad ka nemad end seal nagu kodus.

Aset leidva eesti nõukogude kirjanike esimese konverentsi mõte ja tähtsus on selles, et veel tihedamini liituda Nõukogude Liidu üleliidulise kirjanike perega, väljuda Eesti Nõukogude Kirjanike Liidu lootelisest organiseerimis-olukorrast ja saada lõplikuks kirjanduslikuks üksuseks ning NSVL Nõukogude Kirjanike Liidu koostisosaks täieõigusliku Eesti Nõukogude Kirjanike Liiduna.

Meie tihe liitumine teiste nõukogude kirjanikega ei ole tingitud ükski Nõukogude Liidu territooriumi geograafilisest ühtsusest, vaid see tähendab ja kriipsutab alla ka meie eesmärgi ühtsust, ühist võitlust, loomingulise ja vaimse elu ühtsust, ühiseid huvisid loovas töös ja meie piinatud ning paljukannatanud kodumaa taasehitamises.

Suure Isamaasõja ajal oleme meie seotud ühise võitlusega inimkonna ja kultuuri vaenlaste, saksa fašistlike roimarite vastu, ja me võitleme kuni lõpliku võiduni. Meie kutsealane ühendus suurendab meie jõudu, kollektiivi jõudu.

Meie organisatsiooni kujundamine — see on eesti kirjanduse nõukogude kirjanduse platvormile ja rööbastele ülemineku lõppstaadium. Nüüd on meil õigus oodata veel küpsemat loomingut, veel küpsemaid sõnameistreid — hinge insenere. Täiskasvanu iga kohustab. Eesti NKL organiseerimine tähendab nõudmiste suurenemist liitu vastuvõetute suhtes. Kuigi meid on vähe, kuid üldises kollektiivis on meid palju ja me oleme tugevad vaimult. Ühise kirjandusliku rindena me tungime peale veel organiseeritumalt! Ja me võidame! Selle tagajaks on kõigi Nõukogude rahvaste kindel sõprus ja nende vaimne ühtsus.

8. oktoobril 1943

Oktoobrirevolutsiooni 26. aastapäeva puhul

Oktoobrirevolutsiooni aastapäev on meie suurel kodumaal — Nõukogude Liidus — iga-aastaseks suursündmuseks. Seda oodatakse erilise põnevusega; selle vastu valmistatakse kõikjal, nii külades kui linnades, parima püüdlusega ja suurima vaimustusega; seda tähistatakse uute tööviitidega, rõõmustavate saavutustega kogu tööriindel, käitistes kui ka põldudel; seda pühitsetakse uute viitidega vaenlase üle lahinguväljadel. Kogu maa on siis haaratud üldisest innust — olla kasulik oma isamaale, oma rahvale, kaasa kistud loovast hoost ja tungist veel paremini töötada, et tõsta riigi võimsust kõigil aladel, et võidelda ja võita. Erilise pidulikkusega raporteeritakse oktoobripüha puhul valitsusele töötulemusist ja aina kasvavaist saavutustist.

„Nõukogude Oktoobrirevolutsiooni aastapäevade pidulikel koosolekuil on tavaliselt kombeks teha kokkuvõtteid riigi- ja parteiorganite tööst möödunud aasta jooksul,“ mainib seltsimees Stalin oma möödunud aasta 6. novembri piduliku istungi kõnes Oktoobrirevolutsiooni 25. aastapäeva puhul. Suurt elevust tekitab kõikides see teadmine, et aastapäeval kõneleb Nõukogude Liidu rahvaste armastatud juht ning geniaalne väepealik seltsimees Stalin. Igaüks ootab suure põnevusega, mis ta ütleb, millise kokkuvõtte annab ta oma oktoobrikõnes, mis on kõigile tähiseks tulevikuteel ja aluseks oleviku hindamisel.

Oktoobrirevolutsiooni 26. aastapäeva tähistamine toimub Suure Isa-maasõja pingelisel ja heroilisel etapil, kus kangelaslik Punaarmee, hoides oma käes initsiatiivi, jätkab hitlerlike vägede purustamist, kus ühendatud vabadustarmastavad rahvad päev-päevalt lähenevad lõplikule võidule. Kui Oktoobrirevolutsiooni 24. aastapäeva tähistasime raskes sõjaolukorras, kus ülbe vaenlane ähvardas Moskvat, seistes Nõukogude Liidu pealinnast vaid 30 kilomeetri kauguses, seega peaaegu linna väravas; kui teist sõjaaegset oktoobripüha, 25. aastapäeva, pühitsesime Stalingradi kangelasliku kaitse pingelistel päevadel, kus vaenlane lakka-matult ründas Volga kindlust, ähvardades meie elulisi keskusi, — siis kol-mandat sõjaaegset Oktoobrirevolutsiooni aastapäeva võime tänavu tähis-tada rõõmustavate viitude olukorras, kus meie kindlate sammudega lähe-neme fašistide lõplikule purustamisele, vastu lõplikule võidule. On vaba-nemas Ukraina, Valge-Venemaa, on murtud Smolenski väravad ja avatud

tee läände, on ületatud Dnepr, see kaitsejoon, mis pidi hitlerlaste arvates olema kindel ja võitmatu. Sajad linnad, tuhanded külad, miljonid elanikud on vabastatud saksa ikkest. Vabadusepäike sädeleb jälle okupeeritud maade kohal, kus kõigi Nõukogude rahvaste hoolitsusel tärkab uus elu.

Et meie kolmandat sõjaaegset oktoobripüha võime tähistada olukorras, kus ähvardavad raskused ja hädahud on ületatud, kus hitlerlike vägede purustamine on kujunenud meetodiliseks ja süstemaatiliseks, siis võlgname meie selle eest tänu kangelaslikule Punaarmeele, kes väsimatult teostab meie Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini geniaalseid strateegilisi plaane ja ülesandeid. Punaarmee võidud on murdnud fašistlike vägede jõu ning asetanud hitlerlased katastroofi lävele. Punaarmee võidud on põhjustanud Mussolini ja itaalia fašistliku partei kokkuvarisemise. Oleme jõudnud ajajärku, kus on alanud hitlerliku Saksamaa viimsete illusioonide purunemine.

Moskva seevastu saluteerib ikka sagedamini ja sagedamini oma kangelastele ja Kõrgema Ülemjuhataja päevakäsud toovad päev-päevalt ikka rõõmustavamaid teateid uute võitude üle. Punaarmee pealetung jätkub pidevalt, tema strateegilis-lahinguline üleolek nn. võitmatust Saksa sõjaväest on kõikidele selgesti nähtav ja tajutav. Nõukogude rinde ja tagala ühtsus, nende tihe koostöö on võimaldanud muuta kogu maa ja rahva üheks suureks sõjalaagriks, mis tagab meie võidu. Praegune Suur Isamaasõda on tõeliselt kõigi Nõukogude rahvaste sõda saksa fašistlike vägede vastu; ta peab kujunema kõigi vabadustarmastavate rahvaste võrdsete pingutuste ja ohvrite kandmise pühaks aktsiooniks julmima kultuurihävitaja, hitlerliku Saksamaa vastu. Pole loomulik, kui mõni rahvas selles verises heitluses vähem aktiivsust ilmutab kui teine. Praegune sõda on kõigi vabadustarmastavate rahvaste püha sõda oma vabaduse, sõltumatus ja kultuuri eest.

Väike eesti rahvas on uhke selle üle, et ta koos Nõukogude rahvastega ja Inglise-Ameerika demokraatiaga on võinud osa võtta ühtsest õilsast võitlusest kogu kultuurse inimkonna tuleviku kindlustamiseks. Möödunud aasta jooksul on eesti rahvuslikud väeosad Punaarmee koosseisus kangelaslikult, edukalt ja väärikalt võidelnud hitlerlaste vastu, õiendades arveid meie ajaloolise verivaenlasega, kes XIII sajandist alates meid orjastada on püüdnud. Rasketes lahingutes Velikije Luki all pole eestlased hoidnud oma elu, teades, et ei saa olla võitlust ja võitu ilma ohvriteta, olles alati valmis kandma uusi ohvreid. Meie võitlejate hulgas on rohkesti kangelasi, ja olen veendunud, et eelolevates lahingutes nende arv kasvab päev-päevalt. Samuti on küllalt töökangelasi Nõukogude tagalasse evakueerunud eesti kodanike hulgas.

Proportsionaalselt oma rahvaarvule on eesti rahvas andnud küllalt tõhusa panuse meie ühise võidu arsenalis oma vabaduse taastamiseks. Meie, eestlased, jätkame oma esivanemate ajaloolist võitlust saksa orjastajate vastu; see on meie püha rahvuslik võitlus oma tuleviku, oma kultuuri eest.

Ei saa siinkohal mainimata jätta meie kunstikaadrite ja nende loomingu suurt kasvu Nõukogude tagalas Suure Isamaasõja päevil. Meie loovad jõud on suureks tagatiseks kultuuriõitsenguks hitlerlikest rõõvallutajaist taasvabastatud kodumaal. Nõukogude rahvaste vennaliku kaasabiga meie ehitame varsti üles fašistide poolt laastatud külad ja linnad, ravime meie rahva ihu- ja hingehaavad, kui oleme nad päästnud häbist ja alandusest. Saagu käesolev aasta ajaloo suuraastaks, eesti rahvale aga pühaks tasumis- ja kättemaksu-aastaks, nagu seda oli kangelasliku Jüriöö ülestõusu aasta, 1343. aasta. Kuulumine Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikku perre võimaldab meile Suures Isamaasõjas lõplikult õiendada kõik ajaloolised arved saksa sissetungijatega. Eesti rahvas saab jälle oma maa peremeheks ega lase kedagi sirutada kätt meie esivanemate püha pinna järele. Eesti tuleviku otsustab eesti rahva tahe ja soov, mitte fašistide ja nende käsilaste sepitsused. Eesti rahvas on kultuurne ja arenev rahvas, kes tahab oma saatust arendada täiuslikkuse ja tõelise kõrgema kultuuri, sotsialistliku kultuuri suunas, taotelles kõrgemat elu- ja ühiskonna vormi. Eesti ja Nõukogude Liidu rahvaste sõprus on pühalikult kinnitatud ja ühte sulatatud ühises võitluses valatud verega ühise vaenlase, metsiku fašismi vastu. Oktoobrirevolutsioonis tekkinud Nõukogude rahvaste sõprus on käesoleva sõja käigus avardunud, kasvanud, kõvenenud, muutudes suureks liitvaks jõuks, mis jääb alaliseks teguriks meie tulevases elus. Kaitstes ühiselt Suure Oktoobrirevolutsiooni saavutusi, mille hulka kuulub ka rahvaste enesemääramise õigus ja võimalus, kaitseme meie ühtlasi eesti rahva kultuurilise arenemise võimalusi, oma tulevikku. Nõukogude Liit on rajatud rahvusliku võrdõiguslikkuse alusele. Siin ei ole eelistatud ja eesõigustatud rahvaid, vaid igal rahval on võrdsed õigused oma riigi ja rahvusliku kultuuri loomisel.

Kõigi Nõukogude rahvaste patriootlik vaimustushoog ja võitlusind, kõigi vabadustarmastavate rahvaste relvavendlus on kindlaks pandiks, et seltsimees Stalini poolt ennustatud saksa fašismi purustamine on möödapääsematu ja et see pole enam mägede taga.

Suur Oktoobripüha täidab uue vaimustusega kõik Nõukogude rahvad ja annab uue tõuke kõigi jõudude koondamiseks viimseteks pingutusteks, mille eesmärk, siht ja loosung on: purustada vaenlane lühema aja jooksul, rutem jõuda lõpliku võiduni! Selleks annab eesti rahvas kõik oma jõu ja oskuse, selleks aidaku kaasa kõik eesti vennad ja õed, kus nad ka ei elaks ja töötaks! Innustagu iga eesti patriooti võitlus õitseva ning õnneliku Eesti, Nõukogude Eesti eest!

Põhjaliku murrangu aasta Suure Isamaasõja käigus ja meie sõjalised ülesanded

Seltsimehed! Ajalugu on taas rikastunud tähtsa ja väljapaistva dokumendi võrra. Seltsimees Stalini 6. novembri 1943. a. aruanne annab sügava analüüsi Suure Isamaasõja pingelisema ja heroilisema võitlusaasta tulemustest, sellest otsustavast murrangust, mis on teostunud ajavahemikus Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 25. ja 26. aastapäeva vahel. See aasta on olnud suurte saavutuste ja võitude aastaks, kus kangelaslik Punaarmee lakkamatult on jätkanud vaenlase väljakihutamist Nõukogude territooriumilt, andmata temale aega hinge tagasitõmbamiseks. See aasta on kujunenud murranguliseks mitte ainult Suure Isamaasõja käigus, vaid kogu maailmasõja ulatuses; selle aasta jooksul oleme kiirel sammul lähenenud lõplikule võidule, kus ajaloolised perspektiivid on omandanud konkreetse selguse. See aasta on Nõukogude Liidu rahvusvahelise prestiiži viinud enneolemata kõrgusele. Võiks öelda, et see üks aasta on kogu maailma vabadustarmastavad rahvad rohkem lähendanud Nõukogude Liidule, kui seda on suutnud teha eelmised 25 aastat. Ülemaailmalises ulatuses saadakse aru, et Nõukogude Liit on see jõud, mis vabastab kõik rahvad päinajalikust haakristlaste ikkest.

Suure sisemise jõu tundega võis seltsimees Stalin seda aastat nimetada põhjaliku murrangu aastaks sõja käigus, samuti tagala töös ja rahvusvahelises olukorras. Kui see aasta oli murranguliseks meile positiivses mõttes, siis hitlerlastele kujunes see murranguliseks negatiivses mõttes, asetades Saksamaa raskeima kriisi ja katastroofi lävele. Sõjategevuse käigus väljendus murrang selles, et kogu aeg on Punaarmee hoidnud initsiatiivi oma käes, saavutades pidevalt uusi suuri võite. „Kui lahing Stalingradi all kuulutas ette saksa fašistliku armee loojangut, siis lahing Kurski all viis ta katastroofi lävele,“ rõhutab seltsimees Stalin, lisades: „Meie oleme saavutanud põhjaliku murrangu sõjas meie maa kasuks ning nüüd läheb sõda vastu lõpplahendusele.“ Talvise kampaania ajaloolistele võitudele lisandusid suvise kampaania väga otsustavad edusammud ja suurvõidud ning see edu jätkub võimsa pealetungiga kogu rindel kuni viimase ajani. „Sõda on astunud sellesse ajajärku, kus kõne all on okupantide täielik väljakihutamine Nõukogude maalt ning Euroopas fašistliku „uue korra“ likvideerimine,“ kinnitab seltsimees Stalin oma aruandes. Seda vaenlase väljakihutamist pole suutnud takistada sakslaste — piki

suuri jõgesid — Põhja-Donets, Desna, Sož ja Dnepr — ehitatud võimsad kaitsevööndid ja kindlustused. Vaatamata tõsistele tõketele jätkab võidukas Punaarmee Nõukogude territooriumi puhastamist hitlerlikust saastast, massiliselt tõrjudes vaenlast tema omade piiride suunas. On vabastatud ligi üks miljon ruutkilomeetrit, s. o. ligi kaks kolmandikku kogu vaenlase poolt ajutiselt vallutatud Nõukogude maast. Selle murrangulise aasta jooksul kaotasid sakslased lahingutes Nõukogude-Saksa rindel üle 4 miljoni sõduri ja ohvitseri, neist vähemalt 1.800.000 surmasaanuina. Need olid fašistide vilunud ja kogenud kaadrid, kes hukkusid lahingutes Stalingradi ja Kurski all, milline asjaolu otsustas sakslaste lüüasaamise meie rindel ka järgnevates lahingutes. Punaarmee võidukas pealetung suve jooksul purustas müüdi saksa suvisest „võidusesoonist“ lõplikult. Selle murrangulise aasta sündmused on näidanud saksa fašistide ürituste täielikku saamatust. Nende katse juuli-pealetungiga saavutada revanši Stalingradi lüüasaamise eest äpardus põhjalikult, andes pankrotitunnistuse Hitleri kelkivale strateegiale. Lühikese aja jooksul jahvatas Punaarmee peeneks Saksa armee põhikaadrid, mida ei suuda asendada ei „totaalne“ mobilisatsioon ega okupeeritud maade rahvaste vägivaldne kasutamine kahurilihana. Võitluste käigus karastunud ja tugevnenud Punaarmee ränkade hoopide tagajärjel ähvardavad Hitleri sõjalised seiklused lõppeda tema enese lõpuga ja fašistliku režiimi peatse purustamisega. „Punaarmee on muutunud kaasaaja võimsaimaks ja karastatuimaks armeeks,“ kinnitab seltsimees Stalin. Punaarmee edukust on kindlustanud tagala ennastsalgav töö, mistõttu sakslastel pole õnnestunud saavutada ülekaalu relvastuses ei kvantiteedilt ega kvaliteedilt. Möödunud aasta oli murranguline Nõukogude sõjatehnika arenemiselt, selle ulatuselt ja täiuslikkuselt. Teatavat abi relvastuse suhtes on osutanud meile ka liitlased. Nende õhurünnakud Saksa linnadele koos Punaarmee võiduka pealetungiga halvendasid hitlerlaste majanduslikku ja sõjalis-poliitilist olukorda väga põhjalikult. Nõukogude töölisklassi ennastsalgav töö vabrikuis, kaevandusis, transpordi ja põllunduse alal saavutas ennenägematu ulatuse. „Kui meie armee kolmandal sõja-aastal ei tunne puudust toiduainetest, kui elanikkonda varustatakse toiduainetega ja tööstust toormaterjaliga, siis selles avaldub kolhoosikorra jõud ja elulisus, kolhoosi-talurahva patriotism,“ rõhutab seltsimees Stalin. Samuti edukalt on töötanud transporditöölised, intelligents, kõik Nõukogude inimesed, andes kogu oma jõu rinde heaks, võidu kindlustamiseks. „Võib tõesti õigustatult ütelda, et Nõukogude inimeste ennastsalgav töö tagalas läheb ajalukku — kõrvuti Punaarmee sangarliku võitlusega — kui rahva enneolemata kangelaadse Kõdumaa kaitsel.“ (Stalin.) „Nõukogude riik ei ole iialgi olnud nii kindel ja vankumatu kui praegu, Isamaasõja kolmandal aastal... Ei ole kahtlust, et Nõukogude riik tuleb sõjast välja tugevana ja veel kindlamana.“ (Stalin.) Sakslased lootsid meie nõrkusele, nad arvasid esimeste löökidega anda surmahoobi, ajada tülli Liidu rahvad, laostađa meie tööstuse, ent nad eksisid rängalt: Nõukogude

jõuallikad osutusid ammutamatuiks, tema rahvaste sõprus osutus vankumatuks. Sõja kestel on selgunud, et Nõukogude valitsus, nõukogude kord on majandusliku ja kultuurilise tõusu parimaks organiseerimis- ja mobiiliseerimisvormiks. Partei osa vastupanu korraldamises vaenlasele ja tema üle võidu saamisel on hiiglasuur. Lenini-Stalini partei on liitnud massid üheks tervikuks, juhtides ja suunates neid, organiseerides neid teel võidule. Nõukogude valitsuse vastupidavuses ja kindluses on see jõud, mis ajas nurja kõik sakslaste kavatsused, mis andis Punaarmeele võimaluse kihutada sakslased läände ja tallata sellega põrnu saksa relvade autoriteet. Meie oleme selle aasta võitudega toonud rahvusvahelisse olukorda põhjalikke muudatusi, tugevdades hitlerivastase koalitsiooni üksmeelt ja löögijõudu silmanähtavlt. „Fašistlike vägede lüüasaamised Nõukogude-Saksa rindel ning meie liitlaste löögid Itaalia-Saksa vägede pihta on vapustanud kogu fašistliku bloki hoonet ja nüüd laguneb see meie silma all.“ (Stalin.) Itaalia on juba blokist välja löödud ning järg on teiste hitlerlike vasallide käes. Saksamaale on käesolev aasta olnud mustaks ja masendavaks ajajärguks, kus „palju on läinud teisiti, kui hitlerlased arvasid“, nagu kaebavad nende lehed. Siin võiks vaid lisada, et mitte palju, vaid kõik on läinud teisiti, kui fašistlikud seiklejad mõtlesid. Kõik see on halvendavalt mõjunud Saksamaa majanduslikusse ja sõjalis-poliitilisse olukorrasse, samuti rahva psüühikasse, moraalsesse ja hingeelusse, kuigi fašistid sõja alguses hinge eitasid ja süümet liigseks atribuudiks pidasid. Juba on kuulda sentimentaalseid hääli ja haletsemist. Saksa rahva meeleolu muutub päev-päevalt halvemaks, tema tuju langeb iga Punaarmee uue löögiga. Sõja jätkamise perspektiivitus imbub kui mürk tagalast rindele ja üldine pessimism nakatab sõdureid pahaennustava taudina. Ja meie teame, et see tõbi on raskesti arstitav, kui kaob usk võidusse, kui sõdurid pealegi ei tea, millise idee eest nad võitlevad, sest sakslastel on vaid ainus sõja eesmärk: röövimine, julm rahvaste hävitamine. Professor Tarle, ajalooliselt analüüsides sõja murrangu küsimust ja sõduri võitlusvõime ja meeleolu langust, peatub G. Julius Caesari „veni, vidi, vici“ motiivi juures (Caesari lakooniline ettekanne Rooma senatile), samuti tema võidu põhjuste juures sõjas gallide vastu, puudutades ühtlasi Kartaago suure Cannae-võidu ja järgneva katastroofi — kapitulatsiooni küsimust. Ta jõuab otsusele, et peamiseks mürgiks sõduri hingeelus on sõja perspektiivitus, mis tekib pikaldase sõja käigus, kui pole näha sõja lõppu, kui ollakse veendunud lüüasaamises. Siis tekib sõduri hinges apaatia, marasm, vaatamata sellele, et sõja algus oli edukas ja lootusrikas. „Moraalse jõu tagavarad lõpevad meil ikka rutem otsa ja neid on raskem asendada kui materiaalseid,“ nõnda kirjutas suure rahutusetundega 1917. aastal „Vossische Zeitung“i toimetaja Georg Bernhardt, hoolimata sõjatsensuurist. Nii siis juhtub, et järsku toimub psühholoogiline murrang ja meeleolu langus sõdurite hulgas, kes muutuvad „nõrkadeks nagu naised“, nagu Macchiavelli seda mainis prantslaste suhtes, ent mis palju rohkem on maksev sakslaste

kohta. See on juhtunud Friedrich II-ga Gross-Jägersdorffi juures Vene löökide tagajärjel, see on juhtunud Jena ja Auerstedti juures, kus Napoleon ühe päevaga (14. okt. 1806) purustas Preisi armee, mille tagajärjel kõigi Saksa kindluste garnisonid alistusid otse häbiväärselt, sageli ilma pauguta. Massipsühholoogia on sõjas tähtis tegur. Seda said tunda sakslased 1918. aastal, tunnevad seda hitlerlased ka juba praegu. Ka Napoleoni väed 1812. aastal Moskvast taganedes said tunda, et lootusetus on paa-nika eelaste. Praeguses sõjas on tegevuses masinad, mis ehk nii ruttu ei väsi, mistõttu siin kokkuvarisemine võib aeglasem olla, ent niikaua, kui masinatki juhib sõdur, inimene, on tehnikagi alluv apaatiale, marasmile. Sellepärast ongi sakslasi ikka huvitanud tankide juhtimine raadio abil, et muuta lahing masinate võitluseks puhtal kujul. Ent raadio teel juhtimine ei annaks aga kunagi seda tule täpsust, mis on võimalik inimese otsesel juh-timisel. Sakslaste nn. „mustale päevale“ (8. aug. 1918. a. Marne'i ääres, kus sakslased on joosnud kui lambakari) on lisandunud „must aasta“, mis tumeneb ja muutub pimeduseks Hitlerile. Üldist masendust Saksamaal suurendas kindlasti Hitleri enese viimane kõne (8. nov.), kus ta oma ala-maid võis „lohotada“ väga tumedate väljavaadetega, tunnistades, et võit-lus idas on raskeim võitlustest, mida saksa rahval kunagi on tulnud pidada, lisades: „See, mida ma nüüd saksa sõdureilt nõuan, on usku-matu... Tuhanded, kümned tuhanded, sajad tuhanded meie sõdureist peavad andma oma elu... Iga sakslane pidagu mees, et... meil tuleb võidelda Saksa territooriumil“... Säärane jutt ajab iga sakslase ihu kana-nahka, see kõlab surmaotsusena ka Hitlerile enesele ja kogu tema röövli-kambale. Hoobid sõjalisel rindel on tekitanud kohutava mõra ka Saksa sisemisel rindel, tagalas. Nii näeme, et sakslaste moraalse jõu tagavarad kipuvad varem üles ütlema kui majanduslikud ressursid. Sünge mõra saksa psüühilises rindes suureneb iga Punaarmee võiduga, iga uue hoobiga meie liitlaste poolt fašistliku sõjamasina pihta, see suurenes Moskva kon-verentsi tulemuste järel, see suurenes seltsimees Stalini ajaloolise 6. nov. kõne järel. „Totaalne“ ulumine on vallandunud kogu hitlerlaste leiris ja see võtab aina hoogu. Goebbelsi hädakisa saksa rahva sisemise jõu ja väärtuste järele, tema hingelise tasakaalu ja meelekindluse järele, näitab, et sakslaste usk võidusse on kadunud. Isegi ühtki sõda põhjenda-vat ideed ei ole saksa rahval olemas, ei ühtki printsiipi, mis täidaks seda mõttelagedust ja tühjusetunnet, mis võtab maad laiades ringides, igas sakslases, kes lõplikult pole kaotanud mõtlemisvõimet. Goebbels manitseb kõiki sakslasi muutuma poliitiliseks, või surema. Poliitiline inimene peab aga oskama mõelda, ent sellest on saksa rahva suur osa võõrdu-nud. Selles ongi sakslaste nn. sõjasaladus, pigemini nende ebaõnne saladus. Selgub, et ajud on sõdimiseks vajalikud, mida sakslased seni eitasid, irvi-tades tšehhide liigse hariduse üle, ähvardades kiskuda välja nende ajud. Fašismi mäng on läbi, nende verine „uus kord“ on kokku varisemas kõikjal. Ajutiselt okupeeritud maade elanikele tähendab aga see peatset

vabanemist. Iga päevaga avardeb ja laieneb vabastatav Nõukogude territoorium. „Ei ole kaugel see aeg, kus meie viime lõpule Ukraina ja Valge-Vene, Leningradi ja Kalinini oblasti puhastamise vaenlasest ning vabastame saksa rööv vallutajaist Krimmi, Leedu, Läti, Eesti, Moldaavia ja Karjala-Soome vabariigi rahvad,“ rõhutab seltsimees Stalin oma ajaloolise aruande lõpposas. See on meile rõõmustavaks prognoosiks ja parimaks sõnumiks, see annab jõudu ja kinnitust kõigile fašismi orjuses ägajale, see tiivustab kõiki Nõukogude kodanikke uutele kangelastegudele. Sakslaste leeris tekitab aga seltsimees Stalini aruanne ärevust, ulumist ja hammaste kiristamist. Eestis lavastab Litzmann „protestide“ koosolekuid. Sunnitakse kõiki organisatsioone, küll töölisi, küll intelligentsi, kirjanikke, teadlasi, talupoegi protestima seltsimees Stalini lubaduse vastu vabastada varsti Eesti saksa sissetungijaist. On huvitav märkida, et mitte esimest korda ei räägi Stalin kõigi Baltimaade vabastamisest, ent alles tänavu on hitlerlased tarvilikuks pidanud organiseerida (meie vapside vedamisell!) protestiaktiooni. Kuhu on siis jäänud see hitlerlaste enesekindlus ja jõutunne, et väike kildkond eesti rahvast peab neid päästma lootusetust seisukorrast... verevaese ja arulageda protestiga? Ei! Sakslased näevad kadu, nende asjad peavad väga halvad olema. Uppuja haarab ölekõrrest, samuti Litzmann, Soodla ja muu orjastajate kamp haarab hirmutatud eesti taadi hõlmast, et end veel mõnigi sekund pealvee hoida, et armas eesti maarahvas, aita paruneid pukis istuda! Saksa vägistajad on asunud eesti rahva süüme rüvetamisele ja selle hävitamisele ja vägistamisele. See on uus roim, uus vägivald. Eesti rahvas aga teab, et Nõukogude võidu päev läheneb, et meie võit on kindel. Ta teab, et hitlerliku okupatsiooni päevad Eestis on loetud. Kõik eesti patrioodid, võitlejad eesti rahvuslikes väeosades, partisanid, kõik ausad eestlased annavad kõik oma jõu peatse võidu saavutamiseks hitlerlaste üle, et kiirendada vaenlase purustamist kõigi võimalustega. Ega's muidu hitlerlaste ja nende käsilaste hulgas Eestis valitse suur hirm ja ärevus. Nad haistavad, et nende verisel võimutsemisel on varsti lõpp. Sellepärast teevad nad ettevalmistusi meie maalt pagemiseks, katsudes enne seda ära rüvetada võimalikult paljusid, et võimalikult rohkem oleks määritud inimesi, et ka teised, seni veel puhtad, oleksid nende mustahingeliste sarnased, kes tahavad Eesti jätta sakslaste söödamaaks ja eesti rahva nende orjadeks.

Kes seda teadlikult, ilma sundimiseta ja surveta teeb, see peab küll kui süüdlane ja roimar vastust andma oma rahva reetmise, tema kannatuste ja piinade jäädvustamise katse eest. Pidagu nad mees, et seltsimees Stalini aruanne sisaldab ka kõigi sõjasüüdlaste, kõigi kuritegijate karistamise nõudmise: „Meie sunnime saksa roimareid andma vastust kõigi nende kuritegude eest,“ millisel maal nad ennast ka varjaks. Kui mõni reeturlik „omavalitsuse“ liige veel räägib „ühisest saatusest“ sakslastega, siis on sel omajagu kibeda tõe maiku juures, sest ühine hukkumine sakslastega ja nendega ühel süüpingil istumine on enam kui kindel.

Pidagu seda meeles kõik, kes on läinud meie rahva ajaloolise verivaenlase käsilaseks! Eesti rahvas ei andesta seda kunagi! Sakslaste röövtegevust ei toeta ükski aus eestlane. Eesti rahvas elab kord õnnelikumat elu oma kalli kodumaa pinnal, kui maa on puhastatud hitlerlikust saastast, kui on parandatud saksa roimarite poolt löödud sügavad haavad, kui suures ülesehitustöös vabastatud kodus on jõutud taastada endine elutase, et seda lühikese aja jooksul ületada mitmekordselt ja kogu rahva ulatuses.

Meie ees seisavad suured ning õilsad ülesanded: kiiremini purustada vaenlane, tema täielikult välja kihutada meie pühalt pinnalt. Selleks on vaja võidelda kõigi abinõudega saksa okupantide ja nende käsilaste vastu, toetada ja abistada võidukat Punaarmee tema sangarlikus võitluses. Siis vabaneb meie kodumaa, nagu on vabanemas Ukraina ja Valge-Vene. Võit ei ole mägede taga! Võidetuile jätame aga nende õlekõrrekese, protesti avaldamise võimaluse; see ei takista Euroopas kehtima panna hitlerliku „uue korra“ asemel säärast korda, mis teeks täiesti võimatuks uue agressiooni Saksamaa poolt, mis võimaldaks luua Euroopa rahvaste vastastikusele abile rajaneva kestva majandusliku, poliitilise ja kultuurilise koostöö sakslaste poolt purustatud majanduse ja kultuuri taastamise eesmärgil. Selle saavutamiseks on aga vaja uut jõudude pingutamist, sest vaenlane pole veel lõplikult löödud. Meie peame ületama veel palju raskusi. Eesti rahvas koos teiste Nõukogude Liidu rahvastega täidab oma osa heroilises võitluses oma vabaduse ja tuleviku eest!

November 1943

Aastavahetusel

(1943/1944)

Seltsimehed!

Suure Isamaasõja käigus murranguline, võidukas ja heroiline 1943. aasta on lõpul; seisame uue, 1944. aasta lävel, astume hitlerismi lõpliku hävitamise ajajärku, et vastu minna fašismi poolt orjastatud rahvaste täielikule vabastamisele, meie otsustavale võidule.

Möödunud aasta oli suurte saavutuste ja võitude aasta sõja käigus, tagala töös, samuti rahvusvahelises poliitikas, kus meie päev-päevalt ja kiirel sammul lähenesime meie kangelasliku võitluse lõpplahendusele. Möödunud aasta kujunes murranguliseks mitte ainult Suure Isamaasõja käigus, vaid kogu maailmasõja ulatuses, kus tuleviku perspektiivid ja probleemid on omandanud konkreetse selguse. See aasta tõstis Nõukogude Liidu rahvusvahelise prestiiži ja autoriteedi enneolemata kõrgusele, kindlustades temale esikoha fašismivastases võitluses.

Suure sisemise jõu ja uhkustundega võis seltsimees Stalin oma 6. novembri 1943. a. aruandes anda sügava ja kokkuvõtliku analüüsi Suure Isamaasõja pingelisema ja heroilisema võitlusaasta tulemustest, rikastades oma ettekandega ajalugu tähtsa ja väljapaistva dokumendiga.

Kui möödunud aasta oli meile põhjaliku murrangu aastaks positiivses mõttes, siis hitlerlastele kujunes see murranguliseks negatiivses mõttes, asetades Saksamaa raskeima kriisi ja katastroofi lävele. Sakslaste „mustale päevale“ Marne'i ääres (8. VIII 1918) on lisandunud ajalukku kandmiseks „must aasta“, mis tumeneb ja muutub pimeduseks Hitlerile saabuval aastal.

Sõjategevuse käigus väljendus põhjalik murrang selles, et kogu aeg on Punaarmee hoidnud initsiatiivi enda käes, kangelaslikult ja lakkamatult jätkates vaenlase väljakihutamist Nõukogude territooriumilt, andmata hitlerlastele aega hinge tagasitõmbamiseks, saavutades pidevalt uusi suuri võite, mille puhul Moskva meie kodumaa nimel on korduvalt saluteeritud. Lahing Stalingradi all kuulutas ette saksa fašistliku armee loojangut; lahing Kurski all viis ta katastroofi lävele. „Meie oleme saavutanud põhjaliku murrangu sõjas meie maa kasuks ning nüüd läheb sõda vastu lõpplahendusele,“ rõhutab seltsimees Stalin oma kõnes.

Talvise kampaania ajaloolistele võitudele lisandusid suvise kampaania väga otsustavad edusammud ja suurvõidud ning see edu jätkub võimsa

pealetungiga kogu rindel kuni viimase ajani. Vaatamata tõsistele tõketele ja vaenlase vasturünnakutele jätkab võidukas Punaarmee Nõukogude territooriumi puhastamist hitlerlikust saastast, massiliselt tõrjudes vaenlast tema oma piiride suunas. Juba lohutab Hitler oma alamaid: „Iga sakslane pidagu meeles, et meil tuleb võidelda Saksa territooriumil.“ Säärane jutt kõlab surmaotsusena Hitlerile enesele ja kogu tema röövlikambale ning see ajab iga sakslase ihu kananahka.

Võitluste käigus karastunud ja tugevnenud Punaarmee jahvatas lühikese aja jooksul peeneks Saksa armee põhikaadrid, mida ei suuda asendada ei „totaalne“ mobilisatsioon, ei okupeeritud maade rahvaste vägi-valdne ja rahvusvaheliste seaduste vastane kasutamine kahurilihana.

Punaarmee edukust on kindlustanud tagala ennastsalgav töö, mistõttu sakslastel pole õnnestunud saavutada ülekaalu relvastuses ei kvantiteedilt ega kvaliteedilt. Möödunud aasta oli murranguline nõukogude sõjatehnika arengu poolest, selle ulatuse ja täiuslikkuse poolest. Nõukogude töölisklassi ennastsalgav töö vabrikuis, kaevandusis, transpordi ja põllunduse alal saavutas ennenägematu ulatuse. „Kui meie armee kolmandal sõja-aastal ei tunne puudust toiduainetest, kui elanikkonda varustatakse toiduainetega ja tööstust toormaterjaliga, siis selles avaldub kolhoosikorra jõud ja elulisus, kolhoosi-talurahva patriotism,“ märgib seltsimees Stalin.

Nõukogude tööliste, talupoegade ja intelligentsi energia tohtu tõus jätkub pidevalt. „Võib täiesti õigustatult ütelda, et nõukogude inimeste ennastsalgav töö tagalas läheb ajalukku, kõrvuti Punaarmee sangarliku võitlusega, kui rahva enneolematu kangelastegu kodumaa kaitsmisel.“ (Stalin.)

Nõukogude jõuallikad on osutunud ammutamatuiks, tema rahvaste sõprus vankumatuks; nõukogude kord on parimaks majandusliku ja kultuurilise tõusu organiseerimise ja mobiliseerimise vormiks. Lenini ja Stalini partei on liitnud massid üheks tervikuks, juhtides ja suunates neid, organiseerides neid teel võidule.

Möödunud aasta võidud on toonud rahvusvahelisse olukorda põhjalikke muudatusi, nad on tugevdanud hitlerismivastase koalitsiooni üksmeelt ja löögijõudu silmanähtavalt ja otsustavalt, nad „on vapustanud kogu fašistliku bloki hoonet, ja nüüd laguneb see meie silma all“. (Stalin.)

Itaalia on juba blokist välja löödud ning järg on teiste hitlerlike vasallide käes. Saksa rahva meeleolu langeb iga Punaarmee uue löögiga ja masendav perspektiivitusetunne halvab fašistide sõjamasina veeremist. Hoobid sõjalisel rindel on tekitanud kohutava mõra ka saksa sisemisel rindel. See mõra suurenes Moskva konverentsi tulemuste järel, see suurenes seltsimees Stalini ajaloolise 6. novembri kõne järel, laienedes Teherani konverentsi otsuste järel kohutava jõuga, avardades Saksale pahimate väljavaadete poolest Nõukogude Liidu ja Tšehhoslovakkia vabariigi vahel sõlmitud sõpruse ja vastastikuse abistamise ning pärastsõjaaegse

koostöö lepingu allakirjutamisega (12. XII). Iga uus päev toob sakslastele värskeid hiiobisõnumeid igalt rindelt, igast kaarest, tekitades masendust igas sakslases, kes lõplikult pole kaotanud mõtlemisvõimet. Fašismi mäng on läbi, nende verine „uus kord“ on kõikjal kokku varisemas. Ajustiselt okupeeritud maade elanikele aga tähendab see peatset vabanemist.

Igale eesti patrioodile oli parimaks rõõmusõnumiks seltsimees Stalini uus kinnitus: „Ei ole kaugel see aeg, kus meie viime lõpule Ukraina ja Valge-Vene, Leningradi ja Kalinini oblasti puhastamise vaenlastest ning vabastame saksa röövvallutajaist Krimmi, Leedu, Läti, Eesti, Moldaavia ja Karjala-Soome vabariigi rahvad.“ Sakslaste leeris aga tekitas see deklaratsioon suurt ärevust. Aimates oma peatset kadu, katsuvad okupandid küll terroriga, küll alatute meelitustega ja ülbete võtetega, jultunud valeni, demagoogiani ja provokatsioonini küündivate abinõudega eesti rahvast sakslaste huvides ära kasutada, rüvetades eesti rahva au ja südametunnistust. Hitlerliku „uue korra“ verised küüned tungivad viimastel kuudel ikka sügavamale eesti rahva ihhu ja hinge.

Pärast Teherani konverentsi on hitlerlastelt võetud kõik illusioonid, purustatud kõik „imelootused“. Siin ei aita ka enam korduv „totaalne“ mobilisatsioon! Häda ajab härja kaevu: tuleb okupeeritud maade elanikke vägi-valdselt Hitleri armeesse sundida.

Eesti rahvas oskab paljastada kõiki okupantide keerdkäike ja rebase-sõlmi. Igale ausale eestlasele on selge, et hitlerlased on Eesti üle ujutanud meie vere ja pisaratega, täitnud maa völlapuudega ja piinamiskambritega, et nemad on laastanud ja rüüstanud meie külasid ja linnu, et nemad on hävitanud meie rahvusriikluse ja iseseisvuse, et nemad on tallanud porri eesti rahvusliku kultuuri ja vedanud meie maalt välja kõik varandused, sealhulgas meie kallima vara — meie töövõimelise rahva, meie kodanikud, kes peavad vaevlema orjadena Saksamaal küll sunnitöödel, küll vangilaagrites. Hitlerlaste ülekohus kisendab üle kogu maailma, nende kuriteod ootavad kohtumõistmist. Kõik fašistlikud kurjategijad asetatakse vastust andma oma tegude eest, nagu see on fikseeritud kolme riigi deklaratsioonis Roosevelti, Stalini ja Churchilli allkirjaga.

Kogu oma ajaloo kestes, üle 700 aasta, on eesti rahvas ikka kangelaslikult pidanud võitlust saksa orjastajate vastu ja ükski aus eestlane ei reeda oma ajalugu, oma sajandikindlaid traditsioone — Jüriöö ülestõusu mehiseid pärandeid. Kogu eesti kirjandus ja kultuur on kasvanud saksa vallutajate vastase võitluse käigus ja selle tähe all.

Teadku kogu eesti rahvas, et hitlerliku okupatsiooni päevad Eestis on loetud, et meie võit on kindel! Saabuv 1944. aasta kohustab meid kõiki pingutama kogu oma jõudu lõpliku võidu kiiremaks teostamiseks. Meie ees seisavad suured ja õilsad ülesanded: purustada hitlerism, täielikult välja kihutada meie pühalt pinnalt fašistlikud orjastajad ja vägivallatsejad ja taastada Eestis meie rahva materiaalsete ja vaimsete jõudude avaramat arenemisvõimalust tagav nõukogude võim. Meie kätes on meie

kodumaa saatus ja tulevik. Isamaa ilu hoieldes, sakslaste vastu võideldes astume meie üle uue aasta läve, kutsudes kõiki luuletaja Koidula sõnadega: „Tulge! ... kellel käsi rusikasse kisub Eesti piina eest! Eesti pojad, kokku tulge!“ Võideldgem kõik ja kõikjal, igasugu abinõuga! Saabuva aastaga peavad lõppema eesti rahva piinad hitlerlikus orjuses! Koos Nõukogude Liidu sõbralike rahvastega, kellega lahutamatult on seotud eesti rahva saatus, tema sotsiaalse ja natsionaalse õitsengu areng, — koos Inglismaa ja Ameerika demokraatiaga, koos kõigi vabadustarmastavate ja fašismivastaste rahvastega me võidame inimsoo alatuima, julmima ja ülbeima vaenlase, saksa fašismi, ja kindlustame endile õnneliku tuleviku Nõukogude Liidu vennalike rahvaste peres, sest sinna kuuludes on kindlustatud meie rahva ja ta kultuuri iseseisev õitseng, kõik demokraatlikud vabadused ja meie riiklik suveräänsus. Sellele veendumusele jõuab kord kogu eesti rahvas, kui ta on taas vabaks saanud hitlerlaste hinge ja vaimu mürgitavast okupatsioonist, kui kõigi Nõukogude Liidu sõbralike rahvaste toetusel ja kaasabil asume taastama ja uuesti üles ehitama oma kodu, mille haavad on küll rasked, aga parandatavad ja ravitavad. Mõne aasta pärast näeme uuesti järjest õitsevamaks ja ilusamaks muutuvat Eestit, kus eestlane on oma maa peremees, selle looja ja kujundaja tõeliseks rahvariigiks, Nõukogude Eestiks.

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik!

Elagu Nõukogude Liit ja tema rahvaste vankumatu sõprus!

Elagu meie suur õpetaja ning geniaalne väepealik seltsimees Stalin!

Lenin ja riik

Nõukogude rahvaste kangelasliku võitluse päevil saksa fašistlike vallutajate vastu valgustab Lenini geniaalne õpetus teed inimkonnale. Tema õpetuse hiiglaslik jõud ja sügav elulisus, mis on leidnud oma loomingu- lise kehastuse Nõukogude riigis, NSV Liidus, on eriti selgesti esile tõus- nud Isamaasõja käigus, sest Lenini ja Stalini loodud Nõukogude riik on auga vastu pannud kõigile karmidele katsumustele. Jälgides oma õpetajate juhiseid on Nõukogude rahvad võitluses kogu maailma tumedate reakt- siooniliste jõudude vastu muutunud peamiseks eesrindlikuks jõuks, avan- gardiks võitluses fašismi vastu. Kogu maailmale on saanud järjest selge- maks, et Nõukogude Liit on demokraatlike vabaduste peamine kants. Võib öelda, et Nõukogude rahvaste hiiglaslik võitlus suures Isamaasõjas on ava- nud kogu maailma silmad nõukogude võimu tõelisele sisule ja tõstnud Nõukogude Liidu autoriteedi ja rahvusvahelise prestiiži enneolematule kõrgusele.

Nüüd võib julgesti öelda, et Nõukogude Liidu loomine ja olemasolu on päästnud maailma hitlerlike jõukude orjusest ja on nurja ajanud „aaria tõu“ plaanid teiste rahvaste vallutamiseks. Selles seisab Lenini ja Stalini geeniume poolt loodud Nõukogude riigi ülemaailmne ajalooline tähtsus. Ükski teine riik poleks suutnud vastu panna fašistliku Saksamaa pööra- sele survele. Ükski teine rahvasterohke riik poleks jäänud nii ühtseks.

Liiduvabariikide-vaheline üksmeel kaitseb neid välisvaenlaste-agressio- nite kallaletungi eest, sest Nõukogude Liit suudab kindlustada nii välise julgeoleku, sisemise majandusliku edu kui ka rahvaste vaba rahvusliku arengu.

Nõukogude Liit kui uut tüüpi riik, kui riikliku ühenduse uus vorm, erineb palju kõigist varem ajaloos tuntud paljurahvuselistest riikidest. Nõukogude riik kujutab endast rahvaste vabatahtlikku liitu. Nõukogude Liidus pole valitsevaid ega allaheidetud rahvusi, pole „muulasi“, nii nagu see oli tsarismi ajal. Nõukogude võim ei riku üksikute rahvuste õigusi.

Nõukogude riigi looja Lenin kirjutas: „Meie tahame rahvuste vabataht- likku liitu, — sellist liitu, mis ei lubaks mingit ühe rahvuse vägivalda teise üle, — sellist liitu, mis oleks rajatud täielikule usaldusele, vennaliku üht- suse selgele teadvusele, täielikule vabatahtlikule kokkuleppele.“ (Lenin, kd. XXIV, lk. 657.)

Rahvuste täieliku üheõigusluse alusel kujunes ja tugevnes Nõukogude Liit — temasse kuuluvate rahvaste poliitilise, majandusliku ja kultuurilise üheõiguslikkuse kehastus.

Nõukogude korra sügav demokratism ongi selleks jõuks, mis nagu magnet tõmbab enda lähedale rahvamaasse, ja täielikult õiglase ning faktiliselt üheõigusliku rahvuspoliitika järjekindel teostamine seob temaga kõik endise Venemaa rahvad ja rahvused. Lenini geenius hindas õigesti neid kaht põhiprintsiipi.

Üldrahvusliku demokratismi printsiip on Nõukogude riigi tekkimisest alates rajatud masside laialdasele isetegevusele, valitsusasutuste aruandlikkusele ja nende valitavusele alt kuni üles. Nõukogude riik — see on tõeline rahvuste riik, see on rahvuste moraalse ja poliitilise ühtsuse kehastus.

Demokraatlik tsentralism loob võimaluse koha peal kasutada elanikkonnale kõige arusaadavamaid ja sobivamaid viise ning vahendeid ühiste ülesannete teostamiseks, äratades ja arendades keelelt, kombeilt ning eluviisidelt erinevais rahvamassides loovat isetegevust. Võttes vahenditult osa riigiaparaadi tööst õpivad kõik töölised ja kodanikud riigi valitsemise kunsti. Nii sünnivad kaadrid.

Nõukogude võimu esimesest päevast peale loodi teiste rahvakomissariaatide hulgas rahvakomissariaat rahvusküsimuste jaoks, eesotsas seltsimees Staliniga. Juba esimesed nõukogude võimu dekreedid kuulutasid Venemaa rahvaste täielikku võrdsust ja suveräänsust, kindlustasid kõigile rahvustele tõelise enesemääramise-õiguse.

Suure Isamaasõja käik on tõendanud Nõukogude Liidu tugevust, on näidanud tema ühendatud rahvaste suurt jõudu ja vägevust. Hitlerliku Saksamaa agressiivsed hävitusplaanid tema kuritegelikul kallaletungil Nõukogude Liidule, sealhulgas ka Balti liiduvabariikidele, on täielikult veennud nende maade rahvaid selles, et väljaspool Nõukogude Liitu ei ole ega või olla kindlust väikeste ning nõrkade rahvaste iseseisvaks olemuseks ja nende kultuuri õitsenguks.

Kõigist rahvusist nõukogude inimesed teavad hästi, et saksa fašism toob neile rahvuskultuuri ja rahvusriikluse purustamise, viies neid orjastamisele ja saksastamisele. Kõigi arvukate Nõukogude Liidu rahvuste jaoks on praegu üks ühine kodumaa, mida tuleb tingimata kaitsta; see kodumaa on NSVL tervikuna. Kõigi vennasrahvaste saatuse ja elu lahutamatu ühtsuse teadvus väljendub praegu konkreetsetes sõjategevuses. Leninlik-stalinlik rahvaste sõprus kinnitub verega ühises võitluses oma vabaduse eest, oma helge tuleviku eest.

Eesti rahvuslikud väeosad Punaarmee koosseisus võitlesid kangelaslikult Velikije Luki all. Sellega nad vabastasid Eestit, sellega võitlesid nad Tartu ja Tallinna eest, ja nad saavad võitlema kõigi Nõukogude Liidu rahvaste õnne eest, õlg õla kõrval kõigi vabadustarmastavate rahvastega lõpliku võidu teel. Kõigi rasside ja rahvuste sõprus on Nõukogude riigi põhi-

tugesid. Selle riigi koosseisus on kindlustatud igale rahvale austav ja üheväärne koht. See asjaolu on suur edasiviiv jõud. Eesti rahva veendumus selles, et ainult Nõukogude rahvaste sõbralikus peres ootab teda õnnelik tulevik, rahvuskultuuri õitseng ja majandusliku elu tõus, kohustas meie Riigivolikogu 1940. aastal hääletama nõukogude võimu, nõukogude sotsialistliku vabariigi loomise poolt Eestis, ühinemise poolt Nõukogude Liidu rahvastega. Paremat valikut ei võinudki olla, sest Stalinlik Konstitutsioon kindlustab iga rahvusliku liiduvabariigi majandusliku ja kultuurilise arengu tõusu ja säilitab täielikult iga liiduvabariigi suveräänsed õigused.

Iga Nõukogude rahvus, suur või väike, on kogu Nõukogude Liidu võimsusega ühevõrdselt kaitstud igasugu vaenlaste kallaletungi eest. Praegu on kogu maailmale teada, kui kõrgele on tõstetud iga rahvuse väärikus NSV Liidus, kus iga rassi või rahvuse eraldamise või vihkamise ning põlguse jutlustajat karistatakse seadusega. Nõnda kasvavad nõukogude inimeses kõrged moraalsed omadused teadmises, et ühisest heaolust sõltub üksiku heaolu, et ühise asja teenimine on inimese kõrge kutsumus; sellega seletub Nõukogude rahvaste kangelaslikkus ja patriotism, kes on ära tundnud ammutamatuid materiaalseid ja moraalseid ressursse omava ühtse, suure sotsialistliku riigi kasusid.

Vaatamata määratutele jõududele, mis Hitler paiskas Punaarmee vastu, luhtusid fašistide plaanid purustada paljurahvuseline Nõukogude riik, lahutada liiduvabariike. Nõukogude rahvaste moraalne jõud osutus vanumatuks.

Nõukogude Liidu ennastsalgav ja visa võitlus asetas tema kõigi võitlevate rahvaste etteotsa ka edaspidises inimkonna demokraatlike vabaduste ja kultuuri alalises arengus. Nõukogude Liit saavutab võidu liidus Ameerika ja Inglise demokraatiaga ja kõigi vabadustarmastavate rahvastega. Kui me 1943. a. saavutasime põhilise murrangu sõja käigus meie maa kasuks, siis 1944. a. purustame meie lõplikult hitlerismi ja vabastame täielikult saksa röövvalutajaist Nõukogude riigi, mis on rajatud Lenini ja Stalini geeniuste poolt, et taastada teda veel suuremas hiilguses, kauniduses. Ammutamatud on Nõukogude Liidu loovad jõud. Nõukogude rahvaste uus gigantne energiatõus parandab sõjas saadud rasked haavad ja tõstab meie maa uuele kõrgusele.

20. jaanuaril 1944

Kõne NSVL Ülemnõukogu X istungjärgul

1. II 1944

Seltsimehed saadikud! NSVL Rahvakomissaride Nõukogu esitas istungjärgule läbivaatamiseks konkreetses vormis sügava sisuga küsimuse Riigikaitse Rahvakomissariaadi ja Välisasjade Rahvakomissariaadi ümberkujundamisest üleliidulistest rahvakomissariaatidest liiduvabariiklikeks rahvakomissariaatideks.

Määratu rahulduse ja meeleliigutusega kuulasime Vjatšeslav Mihhailovitš Molotovi kõnet NSVL Ülemnõukogu X istungjärgule läbivaatamiseks esitatud seadustest, mis on suunatud liiduvabariikide õiguste laiendamisele kaitse ja välissuhete küsimustes. Oma aruandes näitas sm. Molotov täie selgusega neid põhjusi, miks tuleb nimetatud rahvakomissariaatide ümberkujundamine üleliidulistest rahvakomissariaatidest liiduvabariiklikeks rahvakomissariaatideks tunnistada vajalikuks.

Esitatud seadused asetavad liiduvabariikidele tohutu vastutuse, püstitavad täiesti uusi ülesandeid kõigile liiduvabariikidele, laiendavad nende tegevusvälja, annavad neile uusi õigusi kaitse ja välissuhete alal. Kõigile liiduvabariikidele on vajalik õigesti ja sügavalt mõista selle uue sammu kogu tähendust rahvusküsimuse praktilisel lahendamisel paljurahvuselises Nõukogude riigis. Selles on leninliku-stalinliku rahvuspoliitika uus võit, uus triumf. Esitatud seadused on uueks tõenduseks Nõukogude riigi kindlusest ja võimsusest, nad annavad tunnistust vankumatust sõprusest ja ühtlusest kõigi Nõukogude rahvaste vahel, kes on veel tihedamini liitunud võitluseks ühise vaenlase, saksa fašistlike röövvallutajate vastu.

Riigikaitse Rahvakomissariaadi ümberkujundamine üleliidulisest rahvakomissariaadist liiduvabariiklikuks rahvakomissariaadiks, mis annab liiduvabariikidele õiguse organiseerida oma sõjaväeüksusi, mis peavad olema Punaarmee koostisosadeks, avab uusi teid Nõukogude maa kui terviku kaitse organiseerimise alal ja aitab tingimata kaasa meie armastatud Punaarmee edasisele tugevnemisele ning võimsuse kasvule.

Sõjaväeliste üksuste loomine liiduvabariikides avab uued avarad võimalused NSVL koosseisu kuuluvate rahvaste parimate rahvuslike omaduste ja sõjaliste traditsioonide avaldumiseks, kutsub esile Nõukogude maa iga rahva juures võitlusuhkuse.

Sõjaväeosade kujundamine liiduvabariikides on kahtlemata kasuks Punaarmee kui meie kodumaa kaitsja, kui Nõukogude Liidu kindla toe eda-

sisele tugevnemisele. Selle tõenduseks võivad olla juba olemasolevad Punaarmee rahvuslikud koondised, nende hulgas eesti rahvuslik korpus, kes purustas sakslasi Velikije Luki all ja kehastab eesti rahva parimaid sõjalisi traditsioone. Eesti rahvuslik-territoriaalne korpus, kes Suure Isa-maasõja esimestest päevadest alates, ajutise taandumise raskeis tingimusi, astus vastu fašistlikule agressorile, kaitses kindlalt Staraja Russa lähiseid. Looduna Eesti rahvusliku territoriaalse korpuse baasil, kes kangelaslikult kaitses Ostrovi, Porhovi ja Staraja Russa lähiseid, on eesti rahvuslik N korpus koondanud oma ridadesse karastunud võitlejaid, kelle seas oli ka esimene eestlasest Nõukogude Liidu kangelane Arnold Meri. Täiendatud hävituspataljonide võitlejatega ja teiste Eestist evakueerunud kaadritega, on eesti N korpus muutunud ähvardavaks, suurepäraselt varustatud jõuks Punaarmee koosseisus. Kunagi kogu oma ajaloo kestel ei ole eesti rahval veel olnud nii tugevat, tehniliselt varustatud armeed kui Punaarmee eesti N korpus.

Leninlik-stalinlik rahvuspoliitika on loonud kõik tingimused selle teostamiseks, mida eesti rahvas ei võinud saavutada reaktioonilise, eesti rahvale vaenuliku kliki võimu all. Tol ajal eksisteerinud väikesearvuline eesti armee poleks olnud võimeline osutama tõsist vastupanu fašistlikule agressorile. Ta ei olnud küllaldaselt relvastatud oma sõjatööstuse puudumise tõttu, tal ei olnud vajalikke jõude ja vahendeid oma piiride kaitsmiseks fašistlike kiskjate sissetungi ähvarduse vastu.

Eesti reaktiooniline klikk muutis oma võimutsemise perioodil armee, mis koosnes, nagu kõik armeed, töölistest, talupoegadest ja haritlastest, võitlusrelvaks omaenda rahva vastu ja kasutas teda imperialistlike maade huvides. Eesti valitsev reaktiooniline klikk oli 22 aasta kestel, millal Eesti oli vägivaldselt lahti kistud Nõukogude Liidu rahvaste vennalikust perest, suunanud kõik oma pingutused sellele, et Eesti poleks mitte ainult barjääriks ja nõndanimetatud „sanitaarkordoniks“, vaid ka platsdarmiks ja hüppelauaks Sotsialismimaa vastu. Oma säärast poliitikat varjas reaktiooniline kildkond teatavasti sõnadega Eesti „iseseisvuse“ kaitsmisest, mis tegelikult oli aga nimeline ja näilik. Eesti sõjavägi seisis sel ajal faktiliselt kord Prantsuse ja Poola, kord „põhja bloki“ huvide teenistuses, 1934. aastast aga teenis täiesti saksa fašistlikku ittatungi, see tähendab Nõukogude Liidu vastaseid eesmärke. Eesti reaktioonilise kliki igasugused sellesuunalised mahhinatsioonid on üldtuntud. Eesti rahvas ei ole iialgi toetanud ega nõus olnud Eesti reaktioonilise, fašismisõbraliku valitsuse poliitikaga, seda näitas ta 1940. aasta juunis-juulis, pannes Eestis kehtima nõukogude võimu ja astudes Nõukogude Liidu sõbralikku rahvaste perre võrdõigusliku liiduvabariigina.

Enam kui seitsmesaja aasta kestel on eesti rahvas pidanud visa, kangelaslikku võitlust saksa orjastajatega ja ta ei muuda kunagi oma sajandite traditsioone, ei nõrgenda oma vihast vastupanu saksa röövvalutajaile. Eriti eredalt on ilmnunud eesti rahva laiade hulkade vihkamine saksa

orjastajate vastu 1943. aastal, Jüriöö, 24. aprilli 1343. a. saksa röövvallutajate vastase üldrahvusliku ülestõusu 600. aastapäeval. Truud oma traditsioonidele, andsid kõik võitlejad, partisanid, kõik ausad eesti patrioodid püha vande võidelda kuni viimse veretilgani ja kätte maksta saksa vägivallatsejaile nende kuritegude eest, meie paljukannatanud rahva pisarate eest.

Viimastel kuudel on hitlerlike timukate verised küüned eriti ahnelt löödud eesti rahva ihusse ja hinge. Nähes ette oma hävingut, püüavad hitlerlased uue terrori, uute roimadega edasi lükata lähenevat lõpparve tähtaega. Kuid ei täitu ialgi hitlerlaste kurikavalad kavatsused kasutada eesti rahvast ruske-valgepäise aaria elaja verise režiimi pikendamiseks, kes imeb eesti rahva verd röövelliku fašismi huvides. Nüüd, kus kangelaslik ja võidukas Punaarmee on täielikult jõudnud Eesti piiridele ja vallutanud täna Kingissepa linna, kogu eesti rahvas, sajandite kättemaksuinnus veel enam tugevdab lööke alatuile saksa fašistlikele röövvallutajaile. Koos Nõukogude Liidu kõigi sõbralike rahvastega ja kõigi demokraatlike maade vabadustarmastavate rahvastega saavutab eesti rahvas võidu kõige alatumaga, õelama ja julmema inimkonna vaenlase, fašismi üle ja kindlustab endale selge ja õnneliku tuleviku Nõukogude rahvaste vennalikus peres.

Seadus liiduvabariikide sõjaväeosade loomisest ja seoses sellega Riigikaitse Rahvakomissariaadi ümberkujundamisest üleliidulisest rahvakomissariaadist liiduvabariiklikuks rahvakomissariaadiks võetakse kõigi Nõukogude rahvaste, sealhulgas ka eesti rahva poolt vastu suure vaimustusega. See seadus annab meile uut energiat, aitab tugevdada meie lööke vaenlasele, ta saab suurepäraseks relvaks nõukogude inimeste käes.

Seltsimehed saadikud! Ääretu tähtsus on ka Välisasjade Rahvakomissariaadi ümberkujundamisel üleliidulisest rahvakomissariaadist liiduvabariiklikuks rahvakomissariaadiks. Vastava seadusega paneb Nõukogude valitsus ette anda liiduvabariikidele täisõigused välisriikidega otsestesse suhetesse astumiseks ja nendega kokkulepete sõlmimiseks. Sellega laiendatakse liiduvabariikide ülesandeid ja funktsioone.

Pole kahtlust, et sel sammul on kõigile liiduvabariikidele eluline tähtsus, ta mängib tähtsat osa rahvusvaheliste sidemete laiendamisel ning Nõukogude Liidu ja teiste riikide koostöö kindlustamisel nii sõja ajal kui ka pärast sõjaaegsel perioodil. Välisasjade Rahvakomissariaadi ümberkujundamine osutub Nõukogude Liidu õige, targa ja kaugelenägeliku välispoliitika jätkamiseks ning leninliku-stalinliku rahvuspoliitika arenemise uueks etapiks.

Prohvetlikult tähelepanuväärsed on suure Stalini sõnad, mis ta ütles 1923. aastal: „Ma ei eita seda, et võib-olla tuleb meil mõned komissariaadid, mis meie liidame vabariikide liidu raamides, hiljem jälle üksteisest lahutada...“

Suure Isamaasõja käigus tõstsid kangelasliku Punaarmee kuulsusrikkad võidud Nõukogude Liidu prestiiži ja autoriteedi enneolematule kõrgusele,

mis piiritagustes maades kutsus välja soovi diplomaatiliste suhete laialtuluslikumaks arendamiseks meie riigiga.

Liiduvabariikidel on küllaltki spetsiifilisi vajadusi ja nõudeid. Elu ise tõendab uue Välisasjade Rahvakomissariaadi üleliidulisest liiduvabariiklikuks rahvakomissariaadiks ümberkujundamise seaduse otstarbekohasust.

On arusaadav, et iga liiduvabariik saab juhtnööre oma diplomaatiliseks tööks üldistest põhimõtetest ja ülesannetest, mis seisavad kogu Nõukogude diplomaatia ees. Eesti rahvas ei ole omanud kunagi varem säärast tegelikku iseseisvust oma välispoliitikas. Nõukogude-eelse Eesti valitseva reaktsioonilise kliki diplomaatia ei olnud kunagi iseseisev, ta oli oma imperialistlike hooldajate jooksupoisiks ning viskles sinna ja tänna. Nõukogude-eelse fašistliku Eesti diplomaatia oli teravas vastuolus eesti rahva huvidega. Selle poliitika tulemused on üldiselt tuntud.

Vahenditute suhete jaluleseadmine vabariikide ja välisriikide vahel avab Nõukogude rahvastele uued perspektiivid. Kogu Nõukogude riik oma tervikus hakkab kaitsma ja toetama iga üksiku liiduvabariigi spetsiifilisi huve üleliidulise Välisasjade Rahvakomissariaadi liinis. Nõukogude Liidu kogu jõud ja võimsus seisavad iga liiduvabariigi huvide kaitsel, kui väike see vabariik ka ei oleks. Ei, meie ei karda nüüd ühtki vaenlast, ühtki agressorit. Sügava rahuldustundega tervitan ma eesti rahva nimel liiduvabariikidele välissuhete alal täisvolituste andmise seadust ja sellega seotud Välisasjade Rahvakomissariaadi ümberkujundamist üleliidulisest liiduvabariiklikuks rahvakomissariaadiks ja panen ette üksmeelselt kinnitada ja vastu võtta need NSVL Rahvakomissaride Nõukogu poolt esitatud ajalooliselt tähtsad seadused.

Seltsimehed saadikud! Olen sügavalt veendunud, et uued tähtsad riiklikud ümberkujundamised tugevdavad veelgi enam Nõukogude rahvaste siirast sõprust ja vastastikust usaldust. Seda liiki sammude läbiviimine käesoleval ajal tähendab tõesti seda, et Nõukogude riik on jõudnud oma arenemise uuele astmele, muutudes keerukamaks ja täisvereliseks organismiks. Uued seadused räägivad meie sotsialistliku riigi, suure Nõukogude Liidu edasisest kindlustamisest. Suure uhkustundega võime meie korrata suure Stalini sõnu selle kohta, et paljurahvuseline Nõukogude sotsialistlik riik on vastu pannud kõigile katsumustele, et tema on säärane riik, mille vastupidavust võiks kadestada igasugune rahvuslik riik ükskõik millises maailmajaos.

Uued seadused, mis on esitatud läbivaatamiseks NSVL Ülemnõukogu istungjärgule, kõnelevad bolševike partei tarkusest, Nõukogude Liidu rahvaste juhi, meie õpetaja ning sõbra, meid võidult uute võitude juurde viiva suure väejuhi Stalini geniaalsest selgenägelikkusest ja kaugenägelikkusest.

Fašistide katse hävitada eesti rahvast

Seltsimehed!

On jõudnud kätte aeg kihutada hitlerlikud orjastajad Eestimaa territooriumilt, on saabunud tund maksta fašistlikele roimareile kätte kõigi nende kuritegude eest.

Sangarlik Punaarmee on astunud Eesti pinnale ning jätkab võidukalt oma edasitungi läände. See on sundinud nurjatuid okupante — eesotsas fašistliku asevalitsejaga Eestis von Litzmanniga ning eesti rahva reeturi Mäega — lööma hädakella. Selles abistavad neid Soome fašistlikud nutunaised, kes valavad krokodillipisaraid fašismi lahtise haa juures.

Ent kogu see matusekellade helin on mõeldud selleks, et murda eesti rahva üksmeelt, et kihutada „üldmobilisatsiooni“ abil kõik eesti mehed 17—60 aasta vanuses tapalavale fašismi jõleda olemasolu pikendamiseks, et Eestimaa orjastatud elanikkonna verega katta saksa sissetungijate taganevat röövarmeed, et pikendada nende elu.

Kõikidele on teada Hitleri üldtuntud lause: „Võõraid elusid mitte säästa!“ See põhimõte ongi saanud uue ülitotaalse mobilisatsiooni aluseks, mille alla kuuluvad ka naised. Sellega teostavad hitlerlased eesti rahva hävitamist, varjates oma nurjatuid mahhjnatsioonide alatu demagoogia ja provokatsioonilise agitatsiooniga.

Kuid saksa timukaid ei suuda päästa hukkumisest see Eesti pinnal viimne, „totaalne“ mobilisatsioon, ning täituvad seltsimees Stalini prohvetikud sõnad, et säärase abinõu (s. o. totaalse mobilisatsiooni) kordamine viib kord teatava riigi „totaalsele“ kokkuvarisemisele.

Hitlerlased ja nende sõnakuulelikud kannupoisid Eestis on uuesti hakanud vinguma „bolševismi-ohust“.

Oma raadiokõnes, pöördudes eesti rahva poole, Eesti nn. omavalitsuse juht Mäe ütles äsja, et olukord on väga tõsine ning selleks, et aidata tal välja rabelda sellest vähemeeldivast olukorrast, peab eesti rahvas täitma oma kohust, mis seisneb järgmises: „Anda oma elu hitlerlaste huvide eest, taluda vaikselt kõik võimalikud rekvireerimised ning evakueerimise vajadusel lasta end vedada Saksamaale sunnitööle. Mäe ähvardas terroriga, töötades võtta kõigil maha pead, kes ei alistu tema veristele nõudmistele.

Selle nurjatu reeturi kõnes on huvitav ära märkida ilmset demagoogiat,

nagu oleksid eesti töölised pärast üldmobilisatsiooni väljakuulutamist olnud valmis tõusma kodumaad „kaitsma“. Need töölised, nagu rääkis Mäe, olevat tahtnud viivitamatult lahkuda oma töökohast, et minna rindele. Endastmõistetavalt „ei lastud neid lahkuda oma tehastest“, sest hitlerlased teavad, et paljud eesti töölised oleksid ühinenud meie vaprate partisanidega, kes viimaste andmete järgi arendavad hoogsalt oma patriootlikku tegevust, muu osa vägivaldselt mobiliseeritud töölisi aga oleks pööranud relva oma orjastajate, hitlerlike kiskjate vastu. Eesti töölised, talupojad, haritlased, eesti naised ja mehed oskavad paljastada hitlerlikke roimareid, nad ei lase end petta ei terrori, ei teeseldud sõpruse ega alatu demagoogiaga. Eesti rahvas ajab nurja kõik fašistide ja nende käsilaste verised plaanid. Ta tugevdab lööke põlise vaenlase pihta, ta aitab kuul-susrikkal Punaarmeel puhastada Eestit saksa rämpsust.

Kogu oma ajaloo vältel, rohkem kui 7 sajandi jooksul, on eesti rahvas pidanud visa võitlust saksa orjastajate vastu, ja ta ei reeda iialgi oma ajalugu, oma esivanemate igipõliseid traditsioone — võidelda vägivalatsete vastu viimse veretilgani, viimse võitlejani, viimse põlvepikkuse poisini, nagu töötasid meie esivanemad Lembitu päevil.

Hitlerlik propaganda olukorra kohta Eestis poeb nahast välja, et anda sündmustele neile meelepärast värvingut, nimelt selles mõttes, et elanikkond „toetavat“ okupantide ja nende sabarakkude veriseid plaane ning et eesti mehed olevat valmis astuma saksa lippude alla. Seda nurjatut valet levitavad nad ilmselt provokatsioonilise eesmärgiga, püüdes kõigutada eesti rahva üksmeelt, püüdes ässitada üht osa elanikkonnast teise vastu — „võõraste elude“ vastastikuse hävitamise eesmärgil, elude, mida Hitleri roimarliku põhimõtte järgi pole vaja säästa. Kuid see ei õnnestu mõrvareil Litzmannil ja Mäel! Nad saavad veel tunda meie patriootide-partisanide, samade tööliste, talupoegade ja haritlaste lööke, keda sakslased tahavad kihutada üles vennatapmis-sõjaks Punaarmee eesti rahvuslike väekoondiste vastu, kes toovad vabadust eesti rahvale ja meie armastatud kodumaale, kus varsti saab peremeheks eesti rahvas, mitte aga nurjatud saksa fašistlikud vägivalatsetjad ja need reeturid Mäe, Soodla ja meie rahva muud vaenlased. Selles ei saa olla mingit kahtlust. Kogu Eestimaa territooriumi puhastamine on lühema aja küsimus, samuti nagu ka kogu Nõukogude territooriumi lõplik puhastamine. Pidagu seda meele hitlerlikud äbarikud ja nende satelliidid! Eestimaa ja eesti rahvas vabastatakse peagi fašismi veriste küünte vahelt!

Seepärast on endastmõistetavad Soome fašistlike nutunaiste pisarad ja nende „sentimentaalsus“ Punaarmee pealetungi puhul. Siin ei ole midagi imestada! Kättemaksu-tund ligineb, kohus tuleb! Soome roimareil tuleb anda vastust oma kuritegude eest kogu progressiivse inimkonna ees. Soomlased olid need, kes seadsid tõsisesse ohtu eestlased meie linnade pommitamisega sõja algul; soomlased olid need, kes püüdsid uputada meie laevu Soome lahes Tallinna evakueerimisel; soomlased olid need,

kes tulistasid kuulipildujaist meres uppuvaid naisi, vanakesi ja lapsi, tap-
pes seejuures ka haavatud sõdureid Punase Risti lipu all sõitval hospital-
laeval; soomlased olid need, kes toimetasid Eestisse diversante ja bandiite
Punaarmee tagala desorganiseerimiseks (1941. aasta juulikuul algul) ja
Saksa pealetungi soodustamiseks, organiseerides kodusõda meie maal,
sõnaga (raadio teel) ja teoga ässitades üht osa eesti rahvast üles teise osa
vastu. See Soome fašistide provokatsioon ja sisin kestab ka praegu, kuid
see ei tähenda kaugeltki, et see on soome rahva hääl. Soome rahvas,
kõik tema edumeelsed tegelased ning oma maa tõelised patrioodid ütle-
vad veel oma sõna. Soome rahva häält me kuuleme veel. See hääl saab
kostma fašismi vastu.

Meile on teada Soome fašistide unistused „Suur-Soomest“, mille koos-
seisu pidi kuuluma ka Eesti, nagu see oli kujutatud Helsingis trükitud
maakaardil. Muidugi, kahju on lahkuda säärasest „suur-unelmast“ ja
meie naabrite-hõimude nutuhalin on täesti arusaadav. Eesti vanasõna
ütleb, et pill tuleb pika ilu järel. Jah, Hitleri soomlastest abimehed on
küllalt ilutsenud, nüüd on tulnud aeg ka pisaraid valada!

Meie võime omalt poolt lisada: käed Nõukogude Eesti küljest! Eesti ei
vaja soome lapsehoidjaid hitlerlaste kambast, eesti rahvas otsustab oma
saatuse ja oma tuleviku suveräänselt ning iseseisvalt. Eesti ei ole teile
mingi koloonia, Soome „kah-imperialistikesed“! Meie maa ei ole teile
mingi kaasavara (Hitlerist saksa peiu rõõmuks). Teie olete meid juba
küllalt kupeldanud, süvendades meie maal nn. lapua-liikumist, püüdes
uimastada meie rahvast fašismi vinguga. Teie olete toimetanud meie
maale „viienda kolonni“ liikmeid ja neile vajalikku relvastust, toetades
vapside roimarlikke kavatsusi ja üritusi. Kõik soome hitlerlaste kuriteod
on meil arvele võetud.

Ärge halisege, ärge nutke! Eesti rahvas kindlustab endale õitsva ja
õnneliku tuleviku Nõukogude Liidu rahvaste vennalikus peres (võrdõi-
gusliku ja suveräänse liiduvabariigina, kel on vastavalt Nõukogude Sot-
sialistlike Vabariikide Liidu Ülemnõukogu X istungjärgul vastuvõetud
seadustele õigused ja volitused riigikaitse ja välissuhete alal. Laiendades
kõigi liiduvabariikide õigusi avab Nõukogude demokraatia eesti rahvale
uusi väljavaateid sääraseks iseseisvuseks, mida võib kadestada iga rahvus-
riik igas maailma osas, sealhulgas ka Soome, kes on aheldatud fašismi
kõidikutega ning teenib alandlikult Hitlerit ja tema režiimi.

Veebruar 1944

Nõukogude kultuuri kaitse

1.

Hitlerliku Saksamaa poolt alustatud meeleto sõja eesmärgiks polnud mitte ainult vallutada võõraid maid, orjastada võõraid rahvaid, vaid fašistide eesmärgiks oli ka vabade rahvaste rahvusliku kultuuri ja rahvusriikluse hävitamine, et kõiki saksastada ja muuta parunite tööloomadeks.

Suures Isamaasõjas kaitsevad Nõukogude rahvad oma sünnimaad, oma vabadust, ühtlasi ka oma kultuuri. Kogu tsiviliseeritud maailm ja progressiivne inimkond mõistab, et fašistid, taotledes Nõukogude rahvaste kultuuri hävitamist, samal ajal ähvardavad kogu inimkonna kultuuri. Võitlustes fašismi vastu Nõukogude Liit ei kaitse seega ainult oma kultuuri, vaid kogu maailma tõelise kultuuri olemasolu.

Tegelikult hitlerlased ei tunnusta mingisugust kultuuri, nad ei salli mõistust, haridust, teadust. Hitler on lausunud ühes kõnes: „Meie kannatame praegusel ajal liighariduse all.“ Fašism on alustanud sõda kõige progressiivse vastu. Üks Hitleri satraape rõhutab: „Inimese aju liigne areng, intellektuaalsete võimete mitmekesisus, mõtlemise, loogika, teaduse edu — need kõik on saksa hingelaadile vaenulikud,“ millele Hitler lisab: „Mis meil vaja — see on: instinkti tahteks.“

„Völkischer Beobachter“ kurjustab, et tšehhid on liiga haritud, liiga paljud on ülikoolis käinud, — seega: „Vaja välja kiskuda kolbast nende aju, vaja hävitada kultuurne kihistus!“ Milline skalbiküttide loogika!

Eitades kultuuri üldmõistena katsuvad hitlerlased siiski tõestada, et ka nemad sõdivad „saksa kultuuri“ või „euroopa kultuuri“ eest. Nad ei räägi läänemaisest kultuurist, millele O. Spengler omal ajal kadu kuultas, vaid eraldavad „saksa kultuuri“ kui iseseisva mõiste.

Milline on siis see „saksa“ või „euroopa“ kultuur, mille nimel hitlerlased tahavad hävitada kogu inimkonna kultuuri?

Saksa kultuuril on ikka olnud halb kasarmukultuuri kuulsus: selle all on mõistetud maskeeritud saksa imperialismi tungi rõõvvallutamisteks ja teiste rahvaste poliitiliseks ja kultuuriliseks orjastamiseks.

Keskajast peale on sakslased oma rõõvretkedel tahtnud olla „kultuurikandjad“. Ka Wilhelm II sõdis „saksa kultuuri“ nimel ja seda missiooni

jätkavad fašistid uue jõhkruisega. Iga maa, kus kunagi on olnud sakslased, võlgneb fašistide arvates oma kultuuriarengu neile, sakslastele. Progressi ja kultuuri ägedad vaenlased, tahavad hitlerlased siiski olla „saksa kultuuri“ ristsõdijaks. Hitlerlikud „kah-filosoofid“ kuulutavad: „Ürgaegne metsikus, sajandite kestes varjatud ja aheldatud kõrge kultuuri karmide vormide kammitsas, virgub nüüd uuesti, kui kultuur on lõppenud ja alanud tsivilisatsioon“ (O. Spengler). Tema arvates on uus sakslane „kiskja loom“. — „Tagasi barbaarsusele!“ hüüab teine hitlerlik „mõttetark“. Hitlerlaste ideaaliks nende „kultuuripärandis“ on Attila, see ajalooline loom inimese kujul, nende retseptiks: „On vaja kõiki sakslasi veenda nende täielikus üleolekus teistest rahvastest“. (Hitler)

Seda loomalikku „üleolekut“ demonstreerib nüüd saksa sõjavägi, kes on kasvatatud „totaalse“ tapmise vaimus, ja selles avaldub nüüd „saksa kultuur“.

Meie teame, et see on jultunuim ebakultuur, kus teadus on asendatud tumeda müstikaga ja veriste jaburdustega ja mille eesmärgiks on „ükskõik milliste vahenditega saavutada seda, et maailm oleks vallutatud sakslaste poolt“ (Hitler). Vastutustundeta tapmine, inimese vabastamine „alandavast kimäärist, mida nimetatakse südametunnistuseks“, — säärane on uute vandaalide moraalne pale. „Tapke, tapke! Mitte teie ei kannaks selle eest vastutust, vaid mina; sellepärast tapke!“ (Göring.) (NB! Muidugi peame meie kunagise tõelise saksa kultuuri — Goethe, Schilleri, Kanti, Hegeli, Heine, Bachi, Beethoveni esinduses — eraldama hitlerlikust loomaaiakultuurist. J. V.)

Hitlerlased tahavad likvideerida kõik inimkonna poliitilised, sotsiaalsed, moraalsed ja kultuurilised saavutused, et võiks võidutseda sadistlik vägivald, kapralite kasarmu — ja „halli sineli“ (Heine) kultuur.

„Näol angunud kõrkus“ (Heine), üleolek — nii sammub sakslane kultuuriteedel. „Minu inimesed ei ole inglid, nad on landsknechtid“, kinnitab Hitler.

Kolmanda riigi „kultuurifilosoofid“ kiidavad, et kogu teiste maade kultuur ei vääri saksa sõduri landsknechtlikku rühti. Hitlerlaste kultuur on röövikultuur, bandiitluse ja rüüstamise ülistamine. Tõeline kultuur aina takistab nende röövi-instinktide rahuldamist, mille pärast nad seda vihkavad otse fanaatilise põlgusega.

2.

Iga kultuuri arenemise aluseks on töö, looming, mitte rüüstamine, nagu arvavad hitlerlased.

„Materiaalne ja vaimne kultuur — see on rahva kätetöö,“ lausub L. Tolstoi. Suure töö, pingelise loomingu, kogu rahva vaimutegevuse tulemusena on arenenud ja kujunenud ka nõukogude kultuur. Mitmekordistades ja veel enam rikastades vene kultuuri varasalvi, kasutades teiste rahvaste kultuuri mõjutusi, nõukogude kultuur — rahvuslik vormilt, sotsialist-

lik sisult —, on kõigepealt selle kultuuri jätk, mille vene rahvas ja teised Venemaa rahvad on välja töötanud kogu oma ajaloo kestes. Vene rahvas on kogu oma ajaloo ulatusel loonud sääraseid kultuuriväärtused, mis kustumatu valgusega jäävad särama maailma üldinimliku kultuuri heledaimate tähtede hulka.

Vene rahva ajalugu on surematu, surematu on ka tema töö, tema kultuur. Ent imelikul kombel ei pretendeeri vene rahvas nagu mõned teised suurrahvad oma kultuuri monopolile, vaid tema armastus oma rahvusliku kultuuri vastu ühineb armastusega ja austusega, kõrge hinnanguga teiste rahvaste kultuuri suhtes.

„Kõik tõelised rahvaste kultuuri saavutused, kui kaugele minevikku nad ka ei ulatuks, väärivad sotsialistliku riigi kõrget hinnangut ja nad tõusevad oma rahva ja kõigi Nõukogude Liidu rahvaste ette uuesti sündinuina omas ideelises sädelevuses. Meie, bolševikud, oleme rahva keskest väljunud ning hindame ja armastame oma rahva ajaloolisi kuulsaid tegusid nagu ka kõigi teiste rahvaste omi.“ (Molotov.)

Eks meie kultuuri mõiste defineerimiselgi rõhuta, et kultuur on materiaalsed ja vaimsete saavutuste kogum, mille kogu inimkond ühiskondlik-ajaloolise töö praktika protsessis on loonud, kasutades eelmiste sugupõlvade panuseid ja tulemusi sel alal. Ühes sellega me tunnustame ka iga üksiku rahva osa kultuuriprotsessis, tunnustame kultuuri aluste ühtsust. Sakslased, eriti aga nüüd hitlerlased, kui nad räägivad kultuurist, siis mõistavad nad selle all ikka „saksa kultuuri“ kui „asja eneses“, kui väljaspool kõiki teisi kultuure seisvat mõistet ja fenomeeni. Neile näib, nagu oleks kultuur kindlakujuline tardunud asi, mida võib parandada ja edasi anda nagu maad ja maja, nagu „saksa eraomandust“. Dialektiliselt mõtlevale ja loovale inimesele tähendab aga kultuur seda, mida tuleb arendada. Kultuur on liikumine ja arenemine, mitte seisak! Kultuuriteedel tuleb edasi minna selleks, et maailma muuta, et inimene saaks selleks vabaks olevuseks, kes ta olema peab. „Kultuur on teine loodus, mis on teostatud inimeste vae- vaga,“ rõhutab M. Gorki.

Nõukogude kultuur kasutab kõike väärtuslikku, mis eelmised põlvned kultuuri alal on loonud, seda kriitiliselt ümber töötades, võrreldes ja proovides kultuuripärandit ühiskondliku arengu ja praktika üldajaloolises valguses. „Proletaarlik kultuur peab kujunema nende teadmiste tagavarade seaduspäraseks arenguks, mis inimkond kapitalistliku mõisnike ja ametnike ühiskonna ikkes on kogunud.“ (Lenin.)

Sel kultuuripärandi baasil ongi toimunud nõukogude sotsialistliku kultuuri määratu tõus, tekkinud tema omapära ja erinevused kodanlikust kultuurist.

Venemaa rikkalik kultuuripärand kuulus enne 1917. a. Oktoobrirevolutsiooni rahva tähtsuseta vähemikule, eliidile. Määratud rahvahulgad ei saanud osa sellest kultuuripärandist, sest palju oli kirjaoskamatu. Lenin rõhutas, et ekspluaatorliku ühiskonna tingimustes, kus täiel määral en

maksev majanduslik, poliitiline ja ideoloogiline orjastus, ei saa massid omada kultuuri.

Eriline puhang ja õitseng kultuuri alal sai võimalikuks ajast, kus nõukogude võimu tekkimisega rahvas ise sai oma elu loojaks, tema aktiivseks kujundajaks. Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooniga kaasas käiv kultuuri-revolutsioon andis kõigile rahvastele võimaluse osa saada endisel, tsaariajal kogutud kultuuripärandist, ühtlasi andis see igale rahvale võimaluse arendada oma rahvuslikku kultuuri.

Kultuurirevolutsioon kui sotsialistliku revolutsiooni sisuline murdos, on suureks teguriks sotsialistliku ühiskonna loomisel, sest selle eesmärgiks on kõige laialdasemate masside kultuuriosalisteks saamise võimalus ja kultuuri omandamise tempo kiirendamine ning masside kultuuritaseme kiire tõstmine. Lenini sõnade järgi „sotsialism algab seal, kus kultuurist osa saavad miljonid“. Masside teadvuse muutumine, nende ümberkasvatus, suur haridustaseme tõus on võimalik vaid sotsialismimaal. Oktoobrirevolutsioon lõi tingimused kultuuri omandamiseks.

Lenin naeris välja need nõukogude võimu väikekodanlikud arvustajad, menševikud ja sotsialistid-revolutsionäärid, kes arvasid, et bolševikel ei tule midagi välja, sest rahvas ei ole sotsialismi ehitamiseks kultuuriliselt ette valmistatud. Lenin ütles, et meie toimeksime õigesti, kui me kõigepealt kätte võitsime tingimused masside kultuuriliseks arenemiseks. Talle jäi õigus. NSV Liidus on teostunud suurim kultuurirevolutsioon kõigi kõhklejate kiuste, kes tõendasid, et kultuurirevolutsioon peab kindlasti eelnema proletariaadi võimu haarangule.

Omandades kõiki kultuuri rikkusi ja varasid, mis inimkond on kogunud oma ajaloo kestes, teostavad nüüd Nõukogude töötavad kihid sotsialistlikku ülesehitust, kasvavad ise ümber, kasvatavad teisi, vabastades neid kapitalistliku mineviku jäänustest. On kasvanud, muutunud maa, on muutunud koos ka inimesed. Koos tõusva majandusliku jõukusega areneb nende silmaring, kasvab tung haridusele. Kultuurirevolutsioon areneb pidevalt seoses majandusliku arengu tõusuga ja elutingimuste avardamisega, andes uusi loovaid jõude, kes oskavad hinnata ja kaitsta üldinimlikku kultuuri.

Ajaloolise materialismi lähtekohaks on, et materiaalse elu tingimused määravad ühiskonna elu vormi ja sisu — inimeste olemise, vaimu tegevuse. Ühiskonna näo, ühiskondliku korra ilme määrab materiaalne alus; see on peamine jõud. Vaimne kultuur ning tema arengu tase sõltub materiaalse kultuuri tasemest, kõigepealt ühiskonna tootvatest jõududest. Seega on materiaalne ja vaimne kultuur tihedas omavahelises seoses.

Seoses viisaastakute suurte saavutustega on nõukogude ühiskond saanud suurte võitude osaliseks nii majanduslikul kui kultuurilisel alal. Tõeline kultuuri õitseng on võimalik üldise kirjaoskamise alusel, kuigi Hitler suvatseb vastupidist rõhutada, väites, et „üldine haridus — see on mürk!“ Meie teame, et tumedad reaktsioonilised jõud ikka on kartnud haridust,

teadust. Ka tsaari-Venemaa oli hariduse suhtes tagaplaanil (1897. aastal — 24% kirjaoskajaid). Nõukogude Liidus oli 1939. a. 81% kirjaoskajaid ja kolmas viisaastak nägi ette kirjaoskavuse tõusu 91%-ni.

Kolmanda viisaastaku plaanis oli fikseeritud: üldine 7-a. keskharidus maal ja kõigis rahvusvabariikides ja 10-a. kooliõppuse laiendamine suuremale lastearvule linnades. Kultuurirevolutsiooni korras ja järgmise etapina oli ette nähtud üldise keskhariduse teostamine linnades.

Nõukogude valitsus kulutab elanikkonna kultuuri tõstmiseks hiiglasummasid. „Teadus töötavale rahvale!“ — see on juhtivaks loosungiks, mis tabab kaadrite relvastumise teooriaga, tehnikaga.

Laiemate kihtide rakendus riikliku ja ühiskondliku aparaaadi töösse on seega kergesti teostatav.

Kultuurirevolutsiooni tähtsamaks tulemuseks Nõukogude Liidus tuleb lugeda uue, nõukogude intelligentsi tekkimist, mis inimkonna ajaloos on esmakordne nähtus. Sotsialismi ülesehituse ja kultuurirevolutsiooni suur edu viib järjekindlalt vastuolude täielikule kadumisele füüsilise ja vaimse töö tegijate vahel ja soodustab maksimaalselt füüsiliste ja vaimsete talentide puhkemist ning väljapaistvate andide igakülgsel arenemist.

Kodanlikus riigis ja klassiühiskonnas on kultuuril paratamatult võimuloleva klassi pitser ja tema huvidele vastav ilme, laad ja iseloom ja tema arenemise suuna määravad kindlaks sama klassi sihid ning eesmärgid. Kodanliku kultuuri aluseks on tehnika arengu ja kaubanduslik-majandusliku tõusu aste ja tase (mis küll sageli on rajatud kolooniate kurnamisele, seega ebakultuurile), mis on omakorda sõltuv tootvate jõudude teatavast kultuursusest. Nii on kodanlikes mais haridus tingimuseks, ilma milleta valitsevad klassid ei saa soetada seda kultuuri, mis oleks toeks nende korrale. Abinõuna selleks on vajalikud: kool, kirik, teadus, trükisõna üldse, kunst jne.

Fašism, kes arvab elada ja areneda võivat röövimisest, õhutab vaenuhakkust teaduse ja teadusliku maailmavaate vastu, nähes kultuuris tõket oma veriste kavade teostamisel. Nõnda siis näeme, et hitlerlastele on väärt veel sõja- ja kasarmukultuur ja selle ala teadus, tehnika, ka leiutised. Kõik muu on neile „patoloogiliseks rudimendiks“, liigseks koormaks.

„Mida madalam on töölisklassi ja kogu rahva kultuuri tase, seda kergem on neid valitseda,“ selline on fašistide ideaal ja „kultuuripoliitika“.

Proletaarlik-sotsialistlik kultuur erineb põhjalikult kõigi teiste ühiskondlike klasside kultuurist, ta on klassideta sotsialistliku ühiskonna üldrahvalik ja üldinimlik kultuur kõiges tema avaruses. Ta ei ole piiratud klassi ulatuse ja mahuga, vaid ta kuulub laiemalele hulkadele, kogu rahvale.

Lenin iseloomustab sotsialistliku kultuuri suunda järgmiselt: „Varemalt kogu inimese mõistus, kogu tema geenius lõi vaid selleks, et anda ühele osale kõik tehnika ja kultuuri hüved, teisi ilma jättes isegi hädavajalikust haridusest ja arenemisest. Nüüd aga saavad kõik tehnika imed, kõik kultuuri saavutused rahva ühisvaraks ning nüüdsest peale ei muutu enam

kunagi inimese mõistus, tema geenius vägivalla abinõuks, eksploateerimise abinõuks.“ (Lenin, kd. XXII, lk. 225.)

Seega on sotsialistliku kultuuri tunnused ja põhialused järgmised: 1) mas-side ja nende huvide rahuldamine, 2) rahvusliku vormi mitmekesisus sot-sialistliku sisu juures, 3) hindav suhtumine kogu inimkonna kultuuri suur-saavutustesse.

3.

Nõukogude kultuur on üldinimlik kultuur. Tema koht inimkonna are-nemises on silmapaistvaim. Praegu on kogu tsiviliseeritud maailma silmad pööratud Nõukogude Liidu kui eesrindliku sotsialistliku kultuuri maa poole, kust ammutatakse kõike seda, mis võib kuuluda kogu inimkonna kultuuri varasalvedesse.

Kui kunagi raiuti akent Euroopasse (Peeter Suur Peterburi rajamisel), siis praegu võib Euroopa ja lääs Nõukogude akende kaudu sisse vaada-tes näha väga palju kasulikku ja meilt sõna tõsisel mõttes nii mõndagi õppida.

On palju räägitud ja kirjutatud idamaisest ja läänemaisest kultuurist ja vastuoludest nende vahel, isegi võitlustest kahe sobimatu vastase, kahe anti-poodi vahel. Idamaise kultuuri valdkonda on paigutatud muidugi vene ja nõukogude kultuur, eraldades seda läänemaisest kultuurist hiina müü-riga. Tunnustades kultuurialuste ühtsust ja rõhutades, et kultuur on mate-riaalsete ja vaimsete saavutuste kogusumma, mille k o g u i n i m k o n d ühis-kondlik-ajaloolise töö ja praktika protsessis on loonud, ei saa meie jagada kultuuri lahtreisse, vaid meie võime rääkida kultuurist ja ebakultuurist, tea-des, et tõeline kultuur on ühtne, kogu inimkonna kultuur, kõigi rahvuste kul-tuuride kogum ja üksteist täiendav õnnelik ja sisuküllas segu. Seega ei ole nõukogude kultuur ei idamaine, ei läänemaine, vaid ta on kõigi ole-masolevate kultuuride süntees, ta on kõige progressiivse ja parima kogu-summa, ta on sotsialistlik kultuur.

On targutatud rohkesti kultuurikvaliteedist kultuurikvantiteedi arvel, on räägitud kõrgemast ja madalamast kultuurist, arvates esimese hulka lääne-maist, teise kategooriasse idamaist (või aasialikku!) kultuuri, kusjuures mõiste „õhtumaine kultuur“ on kujunenud mingisuguseks kelkivaks löök-sõnaks.

Kui üldse mingisugust kultuuri mõõdupuud tarvitada, siis võib juttu olla vaid progressiivsest-edasiviivast ja reaktsioonilisest-tagasikiskuvast kultuurist. Nõukogude sotsialistlik kultuur on progressiivseim, see on inimkonna tuleviku kultuur.

Ajalugu kui üksikute inimpõlvade vahelduse päevik näitab, et kultuuri kasutavad nii progressiivsed kui reaktsioonilised jõud, kusjuures viimased esinevad sageli kultuuri arenemise pidurdajatena, kuna revolutsioonilised jõud viivad kultuuri uute kõrguste poole.

Marx on kirjutanud: „Revolutsioonid — need on ajaloo vedurid“, mis ühtlasi tähendab, et revolutsioonid on ka kultuuri vedurid, progressi hoo-
gurid. Ühes revolutsioonidega toimub ka kultuurirevolutsioon kui ühiskond-
liku revolutsiooni mürdosa, ja see ei ole sugugi seotud ilmakaartega, lääne
ja idaga. Seega läänemaise ja idamaise kultuuri mõiste tundub mingi-
suguse ajaloolise rudimendina, mineviku jäänusena. Neid kaht kultuuri
ei tule igal juhul hiina müüri-erandada ja neid vaadelda kui teineteist
eitavat või koguni väljalülitavat, vaid kui teineteist vastastikku täiendavat
tegurit.

Pole minu ülesandeks praeguses artiklis käsitlema hakata õhtumaise ja
idamaise kultuuri termini ja mõiste tekkimise ajaloolisi üksikasju, käsit-
lema hakata neid vastuolusid ja ajaloolisi põhjendusi, mis on mõõduandvad
olnud säärase „kahe maailma“ ja „kahe kultuuri“ mõistete väljakujune-
misel. Piirdun vaid põgusate märkmetega.

Kui väljakujunenud liigituse kohaselt vaadelda õhtumaise kultuuri ja
selle mõiste tekkimist, siis sündis see ja sai oma alguse juba rooma-katoliku
kiriku rüpes, võitluses idas sündinud, arenenud ja siin valitsema pääsenud
kreeka-katoliku kirikuga või idakultuuriga.

Rooma-katoliku kirik kui läänemaise kultuuri kandja püüdis kujuneda
universaalseks, maailma juhtivaks jõuks, laiendada kõigiti oma koguduste
ulatust ja mõjuala, kas või vägivaldsete sundristimistega, tule ja mõõgaga.
Nii sai alguse tung läänest itta, nii kujunes kahe kiriku omavahelisest
võitlusest kaks maailma, kaks kultuuri, kus aktiivsemana ja agressiivse-
mana on esinenud lääs, taotledes kõigi abinõudega oma, läänemaise kul-
tuuri monopoli ja üleolekut. See läänemaise kultuuri mitmeti põhjenda-
mata kõrkus ja eneseülitamine on kestnud sajandeid aastaid, kujunedes
lõpuks pealetükkivaks sõjakaks propagandavahendiks. Läänemaise kul-
tuuri mõistet tuleb meie päevil pahatihti kirjutada hanejalgades, kui tea-
tava tagamõttega lööksõna.

Idamaine kultuur on alati rohkem tunginud sügavusse, mitte laiusse.
Ta ei ole eraldanud ennast teistest, ta ei ole eitanud üldisi kultuurisaavu-
tusi, vaid meelsasti omandanud kõike, mis seda väärib.

Nõukogude Liidu sotsialistliku kultuuri arengus on eriline tähtsus ja
silmapaistev osa sajanditepikkusel vene rahva kultuuri pärandil, mis jäi
NSVL rahvastele pärast tsarismi. Ei saa öelda, et see pärand oleks olnud
väike, nagu rõhutab J. Jaroslavski.

Vaadeldes selle kultuuripärandi sadestumist näeme selgesti, et selles
protsessis on mõõduandvad olnud väga avarad ja mitmekülgsed välis-
tegurid. Luues ise oma rahvuslikku kultuuri, on Venemaa alati väga vastu-
võtlik olnud kõigile kasuliku suhtes, ammutades nii mõndagi ka läänemaise
kultuuri allikaist. Võiksime veel kord mainida Peeter Suure aknaraiumist
Euroopasse, kust omandati teadmisi, tehnikat, isegi uusi kombeid. Kontakt
teiste rahvaste kultuuridega laienes sest ajast järjekindlalt, küll rahulikult
teel, küll sõdade kaudu.

Meil on teada prantsuse valgustusaja filosoofide (Voltaire, Diderot, Rousseau jt.) mõjust vene vaimuelusse, samuti teiste maade ja hilisemate aegade kultuurimõjustusist. Siinkohal ärgem unustagem ka vene „lään-lasi“ (zapadniki), milline ühiskondlik-kirjanduslik rühmitus ja intelligentsi koondis tekkis 1840.—1850. a. ümber. Selle liikumise arvamus oli, et Venemaa sammub sama arenemisteed, mida Lääne-Euroopa, ja teeb läbi kapitalismi-ajajärgu. Läänlased toonitasid kodanluse progressiivset tähtsust Venemaa tulevases arenemises. Nende ideoloogia kujunes kahes ringis: filosoofiat harrastavas ja poliitikaga tegelevas. Vasak tiib — Herzen, Ogarev, osalt ka Belinski — tunnustasid utoopilise sotsialismi põhimõtteid ja vaateid, parem tiib (Kavelin) pooldas mõõdukaid (hiljem reakt-sioonilisi) monarhilisi ideid, kuna liberaal-kodanlik keskus (Granovski, Botkin) seisis kahe grupi vahemaadel.

Läänlaste maailmavaate arenemises oli seega palju välismõjude sugemeid, nende ideoloogia kujunemises aga olid väga mõõduandvad nende vaid-lused oma ideeliste vastastega, slavofiilidega. Läänlased eitasid vene aja-loo arenemise omapära, kuna slavofiilid seadsid Lääne-Euroopa ajaloolise arenemise protsessile vastu vene (ühes sellega üldse slaavi) ajaloolise are-nemise protsessi kui erineva. (Mõlemal voolul oli muidugi ka ühiseid jooni.)

Lugedes Lääne-Euroopa ja Venemaa arenemisteed ühtseks, tunnustasid läänlased seega revolutsiooniliste murrangute võimalust ja paratamatust ka Venemaal. Nad õhutasid läänemaise kultuuri omandamist, sellelt õppi-mist, kuna slavofiilid arvasid, et Venemaa areneb omapäraste ajalooliste teede ja käikude kaudu, millele on võõrad revolutsioonilised vapustused. Slavofiilide arvates läbi ja läbi mädanenud läänekultuur ei vääri seda, et teda omandada; pealegi kartsid nad piiritaguste ideede importeerimist. On huvitav märkida, et nad eitasid üsna teravalt ka Peeter I aegseid reforme. Mõlema ühiskondliku leeri — läänlaste kui ka slavofiilide — tegevus vaibus 1850.—1860. a. ümber, jättes jälgi pikemaks ajaks.

Paljud Venemaa eesrindliku intelligentsi generatsioonid on üles kasva-nud läänemaise kultuuri, kogu inimkonna kultuuri saavutusi kasutades ja nende ridadest kerkinud eesrindlikud mõtlejad, publitsistid — Belinski, Her-zen, Dobroljubov, Tšernõševski jt. — on oma teostes andnud aluse, mille najal omakorda on arenenud järgmised sugupõlved ja nende esin-dajad, kes oma terava kriitilise mõttega on soodustanud Venemaa progressi.

Eriliselt tähtsa tõigana tuleb rõhutada läänemaise kultuuri osa sotsia-listliku maailmavaate arenemises üldse, eriti aga marksismi-leninismi lõp-likul kujunemisel (vt. „Marksismi kolm algallikat“).

Täie õigusega võime mainida, et marksim-leninism on õhtumaise kul-tuuri kõrgeim, kauneim taim, selle kvintessents.

Fašism aga, selle vastandina, on õhtumaise kultuuri hirmsaim, mürgi-seim umbrohi.

Eesti rahval, kes ajalooliselt inimpõlvede kestes ja nende inimpõlvede järjekindla vahelduse protsessis on seisnud kultuuri ristlemisteedel, on oma murdosa kultuuri — inimkonna ühissaavutuste arengus ja mahus —, on oma panus ühisesse varasalve.

Teatava poliitiliste tagamõtetega ja enamasti nende kultuuriküsimuste käsitajate poolt, kes ikka on püüdnud tulemüüri ehitada kahe kultuuri — idamaise ja läänemaise — vahele, on meile pahatihti sugereeritud, nagu peaks Eesti olema mingisugune õhtu- või läänemaise kultuuri eelpost, isegi kaitsevall, millest edasi algab nende arvates „metsik ida“ oma ida ehk aasia kultuuriga. Tagasihoidlikumad hääled on Eestit maininud kui lääne- ja idakultuuri vahendajat, kui kahe kultuuri piirimaadel ja nende vahel seisvat riiki. Läänemaise kultuuri ülistajail ja idamaise kultuuri eitajail on ikka sihiks olnud Eestist kujundada mingisugune vaimse „sanitaarkordoni“ vahiputka, vastavate väga tumedate ülesannetega, ja nimelt: kaitsta „kõrget“ läänekultuuri neile ebasoovitava „metsiku“ idakultuuri vastu. See on paralleelne variatsioon nn. poliitilise „karanteeni“ täienduseks, mis pidi ulatuma merest mereni, põhjast lõunasse (Soomest Rumeeniani ja veel edasi Balkanile), nagu see reaktsiooniline kiindidee meile on tuntud kogu Nõukogude Liidu kestuse ulatusel.

Kindlasti on eesti rahvas ammutanud mõlemast kultuuri allikast, nii idamaisest kui läänemaisest, oma vaimutoitu, seda läbi seedides ja ümberkujundades, vastavalt eesti oludele, hingelaadile ja rahva omapärale. Ei saa salata, ja seda tuleb isegi rõhutada, et Venemaa kultuuri või idamaise kultuuri mõjutusel ja selle najal on pika aja kestel üles kasvanud ka eesti intelligentsi generatsioonid. Seega pole sugugi põhjendatud väide, nagu kuuluks Eesti peamiselt läänemaise kultuuri valdkonda, vaid meie võlgneme oma rahvusliku kultuuri arenemises väga palju meie suurele idanaabrile, vene rahvale, eriti ajajärgul pärast ärkamisega. Ei ole minu ülesandeks lahendada küsimust, kumb kultuur on mõjustanud ja rikastanud meie rahvusliku kultuuri varasalvi rohkem, kas lääne- või idakultuur. Kultuuri-eriteadlastele võimaldaks see teema kindlasti huvitavat paralleelide tõmbamist.

Kui omal ajal ristirüütlid meie esiisade maa vallutasid, siis panid nad seal (XIII sajandi algul), „mõök ühes, piibel teises käes“, tule ja vägi-vallaga maksma pimestamiskultuuri ja nn. paganate valgustamise asemel seadsid sisse õudseima obskurantismi.

Küllalt kaua tuli eesti rahval aadli ja pappide vaimu- ja võimuikkes, nende lõa otsas, sörkida ebakultuuri radu, kus kultuuri ei loodud, vaid isandate maalt seda olevas keskpärasel kvaliteedis importeeriti. Need „importöörid“ nimetasid endid küll kõlava nimega — kultuurikandjaks (Kulturträger), aga vaevalt nad võisid pakkuda midagi rohkem, kui eesti rahvas juba omas, või kui midagi, siis ainult sõjatehnika poolest. Kõigil olemas-

olevatel andmetel oli eesti rahva kultuur enne nende orjastamist sakste poolt kõrge.

Ärkamisaja-aastatel, kus tärkas eestlaste enesetunne, näpati küll sageli võõrast, saksa kultuuri, pahatihti toideti neid isegi plagiaatidega ja ümberkohandamisega, kuna selleaegsete eesti haritlaste koduseks keeleks oli kujunenud saksa keel — „eesti meele“ juures, ent siiski ka sellal võiksime märkida vene orientatsiooni ja vene kultuuri mõjutusi rohkuses. Vene kirjanike Puškini, Lermontovi, Gogoli, Tolstoi, Ostrovski, Turgenevi, Tšehhovi, Gorki ja paljude teiste mõju on olnud pidev ja püsiv. Eriti järelärkamisaja perioodil suurenes ja laienes eesti intelligentsi osasamine vene avarast kultuurist. Ei olnud võõrad eesti kirjameestele vene eesrindlike mõtlejate, publitsistide ja ajaloolaste teosed, samuti õpetlaste ja teadlaste tööd. Maalikunst, helilooming, kõik kultuurialad leidsid sooja vastuvõttu vastavate eesti kultuuritegelaste poolt ja nad oskasid ka ise midagi pakkuda, vastu anda.

Kui „Noor-Eesti“ rühm kuulutas küll euroopalikku kultuuri ja selle vajadust („olgem eestlased, aga saagem ka eurooplasteks“) ning tublisti oli mõjutatud skandinaavia (soome ja rootsi), prantsuse ja teiste romaani maade, ka anglo-saksi kultuurist, siiski ka see kirjanduslik vool, jäädes küll reaalsemale ja elulisemale pinnale, oli seoses ja osalt innustatud „Vessõ“, hiljem „Apolloni“ nimeliste vene ajakirjade neoromantilistest loomingulistest taotlusist ja Peterburi-Moskva kunstimaitsest ning selleaegseist kultuuripüüdeist. Siit see loosung: „kultuurikasu rahva kasu asemel“. Ka siin nähtavasti kiputi arvama, et poliitiline-ühiskondlik uuestisünd pole võimalik eelneva kultuuri uuesti sünnita, nagu seda arvasid paljud vene väikekodanlikud haritlased.

„Noor-Eesti“ tahtis nn. „Eesti kultuurast“ (V. Reimanni ja J. Tõnissoni toimetatud koguteos) jõuda avarama, euroopaliku kultuurini, kuigi ta oma nooruse-apluses jõi kõigi kultuuride (ka vene, jaapani, hiina, hispaania jt.) allikaist, rahvusvahelises valiku joovastuses. See oli omamoodi aknaavamine kõigi rahvuslike kultuuride sissevalgumiseks, et kõigi täisealiste kultuuride mitmekesisust ja nende ristlemist ära kasutada — kui mitte eesti rahva laialdaste kihtide, siis eesti progressiivse haritlaskonna kultuuri loomiseks. Seega ka nooreestlaste „euroopalik kultuur“ polnud puhtal kujul läänemaine kultuur, vaid see oli kultuurisünteesi katse, ka loomingulise selektsiooni katse. „Noor-Eesti“ liikumine oli progressiivne nähtus. Eriti väljapaistvad teened on „Noor-Eestil“ eesti kujutava kunsti viljelemisel.

Hiilisemaist rühmitusist taotles „Tarapita“ õilsamat, aaterikkamat ühiskondlikku korda sotsialistliku kultuuri põhimõtteil ja alustel. Siin tungiti esteetiliselt eetilisele tasapinnale, isiklike huvide valdkonnast ühiskondlikku valdkonda. „Tarapita“ kirjanduslik-ühiskondliku aktsiooni tiivustajaid tuleb otsida prantsuse „Clarté“ rühma koosseisust ja selleaegsete Nõukogude Liidu kirjanike ja ideoloogide hulgast kui ka teiste maade

progressiivsete loovate inimeste seast. Kogu kodanliku Eesti viimse ajajärgu kultuuritaotlustes pole Nõukogude Liidu rahvaste saavutused eesti progressiivsele kirjanikkonnale tundmatud olnud. Eriti võiks rõhutada nõukogude teatrikunsti rikastavat mõju meie lavadel, samuti ka teiste kunstialade eeskujuks olemist, vaatamata sellele, et kodanliku Eesti kultuurisuunitlused pidasid vastupidist kurssi, vastavalt tema poliitilise elu kompassile. Seega on ja oli põhjendamata pidada Eestit läänemaise kultuuri eelpostiks. See on saksa fašistide (ja teiste sarnaste) „Drang nach Osten'i“ motiivina välja mõeldud. Kuigi Eestis on olnud oma kultuuriläänlased, on eesti rahva kultuur siiski kujunenud segakultuurina, kus on palju rahvaste kultuuridel oma murdosa, oma panus. „Pole häda mitte võõra kultuuri omandamises, vaid selles, kui mingit kultuuri pole omandatud,“ kirjutati „Tarapita“ päevil. Läänemaine kultuur üksi pole kunagi meie ideaaliks olnud.

Kuigi kodanliku Eesti kultuuripoliitikud kippusid meie kultuuritaset mõõtma välise „fassaadi korralikkuse“ mõõdupuuga, peame ütlema, et eesti rahva kultuuripärand Nõukogude Eestile polnud sugugi väike ja kõike seda, mis selles kultuuripärandis on väärtuslikku, progressiivset, tuleb meil eesti nõukogude kultuuri arendamisel ja viljelemisel igakülgsest ära kasutada, rikastada ja edasi arendada. Sotsialistliku kultuuri kavamajanduse raamides planeerime meie oma tuleviku kultuuri näo ja ilme, mis on vormilt rahvuslik, sisult sotsialistlik. Kultuuriküsimuste lahendamine nõuab aga kindlasti pikemat aega kui poliitiliste ja sõjaliste probleemide lahendamine.

5.

Vene rahval on ikka usku olnud oma kultuurisse ja selle tulevikku. V. Belinski kui oma rahva poeg oli kõige ihu ja hingega veendunud oma sünnimaa hiilgavas tõususes, kui ta omal ajal kirjutas prohvetlikult ennustavad sõnad: „kadestame meie poja-poja-poegi (lapse-lapse-lapsi), kellele on määratud — näha Venemaad 1940. aastal seismas kogu haritud maailma eesotsas, andmas seadusi teadusele ja kunstile, võtmas vastu austuse lõivu kogu valgustatud inimkonnalt.“

See ennustus on läinud täide Nõukogude Vene chitusprotsessis, see vene kultuuri perspektiivi hinnang on osutunud tõeks Suure Isamaasõja käigus ja heroilise võitluse päevil, kus meie oma maa sõltumatuse, vabaduse ja sotsialistliku kultuuri eest sõdime ennastsalgavalt. Kommunistlik kasvatus on osanud hoolitseda selle eest, et maal, kus on teostunud kultuurirevolutsioon, areneks eesrindlik üldinimlik kultuur, on osanud hoolitseda ka selle eest, et igäüks ennastohverdavalt oleks valmis kaitsema seda kultuuri ja sotsialismi saavutusi igasuguse rünnaku vastu.

Need saavutused on suured ja töotavad kasvada ennenägematu hooga, kui kõik loovad jõud pärast sõja lõppu rakenduvad jälle ülesehitavale tööle ja õnneliku tuleviku rajamisele.

Vene kultuuri parimad traditsioonid on säilinud ja neid on kõik Nõukogude rahvad edasi arendanud, rikastanud ja mitmekesistanud. Ent tuleb alla kriipsutada kõike uut, mis on toonud Suur Sotsialistlik Oktoobri-revolutsioon ja mis on andnud sellega kaasaskäiv kultuurirevolutsioon. Ei mahu selle artikli raamidesse mainida kõiki hiigelsaavutusi, peatugem vaid üksikutel faktidel.

Hariduse universaalseks kujunemise tõttu on võimalik ja juba teostatud, et teaduslikku tööd Nõukogude Liidus ei tehta ainult kõrgemates õppeasutustes, vaid ka vabrikuis, kolhoosides organiseeritud laboratooriumides. Tohtu tähtsus on teaduse osavõtul riigikaitse korraldamise alal. Naiste osa teaduse-elust osavõtmises on suur.

Rikkalikud stipendiumid ja stalinlikud preemiad teaduse, tehnika, kirjanduse ja kunsti alal soodustavad kõigiti nõukogude kultuuri arenemist, olles ühtlasi suureks teguriks töövõimaluste loomisel.

Nõukogude korra 26 aasta jooksul on loodud kõik tingimused NSV Liidu kultuuri, teaduse ja kunsti uueks hiiglaslikuks kasvuks. Selle aja kestel on kujunenud uus nõukogude kirjandus suurehulgalise silmapaistvate autorite kaadriga, kusjuures looming pole mõeldud eliidile ajaviiteks, vaid laiade masside kasvatamiseks. Laialdaselt on hoolitsetud välismaiste väärtuslike teoste tõlkimise eest. Tuleb mainida raamatukogude arvu ja lugemistubade, klubide võrgu tohutut kasvu.

Kogu maailm imetleb ja hindab kõrget Nõukogude Liidu teatrikunsti kui eesrindlikemat üldse, samuti on meie filmikunsti täiuslikkus kõikjal vaimustavat vastuvõttu leidnud.

Mitmete liiduvabariikide rahvusliku kunsti dekaadid etendavad suurt osa üldise kunstitase tõstmisel ja kunstielu mitmekesistamisel. Nõukogude Liit on rajatud rahvusliku võrdõiguslikkuse alusele. Siin ei ole eelistatud ja eesõigustatud rahvaid, vaid igal rahval on võrdsed õigused oma riigi ja rahvusliku kultuuri loomisel. Nõukogude kultuuri eesmärgiks ning taotluseks on kultuuriosaliseks teha — kogu rahvas, kõik rahvad. Rahvuslik kultuur kasvatab rahvas rahvusliku ja inimliku eneseväärtuse tunnet, arendab tungi vabadusele ja iseseisvusele.

Sotsialistlik kultuur ei eita rahvuslikku kultuuri, vaid annab temale sisu. Ja vastuoksa: rahvuslik kultuur ei eita sotsialistlikku-proletaarlikku kultuuri, vaid annab temale vormi. See tõdede kompleks ongi üldinimliku kultuuri üheks põhialuseks.

Rahvuslik kultuur — kõige sellega, mis temas on progressiivset, elulist, mis soodustab rahva arengut, — see omakorda täiendab ja rikastab üldinimlikku kultuuri, see on iga üksiku rahva kultuuripanuse ühisesse salve.

Eesti rahvas on õnnelik, et ta suudab oma osa ja lõivu kanda kogu inimkonna hüvede arvele, et ta võib vabade Nõukogude rahvaste sõbraliikus peres arendada tõelist sotsialistlikku kultuuri täiuslikkuse suunas, taotledes ühtlasi kõrgemat elu- ja ühiskonnakorralduse eesmärki, sihti,

kommunismi, taotlede kõrgemat humanismi, sotsialistlikku nõukogude humanismi.

Eesti rahvas on valmis ennastalgavalt võitlema sotsialistliku kultuuri eest, uue humanismi eest, kõigi Oktoobrirevolutsiooni saavutuste ja Stalinliku Konstitutsiooni hüvede eest.

Eesti rahvas on valmis ennastohverdavalt võitlema hitlerlaste „saksa“ ja „euroopa kultuuri“ vastu, mis on metsaliste kultuur, kui seda üldse võib mingisuguseks kultuuriks nimetada ilma hanejalgadeta. Nii nagu saksa fašistlikud röövvalutajad oma kultuuri Suure Isamaasõja käigus demonstreerivad, on see jultunuim irvitus kultuuri ja selle mõiste üle üldse. Säärane „kultuur“ tuleb hävitada koos selle kandjatega!

„Sõjasarv“ nr. 5 (1944)

Hitlerliku propaganda hämarik

Hitlerliku propaganda absurdus on üldiselt teada. Hitlerlaste püüd vaele, pettuse ja laimuga välismaailma lolliks teha on muutunud harjumuseks. Kuid Goebbelsil on valesid ka sisemiseks tarvitamiseks, saksa sõdurile ja rahvale, okupeeritud riikide elanikkonnale. Nagu küllusesarvest voolab raadio kaudu eetrisse saksa loba, tervete jugadena ujutab ajalehtede, lendlehtede ja ajakirjanduse lehekülgi fašistide sõnasopp. Järgides inkvisiitorite põhimõtet „otstarve pühendab abinõu“ ei põlga saksa propaganda midagi, ta valetab kuni mõistuse kaotamiseni, kuni loogika täieliku puudumiseni. Hitlerlased ei tunnusta mõistust, intellekti; see on põhjus, mis pärast nende sõnasepitsustes valitseb täielik kaos. Metsikud instinktid juhivad nende väljamõeldisi.

*

Minu ees on „hitlerliku sõduri meelespea Eesti piiril“ (1944. aasta 21. veebruarist), mis leiti trofee-dokumentide hulgas võitlustes Pihkva all aprillikuu esimestel päevadel.

See lendleht, mida levitati saksa sõdurite seas Eestis, on täis tõe moonutamist nagu kõik sellesarnased ja lõhnab alatu demagoogia järele. Igale saksa laimule pole mõtet ega võimalust vastata, sest hitlerlased on maailmas külvanud alatut valet sellises külluses, et raske on hajutada seda suitsukatet, mille varjul nad tegutsevad märkamata, kuidas nad ise vajuvad oma propaganda mädamülkasse.

Kuid asi puudutab Eesti au, ja seda on vajalik kaitsta hitlerlike kirja-meeste ja nende käsilaste kallaletungide eest.

Nüüd, kus kangelaslik Punaarmee on astunud Eestimaa pinnale ja võidukalt jätkab oma teekonda läände, poeb hitlerlik propaganda Eesti olukordade kirjeldamisel nahast välja, et anda arenevaile sündmusile neile soodsat värvingut.

Tundes, et nad on surmale määratud, hakkasid hitlerlikud mustakunstimehed esinema eesti rahva „sõpradena“ ja „heategijatena“. Eesti vana-sõna ütleb, et häda ajab härja kaevu. Sakslased peavad nüüd jooma sellest kaevust, kuhu nad ise varem sülitasid. Endise kõrkuse ja toore vägivalla asemel muutusid hitlerlikud sissetungijad silmakirjalikult järsku libedaks, katsudes pälvida eesti rahva poolehoidu ja „toetust“ nende veriste

kavatsuste teostamisel. Sakslased katsuvad näidata, et Eesti on põline Saksa maa-ala, mis mitmeti asendab neile nende kodumaad, mida nad armastavad nagu „puhkepaika“. Hitlerlased mõtlesid lihtsalt välja, et eestlased elasid paljude sajandite jooksul (saksa parunite kepi all — J. V.) „õrnas“ sõpruses sakslastega. Neil on vaja kõigepealt lolliks teha ausaid inimesi ja ka saksa sõdureid, kes on kaotanud oma arvamuse ja isikliku arusaamise. Seepärast teatab Goebbelsi propaganda: „Eestis meie viibime meile sõbraliku rahva riigis. Eesti elanikud, kes on võimelised relva kandma, võitlevad koos meiega bolševismi vastu. Võitlejad peavad siin käituma nii, nagu nad võitleksid Saksamaal,“ jne.

Hitlerlastel on eriline, „aarialik“ arusaamine omandusest ja kõike kokkuvõrõvutud nad peavad sakslaste omaks.

Eesti ei ole kunagi olnud Saksa põlismaaks ega saa selleks ka kunagi. Kui saksa ordurüütli XIII sajandil tule ja mõõgaga riigi orjastasid ja sajandite jooksul Eestis vägivaldselt peremehetsesid, siis vastas eesti rahvas sellele vapralt vanema Lembitu võitlusega, eesti talupoegade ülestõusuga jüriööl 1343. aastal, rahva ülestõusuga Pühajärvel, Mahtra sõjaga, nagu nimetas oma ajaloolist romaani eesti kirjanduse silmapaistvaim klassik Eduard Vilde.

Kõikidele on teada eesti rahva võitlus saksa parunite ja mõisnikega 1905. aastal, kangelaslik vastupanu saksa okupantidele 1918. aastal, äge võitlus oma igipõliste orjastajate, saksa sissetungijate vastu Suure Isamaasõja päevil.

Kogu eesti rahva ajalugu kõneleb eestlaste lakkamatust, mitte kunagi vaibunud võitlusest oma rõhujate ja orjastajate, saksa röövrüütlite vastu, kes alati on unistanud meie rahva hävitamisest.

Kui sakslased oma ahnuses harjusid vaatlema Baltimaid kui oma maad, siis ei ole praegu enam kahtlust, et nüüd kangelaslik Punaarmee selle iha igaveseks hävitab.

Punaarmee eesti rahvuslikud väeosad kümnekordistavad oma lööke hitlerlaste pihta ning näitavad sakslastele, kus asetseb saksa maa. Eesti oli ja jääb eesti maaks, oma rahva omanduseks!

Äärmiselt omapärane kujutlus on hitlerlastel ka sõprusest. See arusaamine on neil niivõrd segane, et seda võib asendada ka täiesti vastupidise väljendiga.

Kui nad tapavad ja poovad eesti patrioote, siis teevad nad seda armastusest oma ohvrite vastu. Kui sakslased küüditavad eestlasi Saksamaale sunnitöödele, siis teevad nad seda viisakusest otsekui kutsudes neid vastukülaskäigule. Kui hitlerlased röövivad, siis teevad nad seda nagu „põlised sõbrad“. Aga kui nad tuhandete viisi eesti patrioote saadavad teise maailma, olgu mürgitatud kohviga (juhtum Riias) või massiliste mahalaskmistega, siis kõnelevad hitlerlased eesti rahva „vabastamisest“ nende poolt. Kõike seda tehakse „suurest sümpaatiast“ eestlaste vastu, neile „sõbraliku“ rahva vastu.

Sakslased „eesti rahva sõpradena“ — need on hundid lambanahas. Eesti rahvas ei lase ennast petta. Ta ei ole unustanud, ta teab väga hästi, et hitlerlikud röövlid on Eestimaa katnud vere ja pisarate merega, et nad purustasid ja põletasid maha meie maa linnad ja talud, et fašistlikud roimariid hävitasid meie vabariigi vabaduse ja iseseisvuse, tallates porri eesti rahvusliku kultuuri.

Eesti rahva paljusajandilise ajaloo jooksul pole võimalik leida ühtki fakti eestlaste ja sakslaste sõpruse kohta, pole võimalik leida ühtki juhtumit, millal sakslased oleksid meile toonud vabadust. Palju kõrdi on nad meilt vabaduse ära võtnud. Ühelegi rahvale ei ole nad andnud iseseisvust. Kunagi ei ole nad mõelnud väikeste riikide iseseisvusele, vaid alati, nagu praegugi, unistavad nad kõigi okupeeritud riikide rahvaste orjastamisest. Kui mõningad eesti rahvareeturiid nn. „omavalitsuse“ klikist veel kõnelevad eestlaste ja sakslaste „ühisest saatusest“, „ajaloolisest ühtekuuluvusest“, siis võib öelda meie rahvusliku tribuuni Carl Robert Jakobsoni sõnadega, et see ühine eestlaste ja sakslaste vahelistes suhetes on väljendatav piltlikult lihunik (sakslase) ja härja (eestlase) suhetega, keda tema, sakslane, valmistub tapma ja lahkama.

Kui meie kvistlinglased, Mäe, Soodla ja teised, kindlasti rõhutavad oma ühtsust sakslastega, siis on siin osa kibedat tõtt: neil hitlerlastel tuleb tõesti istuda kohtualuste ühisel pingil ja vastust anda „ühiste“ roimade eest sakslastega. See on nende „ühine“ saatust!

Kõikidele on üldiselt tuntud Hitleri mõttetera: „Võõraid elusid mitte hoida!“ Sel põhimõttel ta nõuabki eestlastelt ja teistelt ajutiselt orjastatud rahvastelt, et nad annaksid oma elu fašistide röövliku kamba huvides, katsudes seejuures äsistada ühe osa elanikkonnast vägivaldselt teiste vastu, „võõraste elude“ vastastikuseks hävitamiseks.

Kuid see Litzmanni ja Mäe roim ei õnnestu! Nad saavad veel tunda meie patriootide-partisanide lööke, nendesamade tööliste, talupoegade ja haritlaste poolt, keda sakslased tahavad ajada vennatapmisesõtta.

Kas kõneleb veel edaspidi kunagi saksa rindemees, et Eesti, see on nagu „puhkepaik“ ja „asendab talle mitmeti kodumaad“?

Saksa sõduri „meelespea“ jätkab: „Me pöördume tagasi vaenulikult maalt (see on Nõukogude Liidust) ja seisame nüüd omal maal... Me tuleme välja purustuste võõndist. Purustamine ei ole hea, kuid me tahtsime, et vaenlasele ei jääks midagi kõlblikku. Siia me jääme aga kauaks. Ühe sõnaga, piiri ületades me jätame maha need harjumused, mis Vene-maal olime omandanud“. See röövimise-apoloogia on tähelepanuvääriline oma metsikult loogikalt. Kuid ei täitu hitlerlaste unistused jääda kauaks Eestimaale, kus, nagu nad ütlevad, „väed peavad käituma, nagu võitleksid nad Saksamaal“. Ei ole kaugel see aeg, kus hitlerlastel tuleb võidelda tõesti Saksamaal ning loobuda harjumustest, mis olid omandatud Vene-maal.

Nende „harjumuste“ eest tuleb neil veel vastust anda süüaluste pingil!

Nõukogude Eesti saab võitlema koos Punaarmee ja Nõukogude Liidu kõigi rahvastega oma vabaduse eest, mille saksa metslased 1941. aastal hävitasid, et säilitada seda igaveseks.

Eesti ei muutu kunagi saksa „Ostlandiks“, nagu sakslased seda kohe pärast okupeerimist nimetama hakkasid.

Eesti oli ja jääb Nõukogude Eestiks, suveräänseks riigiks. Ainult nõukogude võimu korral jääb eesti rahvas oma riigi tõeliseks peremeheks, oma saatuse meistriks, oma õnne sepaks, peremeheks oma siseasjades, välissuhetes ja riigikaitse-küsimustes. Eesti rahva tahte täitumise eest seisab valvel kogu Nõukogude Liidu võimsus, ning meie riigi iseseisvus saab tuginema suure Nõukogude Liidu kõigi rahvaste sõprusele.

Saksa sõduri „meelespea“ maalib idüllilise pildi, aaria metslaste ja orjastajate illusiooni: „Eesti rahvas töötab põldudel, kaevandustes ja tehastes ennekõike Saksa armee jaoks. Eesti varustab meie armeed tunduval määral.

Põletusainete tootmine põlevkivist Saksamaa sõjapidamiseks on eluliselt vajalik“.

Ma usun meelsasti, et sakslastel on raske elada ilma orjadeta ning ilma eesti põletusaineteta ajal, kus Rumeenia ja Ploešti linn on Punaarmee löökide hädaohus, et neil on uskumatult raske sõdida. Kuid mitte igavesti ei või sakslased elada eesti rahva käest saadavaist „pekist ja munadest“ ja tegelda Eestis „tumedate asjakestega“ (meelespeas on see õrnalt väljendatud; asju tuleks nimetada oma õigete nimedega, ja nimelt: röövimisega).

Kuid mis tõsi, see tõsi: „Ei ole ilus võtta paljast ahnusest ja naudinguks selle käest, kellele niigi on vähe jäänud“ (õigemini: kellele midagi ei ole enam jäänud), nagu lõpetab oma jutu see „meelespea“.

Saksa metslased, kuigi kaua ei saa teie enam elada selle orjaperemeeste illusiooni arvel! Äike läheneb! Punaarmee pühib teid minema Eestimaalt! Hirmus kättemaks ootab teid, ja mitte ükski hitlerlik roimar ei pääse karmist karistusest!

19. aprillil 1944

Eesti NSV neljandaks aastapäevaks

21. juulil s. a. tähistab eesti töötav rahvas tähtsat ajaloolist päeva: nõukogude võimu kehtimapaneku neljandat aastapäeva Eestis.

Neli aastat tagasi võttis demokraatlikel alustel valitud Eesti Riigivolikogu, väljendades eesti töötava rahva vankumatut tahet, oma esimesel istungil vastu otsuse kuulutada Eestis välja nõukogude võim ja avaldas soovi, et Eesti võetaks Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu koosseisu võrdõigusliku liikmena.

Selle eesti rahva rõhuva enamiku otsusega algas uus ajajärk meie kodumaa ajaloos ja meie rahva elus, kes sai nüüd tõeliseks peremeheks oma maal ja oma saatuse täielikuks määrajaks.

1939. aastal alanud teise maailmasõja kriitilisel ajajärgul, 21. juulil 1940, jõudis Eesti täielikult välja poolkoloniaalse ja kuni viimase ajani ainult nimeliselt iseseisva maa olukorrast.

Mittõ kõikidele polnud arusaadav selle sammu suur ajalooline tähtsus eesti rahva elus. Nõukogude korrale vaenulikud kildkonnad, peamiselt mõnede riikide fašismimeelsed elemendid, püüdsid korduvalt eksiteele viia mõningaid eesti rahva vähemteadlikke ringkondi 1940. aasta juuni- ja juulisündmuste ning eesti rahva esindajate kaugenägeliku otsuse tähtsuse suhtes.

Kohe pärast nõukogude võimu kehtimapanekut Eestis ja meie riigi astumist Nõukogude Liidu koosseisu hakkasid iga sorti hitlerlased karjuma, nagu oleks Eesti kaotanud oma „iseseisvuse“, ja tõstsid kisa Baltimaade „vallutamisest“ Nõukogude Liidu poolt.

Mis kellelgi valutab, sellest ta ka räägib. Eesti rahva ja teiste Balti rahvaste — lätlaste ja leedulaste — juulikuu otsused olid esimesteks tunduvateks poliitilis-majanduslikeks löökideks verejanulise fašismi pihta, kes sel ajal hooples oma võitudega läänes ja ei tundnud veel kaotusi.

Kõik mäletavad ärevaid päevi 1940. aasta esimesel poolel, kui saksa fašistlikel jõukudel läks korda orjastada terve rida riike Lääne-Euroopas, nende seas Prantsusmaa, vallutada tema pealinn Pariis.

Järjest selgemaks kujunes fašistliku Saksamaa poolt ähvardav hädaoht Nõukogude Liidu läänepiiridele ja Balti riikide — Leedu, Läti ja Eesti — olemasolule, kuna nende maade reaktsioonilised valitsused silmanähtavalt kaldusid koostööle ja bloki loomisele Hitleriga.

Eesti rahva progressiivne osa — töötav rahvas ja intelligents — hindas õigesti ja ettenägelikult hädaohtu, mis varitses fašistliku Saksamaa poolt ja mis muutus eriti ähvardavaks pärast metsiku fašismi poolt alustatud teise maailmasõja lahtipuhkemist 1. septembril 1939. Saksamaa saagiahnus Baltimaade suhtes oli üldtuntud ja arusaadav kõikidele.

Juba paljude aastate kestel, seoses Hitleri võimuletulekuga Saksamaal, püüdsid sakslased süstemaatiliselt nii poliitiliselt kui ka majanduslikult Baltimaad oma mõju alla haarata, et moodustada neist platsdarm kallaletungiks Nõukogude Liidule. Kurikuulus vapside liikumine ja nende abistamine saksa ja soome fašistide poolt pidi järk-järgult fašistlikule Saksamaale pinda valmistama Baltimaade vallutamiseks. „Trooja hobune“ oli veeretatud meie väravate ette, kuid tema sissetoomine linna läks nurja. Kuna katse muuta Eesti vapside abil fašistliku Saksamaa tööriistaks äpardus, hakkasid hitlerlased kasutama eesti tolelaegse tagurliku fašismimeelse valitsuse teenimislahkust, et niisugusel „rahulikul“ teel haarata enda kätte eesti majandus ja orjastada maa poliitiliselt. Eesti osutus varsti fašismi mõjualuseks, kuhu teda tõukasid kapitalistliku kliki ja eesti lühinägelike reaktsiooniliste valitsejate isiklikud taskuhuvid. Saksa kapital muutus pere-meheks meie maal, mis oli üle ujutatud mitmesuguste äritegelaste ja turistide maski all esinevate Hitleri agentide poolt.

Eesti töötav rahvas ja intelligents jälgisid rahutusega kõiki neid mahhinatsioonide meie maa orjastamiseks, mida avalikult toetas tema reaktsiooniline valitsus.

Nõukogude Liit, olles valvel oma läänepiiride ja eluliste huvide kaitseks, ei võinud ükskõikselt pealt vaadata Baltimaade kulsside-tagust mängu Saksamaaga, sest see ähvardas Leningradi ja kogu Nõukogude riigi julgeolekut. Nõukogude diplomaatia, võideldes rahu eest, jälgis erksalt kõiki fašistide sepitsusi ja püüdis mittekallaletungi ja vastastikuse abistamise pakti sõlmimisega kõrvaldada hädaohu. Niisugune oli poliitiline olukord 1939. aastal ja 1940. aasta esimesel poolel.

Vaatamata sellele, et 1939. aastal sõlmiti vastastikuse abistamise pakt Eesti ja Nõukogude Liidu vahel, kestsid hitlerlaste intriigid edasi ja olid täiesti läbipaistvad, ähvardades orjastada eesti rahva ja kiskuda Eesti sõtta fašistliku Saksamaa poolel Nõukogude Liidu vastu. Pätsi-Laidoneri-Uluotsa fašismimeelne reaktsiooniline valitsus kaldus kuritegeliku komploti moodustamisele eesti rahva vaenlastega, saksa röövvallutajatega, avalikult põigeldes kõrvale suure idanaabriga sõlmitud vastastikuse abistamise pakti tingimuste täitmisest ja ignoreerides endale võetud kohustusi. See asjaolu nõudis eesti töötavalt rahvalt ja intelligentsilt, kõigilt eesti patriootidelt veel pingsamat valvelolekut kogu eesti rahva huvide eest kuritegeliku reaktsioonilise kliki katsete vastu Saksamaa abiga päästa oma isiklikke huvisid.

Eesti progressiivsete elementide võitlus hitlerlaste ja nende mõtteosaliste röövlike plaanide vastu tugevnes järjest, ja 21. juunil 1940, kui fašismivastastel töötava rahva ja intelligentsi laialdastel hulkadel katkes

kannatus, nad tulid tänavaile, nõudes reaktsioonilise fašismimeelse valitsuse asendamist rahvavalitsusega, mis kajastaks kogu eesti rahva huvisid. Rahvahulkade survel pidi tagurlik valitsus lahkuma ja andma võimu uuele valitsusele, kel oli rahva usaldus ja kes asus täitma kohustusi vastastikuse abistamise pakti alusel.

Rahvavalitsuse deklaratsiooni kohaselt teostati 14. ja 15. juulil 1940 Riigivolikogu valimised. Uus Riigivolikogu võttiski oma istungil vastu ajaloolise otsuse: pani kehtima nõukogude võimu Eestis.

Teist valikut ei võinudki olla. Juba siis, kui puhkes teine maailmasõda, mille alustas fašistlik Saksamaa, oli eesti patriootidele selge, et ainuüksi oma jõududega ei suuda Eesti ennast kaitsta fašistliku agressiooni vastu ja et ainult liidus Nõukogude rahvastega suudab eesti rahvas päästa oma vabaduse, iseseisvuse, oma rahvusliku kultuuri ja kindlustab oma suveräänse olemasolu.

Kõik eesti progressiivsed inimesed nägid, et Tšehhoslovakkia ja Austria ning paljude teiste Euroopa riikide — Belgia, Hollandi, Taani, Norra jt. — saatusest pääsemiseks on tarvis õigeaegselt leida ustav tugev demokraatlik liitlane riigi näol, kes ei riku üksikute rahvaste õigusi, vaid kes kaitseb neid igasuguste kallaletungide vastu. Niisuguseks liitlaseks saab olla ainult Nõukogude Liit, kus igale rahvale kindlustatakse auväärne ja võrdõiguslik koht.

Eesti rahvas mäletab oma ajaloost, et meie kodumaa kõige kriitilisematel minutitel on ta juba XIII sajandist alates korduvalt saanud abi sõbralikult vene rahvalt. Meie esivanemad (Lembitu jt.) pöördusid abisaamiseks sagedasti Pihkva, Novgorodi, Suzdali poole, et ühise jõuga tagasi lüüa saksa kiskjate tung itta.

Ainult Nõukogude Liit võib oma võimsusega kaitsta meie kultuuri, meie iseseisvust ja vabadust. Meile sai selgeks, et väljaspool Nõukogude Liitu ei ole ega saagi kindel olla väikese eesti rahva iseseisev elu ja tema kultuuri õitseng.

Eesti rahva täielik veendumus selles, et ainult Nõukogude rahvaste sõbralikus peres ootab teda õnnelik tulevik, rahvusliku kultuuri õitseng ja majanduslik tõus, kohustas rahvasaadikuid 21. juulil 1940 Riigivolikogu esimesel istungil välja kuulutama nõukogude võimu ja esitama palve NSVL Ülemnõukogu Presiidiumile, et Eesti NSV võetaks Nõukogude Liidu võrdõiguslikuks liikmeks.

Need on põhjused, miks Eesti muutus nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks. Kui seda ei oleks sündinud ja kui Eesti ei oleks astunud Nõukogude Liidu koosseisu, siis oleks tabanud teda Hitleri vasallide Ungari, Rumeenia, Soome jt. saatuse.

Suur Isamaasõda avas paljudel silmad, tema käik näitab selgesti, milleni on viinud väikeste riikide kaasaminek hitlerliku Saksamaaga. Oma juhtide hukatusliku poliitika tagajärjel peavad Saksamaa vasallriikide rahvad kandma hitlerliku okupatsiooni alandusi. Kurvad tulemused on kõigile

näha: „täna liitlane, homme sakslase poolt okupeeritud maa, täna vasall, homme ori — niisugune on väljavaade, mille ees seisab iga riik, kes on liidus Saksamaaga.“ (M. Leonov: „Sõja ja poliitika vahekordadest“.)

Niisugune oleks olnud ka kodanliku Eesti perspektiiv 1940. aastal enne juuni-juuli pöördpäevi. Eesti tagurlik valitsus tahtis meelega tuua hukatuse oma rahvale.

Tark ja ettenägelik eesti rahvas kõrvaldas 1940. aasta juunis-juulis hädaohu — sattuda Hitleri vasallina sõjakeerisesse fašistliku Saksamaa röövlite huvide eest.

Sellest ajast peale algab tagurliku kliki valitsejate ja fašistliku Saksamaa eestkostmise alt vabanenud Eesti tõeline, mitte enam fiktiivne ja nimeline iseseisvus.

Eesti rahvas asus ehitama sotsialismi ja tegi ühe nõukogude aasta jooksul ära suure loova töö oma elu ümberkorraldamise alal, saavutades suurepärast edu kõigil aladel.

Algas hoogus tõus meie riigi poliitilises, kultuurilises ja majanduslikus elus.

Eesti tulevik oleks võinud olla kaunis, kogu maa oli muutumas õitsvaks eesrindlikuks vabariigiks, kes oma olemasoluga kedagi ei ähvardanud. Meie intensiivse loomistöö katkestas saksa fašistlike vallutajate sõnamurdlilik ja kiskjalik kallaletung Nõukogude Liidule ja teiste hulgas ka meie maale, kes oma geograafilise asendi tõttu võttis esimeste hulgas vastu hitlerliku sõjamasina lööke.

Sõja alguspäevadest peale asus kogu eesti rahvas oma kodumaa kaitsele. Kuid upsakate ja iseteadlike sakslaste mobiliseeritud jõugud liikusid meie peale laviinina, kui meie rahva jõudude ja reservide suur koondamine alles algas. Meil tuli taganeda. Ent hitlerlastel ei õnnestunud haarata Eestimaa ilma verise heitluseta, raskete kaotusteta. Kõikidel on mees hävituspataljonide ja töölispolkude võitlejate kangelaslik võitlus Tallinna all ja meie kodumaa teiste linnade kaitsele.

Juba kolm aastat jätkavad Eestimaa K(b)P ja ENSV valitsus ühes kõigi Nõukogude Liidu tagalasse evakueerunud eestlastega võitlust hitlerlike okupantide vastu, organiseerides igal võimalikul viisil vastupanu ja pealetungi, juhtides kõigiti antifašistlikku võitlust ka sealpool rinnet.

Eesti rahvuslikud väeosad võitlevad rindel Punaarmee koosseisus edukalt ja väärikalt hitlerlaste jõukudega, osutades piiratud mehisust ja vastupidavust. Eesti rahvuslikud väeosad võtsid otsustaval määral osa Velikije Luki vallutamisest, võttes ühes saksa garnisoni jäänustega vangid garnisoniülema parun von Sassi, kelle esivanemad elasid Eestis Saaremaal ja ekspluateerisid eestlasi mitme sugupõlve jooksul. Võitluses Neveli linna eest näitasid oma meisterlikkust eesti kahurväelased. Novosokolniki linna vabastamisel paistsid nad silma lasketäpsusega ja koordineeritud tegevusega, mille eest neid autasustati Suvorovi II järgu ordeniga.

Viis eesti rahva poega on saanud Suure Isamaasõja ajal Nõukogude

Liidu kangelase aunimetuse; need on: Arnold Meri, Endel Puusepp, Arnold Pappel, Heinrich Hindreus ja Joosep Laar.

Eesti rahvas on uhke oma kangelaspoegadele, kes sammuvad meie sangarlike esivanemate Lembitu, legendaarse Tasuja jt. kuulsusrikkaid radu.

Vaprad partisanid-patrioodid hävitavad Eestimaa K(b)P juhtimisel edukalt okupante, vaatamata äärmiselt rasketele kohalikele tingimustele. Sakslased kaebavad sageli, et partisanid on nuhtluseks nende tagalale. Eriti on tuntud oma hulljulguse poolest „Vanamehe“ salga partisanid, kes on tekitanud fašistlikele roimareile suuri kaotusi ja palju kahju. „Vanamees“ on autasustatud Lenini ordeniga.

Ennastsalgavalt töötavad Nõukogude tagalasse evakueerunud eestlased, mehed ja naised, aidates rinnet kõigi oma jõudude ja teadmistega.

Teadlased, kirjanikud, kunstnikud ja kogu intelligents põlevad soovist kõigiti kaasa aidata Punaarmee edule, et kiirendada kodumaa vabastamist.

Kõigi nõukogude territooriumil asuvate eestlaste jõupingutustega ja patriootilise vaimustusega koguti 1944. aastal tankikolonna „Lembitu“ ja lennueskadrilli „Tasuja“ ehitamiseks annetusi 9 500 000 rubla suurus.

Kahtlemata tõuseb sellega veel enam meie võitlejate moodsa relvastuse tule võimsus ja nad saavutavad veelgi suuremaid tulemusi teel võidule.

Nõukogude võimu maksmapaneku neljandat aastapäeva Eestis me tähistame sangarliku Punaarmee suurte ajalooliste ja imeteldavate võitude ajal. Visas heitluses Nõukogude väed mitte üksnes ei aja vaenlast välja meie maalt, vaid nad hävitavad tema elavjõudu ja relvastust, haaravad tervete diviisidena kotti hitlerlikke sõjaväelasi.

On lähenemas aeg, millal kogu Saksamaa saab Punaarmee löökide all idast ja meie liitlaste löökide all läänest üheks põrgukatlaks, kus põlevad lõpuni selle Hitleri „võitmatu“ armee jäänused.

Meie elame üle Baltimaade nõukogude vabariikide — Leedu, Läti ja Eesti — vabastamise helgeid ja rõõmsaid päevi.

Punaarmee pealetung suure Stalini juhtimisel avab uue, lõpliku faasi sõjas. On alanud fašistlike röövlomade täielik purustamine, on tulnud aeg, kus „me võitluste hoog sugupõlvedeks määrab aus, kuulsuses hiilgama Isamaa tee“. Praegu peavad kõik meie mõtted ja tunded olema suunatud sellele, et lõplikult lüüa fašistlikku looma tema omas koopas. Eesti rahvas tunneb üle 700 aasta erilist vihkamist oma igipõliste vaenlaste, saksa orjastajate vastu.

Jäädav vabanemine saksa ikke alt sai eesti rahvale võimalikuks tänu Eesti astumisele Nõukogude Liidu koosseisu 1940. aastal ja tänu Punaarmee võitudele Isamaasõja käigus.

Iga eestlase peaulesandeks, kes ta ka ei oleks — tööline, talupoeg, intelligent, jõukas või vaene, noor või elatanud —, on võitlus okupantidega. Igaüks, kes armastab oma maad ja rahvast, vaatamata isiklikele huvidele, on täis iha kätte maksta sakslastele sajandite kannatuste eest.

Kogu eesti rahva üksmeel, ühtne üldrahvuslik rinne fašistlike vallutajate vastu — see viib meid vastastikusele arusaamisele ja võidule. Fašism tuleb purustada poliitilis-moraalselt, et kõik piinatud ja ninapidi veetud hitlerliku vale ohvrid uuesti näeksid tõe. Tuleb muidugi võidelda ka väliseestlastest intrigantide ja šovinistide vastu, kes jätkavad vee sogaseks tegemist Ameerikas, Inglismaal, Rootsis ja Soomes, mürgitades õhku oma valge-emigrantlike ja fašistlike väärarvamuste levitamisega. Pole kahtlust, et nad sellega abistavad juba kõik kaotanud Hitlerit. NSVL Ülemnõukogu X istungjärgu otsusel loodud liiduvabariikliku Välisasjade Rahvakomissariaadi ülesandeks on juurteni hävitada see paise eesti ühiskonnast. Meie nõukogude perekond peab olema puhas vördjalikest reetureist, kes väljapoold meie kodumaa piire tungivad kallale meie tõelisele vabadusele ja sõltumatusel.

Natsionaal-šovinistid — need on fašistide teisendid. Nõukogude Eesti ei vaja neid, ta põlgab neid samuti nagu saksa fašistlikke kurjategijaid ja rõõvleid, kelle lõpliku hävitamise järel kogu eesti rahvas pühendab kõik oma jõud sakslaste poolt haavatud ja purustatud kodumaa, meie esiisade maa taasehitamiseks.

Eesti rahvas ootab praegu veel sakslaste poolt okupeeritud territooriumil nõukogude võimu ja Punaarmee tagasitulekut, kes juba kindlalt seisab eestlaste maal Narva rajoonis.

Kõik eesti patrioodid ja võitlejad, ohvitserid ja kindralid teavad, mille eest nad võitlevad.

Oma kirjas eesti rahvale väljendasid Punaarmee eesti rahvusliku korpuse ohvitserid ja kindralid selgesti kõigi ausate eestlaste, kõigi tõeliste eesti patriootide mõtteid:

„Meie võitleme Nõukogude Eesti eest sellepärast, et nõukogude korra süünd Eestis oli meie maa ja rahva majandusliku, poliitilise ja kultuurilise arenemise loomulik ning seaduspärane tulemus.

„Meie oleme, kõiki ajaloolisi fakte ja ühiskondlikke arenemiseseadusi arvestades, jõudnud vankumatule tõekspidamisele, et ainus õige arenemis-tee eesti rahvale on Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik. Selles veendumuses võitleme Nõukogude Liidu ja Nõukogude Eesti eest. Meil on teada eesti rahva kannatused fašistliku ikke all. Meie suurimaks sooviks on kätte maksta saksa fašistidele nende kuritegude eest. Võideldes hitlerliku rõõvarmee vastu, võideldes Nõukogude Eesti eest, täidame oma rahva eluõiguse ja vabaduse kaitsmise püha missiooni.“

Nõukogude Eesti neljandal aastapäeval mõtelgu ja toimigu iga eestlane nii, nagu mõtlevad ja toimivad Punaarmee eesti rahvusliku korpuse ohvitserid ja kindralid, nagu mõtlevad kõik meie maa patrioodid. Töotagu iga eestlane anda kõik jõud fašismi lõplikuks hävitamiseks! Nüüd, kus Punaarmee ja liitlaste armeed kõigil rinnetel löövad hitlerlasi, nüüd, kus on lähedal kõigi ajutiselt saksa okupantide ikke alla sattunud rahvaste vabanemise päev, on kõik meie tunded ja mõtted suunatud sellele, et täita

omalt poolt väärikas osa saksa fašismi poolt orjastatud rahvaste, nende hulgas ka eesti rahva vabastamisel.

Suures Isamaasõjas fašistlike röövvalitajate vastu võitleb eesti rahvas selle eest, mis andis talle 21. juuli 1940. aastal: Nõukogude Eesti eest, nõukogude korra taastamise eest, meie kodumaa taasehitamise eest veelgi suuremas õnnes.

15. juulil 1944

Värvad on lahti

On saabunud aeg Eesti maa-ala lõplikuks puhastamiseks hitlerlikust saastast, on saabunud suur tasumistund, kus võime kätte maksta kõigi fašistlike orjastajate roimade ja kuritegude eest.

Ligi kolm aastat on hitlerlik vägivald kestnud meie kodu- ja sünnimaal, ent ei rängad piinamised ega sakslaste kohutav terror pole suutnud murda eesti rahva vastupanu ega elanikkonna võitlustahet. Eesti patriootide selg on jäänud sirgeks, pea püsti, nende põlved pole nõtkunud vastiku haakristi ees, sest nad teadsid, et kord tuleb abi.

Nüüd, kus võidukas vabastaja Punaarmee koos tema ridades võitlevate eesti rahvuslike väeosadega on vabastanud meie koduselt kalli Narva linna, on saabunud ajalooline tund kõigi sajandite-pikkuste arvete õiendamiseks meie põliste verivaenlastega, saksa sissetungijatega, meie orjastajatega.

Narva vabastamisega on avatud värvad mitte ainult Eestisse sammu- miseks ja meie kodumaa teedele siirdumiseks, vaid Narva värvad, mis algavad Leningradis, viivad meid Jaanilinna kaudu ja üle Narva Puusilla välja kogu Baltimaade teedele, suunavad meie võidukaid vägesid Berliini sihis, Saksamaa piiride poole. Narva avab meile uke Tallinna, meie peal- linna lähistele jõudmiseks, Narvast hargnevad teed Tartu, Viljandi, Pärnu suunas.

Mitte vähe pole Narva näinud sõjaretki, küll läänest ja edelast, olles iidsest ajast peale küll Skandinaavia, küll Saksamaa vallutusplaanide ees- märgiks. Palju kuulsusrikkaid lehekülgi on siin varemgi kantud ajaloo- raamatutesse. Võitluses saksa imperialistidega Narva ja Pihkva all 1918. aastal sai oma esimesed võidukad tuliristsed meie imetlusväärne Puna- armee, kelle kuulsus on kasvanud pidevalt, jõudes Suures Isamaasõjas üle- maailmlise tunnustamiseni. See kuulsus saadab teda praegugi võidult või- dule kogu progressiivse inimkonna rõõmuks.

Narva on sõjarajus karastatud linn. Tema müürid ja seinad räägivad kuulsusrikastest lahingutest. Mäletan teda fašistlike lennukite pommisajus 1941. aasta juulis, kus lajatas paas, oigasid valust maa ja rahvas, kus põle- sid majad ja kannatasid inimesed. Nüüd on murtud junkersite raisakulli- tiivad, nüüd põleb maa okupantide jalge ja taldade all, nüüd jälitab meie hoogtuli põgenevaid saksa röövikuid. Narva kosk aga kohab võimsalt võidumühinas, kandes hitlerlaste saasta mere poole. Koos kahurite kõ-

maga kostku see kohin hitlerlaste kõrvus kui kadukuulutav ja surmaennustav müha, käigu see fašistide kannul kui surmatiibade vihin! Needmine ja viha jälitab sakslasi.

On saabunud aeg, kus relvadega kirjutatakse ajalugu, kus südameverega rajatakse ja määratakse Eesti tulevikku. Pea vabaneb Punaarmee ja Eesti Rahvuskorpuse löökide all kogu Eesti, pea puhastatakse Nõukogude Liidu territoorium saksa sissetungijaist Nõukogude vägede ühisel pingutusel. Käesolev aasta toob lõpliku võidu!

Nüüd on saabunud aeg, kus kõik eesti patrioodid peavad tõusma ja ründama koos partisanidega saksa röövikuid, et toetada vabastajat Punaarmee ja tema ridades võitlevaid eesti rahvuslikke väeosi, et kiirustada peatse ning lõpliku võidu saabumist. Iga eestlane võitlusse fašistlike valitajate vastu! Ei vääri see eestlase nime, kes pimesi või teadlikult toetab meie põliseid parunlikke orjastajaid!

Tasumistund on tulnud! Jüriöö tuled kutsuvad; meie esivanemate vaprad võitlused, kogu meie ajalugu kohustab meid kätte maksma sajanditepikkuste kannatuste eest meie verivaenlastele, saksa orjastajatele.

Olgu igale eestlasele selge, et fašismi hukkumine on vaid lühikese aja küsimus! Punaarmee võidukas pealetung läände jätkub ja ükski ime ei suuda päästa Hitlerit ja tema kannupoisse. Asjata katsub Litzmann-Mäe kamp oma eluiga pikendada eesti rahva vere hinnaga. Okupantide ja nende käsilaste verised kavatsused — need on fašismi surmaeelsed krambid meie kodumaa pinnal. Ei vale ega pettusega, ei terrori ega vägivallaga, ei kavalaate meelitustega ega nurjatu demagoogiaga suuda Hitleri satraabid murda eesti rahva üksmeelt sakslaste vihkamises, nende hävitamise ihas.

Varsti on eesti rahvas peremees oma maal, ja ta jääb selleks alatiseks, kõiges oma suveräänsuses, iseseisvuses ja sõltumatuses.

Nüüd, kus Eesti pinna puhastamine saksa saastast areneb jõudsasti, ülistagem neid sangareid, kes võitlesid ja võitlevad praegu Eesti vabastamise eest! Sügavaim ja südamlikum tänu kõigile Punaarmee vahvatele kindralitele, ohvitseridele ja punaväelastele, kes uljalt võideldes on vabastanud osa meie maast ja esimese suurema Eesti linna, tähtsa tööstuskeskuse ja strateegiliselt kõrgelt hinnatava positsiooni — Narva. Jäägu igaveseks särama nende kangelaste nimed, kes esimestena astusid vabastatud Eesti pinnale! Kogu eesti rahvas tervitab ja tänab neid kui päästajaid saksa fašistlikust orjusest ja jubedaimast verisest vägivallast! Soovime parimat edu ja õnne käesolevateks lahinguteks kangelaslikule Punaarmeele ja Eesti Rahvuskorpusele, kellele on osaks saanud au, õnn ja kohus relvadega alatiseks vabastada meie kallis kodu jultunud fašistide võimusest, et taastada Nõukogude Eesti veel suuremas ilus ja õitsengus kui enne. Nõukogude Liidu vennalike rahvaste sõbraliku abiga ravime sõja ja okupatsiooni rasked haavad, ehitame üles laastatud külad ja linnad, vabrikud ja tööstuse, püstitame uued ehitused kogu meie rahva elujärje ja jõukuse tõstmiseks. Liitunud rahvaste sõprus kindlustab meie tuleviku.

Meie oleme tänulikud suurele vene rahvale ja teistele Nõukogude Liidu vennalikele rahvastele, kes on ohvreid kandnud meie sünnimaa eest. Au ja kuulsus neile eesti poegadele ja tütardele, kes on andnud oma elu Eesti õnne ja tuleviku eest! Igavene mälestus kõikidele nendele, kes on langedud lahingutes Nõukogude Eesti eest! Eesti rahvas ei unusta kunagi oma sünnimaa vabastajaid!

Eesti rahva süda on tulvil armastusest ja tänutundest Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini vastu, kes viib meid lõplikule võidule ja juhib uute avaruste poole kõiki Nõukogude Liidu rahvaid.

26. juulil 1944

Koidulat külastades

Seltsimehed! Kes on kõndinud Pärnus Jannseni tänaval, see on arvatavasti peatunud võrdlemisi ilmetu puumaja ees, mille esikülge kaunistab marmortahvlike Lydia Koidula nimega, kuhu on märgitud meie kirjaneitsi siin veedetud noorusaastad.

Eesti rahvas on oma ärkamisaja suure tütre tähelendu tähistanud mälestusmärkidega ja tema nime ümbritsenud aupaistega.

Täna seisame meie aga teise inimelu märkiva tahvli, hauatahvli ees, seisame oma suure lüüriku peatsis ja jalutsis, vaatleme harduses seda kal-muküngast, kus Lydia Koidula on puhanud 58 aastat.

Umbes 13 aastat elas Koidula Kroonlinnas ja kõndis ta teedel — siin, sellel üksinduse-saarel, kus meri ja taevas olid ta lähedasemad seltsimehed.

Abiellunud 1873. a., siirdus Koidula Tartust oma mehe töökohta, Kroonlinna. Sellega katkes „Emajõe ööbiku“ otsekohene side oma kodumullaga ja eesti rahvaga, millisel asjaolul oli teatav mõju ka tema loomingu edaspidisesse laadisse ja arengusse.

Ühtlasi otsustas see samm ka Koidula maise matka lõpu eemal kodumaast ja selle, et ta siin, Kroonlinnas on maetud.

Meie teame, et Koidula kojuigatsus oli suur ja et ta oma uues elukohas ei tundnud ennast just kodus olevat, vaid viibis nagu võõrsil. Meie oleme kuulnud ka sellest, et Koidula kandis talismanina endaga peotäit kodumaa mulda, et sellest seosest ammutada jõudu ja luulelendu.

Koidula luuleallikaks ja tema loomingujõuks olid eesti muld ja eesti rahvas, millest lahtirebimine nõrgestas loova vaimu spontaanset tulva, sisendas üksindustunnet ja murelapse mõtteid.

*

Lydia Koidula elas eesti rahva ajaloos väga tähtsal ajajärgul, ärkamisajal. Kui esimene eesti haritud naine võis ta ise olla ärataja, rahva teadvuse kujundaja, hüüdjä hää, kes oma võitlusele innustava loomingu andis ärkamisaja võitlusprogrammi sakslaste eesõiguste murdmiseks ja orjusest vabanemiseks.

Ärkav, selga sirgu ajav rahvas vajas iseteadvust, vajas usku oma võimesse, oma vaba inimväärsse olemasolu võimalikkusse.

Koidula andumus isamaale, oma rahvale, tema kaasaelamine kõige peenema tundehtsusega kõigile kodumaa muredele ja ohtudele näitab, et Koidula oli oma epohhi meelestatud kajastaja, et tema oli eesti rahva puhas südametunnistus, oma isamaa silm ja kõrv, tema valuliselt tuksuv süda. Ta ise laulab: „Su valu südames mul keeb, su õnn ja rõõm mind rõõmsaks teeb, mu isamaa!“

Iga õige, tõeline luuletaja, olles oma aja hüüdja hää, ulatub aga ikka üle oma aja; ta koidab nagu Koidulagi inimpõlvedele, jääb särama igavesti, osutudes surematuks oma maale, rahvale, kogu inimkonnale. Koidula on meie minevik, ent tema looming on meie olevik ja tulevik.

*

Praegu käimasolev Suur Isamaasõda ja eesti rahva osavõtt sellest heroilisest võitlusest oma vabaduse ja iseseisvuse eest on Koidula toonud meile veel lähedamale, nimelt kui relvakaaslase, kelle looming on sihitud eesti rahva põhivaenlase, saksa röövvalutajate vastu. Koidula on loonud eesti kirjanduse püsiva võitlustraditsiooni, millest meie truult ja uhkusetundega kinni peame.

Koidula luule sisendab ka tänapäeval meisse kõikidesse meelekindlust ja kuulutab meie rahvusliku olemasolu ja kultuuri kuldset hommikut.

Ja täna on eesti pojad ning tütreid kokku tulnud siia, sinu kalmule, suur eesti tütar, suur oma rahva ja Eestimaa laulik, et sulle töötada kätte maksta Eesti piinade eest, kätte maksta meie orjastajatele, saksa ahnitsetajate, sajanõukude-pikkuste alanduste, teotuste ja vaevade-valude eest.

Meie oleme tulnud sind külastama, meie oleme astunud sinu vahendit-
susse lähedusse, et nii sind siduda oma kodumullaga, oma rahvaga.

Praegusel suurel katsumuse-ajal oleme meie sulle vaimselt lähedamal kui kunagi varem. Eesti nõukogulikud kirjanikud seisavad su viimse puhkepaiga, sinu põrmu asukoha ees sügavas aukartuses ja kummarduses. Hinnates kõrgelt su panust eesti kirjanduse ja kultuuri varasalvedesse, oleme veendunud, et nüüd, millal meie seisame oma kodumaa lõpliku vabanemise lävel, pole kaugel ka see aeg, millal „eesti muld ja eesti süda“ on liidetud alatiseks. Sinu kojuigatsus peab teostuma! Kangelaslik Punaarmee koos eesti poegade, kelle käed on kiskunud rusikaisse, vabastab suure Stalini juhtimisel meie Eestimaa sakslaste vägivallast, ja siis saabub aeg, millal unelm: „ja tahan puhata, su rüppe heidan unele, mu püha Eestimaa!“ — saab teoks.

24. detsembril 1943 möödus sada aastat Lydia Koidula sünnist. Paari aasta pärast täitub 60 aastat meie sõnakunstniku ja kirjaneitsi surmast. Ei oleks vist midagi endastmõistetavamamat, kui vähemalt selleks ajaks, kui mitte nüüd kohe, teostuks Koidula viimne soov puhata eesti mullas oma rahva keskel, kes võitluses meie igipõliste vaenlastega, Saksa orjastajatega, on sirgu ajanud jäädavalt oma selja.

Lubame ja töötame, et meie ühine võitlus, mille üheks algatajaks oli Lydia Koidula, jätkub, et meie viime selle võiduka lõpuni, et eesti muld ja eesti süda võiksid kuuluda teineteisele! Ja selles ajaloolises võitluses, on Koidula sõnarelval aukoht.

Niikaua, kui kestab veel võitlus, puhka rahus, eesti suur tütar, siin vapra ning mehise Kroonlinna võitlejate keskel ja nende valvsa kaitse all!

12. augustil 1944

Vabastatud Tartu

Nõukogude Eesti maa-ala ja eesti rahva vabastamine saksa okupatsiooni verise ikke alt jätkub suure hooga. Võidukas Punaarmee on juba vabastanud terve rea eesti linnu: Narva, Irboska, Petseri, Võru ja Antsla. Punaarmee võimas edasitung Lõuna-Eestis on osava manöövrise tulemusena kiskunud hitlerlaste küüsisst meie vaimse keskuse, meie valguseallika Tartu.

Tartu on taas vaba! See rõõmusõnum kõlab nagu müüt vabastatud Prometheusest. Iga eestlase süda tunneb seda kuuldes uut elujõudu, uut indu võitluseks, et kõigiti aidata kangelaslikku Punaarmeed kogu Eesti lõplikul puhastamisel saksa sissetungijaist.

Tartu on meile võrratult rohkem kui ainult maakonnalinn ja strateegiline sõlmpunkt. Tartu on osa meie minevikust, olevikust ja tulevikust, osa meie ajaloost, kultuurist, meie rahva elust üldse. Tartu on meiega seotud kõigi vaimuelu niitidega ning meie oleme temaga ühte kasvanud kõige oma olemusega. Eesti rahva luulelend on ümbritsenud oma lemmiklinna müütide ja legendidega. Siin, Taara tammikus, on helisenud Vanemuise kannel, mida kuulasid kõik, ja Emajõe nime on ikka mainitud suure pühadustundega. Siin on kiikunud meie kultuurihäll, siin on levinud meie teaduse- ja kunstivaim. Siin on laulnud oma ilusamad laulud eesti ärkamisaja suurim lüürik Lydia Koidula.

Eesti „Emajõe-Ateena“, meie ülikoolilinn, oma üle 300 aasta vana „alma mater’iga“ on vaimuvalgust jaganud oma maa poegadele, samuti kõigi Baltimaade kui ka teiste maade teadusjanulistele. Tartul on kuulus minevik.

Ei ole vähe piike murtud Tartu pärast, mis juba XIII sajandist peale on sakslaste vallutus-eesmärgiks olnud. Ühine võitlus sakslaste vastu liitis siin 1224. aastal relvavendadeks suure vene ja väikese eesti rahva, kusjuures otsustati pigemini koos surra kui alistuda saksa vägivallale. Vürst Vjatško koos oma väeosaga ja muistse eesti malevaga sai siin kangelaslikku surma.

See vereside on nüüd uuesti kinnitatud, värskendatud ja laiendatud, sest Tartu praegusest vabastamisest on osa võtnud paljude Nõukogude rahvaste vaprad pojad.

Olgu tervitatud ja tänatud kõik kangelaslikud võitlejad, meie isade maa vabastajad! Au sangareile, meie armastatud Punaarmeele!

Kolm aastat on Tartu pidanud kannatama veriseimat vägivalda hitlerlaste poolt. 1941. a. juulis panid fašistlikud vallutajad Tartus maksma julmima terrori, asudes hävitama ülikooli õppejõude, meie intelligentsi, et sellega murda meie kultuuri. Kolm aastat on kestnud meie selgroo vägivaldne painutamine haakristile alistumiseks, ent ei vale ega pettusega, ei terrori ega vägivallaga, ei kavalate meelitustega ega nurjatu demagoogiaga pole hitlerlased suutnud murda eesti rahva muistset viha ja põlgust oma orjastajate vastu. Hitlerlastel ei õnnestunud muuta Eestit Ostlandiks, Tartut Dorpat'iks, eesti ülikooli saksa ülikooliks.

Eesti ei ole kunagi olnud Saksa põlismaaks ega saa selleks kunagi.

Võidukas Punaarmee suudab fašistidele selgeks teha, kus asub saksa maa! Eesti oli ja jääb eesti maaks, oma rahva omanduseks.

Kui saksa rindemees kunagi rääkis Eestist kui „puhkepaigast“, siis on see unistus täide läinud, sest tuhanded neist puhkavad eesti mullas, tuhandeid ootab veel külm haud meie pinnal. Kui sakslased oma ahnuses on harjunud vaatlema Baltimaid kui „oma maad“, siis pole praegu enam kahtlust, et kangelaslik Punaarmee nende isu alatiseks hävitab. Meie läheneme praegu Eesti lõplikule vabastamisele saksa vägivalla kүүsist ja pole kaugel see aeg, kus äsja vabastatud Tartu võib tervitada meie pealinna Tallinna kui vaba Eesti linna, kui paljukannatanud ja sügavaid haavu kandvat kangelast, kes on enese vabaks võidelnud.

Käesolev aasta on fašistlikele rõõvvallutajaile kujunenud aastaks, kus neile õnnetusi sajab uksest ja aknast. Narva oli ukseks, Tartu on aknaks, kust hitlerlastele on tulnud purustavaid hoope, rääkimata lõõkidest meie suure rinde teistes osades, rääkimata sakslaste lüüasaamisest meie liitlaste poolt Normandias ja Lõuna-Prantsusmaal.

Hitleri lõplik katastroof läheneb.

Nende võitlustes lahtitehtud uste ja akende kaudu avaneb meile ühtlasi kõigi hitlerlike roimade suurus ja ulatus. Narva on muudetud rusuhunnikuks, maa tema ümbruses on tehtud kõrveks, elanikkond on vägivaldselt aetud saksa sunnitööle või vangilaagrisse kõngema.

Kõigi nende kuritegude eest tuleb fašistlikel timukail ja orjastajail vastust anda. Keda neist Eestis ei oota külm haud, seda ootab süüpink. Pidagu seda meeles hitlerlikud rüüstajad, põletajad ja roimarid!

Eesti rahvas maksab kätte kõigi fašistlike roimade ja kuritegude eest. Eesti rahvas tasub mitmekordselt oma poegade piinade eest, keda sakslased vägivaldselt on ajanud oma sõjaväkke sõdima eesti rahva ning meie oma kodumaa vastu. See on kuulmatu roim ja kuritegu kõigi rahvusvaheliste seaduste vastu.

Eesti rahvas hüüab veristele vägivallatsejaile, saksa orjastajaile: „Kadu ja surm teile meie maal!“ Meie viha ja needmine saadab teid kuni hauani ning fašismi verine lõust jääb meie tulevastele põlvedele hirmsaks hoiatuseks sellest hädaohust, mis kogu inimkonda on ähvardanud hitlerliku

„uue korra“ näol ja millest meie nüüd oleme pääsemas, tänu Punaarmee imetlusväärsetele võitudele.

Ükski ime ei suuda päästa Hitlerit ja tema nurjatuid abilisi!

Varsti on eesti rahvas täielik peremees oma maal ja ta jääb selleks alaliseks, kõiges oma suveräänsuses ja sõltumatuses.

Võidukale Punaarmeele, kes jätkab oma pealetungi läände, saadab eesti rahvas oma tulise tänutunde ja tervituse, soovides parimat edu ja õnne eelolevates lahingutes. Jäägu igaveseks särama nende kangelaste nimed, kes uljalt võideldes on vabastanud meie maa ja rahva hitlerlikust vägivallast, saksa fašistide jubedaimast hirmuvalitsusest!

Meie oleme tänulikud suurele vene rahvale ja teistele Nõukogude Liidu vennalikele rahvastele, kes on ohvreid kandnud meie sünnimaa vabastamisel. Au ja kuulsus neile eesti poegadele ja tütardele, kes on jätnud oma elu Eesti õnne ja tuleviku eest! Eesti rahvas ei unusta kunagi oma sünnimaa vabastajaid! Eesti rahvas võlgneb suurimat tänu meie Kõrgemale Ülemjuhatajale seltsimees Stalinile, kelle geniaalne strateegia viib meid võidult võidule ja on vabastanud suure osa meie paljukannatanud kodumaast!

Kuulumine Nõukogude Liitu kindlustab meie tuleviku, meie vabaduse ja iseseisvuse. See kindlustab meie kodumaa taasehituse, eesti rahva ja tema kultuuri olemasolu.

25. augustil 1944

Eesti ja vene rahva põline sõprus

Meie teame ajaloost, et vene ja eesti rahvas on sajandite vältel pidevalt seotud olnud tihedate sõprussidemetega. Meie kodumaa kriitilistel momentidel, juba XIII sajandist alates, on eesti rahvas korduvalt leidnud sõbralikku abi vene rahvalt ühiseks võitluseks saksa vallutajate vastu.

Eesti rahva kangelaslik vanem Lembitu (ajavahemikul 1208.—1217. a.), võideldes saksa sissetungijatega, ja hiljem tema järglased pöördusid abi saamiseks Pihkva, Novgorodi, ka Suzdali poole, et koos tagasi tõrjuda võõraid ahnitsejaid. Vene abiväed saabusid Tallinna alla 1222. a., ühiselt asuti Tartu kaitsele sakslaste vastu 1224. a., et pigemini koos surra kui alistuda. Jüriöö võitluse päevil 1343. a. abistas eestlasi jällegi vene abivägi. 1905. aastal võitlesid eesti tööline, talupoeg ja haritlane ühiselt ja koos vene rahvaga tsarismi ja mõisnike vastu. 1917. a. Oktoobrirevolutsiooni võidud Eestis olid eesti ja vene töötava rahva ühise võitluse tulemuseks.

Nõukogude Eesti ülesehituse töös, alates 21. juulist 1940, osutasid meile suurt abi Nõukogude Liidu rahvad, eesotsas suure vene rahvaga. Praeguse Isamaasõja käigus tunneb eesti rahvas igal sammul, milline ajalooline tähtsus on sellel, et Eesti kuulub Nõukogude Liitu võrdõigusliku vabariigina. Ainult Nõukogude Liit oma võimsusega tagab meie olemasolu, meie vabaduse, iseseisvuse ja rahvusliku kultuuri õitsengu.

Kui 1940. aastal Eesti ei oleks saanud nõukogude vabariigiks ja astunud Nõukogude Liidu koosseisu, oleks teda tabanud Hitleri hädavasallide Rumeenia, Ungari ja Soome kurbtraagiline saatus. Nõukogude Liidu rahvaste sõpruses näeme meie kindlaimat tagatist eesti rahva olemasolule, tema vabadusele, enesemääramise-õigusele ja tõelisele iseseisvusele.

Eesti ja vene rahva sõprus on tekkinud rasketes võitlustes ühise vaenlasega, saksa röövvallutajatega, kes iidsest ajast peale on tahtnud orjastada meie rahvaid. Seega juba enne, kui ajalugu sidus meie saatuse ühises riigis, olid eestlased ja venelased relvavennad saksavastases võitluses.

Rahvaste-vahelisel sõprusel peab kindlasti olema reaalne alus ja sügavalt oluline põhjus. Sõprus kahe rahva, eriti suure ja väikese vahel ei teki mitte esimesest pilgust, vaid üsna kaalutletud ja motiveeritud põhjustel.

Kõigepealt peab olema vastastikune usaldustunne, eriti väikesel rahval suurema vastu. Usaldustunne aga võib tekkida siis, kui ollakse veendu-

nud, et kumbki rahvastest ei püüa rõhuda või kahjustada teist, mis on rahvastevahelise sõpruse aluseks. Nagu loeme Marx-Engelsi kirjavahetusest, „ei saa olla vaba see rahvas, kes rõhub teisi rahvaid“. See klassikaline rahvusvaheline põhimõte on Nõukogude Liidu üheks tähtsaks teesiks.

Kui meie võrdleme kahe Eesti lähedasema naabri, Saksamaa ja Venemaa suhtumist eesti rahvasse juba muistsel ajal, siis näeme, et kui saksa vallutajad tule ja mõõgaga, piibel maskeerimiseks teises käes, tulid balti „paganatele“, nende hulgas ka eestlastele ristiisku tooma, siis venelased, kes sellal ka juba ammu olid leidnud oma „õigeusu“, sugugi ei katsunud vägivallega oma usku meile peale suruda, vaid elasid eestlastega kõrvuti üsna rahulikult ja tolerantsetl. Nõnda on vene rahvas ka hiljem suhtunud eesti rahvasse, ja kindlasti on sakslased, kes olid tsaaride aegadel Baltikumi tõelised isandad, palju rohkem eestlasi saksastada püüdnud, kui seda venelased omahuvilises ümberrahvustamises teha katsusid kas või Aleksander III venestamispoliitika karmimal ajajärgul, kus see aktsioon oli osaliselt vastukaaluks sakslaste püüetele maal peremeest mängida.

Nõukogude Liidu leninlik-stalinlik rahvuspoliitika aga, nagu meie teame, on suunatud kõigi rahvuste huvide rahuldamisele ja tagamisele. Štalinlik Konstitutsioon lähtub sellest, et kõik rahvused ja rassid, sõltumata nende minevikust ja praegusest seisundist, sõltumata nende tugevusest või nõrkusest, peavad võrdsete õiguste osalised olema kõigil majandusliku, riikliku, kultuurilise ja ühiskondlik-poliitilise elu aladel. See on kõikumatuks seaduseks.

Nõukogude Liit on tõelise rahvariigi kehastus, kus igale rahvale kuulub auväärne, võrdõiguslik koht ja kus ei saa umbusaldust tekkida ühegi rahva vahel. Sellel asjaolul on eriline külgetõmbejoud.

Eesti rahva kindel veendumus, et ainuüksi Nõukogude rahvaste sõbralikus peres ootab teda õnnelik tulevik, majandusliku elu ja rahvusliku kultuuri õitseng, tiivustas 21. juulil 1940 rahvasaadikuid hääletama nõukogude korra poolt ja Eesti astumise poolt NSV Liidu koosseisu. Väljaspool Nõukogude Liitu ei ole ega saa olla nõrkade ja väikeste rahvaste iseseisvuse, vabaduse ja rahvusliku kultuuri olemasolu tagatist. Selles veendumuses sai Eesti 1940. a. suvel nõukogude sotsialistlikuks vabariigiks. Nüüd on kõikidele selge, et see oli ainuke õige samm, kuna sellal mitte kõik polnud teadlikud selle sammu suurest ajaloolisest tähtsusest ja eesti rahvasaadikute kaugenägelikkusest. Kainelt mõtleb eesti rahvas vältis 1940. a. 21. juuli otsusega hädaohu Hitleri vasallina sattuda juba 1939. a. sügisel alanud sõja keerisesse fašistliku Saksamaa huvide eest. Selle samuga vabanes eesti rahvas jäädavalt Saksamaa hoolealuse kadestamatust seisundist ja maskeeritud orjastuse olukorrast, millesse teda oma vildaku poliitikaga oli asetanud kodanliku Eesti reaktsiooniline profašistlik valitsus.

1940. a. juunist-juulist algab eesti rahva tõeline ja mitte ainult fiktiivne, nominaalne isetegevus, nagu ta seda oli varem.

Kõigi Nõukogude rahvaste sõbralikul toetusel ja heatahtlikul osavõtul asus eesti rahvas sotsialismi ülesehitamisele, saavutades ühe aasta jooksul küllalt silmapaistvaid tulemusi. Ent selle innuka loova töö katkestas fašistlik Saksamaa oma reetliku ja salakavala kallaletungiga Nõukogude Liidule, seega ka noorele Eesti Nõukogude Sotsialistlikule Vabariigile. Jälle oli saabunud ajalooline tund, kus eesti, vene ja teised Nõukogude Liidu rahvad relvavendluses sõtta astusid vana ühise vaenlase, saksa sissetungijate vastu, et uuesti, igaüks oma verega, kindlustada meie sõprust.

Suure Isamaasõja käik on veel tihedamini liitnud kõik Nõukogude rahvad. Suur vene rahvas sammub esireas hitlerliku imperialismi vastases võitluses. Suur vene rahvas ei jätnud meid hädasse, kui olime sunnitud maha jätma meie kalli kodumaa ja evakueeruma Nõukogude Liidu teiste vabariikide territooriumile, et siit jätkata võitlust verise fašismi vastu. Nõukogude valitsus võimaldas meil luua ja hästi varustada Eesti Rahvuskorpuse, milline väekoondis on kasvanud ja lahingutes karastunud jõuks, mille purustavad löögid on kõikidele teada ja sakslastele, Velikije Luki lahingutest alates, valusasti meeles. Kogu oma ajaloo kestel ei ole eesti rahval olnud nii tugevat, tehniliselt nii hästi varustatud sõjaväge, kui seda on Eesti Rahvuskorpus Punaarmee koosseisus.

Nõukogude Eesti vabastamisel on eesti rahvuslik väekoondis koos Punaarmee teiste üksustega ja partisanidega valmis oma verega tagasi võitma kõik 1940. a. 21. juuli võidu tulemused. Neis lahinguis aitavad kõik Nõukogude rahvaste pojad sõbralikus ühtekuuluvustundes meie isade maalt välja kihutada meie põlised orjastajad, saksa maadeahnitsejad. Ühine viha, põlgus ja kättemaksutunne hitlerlaste vastu innustab meid sõdima kõikjal, kus on võimalik tasuda sajandite võlga ittatunglejaile.

Eesti rahva poegadest, Nõukogude Liidu viiest kangelasest mitmed võitlevad ja on vapralt võidelnud mitmel rindel ka väljaspool eesti rahvuslikke väekoondisi, mõni neist jättes elu kas Kaukaasia rindel või Dnepri ääres, teised praegu elusatena lüües vaenlast õhus ja maa peal ja jätkates pidevalt oma kangelastegusid. Samuti väsimatult ja ennastsalgavalt töötavad evakueerunud eestlased Nõukogude tagalas rinde heaks, vaenlase purustamiseks.

Eesti rahvas on uhke sõpruse üle suure vene rahvaga. Ta on uhke, et eestlased koos venelastega, ukrainlastega, valgevenelastega, grusiinlastega, leedulastega, lätlastega ja teiste Nõukogude rahvastega võivad suure Stalini geniaalsel juhtimisel võidelda oma põlise verivaenlasega ning ajaloolise orjastaja Saksa röövvallutaja vastu meie ühise lõpliku võiduni, meie õnneliku tuleviku nimel. Ja selle pandiks on Nõukogude Liidu rahvaste suur ning vankumatu sõprus. Selles sõpruses on kindlasti liitunud meie võidurikas Punaarmee, kes sammub võidult võidule, kõigi saksa fašismi veriseis küüsis vaevlevate rahvaste vabastamiseks. Eesti rahvas ootab vabastajat Punaarmeed ja eesti rahvuslikke väekoondisi. Eesti rahvas ootab pikisilmi nõukogude võimu taastamist koletisliku hitlerliku „uue

korra“ asemele. Võit on lähedal! Eesti rahval ei tule enam kaua oodata. Nõukogude Eesti neljas aastapäev on viimne, mida meie oma rahva enamikust lahus tähistame. Meie tuleme varsti! Võideldge sealpool rinnet koos partisanidega niisama vapralt nagu meie siin! Ühiste pingutustega ja Nõukogude rahvaste suure sõpruse tähe all meie võidame!

August 1944

Eesti rahvas Suures Isamaasõjas *ja tema põhilised ülesanded* *võitluses saksa röövvalutajatega praegusel ajajärgul*

(Kõne Eesti NSV Ülemnõukogu 3. istungjärgul)

Lugupeetud seltsimehed Eesti NSV Ülemnõukogu saadikud!

Kangelasliku Punaarmee hiilgavate ja otsustavate võitude tulemusena on meil võimalikuks saanud Nõukogude Eesti vabastatud pinnal kokku tulla ja tööd alustada meie kalli kodumaa ja eesti rahva elu korraldamisel. Erilise harduse ja pühalikkuse tundega oleme astunud oma paljukannatanud rahva juurde ja sekka vabastatud isamaa pinnal, millest üle $\frac{1}{5}$ on pääsenud saksa sissetungijate ikkest. Nõukogude vabadustkuulutav lipp lehvib juba Narva, Tartu, Petseri, Võru, Antsla ja Elva kohal. Täielikult on vabastatud Petseri ja Võru maakond, sajad külad ja asulad Tartu ja Valga maakonnas. Jätkub saksa ahnitsejate täielik väljakihutamine Eesti pinnalt. Pole kaugel päev, kus vabaneb ka ülejäänud osa meie maast.

Üle kolme aasta oleme võideldes unistanud päevast ja ajast, „...“ kus kõik piirud kahel otsal lausa lõovad lõkendama...“ Üle kolme aasta on saksa vägivald meie loovat tööd kodupinnal takistanud. Nüüd on saabunud uus pööripäev eesti rahva saatuses ja ajaloos: ta saab tagasi vabaduse, sõltumatuse ja õnneliku elu. Võib uuesti areneda meie rahvamajandus, puhkeb uuele õitsengule meie rahvuslik kultuur. Teostuvad „Kalevi-poja“ laulusõnad: „... küll siis Kalev koju jõuab oma lastel õnne tooma, Eesti põlve uueks looma.“

Nõukogude Eesti valitsus, EK(b) Partei ja Eesti Rahvuskorpus on jälle oma rahvaga ja nüüdsest peale ei lahuta meid enam ükski jõud.

Täna alustab eesti rahva täieõiguslik ja suveräänne esindus — Eesti NSV Ülemnõukogu — oma tööd vabastatud Eesti pinnal.

Seltsimehed saadikud ja külalised! Lubage sel puhul kõiki tervitada, õnnitleda ja soovida edu teie töös. Praegu on eesti rahvas jälle peremees oma maal. Praegu näeme tõelist eesti rahva kodu üsna lähedas tulevikus, üsna varsti uues õnnes ja õitsengus kasvamas. Sel puhul pöördugem eesti rahva nimel suurimas tänutundes Nõukogude Liidu geniaalse juhi, meie õpetaja ning suurima strateegi, Kõrgema Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssali seltsimees Stalini poole, kelle raudne tahe, selgenägelikkus ja kaugenägelikkus on kindlustanud saksa röövvalutajate otsustava purustamise ja Nõukogude Liidu lõpliku puhastamise saksa sissetungijatest.

Seltsimees Stalini väsimatul juhtimisel on paljurahvuseline Nõukogude sotsialistlik riik vastu pidanud kõigile katsumustele, on ületanud kõik

raskused ning välja jõudnud suurele lõpliku võidu teele. Tema juhtimisel on Punaarmee kujunenud võiduarmeeks, kes jätkab oma imetlusväärset edasitungi läände, Berliini suunas. Me läkitame kõige soojemaid tervitusi ja südamliku tänu kangelaslikule Punaarmeele, sealhulgas ka Eesti Rahvuskorpusele. Me võlgname tänu sõbraliku abi ja toetuse eest kõigile NSV Liidu rahvastele eesotsas suure vene rahvaga, kelle relvavendlus meie ajaloo kestel varemgi on otsustavaks teguriks olnud meie maa ja rahva elus.

Me teame, et ilma selle vennaliku abita eesti rahvas ei oleks enam kunagi näinud vabadusepäikest. Me teame, et ilma selle sõbraliku toetusega meie kalli kodumaa uuesti ülesehitamine ja tema tulevane majanduslik ja kultuuriline arenemine kujuneksid võrratult raskemaks.

Tänu liiduvabariigina Nõukogude Liidu koosseisu kuulumisele ületame kõik raskused. Sakslaste ikke ja terrori all palju kannatanud ja laastatud kodumaa ehitame kõigi Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikul kaasabil uuesti üles veel suuremas ilus kui enne. Saagu meie sünnimaa ülesehitamine kogu eesti rahvale südamelähedaseks asjaks, tõeliseks rahvaloomingu väljenduseks! Siis ületame varsti esimese nõukogude võimu aasta tulemused ja saavutused, mis olid küllaltki suured ja silmapaistvad, nagu see teile kõigile hästi teada on, ja mille loetelu juures ma praeguse esinemise raamides kahjuks pikemalt peatuda ei saa. Praegu mõtleme peamiselt tulevikule, kuidas kaotada saksa röövarmee metsiku rüüstamise ja laastamise jäljed ja kuidas kiires korras, paari aasta jooksul, saavutada endine sõjajaelne tase kõigil aladel, et siis suure hoo ja innuga jätkata uut ülesehitavat tööd sotsialistliku Nõukogude Eesti ja meie rahva hüvanguks. Rahva üldisel osavõtul ja toetusel ravime sakslaste poolt löödud rasked haavad. Selle pandiks on eesti rahva visadus, töökus, tema kaine mõistus ja selge aru, tema suur isamaa-armastus, tema võitlustahe Lembitu vaimus omaenese riigi, oma rahvuskultuuri õitsengu eest sisemise ja välise elu aladel.

Eesti rahva võitlus saksa vallutajate vastu Suure Isamaasõja käigus on küllalt heroiline ja tähelepanuväärne; selle juures tuleks lühidalt peatuda. Kohe saksa fašistide salakavala kallaletungi päevast, 22. juunist 1941, asus eesti rahvas koos teiste Nõukogude Liidu rahvastega oma sotsialistlikku kodumaad kaitsma. Milline oht meid ähvardas, oli igale eesti patrioodile selge ja veel selgemaks sai see seltsimees Stalini raadiokõnest 3. juulil 1941.

Juba 8. juulil 1941 ületasid saksa sissetungijad Nõukogude Eesti piiri. Ligi 5 kuud vältas vihane võitlus, enne kui hitlerlastel õnnestus vallutada kogu Eesti koos viimse vastupanupunktiga, Osmussaarega. Sellest kangelaslikust võitlusest koos Punaarmee ja Sõjalaevastikuga võttis osa kogu eesti rahvas, olgu see siis rindel või tagalas. Kõik jõud ja ressursid rakendati rinde vajaduste teenimisele. Kui vaenlane oli meie maa väravas, kuulutati välja sõjaväekohuslaste mobilisatsioon, mis toimus organiseeritult ja korralikult. Võitluseks Saksamaalt ja Soomest Eestisse paisatud diversan-

tidega, kellega liitusid ka meie väljasaatmise eest metsadesse pagenud hitlerlaste käsilased — vapsid, kaitseliitlased ja teised eesti rahva vaenlased —, loodi üle maa hulk töolistest, talupoegadest ja intelligentidest koosnevaid hävituspataljone, kes hävitasid vaenulikke langevarjureid, salakuulajaid ja vaenlase agente. Viimaste varajast — juba ennesõjaaegset kui ka hilisemat — tegevust paljastab nn. „Eesti rahva kannatuste aasta“ nimeline koguteos, mis on meie rahvareeturite poolt sakslaste näpunäidetel, laimu, valet ja vassimist abiks võttes, 1943. a. Tallinnas koostatud. See näitab, kui põhjendatud oli keskuuni aktsioon fašistlik-vapslike elementide isoleerimisel ja Eesti piiridest väljasaatmisel, missugune samm tunduvalt vähendas viienda kolonni koosseisu meie territooriumil, kuigi see puhastus ei kõrvaldanud tegevusest kõiki kahjulikke olluseid. Hävituspataljonide tegevus oli kõigiti edukas ja toetas Punaarmee väeosi ka rindelahinguis. Need, kes relva ei suutnud kanda, asusid kindlustustööle või töötasid käitistes rinde heaks. Kogu eesti rahvas oli valmis saksa röövarmee tõrjumisel kõigiti abistama Punaarmeed. Kuid vaenlane oli sellal tugev ja hästi relvastatud, tema kasutuses olid ajutised paremused. Tuli üle elada taganemise kibedus ja sünnimaalt lahkumise valu. Meid lohutas vaid teadmine, et Eesti okupeerimine läks sakslastele palju maksma. Eriti suured olid nende kaotused Tallinna lähistel ja lahinguis Pirita jõel. Tallinna sadama kaudu evakueeriti igasugust varustust, mis muidu oleks jäänud vaenlase käsutusse. Alanud võitlus Eesti pärast ei katkenud minutikski ka pärast valitsusorganite lahkumist kodupinnalt, see kestis teiste liiduvabariikide territooriumil edasi. Rasketest ja veristest võitlustest Porhovi, Dno ja Staraja Russa all võttis osa ka Punaarmee eesti territoriaalkorpus. Neis lahinguis ülesnäidatud mehisuse eest sai eesti rahva poeg Arnold Meri Nõukogude Liidu kangelase nimetuse. Hiljem tuli meie territoriaalkorpus ümber korraldada.

1942. a. veebruaris algas eesti ühiskonna, Nõukogude Eesti valitsuse ja EK(b) Partei algatusel ning Nõukogude Liidu valitsuse heatahtlikul toetusel Punaarmee eesti rahvuslike väeosade organiseerimine ja loomine. Seda üritust toetasid innuga Eestist evakueerunud eestlased kui ka need eestlased, kes elasid teiste liiduvabariikide territooriumil. Nii tekkis lühikese aja vältel Eesti Rahvuslik Laskurkorpus, meie rahva au ja uhkus.

Kui Nõukogude Liidu Ülemnõukogu X istungjärgul otsustati Riigikaitse Rahvakomissariaadi ümberkujundamine üleliidulistest rahvakomissariaatidest liiduvabariiklikeks rahvakomissariaatideks ja kinnitati seadusega 1. veebruarist 1944 liiduvabariikide väekoondiste organiseerimine ja loomine, siis oli Eesti NSV-l oma rahvuslik sõjavägi juba olemas, ta oli lahingutes kuulsaks saanud ja karastatud. Meie töö on vilja kandnud, meie vaev Eesti Rahvuskorpuse moodustamisel oli juba seljataga, kuna nii mitmel liiduvabariigil tuli seda otsast alata.

Esimese lahinguristimise said noored eesti rahvuslikud väeosad Punaarmee pealetungilahinguist osa võttes 1942./43. a. talvel. Eesti sõjameeste

sitkus, meelekindlus ja vahvus ilmnes Velikije Luki vabastamisel, kus Eesti Rahvuskorpus näitas parimat löögijõudu, tänu relvastuse tugevusele ja ohvitseride ja reakoosseisu eeskujulikule väljaõppele. Suurt kangelaslikkust osutasid Punaarmee eesti rahvuslike väeosade sõdurid ja ohvitserid ka võitlustes Neveli linna pärast 1943. a. ja Novosokolniki linna vabastamisel jaanuaris 1944, hiljem Narva all, juba Eesti pinna vabastamisel hitlerlikest röövvalutajatest. Üle 4000 sõduri ja ohvitseri on autasustatud ordine ja medalitega lahinguis fašistide vastu ülesnäidatud vahvuse eest, nende hulgas sm. Virit, sm. Reinlo, sm. Kariste, sm. Ahi, sm. Aru-Kaušinski, sm. Uibo ja palju teisi vapraid võitlejaid. Viiele vaprale eesti pojale — Arnold Merele, Endel Puusepale, Arnold Paplile, Heinrich Hindreusele ja Joosep Laarile — on antud Nõukogude Liidu kangelase nimetus.

Väga tähtsat osa Suures Isamaasõjas on etendanud partisaniliikumine ja selle organiseerimine, samuti sakslastele laialdasema aktiivse vastupanu organiseerimine okupeeritud Eestis kogu elanikkonna poolt, milles on suuri teeneid EK(b) Parteil ja Nõukogude Eesti valitsusel. Eesti partisanid on Punaarmee vabadusvõitlusele tõhusalt ja aktiivselt kaasa aidanud. Nende kangelasteod on tuntud. Erilise kuulsuse on omandanud „Vana-mehe“ juhtimisel tegutsev salk.

Kahe viimase võitlusaasta vältel on eesti rahvuslikud väeosad kasvanud tõsiseks ja hästi ettevalmistatud, lahingutes karastatud väekoondiseks, olles koos partisanidega ühtlasi kaaluvaks, teadmistega hästi varustatud vaimseks jõuks, kasvatavaks teguriks ja meie võitluse ideelise relva kandjaks praegu Suure Isamaasõja käigus kui ka hiljem rahuolukorras, sest Eesti Rahvuskorpuse koosseisus ja partisanide ridades võitlevad meie rahva paremad ja teadlikumad pojad ja tütreid.

Olen sügavalt veendunud, et meie võitlejad eelolevais lahinguis ilmutavad veel suuremat vaprust meie kalli kodumaa lõplikul vabastamisel ja nurjatute saksa sissetungijate hävitamisel. Nende read täienevad nüüd veel mobiliseeritutega vabastatud maa-alalt, kes sakslaste vägivalda vastu viha kandes võivad patriootidena tasuda kõigi hitlerlaste kuritegude ja roimade eest, mille tunnistajaiks nad kolme aasta kestel on olnud. Kindlasti ei jää noored värsked võitlejad vaprusel maha meie vilunud sõjameeste kaadrist. On suur au kuuluda Eesti Rahvuskorpuse ridadesse, et olla meie oma vabariigi ja rahvuskultuuri olemasolu aluseks ja kaitseks. Eesti rahva oma sõjaline jõud, mille koostamiseks mobiliseeritakse Nõukogude Eesti poegi, õpetades neid sõjakunsti tundma oma emakeeles ja oma kodumaa pinnal, aitab kindlustada meie õnnelikku elu Nõukogude rahvaste sõbralikus suures peres nüüd ja tulevikus. On kindel, et varsti võib kogu eesti rahvas osa võtta oma sõjaväeosade organiseerimisest, täiendamisest ja juhtimise korraldamisest; saatku meid sel teel eesti rahva parimad sõjalised traditsioonid, olgu siin aluseks eesti iseloomu ja tahte väärtuslikumad omadused: suur isamaa-armastus, töökus, vaprus ja sitkus!

Vaatleksime nüüd, kuidas evakueerunud eestlased võitlesid tööriindel,

aidates oma väsimatu tööga Nõukogude tagalas kõigiti kindlustada võitu, varustades sõjarinnet kõige vajalikuga. Meie sünnimaa vallutamise käigus hitlerlaste poolt olid kümned tuhanded eestlased sunnitud lahkuma oma kodukohtadest ja evakueeruma teistesse vennalikesse liiduvabariikidesse. Igaüks meist teab, kui raske on lahkuda oma kodust, armsaks saanud ümbrusest, inimestest ja töökohast. Kuid lahkumise kurbuses trööstis meid teadmine, et meie saame edasi võidelda oma ajaloolise vaenlasega, saame oma tööga kaasa aidata suure kodumaa kaitsevõime tugevdamisele ja vaenlase purustamisele. Eestist evakueerunud paiskusid laiali üle terve ääretu Nõukogude territooriumi. Kogu aeg oldi kindlas veendumuses, et Nõukogude rahvad seltsimees Stalini juhtimisel viimaks võidavad ja eestlased elavad tulevikus jälle Nõukogude Eestis omal pinnal oma rahva keskel, kes siis olude sunnil pidi maha jääma. Ajutiselt laialipillatud evakueerunud eestlased rakendusid tööle rinde heaks väga mitmesugustel töö- ja erialadel, küll raudteel, käitistes, tööstusettevõtetes, relvatehastes, põldudel, kae- vandustes jne. Kolme aasta jooksul saavutasid Eestist evakueerunud oma töös häid tagajärgi ja paljud neist kuulusid paremate lõõktööliste hulka. Ka eesti naised koos teistest rahvustest nõukogude naistega on ennastsalgavalt töötanud rinde huvides, kandes mehiselt kõiki sõjaaja raskusi, mis võõras ümbruskonnas keelt oskamata tundusid veel raskemaina. Ka meie noorsugu asus tööle oma vanemate vendade ja isade asemele, kes võitlevad Punaarmee eesti rahvuslike väeosade ridades. Paljud lõpetasid tööstuskooli, töötades siis kvalifitseeritud tööaladel, mitmed õppisid praktilal mitmesugustes töökohtades ja laboratooriumides. Eesti insenerid ja keemikud leidsid oma võimetele Nõukogude tehastes ja käitistes enneolematult avara töövälja. Liidu tagalas töötavaid eesti teadlasi ühendas teadmine, et Eesti NSV ülesehitamine pärast sakslaste purustamist nõuab hiiglatööd, vaeva, suuri oskusi ja teadmisi. Sellest lähtudes täiendasid meie õpetatud kaadrid oma teadmisi, püüdes tõsta oma kvalifikatsiooni. Noor eesti teadus arenes Nõukogude rahvaste vennluse tähe all silmapaistvalt. Kõik meie teadusmehed on kasutanud neile antud töötamisvõimalusi väga edukalt ja ratsionaalselt. On tehtud tõhusaid uurimistöid kõigil aladel, mis on kasuks meile töös Eesti pinnal. Saksa okupandid püüdsid okupeeritud Eestis lammutada ja hävitada noort eesti teadust, kuna Nõukogude Liidus meie teadlastele osutati laialdast ja mitmekülgset abi.

Erilise ja tähtsa saavutusena tuleb mainida Eesti Riiklike Kunstiansamblike asutamist ja loomist, millega tehti algust 1941. a. detsembris Tšeljabinskis, kui NSV Liidu valitsuselt oli tulnud sellekohane rõõmustav otsus, mille sihiks oli Nõukogude tagalas viibivate eesti kunstikaadrite koondamine, säilitamine ja edasiarendamine, samuti uute kunstikaadrite avastamine ja kasvatamine. Sellega koos ja selle kaudu saime võimaluse ja ülesande kunstirelvaga fašismi üle võidusaamisele kaasa aidata. Pärast ettevalmistusi algas Eesti Riiklike Kunstiansamblike töö Jaroslavlis 22. märtsil 1942. Enam kui kahesajast eesti kunstitöolisest koosnev pere jagunes kollektiivi-

desse: draamarühm, sega- ja meeskoorid, rahvatantsurühm, džässorkester, sümfooniaorkester ja solistide rühm, kuhu kokkuvõetult kuulusid eesti avalikkusele üldiselt tuntud nimekad kunstnikud, kes nüüd on astunud vabastatud Eesti pinnale oma rahva sekka suure kultuuriüksusena. Paljud ansambli tegelastest on Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidiumi poolt autasustatud rahvakunstniku, teenelise kunstitegelase või teenelise kunstniku aunimetusega. Nende hulgas on üks kande v jõud autasustatud NSV Liidu Ülemnõukogu poolt Töö Punalipu ordeniga. ERKA kollektiivid ja solistid on andnud mitusada etendust ja kontserti NSV Liidu mitmesugustes osades: Narva lähistelt, Velikije Lukist ja Leningradist kuni Novosibirskini, Arhangel'skist Taškendini, Alma-Atani, Moskvast Taga-Kaukaasia vabariikideni. Erilist märkimist väärivad enam kui 300 etendust Punaarmee eesti väeosades, korduvad suured esinduskontserdid Moskvast ning sagedased esinemised üleliidulises ja Nõukogude Eesti raadios. ERKA kunstikaadrid on baasiks vabastatud Eesti kunstielu korraldamisel, see on meie kunstitegevuse põhivara. Kunstiansamblitega käsikäes on töötanud terve kollektiiv noori andekaid eesti heliloojaid, maalikunstnikke ja kirjanikke, kuna repertuaari rõhuva osa moodustavad eesti algupärased heliteosed ja näidendid, neist enam kui sada numbrit on loodud Isamaasõja ajal Nõukogude tagalas viibinud eesti heliloojate ja kirjanike poolt. Vaatamata sellele, et eesti kirjanikud peaaegu eranditult on koormatud olnud kas tööga vastutavatel kohtadel riiklikes asutustes või propaganda alal raadios ja ajakirjanduses, on nad Suure Isamaasõja ajal ära teinud tõhusa töö. NSV Liidu tagalas on ilmunud kolme aasta vältel rida teoseid nii luules kui ka proosas, mis hõõguvad vihast vaenlase vastu. Ei saa jätta mainimata ajakirja „Sõjasarv“ ilmumist, mille kuues number on valmis. Tuleb alla kriiputada Eesti NSV Riikliku Kirjastuse vilgast tegevust. On ilmunud palju raamatuid. Eesti kirjanikud on aktiivselt osa võtnud Nõukogude rahvaste võitlusest saksa sissetungijatega, õpetades vaenlast vihkama kogu oma hinge põhjast. Nimekaile kirjanikele on sõja ajal lisaks esile kerkinud rida uusi noori jõude. Ka kirjanike organiseerimise alal saavutati häid tulemusi, mistõttu oli kergem teostada mitmesuguseid üritusi ja kampaaniaid.

Kujutava kunsti osa Suure Isamaasõja käigus on olnud hoogsalt produktiivne. On korraldatud kunstinäitusi Moskvast, Jaroslavlis ja ka mujal. Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 25. aastapäeva tähistamiseks korraldatud kunstinäitusest Moskvast Riiklikus Tretjakovi-nimelises galeriis võtsid eesti kunstnikud osa 53 tööga 16 autorit. Suurt tähelepanu äratas Jüriöö ülestõusu 600. aastapäevale pühendatud näitus Moskvast 1943. a. aprillis, kus oli esitatud üle 150 teose — maale, skulptuure, graafikat, joonistusi, karikatuure jm. — 21 kunstnikult. Esitatud teosed olid enamik Jüriööteemalised või eestlaste muistse vabadusvõitluse teisi järke käsitlevad. Tänapäevastest eestlaste võitlustest saksa orjastajatega oli esitatud hulk rindejoonistusi. Silmapaistvalt tüsedalt oli näitusel välja pandud skulptuuri-

teoseid. Jüriöö-näitus pani aluse eesti ajaloolise maali ja skulptuuri järele arenemisele ja puhangule.

Eesti heliloojate Isamaasõja-aegses loomingus on suuremaid sümfooniaid, hulk sonaate, kantaate, koorilaule ja ooper. Solistide esinemised ja kontserdid Moskvast, Leningradis ja mujal on äratanud suurt kiitvat tähelepanu. Eesti kunst on saanud kõigil erialadel üleliiduliselt populaarseks ja hinnatavaks.

Kooli ja hariduse oludest tuleb märkida: Eestist evakueeritud lastele oli organiseeritud kuus lastekodu ja kõigile kooliealistele lastele emakeelne kool. Viimasel aastal ulatus eestikeelne kool Nõukogude Liidu tagalas täieliku keskkoolini. Jegorjevskis tegutses õppekombinaat mitmekülgsete kaadrite väljaõpetamiseks.

Kehakultuuri alal on eesti sportlased visalt ja innukalt töötanud, näidates teistele Nõukogude rahvastele oma suuri võimeid ja pälvides suurimat tunnustust ja tähelepanu.

Oskustööliste kaadrite arendamiseks ja täiendamiseks asutati rida tööstuskombinaate, koole, õppekombinaate ja kursusi. Õppe-tootmiskombinaatidest tuleks mainida: ÕTK nr. 1 asukohaga Jegorjevski linnas, mehaanika-, jalanõude valmistamise, õmblus- ja kangakudumis-osakondadega, remondi-brigaadidega, kunstkäsitöö- ja kellasepatöö-tööruumiga. Kombinaadis töötas umbes 450 inimest.

Õppe-tootmiskombinaat nr. 2 asukohaga Tšeljabinskis on 210 töötajaga organiseerinud kõik võimalikud osakonnad Eestis tuntud käsitöö erialadega. Tööstuskombinaat ja tööstuskool on töötanud edukalt, andes meile kvalifitseeritud tööjõude mitmel erialal.

Õppe-tootmiskombinaat nr. 3, mille asukoht on Dmitrovi rajoonis, töötab 170 töötajaga pesu ja tööriiete valmistamise alal, samuti mitmesuguste remonttööde korraldamisel. Kaadrite ettevalmistamiseks asutati Tambovis velskrite-ämmaemandate kool, Tškalovis korraldati kohtu ja prokuratuuri kaadrite ettevalmistamise kursus, Moskvast kehakultuuri-kaadrite grupp, Bõkovos traktoristide kursus jne.

Nõukogude, ametiühingute ja parteikaadrite ettevalmistamiseks töötasid Mõškinos ja Jegorjevskis vastavad kursused. Üldse õppis Isamaasõja kestel mitmesugustel kursustel 1500 inimest. Kaadrite teadlikkuse tõstmiseks on tehtud tõhusat tööd. On läbi töötatud riigiaparaadi struktuur ja tegevus ning selle kohandamine ja parandamine Eesti majanduslikuks taasülesehitamiseks. On läbi vaadatud ja töötatud 1940./41. a. seadused, kaalutud nende täiendamist ja muutmist vastavalt praegusele olukorrale. On asutud Eestist evakueerunute reevakueerimise teostamisele.

Lõpuks tuleb märkida, et eesti nõukogude patrioodid-evakueerunud on vaenlase võitmiseks kaasa aidanud mitte üksnes relva ja tööga, vaid ka palgasäästudega. 1943. a. kogusid nad koos Punaarmee eesti rahvuslike väeosadega 4 350 000 rubla tankikolonni „Nõukogude Eesti eest“ ehitamiseks. 1944. a. koguti sama annetajate koosseisu poolt lühikese aja jooksul

üle 9 500 000 rubla tankikolonni „Lembitu“ ja lennueskadrilli „Tasuja“ ehitamiseks.

Nii on võidelnud eestlased üle 3 aasta kestnud heitluses saksa okupantide vastu nii rindel, Nõukogude tagalas tööriindel kui ka vaenlase tagalas, seistes nõukogude võimu eest, oma vabaduse, sõltumatuse ja õnneliku elu eest tulevikus, vabastatud Eesti pinnal. Eesti rahvas on Nõukogude tagalas kogu oma jõu ja energia andnud võitlusele, igaüks oma relvaga, et kiiremini lõplikult purustada meie rahva põline orjastaja ning vihatuim veri-vaenlane. Praegu on see kangelasliku Punaarmee lakkamatu ja lõpliku pealetungiga teostumas; meie oleme juba kodupinnal, mille lõplik vabane-mine on päevade küsimus. Võidupäev läheneb! Saksamaa on sõja lõpliku kaotanud. Üle kolme aasta kestnud saksa okupatsioon Eestis on lõpule jõudmas. Meie kodumaa kuulub jälle meile. Eesti rahvas on uuesti saanud oma maa peremeheks ja korraldajaks.

*

Saksa seekordne okupatsioon on toonud eestlastele tohutuid kannatusi, pisaraid, teotusi, alandusi, rüüstamist ja hävingut. Juba esimestest vallutamispäevadest alates asusid fašistid oma neetud „uue korra“ teostamisel eesti rahva sihilikule väljajuurimisele ja hävitamisele.

Kümned tuhanded poodud, mahalastud ja surnukspiinatud eestlased, põletatud ja purustatud linnad ja külad, paljaksröövitud elanikkond — see on fašistide terrori üldpilt. Kümneid tuhandeid eestlasi on sakslased küüditanud sunnitööle Saksamaale, kust paljud ei pöördu kunagi enam tagasi meie perre. Meie rahva vähese arvu juures on see asjaolu eriti valus ja tunduv.

Eriti julmalt kiusati taga eesti intelligentsi ja kultuuritegelasi, kelle hulgast on paljud hukatud, vanglates surnuks piinatud või invaliidideks muudetud.

Üle kolme aasta on sakslased süstemaatiliselt röövinnud eesti rahva varasid. Nn. „omavalitsuse“ kui okupeerimismasina kaasabil kuulutati kõik Eesti rikkused saksa rahva omandiks. Maa ei kuulunud enam talurahvale, vaid anti talle ainult ajutiseks kasutamiseks tingimusel, et ettenähtud röövnormid vastuvaidlematult täidetak. Töölised, keda ei veetud Saksamaale või ei mobiliseeritud sundkorras fašistlikku armeesse, kinnitati ettevõtete juurde nagu pärisorjad. Põlatud näpupassid, nn. „ausweisid“, pidid elanikkonna liiklemist piirama. Kuipalju on maalt välja viidud hinnalisi esemeid muuseumidest ja lossidest, vabrikute ja tehaste sisseseadeid, see on kohutav! Metsa on raiutud tervete massiividena, röövmajanduse põhimõtetel. Sundnormid, rekvireerimised ja nn. „korjandused“ on maad rängalt laostanud.

Eriti julmaks muutus saksa okupantide režiim seoses Punaarmee värske võidurikka pealetungiga Eesti suunas, kui hitlerlased hakkasid valmistuma põgenemiseks. Sunniviisil ajavad nad kodudest ära kogu elanikkonna,

nagu seda nägime Narva ja tema ümbruse vabanemisel, samuti Peipsi-äärsete valdade pääsemisel sakslaste ikkest. Varandused rööviti, hooned põletati, loomad tapeti või aeti koos inimestega Saksa tagalasse.

Kultuuriasutusi purustatakse reeglipäraselt. On andmeid, et Eesti NSV okupeerimise ajal hävitasid saksa fašistlikud väed 13 054 hoonet, nende hulgas 3247 põllumajanduslikku ehitust, vabrikuid ja tehaseid 324, koole 79, rahvamaju 29, piimatalitusi 78, kirikuid 41, suuri ärisid 44 jne. Need arvud ei haara tohutut hulka vähempurustatud hooneid nii linnas kui maal, samuti ei ole selles arvus praeguses hitlerlaste taganemiskäigus purustatud, õhustatud, põletatud ja hävitatud hooneid ja elamuid Narva, Petseri, Võru ja Tartu linna ja maakonna piirides.

Eesti territooriumi järk-järgulisel vabanemisel avanevad uued kohutavad tõsiasjad, kuriteod ja roimad, millega on hakkama saanud fanaatilised fašistlikud laastajad, rüüstajad ja põletajad. Me näeme ja kuuleme nüüd, millist viletsust ja piinu pidi eesti rahvas kannatama hitlerlike timukate võimutsemise ajal, neetud „uue korra“ oludes.

Andmed, mis meil varem olukorra kohta Eestis olid, on kõigiti tõestatud. Me võime umbkaudse kokkuvõtte teha sakslaste hävitustööst seni vabastatud maakondade praeguse olukorra järgi, nende andmete alusel ja põhjal, mis meil on olemas. Hitlerlaste üldised „põhimõtted“ ja direktiivid uus-aegse vandalismi läbiviimisel ja teostamisel on kõigile tuntud. Nende programm, süsteem ja meetod on loomastunud vägivallatseja, julma „aarialiku“ vaimu ja võimu organiseeritud rakendamine kõigi teiste rahvaste hävitamiseks, saksa mooloki zooloogilise egoismi huvides ja selle rahuldamiseks. Nende seisukohalt on vajalik hävitada okupeeritud maade majanduslik alus, tööstus, kaubandus, põllumajandus, karjakasvatus, võtta maa põllupidajailt või röövida selle saak kuulmatute sundnormidega. Erilise jõhkru-sega katsuvad sakslased olematuks teha rahvuslikku kultuuri ja selle kandjaid, haritlasi, et oleks kergem rahvas kogu ulatuses orjadeks muuta. Kõike seda sai eesti rahvas tunda kolme pika aasta kestel; ent vabadustarmastav eestlane jäi murdumatuks, ta võitles aktiivselt ja passiivselt iga abinõuga saksa okupantide vastu. Ei ähvardused ega terror suutnud murda meie selgroogu ja vastupanu.

Vaatleksime nüüd üldist olukorda seni vabastatud Nõukogude Eesti pinnal (umbes 9¹/₂ tuhande ruutkilomeetri ulatuses). Sakslaste purustustöö tulemusena on eriti kannatada saanud meie linnad, kuna põllumajandus on suhteliselt vähem saanud laastata, kuigi pinna kvaliteedilt meie põllud on vaesunud ja ka külvipind on märksa vähenenud. Karjandus on tunduvalt, isegi rängalt kannatanud.

Esimesena vabanesid Eesti territooriumist Narva linn ja selle piirkond. Otse jahmatama panid esialgsed teated, et sakslased on muutnud Narva rusuhunnikuks, kust leiti vaid kaks elanikku, kust ei leitud ühtki looma ega lindu. Vähe sellest! Mineeritud varemed plahvatasid veel hiljem aegsütkute seadeldistest. Ümbruskonna elanikkond koos säilinud loomadega oli

sundkorras Saksa tagalasse käsutatud. Kõik vabastatud maa oli kõrveks muudetud, kus tuli liikuda miiniväljade ohus. Ei ole ajaloos sellist hävitus-tööd varem tuntud ja meie ei tea, kas piiblis mainitud Jeruusalemma, Jee-riku ja Niinive linna hävitusööd küünivad sakslaste purustamismaania põhjalikkuseni. Nii võib hävitada ainult laava ja hitlerlane.

Ometi tuli Narva operatiivgrupil tööle asuda ka nendes tingimustes suitsvatel ahervaremetel. Tuli kuhugi säilinud müüride vahele inimesi paigutada, nende toitlustamist korraldada. Leiti mõni poolenisti purune-nud maja, mille korrastamisele ja remontimisele tuli asuda vähese töö-jõuga. Tuli leida leivaahje, saeveskeid, sööklaid, saunu ja kõiki teisi tar-vilikke asutusi ka selles olukorras.

Petserimaal on elanikkonnast puudu 30% (oli varem 64 700, nüüd 45 000), milline osa on kas sundkorras ära aetud või tapetud. Järelejäanud 70% on läbi käinud kohutavatest piinadest vanglates ja mujal. Põldude saaki pole sakslased suutnud hävitada ajanappuse tõttu. Karjandus on tublisti kannatada saanud. Esialgsete andmete järgi on veiseid säilinud alla 45%, sigu 35%, lambaid ja kitsi 18%. Hobuseid on säilinud 59%, kuna põllu-mehed on siin enamikus ühehobusepidajad ja sakslaste sundnormide plaan ei lubanud hobuseid rohkem hävitada.

Hooneid on hävinud umbes 1500, neist Vilo vallas üle 200 elumaja ja 470 kõrvalhoonet. Senno vallas 323 talu, Lauras 300 talu. Palju on purus-tatud koolimaju, rüüstatud käitisi; viimaseist on ära viidud kõik veorihmad. Fašistlik terror on eriti tugev olnud 1941. a. sügisel, kus terved perekonnad hukati. Hukatute arv ulatub tuhandetesse. On põletatud elusalt mehi, naisi ja lapsi. Petseri linnas on avastatud sakslaste poolt mõrvatute haud. Petseri linn on sakslaste rutulise taganemise tõttu pääsenud suhteliselt vähem purustatuna: ligi neli viiendikku majadest on veel elamiskõlblikud.

Tänavuse põllusaagi lootused on head. Talivilil on koristatud, suvivil-jast on koos 45%. Viljapeks on raskendatud õli ja küttematerjali puudu-mise tõttu. Ka sügiskülviga on karta raskusi. Elanikkonna töömeeleolu on hea. Hakkab taas tärkama nõukogude elu, töötavad käitised, kolm sae-veskit, haiglad, apteegid, meiereid. Organisatsioonid töötavad suure innuga. Vaenulikke väljaastumisi pole esinenud, kuigi üksikuid metsavendi mõnes vallas leidub.

Võrumaal on elanikkonna registreerimisel selgunud, et inimesi on säilinud 83%, Võru linnas 46%, Antslas 78%. Võru ja Antsla linnas on vaenlase poolt hävitatud kesklinna hooned, kus asusid suuremad ühis-kondlikud ehitused ja ettevõtted.

Võru linna täitevkomitee andmeil oli Võrus enne sõda 730 maja; neist on maha põletatud 84, täielikult purustatud 12 ja osaliselt vigastatud 123 maja, mida võib korda seada. Võru linnas oli enne sõda 6355 elanikku, nüüd 2941. Sadu käitisi ja koolimaju on hävinud üle kogu maakonna. Vaenlase terrori ohvriks on langenud tapetuna kokku 1000 inimest, neist Võrus 600 inimest. Võrumaa vanglas piinati surnuks partei maakonna-

komitee sekretär sm. Kuhlberg, täitevkomitee esimees ja palju teisi. N paigutasid sakslased oma Gestapo sellesse majja, kus elas ja töötas lau. Kreutzwald. Lauluisa muuseum ja tema mälestussamba ümbrus oli reo tud. „Kandle“ teatrimaja on säilinud.

Loomi on vähenenud Võrumaal 50—60%. Majanduslik ülesehitus on käimas. Nõukogude asutused töötavad kõikjal. On käima lastud naha- vabrik, saeveski ja elektriiaam ning töötavad juukselõikusärid ja sööklad. Üldist tööd takistab tööka te puudus.

Talivili on peaaegu kõikjal koristatud, suvivilja on esialgu koristatud üle 25%. Taliviljakülv on käimas, kipub aga nähtavasti jääma puudulikuks ja lünklikuks. Soe sügis võib siin olukorda parandada.

Tartu maal on elanikke registreeritud 51%. Neist on suur osa linna- elanikke, kes põgenesid maale sakslaste hirmutamise ja küüditamise mõjul. Otepää on suuremalt osalt hävinud ja Tartu linn on rängalt kannatanud. Üle 40% kätistest on Tartus ja selle ümbruses hävinud või purunenud, sealhulgas seebivabrikud („Veronika“ ja „Frederking“), Tartu telefoniva- rik, Ulila elektriiaam, Rotermanni jahuveski jm. Tartu ülikoolist on osa raamatuid mujale viidud, kuigi osa raamatukogust on säilinud. Raadi Eesti Rahva Muuseum on sakslaste süütemürskudest maha põlenud.

Kui Punaarmee vabastas Tartu, oli linn võrdlemisi terve, kuid sõjatege- vuse vältel linna keskosa purustati ja süüdati põlema sakslaste kahuritule ja pommirünnakute tagajärjel. On maha põlenud eesti rahva varaga ehitat- tud vanim teatrihoone „Vanemuine“, millest on järele jäänud ainult seinad. Hävinud on ka „Pallase“ kunstikool.

Tartus valitses kogu okupatsiooni ajal jõhker terror. Tartu lähedale tankitõrjekraavi on maetud ligi 10 000 sakslaste poolt tapetud nõukogude inimest. Palju eesti teadlasi ja haritlasi vaevles sakslaste vangistuses. Tapmist suurem hooaeg oli 1941. a. sügisel, kus Tartus hukati professorid Kliiman, Ruubel, assistendid Elmar Kruus, Väino Lang, kunstnik Johani, Aleksander Looring. Vangis on istunud pikemat aega prof. Humal, keda vangina sunniti Tartu tänaval mustatöölisena töötama. Vangistatud on olnud Valmar Adams, prof. Tarvel, dr. Bernakoff, palju õpetajaid jt. Neid on koheldud äärmiselt toorelt ja teotavalt.

Sõjapiirkonna lähedusest hoolimata on Tartu rahva meeleolu rahunenud. Meile on linna ja osa maakonna vabastamine andnud mitu silmapaistvat kultuuritegelast. Vabastatud maa-alal võib ülesehitav töö jälle alata. Praegu on Tartu linnas umbes 1000 inimest (endise 60 000 asemel!).

Valgaa maakonnast on vaid väheseid andmeid, kuna suurem osa sellest ootab veel vabastamist. Üldpilt vabastatud valdades sarnaneb eelmiste maakondade olukorraga. On käimas elanikkonna registreerimine. San- gaste vallas on 4. skp. andmete kohaselt 1626 elanikku endise 2420 asemel, Kuigatsi vallas on 1850 elanikku endise 3482 asemel (1941. a.).

Üldine nähtus on, et linnad on kannatanud rohkem kui maa. Linnas on peamiselt kannatanud ehitused, maal kariloomad. Põldudel seisukord on

üldiselt rahuldav, kuigi leidub ka maal kohti, mida on raske ära tunda. Peamiselt on hävitatud tehased, veskid, elektrijaamad, meiereid, elevaatorid ja töökojad või nende sisseseaded purustatud ja Saksamaale viidud.

*

Eesti NSV vabastatud territooriumil on nõukogude võim uuesti astunud oma õigustesse. Vaatleksime nüüd, missugused hädavajalikud ülesanded seisavad meie ees praegusel etapil ja esimeses järjekorras. Seisab ees sügavate haavade parandamine, mis on lõõnud meie rahvale ja maale julm sakslane. On vaja kõik jõud pühendada vaenlase lõplikuks purustamiseks ja Punaarmee abistamiseks, on vaja koondada kogu mõistus ja tahe algavaks üleshitustööks.

Esmajärgulise tähtsusega on igasugune abi meie territooriumi vabastajale, kangelaslikule Punaarmeele. See on meie püha kohus, meie auvõlg. Seni on Punaarmee vabastanud ühe viiendiku Eesti NSV maa-alast. On vaja kõigiti toetada edasitungi läände, et ka ülejäänud neli viiendikku meie territooriumist vabaneks lähemas tulevikus, et vabaneksid meie vennad ja õed, kes praegu veel ägavad saksa ikke all Virus, Harjus, Järvas, Läänemaal, Pärnumaal, Saaremaal, Viljandimaal ja teistes seni veel okupeeritud maakondades ja valdades. Nad ootavad meid. Meie kohus on ulatada neile päästev käsi.

Meie teame, et Eesti NSV elanikkond toetab esimestest vabanemispäevadest peale Punaarmee pealetungi. Meie talurahvas katsub kõigiti anda leiba ja muid toiduaineid meie kodumaa vabastajaile. Meie peame ümbritsema Nõukogude võitlejaid, sealhulgas ka Eesti Rahvuskorpust meie maa-pinnal parima hoolitsuse ja abivalmidusega. On vaja parandada sildu, teid, olla abiks liiklemise hõlbustamisel ja remonttöödel, sest sellega aitame Punaarmeel kiiremini saavutada uusi võite, mille eesmärgiks on kogu meie sünnimaa vabastamine hitlerlastest. Juba astuvad eesti rahva pojad, meie mehed, vabastatud territooriumilt hulgaliselt Punaarmee koosseisu, meie rahvuskorpuse ridadesse. See on õilis asi, püha kohus, ja ma ei kahtle, et nad kõrgel hoiavad oma rahva au, jäädes truuks meie esivanemate saksa-vastase võitluse traditsioonidele, Lembitu vaimule. Nüüd on eesti rahvale saabunud võimalus kätte maksta saksa orjastajatele sajanditepikkuse vägivalla ja alanduste eest. Olge mehised, vaprad ja visad oma rahva õnneliku tuleviku rajamisel ja meie olemasolu kindlustamisel!

Teiseks tähtsaks ülesandeks on kiire ja kindel nõukogude korra kehtestamine vabastatud maakondades ja valdades. Nõukogude võim on kogu töötava rahva võim, see on tema eneselähedane asi. Seega on vajalik, et meie rahvas tihedasti koonduks oma võimuorganite ümber, abistades täitevkomiteid kõikjal, kus seda on tarvis. Meie maa on põllumajanduslik maa, mida eestlane armastab harida. Nüüdsest peale võib eesti talupoeg jälle täieliku kindlustundega künda, külvata ja lõigata oma hoole ja vaevaga haritud põllulapil. Sünged minevikuarjud ja parunite kummitus on alatiseks pele-

tatud. See teadmine peab erilist hoogu andma sügishooaja-tööde teostamisel, pealegi, kus Nõukogude Eesti valitsus annab talupoegadele tagasi varem antud maad, mis saksa okupandid neilt ära olid võtnud.

Tarvis on kõik jõud kokku võtta, et viljakoristamine ja -peksmine õigeks ajaks lõpetada ka nendelt põldudelt, mis on ühel või teisel põhjusel jäänud peremeesteta. Meie peame kõik tegema, et korralikult varustada meie rahvast leivaga. Vaja rutata sügiskülviga, et külvipind ei väheneks. Vastastikuse abistamise teel tuleb toetada neid talusid, kus on töökaite puudus. Tuleb võidelda iga viljatera eest. Viljakoristamise ja -pekstmise eest peremeheta jäänud põldudel saavad koristajad 40% saagist, kuna ülejäänud 60% läheb riigile. Eialgu on raskusi kütteenete saamisega, kuid Eesti NSV valitsus püüab kõik teha, et neid tarbeaineid hankida. Karjakasvatusele tuleb pühendada erilist tähelepanu, sest sellest sõltub ka meie maa tulevane põllumajandus üldse. Suurt hoolt ja tähelepanu on vaja pöörata ühiskondlike asutuste ja ettevõtete varanduste hoidmisele ja korrastamisele.

Kolmandaks tähtsaks ülesandeks on kiiremini taastada ja jalule seada tootmisettevõtted, et paremini varustada elanikkonda ja anda neile tööd, kes seda vajavad. Selleks on vaja mobiliseerida kogu meie rahva tahe ja mõistus, kogu meie potentsiaalne energia. Meie rahvale omane leidlikkus, asjalikkus ja töökus võimaldavad meil kiiresti parandada haavu, mida sakslased on tekitanud meie majandusele, nad võimaldavad ühtlasi ka uute ürituste, uue ülesehituse läbiviimist. Ma mainisin juba oma kõnes, et kodumaa ülesehitamine kõiges oma mitmekülsuses peab kujunema rahvaloomingu tähe all. Nõukogude Eesti, meie vabariigi saatus ja hüvang on ometi laialdaste rahvakihtide oma asi. On vajalik kõik materjalid, toorained, tööriistad, masinad ja nende osad, tööpingid ja sepikojad korrastada ja kõik varandused arvele võtta. Meie masina-traktorijaamade ja meiereide laialikantud varandused on tarvis kokku korjata ja kasutusele võtta. Siin peab elanikkonna ja nõukogude võimu organite tihe koostöö asja kiirustama.

Neljandaks on tarvis uuesti ellu äratada vabastatud maa-alal meie rahvuslik kultuur, kunst ja teadus. Läheneb kooliaeg. Tarvis on ühiste jõududega kiires korras korda seada koolimajad, mõteldes ühtlasi nende kütteprobleemile kui ka kõigi korterite ja majade kütmisele sügise ja talve tulekul. Vaja arvele võtta olemasolevad küttepuude tagavarad ja koostada kavad uute valmistamiseks ja transporteerimiseks. Vaimuvalguse andmisega on raske toime tulla, kui meil koolides ja tubades lambivalgust või elektrit ei ole. Ka selle eest tuleb hoolitseda. Muu — koolide sisemise kodukorra ja kasvatustöö kavad — annab juba hariduse rahvakomissar.

Viiendaks on tähtis, et kogu vabastatud maa-alal valitseks kindel, vankumatu revolutsiooniline kord ja valvsus. Ülemineku ajajärgul on tihti liikvel kuritegelikke elemente ja seiklejaid, kes kasutavad olukorda oma mustaks tööks, millega nad võivad halvustada nõukogude korra autoriteeti. Röövimised ja igasugused kuriteod on vaja jalamaid paljastada. On vaja

kõigiti osutada ja kõvendada valvsust kõikjal. Elanikkond peab abistama miilitsa- ja riikliku julgeoleku organeid võitluses kriminaalsete olluste vastu. Ei tohi lubada ses suhtes muretust ega hooletust. Vaenlane paiskab vabastatud maakondadesse salakuulajaid ja diversante. Vaja need kahjutuks teha. Tuleb tabada üksikult hulkuvad saksa sõdurid, kes sageli riietuvad ümber erariietesse, isegi punaarmeeelase vormi. Vaja paljastada provokatorid, kes levitavad laimu, valet ja igasugu kõmu. Kõik elanikud, kes on sakslaste eest metsa pagenud, tulgu sealt koju ja asugu tööle. Nüüd pole vaja ennast varjata. Tarvis on maalt kõrvaldada sakslaste saast, nende sildid ja muud hitlerlaste võimu tunnused. Vaja õhuhädaohu vastu valmis olla.

Kuuendaks on tarvis, et fašismi poliitilis-moraalne purustamine viidaks lõpule, nagu tema sõjamasina hävitaminegi, et vabastatud eestlane jälle kuuleks tõtt, sest üle kolme aasta on sakslased teda vale ja laimuga toitnud. Hitlerlik demagoogia ja vassimine ei ole kaugeltki paljastatud ja see mürgitab praegugi veel meie inimeste ajusid. Seisab ees suur selgitustöö ja inimeste normaalsele mõtlemisele juhtimine, millelt neid kogu aeg on kõrvalteedele ja irdkäikudele suunatud. Valdade täitevkomiteedel tuleb kaasa tõmmata laialdasi töörahva kihte, hoolitseda nende informeerimise eest ühisraadiokuulamiste korraldamise, ajakirjanduse ja isikliku jutlemise teel. On tarvilik, et sideorganid töötaksid hästi. Side korrastamiseks peavad vallad andma abi liinide ja postide taastamisel, sest ilma sideta pole edu meil töös ega korraldustes ning meie raiskame asjata oma kallist aega. Meist endist ja meie ühistest jõupingutustest sõltub selle hetke saabumine, millal vabastatud Eesti territooriumil on normaalse ja rahuliku töö võimalus jälle kindlustatud.

Töö praegustes vabastatud maakondades olgu sissejuhatavaks tööks, praktiliseks õpinguks ja kogemuste kogumiseks, mis peab aitama vältida vigu järjekordselt vabastatavais maakondades. Meie armastatud Punaarmee jätkab oma võidukäiku, ta vabastab varsti kogu eestlaste põlise maa saksa sissetungijate küüsisist. Pole kaugel päev, kus võime Tallinnas, meie pealinnas, uueks Eesti NSV Ülemnõukogu istungjärguks kokku tulla teiste tähtsate küsimuste arutamiseks ja lahendamiseks, mis meie ees seisavad või seekord varusse jäävad.

Lugupeetud sm-d saadikud! Meie kalli kodumaa vabastamise käigus on teilgi palju õppida ja tähele panna, et kõik omandatud teadmised ja praktilised näpunäited edasi anda neile, kes teid on valinud kõrgele Ülemnõukogu saadiku kohale. Valijad ootavad teie selgitavat sõna, teie osavõttu meie rahva saatusest ja elust, meie paljukannatanud kodumaa ülesehitamisest ja sakslaste poolt löödud sügavate haavade parandamisest. Näidake teos ja sõnas, et rahva mured on teie mured, et tema rõõmud on teie rõõmud! Näidake, et igaüks teist on omal kohal, et igaüks teist võiks saada ja olla meie rahva usalduse, austuse osaliseks ja vääriliseks! Iga Eesti NSV kodaniku kohus on otsekohe ja viivitamatult asuda kogu jõuga nõukogude

elu taastamisele, fašistide poolt rüüstatud majanduse ülesehitamisele vabastatud maa-alal. Ülemnõukogu saadikutele on aga see eriliseks kohustuseks, pühimaks ülesandeks. Paljud teist on vastutavatel kohtadel meie riiklikus organisemis. Olgu teie side ja kontakt meie rahvaga kõige tihedam ja südamlikum, olgu teie suhted meie ametiasutustega ja kohapealsete võimuesindajatega alati siirad ja heatahtlikud! Katsuge abistada kõiki ja kõikkjal, kus see iganes võimalik! Pange tähele puudusi ja lünki töös; sest kus viga näed laita, seal tule ja aita!

Nõukogude Eesti valitsus on palju hoolt ja vaeva näinud kaadrite ettevalmistamisel ja paigutamisel. Eelolev töö on suureks prooviks, kas igaüks meie nõukogude aparaadis on omal kohal, kas ta suudab oma ülesannetega toime tulla. Ka seda on vaja jälgida ja tähele panna üldsuse huvides ja kasudes. Eesti patrioodid peavad praegusel ajaloolisel silmapilgul oma ülesannete kõrgusel oléma.

Ei ole kerge olnud üle 3 aasta kestnud võitlus saksa okupantide vastu. Ei ole kerge olnud pikk ettevalmistav töö nõukogude võimu kehtestamiseks ja uuesti jaluleseadmiseks Eestis. Ei ole kerge ka praegu eelseisev töö meie maa uuesti ülesehitamiseks, ent selleks raskused ongi, et neid võita ja ületada. Bolševikud pole kunagi raskusi kartnud ega karda neid ka nüüd. Lootusrikkalt asume loovale ja taastavale tööle. Koondades kõik meie rahva loovad jõud bolševike partei ja Nõukogude valitsuse ümber, liites üheks tervikuks tublisti kasvanud kommunistide read, parteitute kaadrid ja kõigi ausate eestlaste, meie patriootide hulgad, kogu eesti rahva hea ja õilsa tahte, ületame meie kõik raskused ja tuleme oma ülesannetega kindlasti toime nii praegu kestva võitluse ajajärgul kui ka hiljem lõpliku võidu järel, rahuolukorras. Selleks jõudu!

Lubage teile soovida parimat edu ja kordaminekut kõigis üritustes meie maa ja rahva hüvanguks.

Elagu vabastatud ja vabastatav Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik ja tema murdumatu rahvas!

Elagu Nõukogude Liit ja tema vennalike rahvaste vankumatu sõprus!

Elagu kangelaslik ja võidukas Punaarmee ja tema ridades võitlev eesti rahva au ja uhkus, meie rahvuslik korpus!

Elagu Nõukogude Liidu geniaalne juht, meie õpetaja ning sõber, Kõrgem Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssal seltsimees Stalin!

September 1944

Riigikaitse Rahvakomissariaadi ja Välisasjade Rahvakomissariaadi ümberkujundamisest liiduvabariiklikeks rahvakomissariaatideks

Seltsimehed! Suure Isamaasõja võidukal ja otsustaval ajajärgul, keset kangelaslikku võitlust saksa fašistlike sissetungijate vastu, keset sitket tööd ja pingutusi toimus 28. jaanuaril s. a. Nõukogude Liidu Ülemnõukogu, meie parlamendi kümnes istungjärk.

Ühe ülitähtsa päevakorra punktina oli arutusel Riigikaitse Rahvakomissariaadi ja Välisasjade Rahvakomissariaadi ümberkujundamine üleliidulistest rahvakomissariaatidest liiduvabariiklikeks rahvakomissariaatideks. Ülemnõukogu mõlemad kojad võtsid üksmeelselt vastu need NSVL Rahvakomisariide Nõukogu poolt istungjärgule läbivaatamiseks esitatud seadused ja kinnitasid vastavad projektid seadusega 1. veebruarist 1944 (vt. NSVL Ülemnõukogu Teataja nr. 8, 1944. a.).

*

Suure rahuldustundega võttis eesti rahvas vastu need seadused, mis olid suunatud liiduvabariikide õiguste laiendamisele kaitse ja välissuhete küsimustes. Oma aruandes selgitas sm. Molotov neid olulisi põhjusi, miks säärase ajalooliselt tähtis samm on vajalik. Sõnavõtus NSVL Ülemnõukogu X istungjärgul olen seda küsimust pikemalt käsitlenud, mistõttu piirdun seekord lühema kokkuvõttega.

Vaatleksime, mida tähendab eesti rahvale kaitseväge ja vabariiklike välissuhete õiguse saamine ja omamine. Kõigepealt on eesti rahvas omandanud täieliku iseseisvuse, õiguse ja kohustuse oma sõjavõimude ja välissuhete korraldamisel, ning seda — tänu nõukogude korrale, tänu liiduvabariigina Nõukogude Liidu koosseisu kuulumisele.

Meil oli ja on seega olemas oma rahvuslik sõjavägi, kus teenivad eesti kodanikud, kuhu mobiliseeritakse Nõukogude Eesti poegi, mis avab neile parimad võimalused näidata oma isamaa-armastust, rahvuslikke omadusi ja sõjalisi traditsioone, Lembitu vaimus ja visas võitlustahtes. Eesti sõjameeste sitkus, meelekindlus ja vahvus on tuntud 1941. a. võitlustest saksa röövvalurajate vastu meie kodumaa pinnal, siis Ostrovi, Porhovi ja Staraja Russa all, hiljem, 1942. a. lõpul ja 1943. a. algul, Velikije Luki vabastamisel, kus Eesti Rahvuskorpus osutas parimat löögijõudu, tänu relvastuse tugevusele, ohvitseride ja reakoosseisu eeskujulikule väljaõppele, mille sarnast meil Eestis varem ei ole olnud. Väga kõrge on ka eesti sõjameeste poliitilis-moraalne tase.

Suurt kangelaslikkust osutasid Punaarmee eesti rahvuslike väeosade sõdurid ja ohvitserid ka võitlustes Neveli linna pärast novembris 1943 ja Novosokolniki linna vabastamisel jaanuaris 1944, hiljem Narva all, juba Eesti pinna puhastamisel hitlerlikest röövleist.

Olen sügavalt veendunud, et meie rahva au ja uhkus — Eesti Rahvuskorpus — eelolevais lahinguis niisama suurt ja veel suurematki vaprust ilmutab meie kalli kodumaa lõplikul vabastamisel ja nurjatute saksa sissetungijate hävitamisel.

Kahe viimase võitlusaasta vältel on eesti rahvuslikud väeosad kasvanud tõsiseks, hästi ettevalmistatud, lahingutes karastatud väekoondiseks, ja see sõjaline jõuüksus täidab auga oma ülesannet meie vabariigi vabastamisel, olles ühtlasi suureks teadmistega hästi varustatud vaimseks jõuks, kasvata-vaks teguriks ja ideelise relva kandjaks praegu, Suure Isamaasõja käigus, kui ka hiljem rahuolukorras, sest Eesti Rahvuskorpuse koosseisus võitlevad parimad ja teadlikumad eesti pojad ja ka tütreid.

Tulles tagasi liiduvabariikliku Riigikaitse Rahvakomissariaadi loomise küsimuse juurde, rõhutan veel kord, et nüüdsest peale on seaduslikult fikseeritud eesti sõjaväe tulevane organiseerimine, selle täiendamine ja juhtimine, mis kõik jääb meie oma vabariigi asjaks. Sõjakunsti õppimine vastavates koolides toimub emakeeles nagu muudes õppeasutusteski. Nõukogude Eesti valitsus võib suurimat tähelepanu osutada oma vabariigi sõjajõudude korraldamisel, et meie väekoondised kujuneksid tõeliseks rahvaarmeeks, meie üldiseks lemmikuks, meie vabariigi ja rahvusliku kultuuri olemasolu aluseks ja kaitseks.

ENSV Riigikaitse Rahvakomissariaadi moodustamine asetab ENSV valit-susele suure vastutuse, palju uusi ülesandeid. Leninlik-stalinlik rahvus-poliitika on loonud kõik tingimused selle teostamiseks, mida eesti rahvas ei võinud saavutada kodanlik-reaktsioonilise, eesti rahvale vaenuliku kliki võimu kestel. Meil on nüüd rahvuslik sõjavägi, kes kangelasliku Punaarmee osana ja koos temaga suudab kaitsta meie kodumaad ja eesti rahva elulisi huvisid, nõukogude korda ja Stalinliku Konstitutsiooni hüvesid. Meil on, mida kaitsta. Kogu eesti rahva kohuseks on kõigiti toetada oma kaitsjaid, neid avitada meie põlise vaenlase täielikul purustamisel ja lõpliku võidu saavutamisel.

Iga eesti patrioot astugu Tasuja jälgedes!

*

ENSV välissuhete õiguse saamine ja omamine tähendab, et Nõukogude Eesti valitsus võib astuda läbikäimisse välisriikidega, kuid mitte enam tea-tavate välisriikide mõju all, vaid täiesti iseseisvalt, vastavalt eesti rahva kultuuriliste ja majanduslike vajaduste rahuldamise põhimõttele.

Eesti töötava rahva huvides võib Nõukogude Eesti valitsus vastavalt liiduvabariikliku Välisasjade Rahvakomissariaadi loomise seadusele asutada oma saatkondi ja konsulaate, võib sõlmida lepinguid ja otseselt lahendada

küsimusi, mis on seotud liiduvabariiklike erihuvidega. Liiduvabariikidel, sealhulgas ka Nõukogude Eestil, on küllaltki spetsiifilisi vajadusi ja nõudeid. Seega on elu ise tõendanud Välisasjade Rahvakomissariaadi üleliidulisest liiduvabariiklikuks rahvakomissariaadiks ümberkujundamise seaduse otstarbekohasust. Selle sammuga on eesti rahvas omandanud sellise tegeliku iseseisvuse oma välispoliitikas, millist tal kunagi varem ei ole olnud.

Arusaadavalt saab iga liiduvabariik juhtnööre oma diplomaatiliseks tegevuseks üldistest põhimõtetest ja ülesannetest, mis seisavad kogu Nõukogude diplomaatia ees. Nõukogude Eesti ei aja mingisugust erilist lahkpoliitikat, vaid nõukogulikku poliitikat, vastavalt üldistele ja spetsiifilistele huvidele.

Seejuures toetab kogu Nõukogude Liidu jõud ning võimsus meie vabariigi huvisid, kaitseb meid meie välissuhete arendamisel iga võimaliku raskuse puhul sel alal, mis avab eesti rahvale avarad väljavaated rahvusvaheliste sidemete loomisel ja laiendamisel ning Nõukogude Liidu ja teiste riikide kaastöö kindlustamisel nii sõja lõpuleviimises kui ka pärast sõjaaegsel perioodil.

Liiduvabariikliku Välisasjade Rahvakomissariaadi moodustamine on Nõukogude Liidu õige, targa ja kaugelenägeliku välispoliitika näide ja leninliku rahvuspoliitika uus etapp. Selles ilmneb Nõukogude Liidu tugevus, mida võib kadestada igasugune rahvuslik riik ükskõik millises maailmajaos, nagu seltsimees Stalin seda on rõhutanud.

*

Eesti rahvas on veendunud, et liiduvabariiklike Riigikaitse ja Välisasjade Rahvakomissariaadi loomine hõlbustab eesti elu sisemist ja välist korraldamist, et eesti rahva oma sõjaline jõud ja tema välissuhete avarus aitavad kindlustada meie õnnelikku elu Nõukogude rahvaste sõbralikus peres nüüd ja tulevikus.

Vastavad NSVL Ülemnõukogu X istungjärgu seadused on uueks tõenduseks vankumatust sõprusest ja üksmeelest kõigi Nõukogude rahvaste vahel, kes on Suures Isamaasõjas tugevasti liitunud võitluseks üldise vaenlase, saksa rööv vallutajate vastu, kelle vastu eesti rahvas enam kui 700 aasta kestel on pidanud visa ning kangelaslikku võitlust. Nüüd viime meie oma põlise võitluse võiduka lõpuni ja pääseme alaliseks saksa orjusest.

Seltsimehed! Olen veendunud, et ENSV Riigikaitse Rahvakomissariaadi ja Välisasjade Rahvakomissariaadi loomine nüüd, kus fašistliku Saksamaa purustamine on lähema aja küsimus, kus kangelaslik Punaarmee on vabastanud juba ühe osa ($\frac{1}{6}$) meie kodumaa pinnast, kus Nõukogude Eesti valitsus ja Punaarmee eesti väekoondised on astunud eesti rahva juurde ja sekka, on hädavajalik ülesanne, mille lõplikule vormistamisele ja lahendamisele tuleb asuda kiires korras. On arusaadav, et seoses sellega tuleb meie põhiseadust vastavalt muuta ja täiendada.

ENSV vastavad rahvakomissariaadid tuleb moodustada lähemal päevil,

sest praegune olukord nõuab seda. Kaadrid selleks on meil olemas ja need peame meie leidma.

On selge, et kõige lähemal ajal võib kogu eesti rahvas osa võtta oma sõjaväeosade juhtimise ja oma välissuhete korraldamisest.

Selle pandiks on bolševike partei võiduorganiseerimise oskus. Selle pandiks on Nõukogude Liidu geniaalse rahvaste juhi, meie õpetaja ning suurima strateegi, Kõrgema Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssali seltsimees Stalini raudne tahe, tema selgenägelikkus ja kaugenägelikkus. Tema väsimatul juhtimisel on paljurahvuseline Nõukogude sotsialistlik riik vastu pannud kõigile katsumustele, ületanud kõik raskused ning välja jõudnud fašistliku Saksamaa lõplikule purustamisele ja Nõukogude Liidu territooriumi täielikule puhastamisele saksa sissetungijaist.

Sakslaste ikke ja terrori all paljukannatanud ja laastatud kodumaa ehitame meie kõigi Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikul toetusel uuesti üles veel suuremas ilus kui enne. Saagu Nõukogude Eesti ülesehitamine kogu eesti rahva südamelähedaseks asjaks, tõeliseks rahvaloomingu väljenduseks! Siis ei ole ükski raskus ületamatu.

September 1944

Tervitus Tallinna vabastamise puhul

Rõõm võib vahel nii suur olla, et sa esimesel silmapilgul ei tea, kuidas seda väljendada. Tunned vaid, et süda tuksub kiiremini, silmad säravad sisemisest õnnetulukesest ja hinges pakitseb midagi, mis tungib välja-poole, mida tahaksid kõikidega jagada, teistele edasi anda.

Meie kalli vana halli Tallinna vabastamise sõnum mõjus kindlasti igasse eestlasesse haaravalt ja liigutavalt, kus naer ja nutt on segi, kus juubeldus ja rõõmupisarad sulavad viimaks ühte — vaikseks harduseks.

Kalevite kants, muistne Lindanisa on vaba! Tervitus Sulle, mehine linn! Õnnitlus Sulle pääsemise puhul saksa ikkest! Haakristi surmamärk on igaveseks kõrvaldatud Su müüridelt ja tornidelt.

Vabadustkuulutav punalipp lehvib jälle Toompeal, Tõnismäel, kõigil Sinu tornidel. Tallinn, Sa oled võiduehtes ja pidurüüs! Nüüd on kõik Su muistse värvade valla Su poegadele, kes on Sulle vabadust ja õnne toonud! Oma verega on nad Sind lunastanud.

Punaarmee kangelaslikud väekoondised, Leningradi rinde kuulsusrikkad armeed koos Eesti Rahvuskorpuse vaprate eesti poegade, Lembitu ja Tasuja järglastega, on võidurajuna nagu imevael puhastanud meie kalli kodumaa Eesti peaaegu tervikuna hitlerlaste ussitõust. Meie õlgadelt on lõplikult langenud üle seitsmesaja-aastane sakslaste ike ning nüüdsest peale algab alles meie ajaloo helgeim ja õnnelikem periood. Sinu osa selles, Tallinn, olgu tulevikus veelgi kuulsam kui ta seda on olnud minevikus!

*

Meie pealinna Tallinna, teiste eesti linnade, maa ja rahva vabanemise puhul pöördugem kõigepealt sügavas tänutundes meie vabastaja, kangelasliku Punaarmee ja tema geniaalse juhi Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini poole, kelle väsimatu raudne tahe viib meid vastu lõplikule võidule!

Au ja kiitus Punaarmee kindralitele, ohvitseridele, seersantidele ja võitlejatele, kes on sõdinud ja sõdivad meie kodumaa vabastamise eest!

Au ja kuulsus eesti vapratele poegadele ja tütardele, kes oma vere hinnaga on lunastanud meie maa ja rahva! Nende nimed jäävad kuldtähtedega särama meie ajalukku.

Igavene mälestus neile, kes on langenud kangelasena Eesti iseseisvuse ja tema vabaduse eest!

Üle kolme aasta oleme võideldes oodanud päeva,

„kus kõik pirrud kahel otsal
lausa löövad lõkendama,
kus taas Kalev jõuab koju
oma lastel' õnne tooma,
Eesti põlve uueks looma“.

Nüüd on see päev saabunud! Kui Tallinn on vaba, see tähendab, et kogu Eesti on vaba.

Tallinn on kogu meie elu tulipunkt, meie minevik, olevik, tulevik. Siin on meie ajaloo, meie revolutsioonide häll. Siin on meie vaimu- ja kultuuri-elu keskus. Siin on meie eepose „Kalevipoja“ luuleläte. Siin on Linda nutnud oma pisarad, siin on koos kõik rahva mured ja rõõmud, ta visa võitlus.

Peale kõige on meie kodulinn ilus ja karmilt kaunis. Kui itaallane lausub: „Näha Napolit ja surra!“ siis meie ütleme: „Näha Tallinnat ja elada!“ Nüüd oleme meie teda jälle näha saanud, ja keegi ei taha meist nüüd surra.

„Las sädeleb portaalidel, su ustel,
linn mehine, täht tuleviku kiirgav!“

Ei suutnud murda Sind fašistlik vägivald ja terror. Ei õnnestunud hitlerlastel muuta Eestit Ostlandiks, Tallinnat Revaliks.

Varsti väljuvad Nõukogude Eesti laevad ja Punalipuline Balti Sõjalaevastik rõõmsalt ulgumere avarustele meie pealinna sadama sülest ja reidilt. Tallinn on Nõukogude Liidu süsteemis üheks aknaks Euroopasse, nagu seda on Leningrad, Kroonlinn ja teised sadamalinnad Soome lahe kaldal.

Nüüd on see aken lahti ja avatud kõigile Nõukogude rahvastele!

Meie oleme tänulikud suurele vene rahvale ja kõigile teistele Nõukogude Liidu rahvastele, kelle poegade abiga me oleme võitnud fašistliku pimeduse ja võime taas näha valgust!

Eesti rahvas ei unusta kunagi oma sünnimaa vabastajaid!

Meie relvavendlus oma suure idanaabriga, vene rahvaga, on meie ajaloo kestel korduvalt otsustavaks teguriks olnud meie maa ja rahva elus, tema võitlustes.

Ka nüüd sammusid Tallinna võidukalt Leningradi rinde kangelased koos
8. Eesti Laskurkorpuse vaprate poegadega.

Veel kord — au ja kuulsus teile!

22. septembril 1944

8. Eesti Laskurkorpuse teiseks aastapäevaks

Seltsimehed kindralid, ohvitserid, seersandid ja sõdurid!

Kangelasliku Punaarmee võitude suurpäevil kõigil rinnetel ja Eesti territooriumil, meie kalli kodumaa vabanemise rõõmupäevil tervitan palavalt ja õnnitlen teid kui kangelasi 8. Eesti Laskurkorpuse teise aastapäeva puhul, soovides teile eelolevates lahingutes niisama hiilgavat edu ja õnne, nagu see on teile osaks saanud praegusel võitluse etapil, äsjastes operatsioonides meie kodupinna puhastamisel saksa röövvalutajaist!

Eesti NSV Ülemnõukogu Presiidium on suure rahuldustundega ja erilise rõõmu ja uhkustundega vastu võtnud teate teie hiilgavatest ja otsustavatest võitudest koos teiste Punaarmee kangelaslike väekoondistega, Leningradi rinde kuulsusrikaste armeedega.

Moskva saluut Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini käskkirja puhul 20. septembril ja Moskva saluut 22. septembril meie pealinna Tallinna vabastamise puhul kuulutas kogu maailmale meie kodumaa vabastamise kiiret arenemist. Punaarmee, sealhulgas 8. Eesti Laskurkorpuse võitude tulemusena on Nõukogude Eesti vabanenud maa-ala mitmevõrra avardunud ja võidukas pealetung jätkub suure hooga meie kodumaa lõplikuks puhastamiseks hitlerlikust saastast.

Eestimaa Kommunistlik (bolševikkude) Partei, Eesti NSV valitsus ja 8. Eesti Laskurkorpus on võinud astuda oma paljukannatanud rahva juurde päev-päevalt vabaneval kodumaa pinnal.

Nõukogude vabadustkuulutav lipp lehvib juba paljude eesti linnade ja meie pealinna Tallinna kohal. Tallinna põlised müürid ja tornid on jälle rõõmuehtes.

Suur Isamaasõda on astunud võidukasse lõppjärku. Saksa sissetungijate täielik väljakihutamine pühalt Eesti pinnalt on täie hooga lõpule lähenemas. Roimarlik Saksamaa on kaotanud kõik oma liitlased-vasallid, peale Ungari. Meile nii palju paha ja kurja teinud Soome langes viimasena välja reast oma suurushullustuse ja põikpäisuse tulemusena. Osa endistest satelliitidest on pööranud relvad oma endise liitlase ning käskija Saksamaa vastu. Saksamaa elanikkond käärib ja Hitleril on tulnud sõdida omaenda feldmarssalitega.

Läänes on meie liitlaste väed ületanud Saksamaa piiri, võideldes juba sellel pinnal. Raudne rõngas tõmbub ikka rohkem ja rohkem koomale metsa-

lise koopa ümber, tulering tiheneb sissepiiratud saksa garnisonide ja äralõigatud väeosade hävitamiseks ning taevas mustab loendamatuist lennukeist hitlerlaste peade kohal.

Säärane on olukord, kus eesti sõjamehed võimsa jõuüksusena on astunud lõpliku hoobi andmiseks meie verivaenlasele kodumaa pinnal.

Üle kolme aasta oleme oodanud seda ajaloolist päeva, „kus taas Kalev jõuab koju / oma lastel' õnne tooma, / Eesti põlve uueks looma“.

Kangelaslik Punaarmee ja teie, eesti pojad, valmistate teed eesti rahva õnneks, tema helgeks tulevikuks, meie rahvusliku kultuuri õitsenguks.

Nüüd on saabunud aeg, „kus kõik piirud kahel otsal/lausa lõovad lõkendama“.

Eesti rahva süda on tulvil tänutundest oma vabastaja Punaarmee ja tema geniaalse juhi, Kõrgema Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssali seltsimees Stalini vastu, kelle väsimatu tahe viib meid lõplikule võidule.

Au ja kiitus Punaarmee kindralitele, ohvitseridele, seersantidele ja võitlejatele, kes on sõdinud ja sõdivad meie kodumaa vabastamise eest!

Au ja kuulsus eesti poegadele ja tütardele, kes oma verehinnaga on lunastanud meie maa ja rahva! Igavene mälestus neile, kes on langenud kangelastena Eesti iseseisvuse ja tema olemasolu eest!

Eesti rahvas võib jälle peremees olla oma maal. Meie sammume edasi lõpliku võidu kuulsusrikkal teel, kuni pole ühtki fašisti Eesti pinnal.

Vaenlane hoiab küünte ja hammastega kinni meie kodumaast, kihutades sundkorras ja surma ähvardusega meie lihaseid orjastatud vendi okupeeritud territooriumil meie vastu sõdima. Tundes oma hukkamise lähedust, haaravad hitlerlased uppujaina õlekõrrest, mis aga ühtki vajuvat inimest seni pole päästnud ega päästa.

Sakslaste roimade koorem viib nad põhja. Ei päästa neid „totaalne“ ega „ülitotaalne“ sundmobilisatsioon.

Eesti pinnast vabaneb hitlerlaste terrorist ja vägivallast maakond maakonna järel. Sakslaste nn. eluruum libiseb neil käest, muutudes neile surma-ruumiks, hauaks.

Tähistades 8. Eesti Laskurkorpuse teist aastapäeva, ei maksa enam rääkida tema varajasemast kuulsusest, lähema mineviku võitudest Velikiye Luki, Neveli, Novosokolniki all ja mujal. Emajõe ületamisega ja Eesti pinna välgikiire vabastamisega olete teie, seltsimehed võitlejad ja võitjad, ühtlasi ületanud oma endise kuulsuse, katnud selle värskete loorberitega.

Meie rõõmutseme oleviku saavutuste üle ja oleme veendunud tuleviku edus.

Teie mehisus, sitkus, vaprus ja meisterlikkus on auks eesti rahvale ja meie maale. Teie kangelaslikkus on suure ja väärrika tunnustuse osaliseks saanud meie Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini poolt.

Teie võitluskäigus varem omandatud kogemused ja sõjakunsti teadmised on kandnud vilja, mille saak ja lõikus on rohke.

Teie hulgas on palju uusi kangelasi ja nende read kasvavad iga

uue lahingu järel. Lembitu ja legendaarse Tasuja vaim juhtigu teid võiduteel!

Teie võitlete õilsa eesmärgi, oma maa ja rahva vabaduse ja iseseisvuse eest. Teil on au, võimalus ja usaldus osaks saanud olla meie rahva vabaduse tagasivõitjaiks, Nõukogude Eesti taastajaiks.

Eesti NSV Riigikaitse Rahvakomissariaadi loomine on fikseerinud eesti sõjaväe tulevase organiseerimise, selle täiendamise ja juhtimise, mis kõik jääb meie vabariigi omaks asjaks.

Hoidke kõrgel eesti rahvusliku sõjaväe au ja kuulsust! Kujunegu meie sõjavägi tõeliseks rahvaarmeeks, meie üldiseks lemmikuks, meie vabariigi ja rahvusliku kultuuri olemasolu aluseks ja kaitseks, kogu Nõukogude Liidu julgeoleku valveks!

Hoidkem ühtlasi oma maa ja rahva vara ja elu ka praegu! Hoidkem puhatat oma käed ja südamed! Kohelge hästi oma vabastatud vendi ja õdesid!

Seltsimehed! Teile langeb tähtis ja suur ülesanne meie kodumaa ülesehitamisel. Peale võitluse relvaga tuleb teil olla suureks vaimseks jõuks, kasvatavaks teguriks, ideelise relva kandjaks praegu kui ka tulevikus.

Peale hitlerlaste sõjalise purustamise on vaja purustada ka fašismi poliitilis-moraalne kandejõud, et vabastatud eesti rahvas üle hulga aja kuuleks jälle tõtt ja reaalsel-normaalsel juttu, kuna üle kolme aasta on saksa okupandid toitnud teda vaid vale, laimu ja kurikavalate vassimistega.

*

Tuleb hävitada Goebbelsi demagoogia ja hirmu-õuduse kummitus!

Vaja hajutada pruun haakristlik ving, mis looritab ja uimastab meie inimeste ajusid!

Seisab ees suur selgitus- ja kasvatustöö, et inimeste mõtlemist jälle õigele teele juhtida. Siis on kergem nõukogude korra kehtestamisprotseduur ja meie rahvamajanduse uuesti-jaluleseadmine.

Meie vabariigi haavade parandamine peab muutuma kogu eesti rahva südameasjaks, rahvaloomingu väljenduseks. Ülemineku ajajärgul valitsegu kindel, vankumatu revolutsiooniline kord ja valvsus, et kuritegelikud ollused ei saaks kasutada olukorda oma mustaks tööks.

Kõigeks selleks lubage teile soovida mehist jõudu ja õilsat tahet!

On vaja kõigiti toetada eesti rahvast, kes omakorda toetab teid ja kogu meie vabastajat Punaarmeed. Eesti rahva ühe osa, evakueerunute armastus ja hool on ennastsalgavalt teile annetanud tankikolonni „Nõukogude Eesti eest“ ja „Lembitu“-nimelise uue tankiüksuse ning lennukite eskadrilli „Tasuja“ muretsemiseks oma säästud, mis koos teie omadega moodustasid suure summa. Sellist relvastust kasutades olgu teie löögid kiired ja jõulised, sest nii päästame oma veel sakste ikkes vaevleva maa ja rahva paljaksriisumisest ja uuest laastamisest.

Teie olete näinud Narva ja Tartu masendavaid varemeid; teie olete nüüd teadlikud kuritegudest ja roimadest, mis on korda saatnud hitlerlased.

Vaja takistada vaenlast, et ta meie linnu ja külasid enam hävitada ei saaks; seda kergem on meie ülesehitustöö. Vaja hävitada sakslane enne, kui ta aega saab meid hävitada, meie maad rüüstata.

Oma visa tööga ja Nõukogude Liidu rahvaste sõbraliku abiga ehitame meie oma kodumaa varsti üles endises ilus ja jõukuses.

Nõukogude rahvaste vankumatu sõpruse tähe all, Lenini-Stalini lipu all edasi, vastu lõplikule võidule!

Elagu 8. Eesti Laskurkorpuse teine aastapäev!

Elagu vabastatud ja vabastatav Eesti NSV ja tema visa rahvas!

Elagu kangelaslik ja võidukas Punaarmee ja 8. Eesti Laskurkorpus!

Elagu Nõukogude Liit ja tema rahvaste tihe sõprus!

Elagu meie õpetaja ning juht, Kõrgem Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssal seltsimees Stalin!

September 1944

Elagu vaba Nõukogude Eesti!

Kõne Tallinna vabastamise miitingul Kadrioru staadionil 1. X 1944

Lugupeetud seltsimehed, Eesti NSV kodanikud — töölised, talupojad ja haritlased!

Eestit, meie kallist kodumaad ja tema rahva olemasolu ähvardanud surmaoht on kõrvaldatud. Fašistliku Saksamaa luupainajalik ja verine okupatsioonivalitsus on murtud ja maalt minema kihutatud koos tema nurjatute abilistega, eesti rahva reeturitega.

Raske koorem on meie õlgadelt lõplikult langenud. Eesti rahva pea kohal rippunud Damoklese mõök on fašistlike röövrüütlite käest välja löödud, meie rahvuslikku kultuuri varitsenud hädaoht on välja juuritud.

Üle seitsmesaja aasta kestnud sakslaste ike kuulub nüüdsest minevikku ning just praegu algab Eesti täielik iseseisvus, alles nüüd on saabunud meie ajaloo helgeim ja õnnelikem periood.

Eesti rahvas on jälle täieõiguslik peremees oma sünnimaa põlisel pinnal. Lubage teid kõiki sel puhul südamlikult tervitada ja õnnitleda!

Üle kolme aasta oleme võideldes pidanud ootama seda ajaloolist päeva. Ei hetkekski kaotanud meie usku, et seltsimees Stalini geniaalsel juhtimisel Nõukogude rahvad võidavad, et evakueerunud eestlased varsti jälle elavad mahajäänud omaste ja tuttavate keskel vabal kodumaa pinnal.

Polnud kerge meil 1941. a. lahkuda oma kodust, armsaks-saanud ümbrusest. Tuli läbi elada taganemise-kibedus ja sünnimaalt lahkumise valu, ent see süvendas armastust kodukolde vastu, karastas ja tiivustas võitlusele okupantide vastu.

Eesti rahvas on võitnud tagasi oma vabaduse, sõltumatus ja iseseisvuse. Täieõiguslik ja suveräänne Nõukogude Eesti valitsus, EK(b) Partei, Eesti Rahvuskorpus on jälle oma rahvaga, et asuda koos ülesehitavale tööle ja sõja võidukale lõpule viimisele.

Suur oli meie rõõm, kui kangelasliku Punaarmee, sealhulgas ka Eesti Rahvuskorpuse hiilgavate võitude tulemusena võisime astuda Eesti vabastatud pinnale ja alustada tööd meie maa ja rahva elu igakülgseks korraldamiseks, mida saksa vägivald üle kolme aasta oli takistanud.

Punaarmee võidukad väekoondised — Leningradi rinde kuulsusrikkad armeed koos Eesti Rahvuskorpuse vaprate eesti poegade, Lembitu ja legendaarse Tasuja järglastega — on rajuhoona puhastanud meie armsa Eesti ja peaaegu tervikuna vabastanud ta hitlerlaste üssitõust.

Meie pealinna Tallinna ja enamikueesti linnade, maa ja rahva vabane-mise puhul pöördugem sügavas tänutundes meie vabastaja, kangelasliku Punaarmee ja tema geniaalse juhi Kõrgema Ülemjuhataja suure Stalini poole! Au ja kiitus Punaarmee kindralitele, ohvitseridele, seersantidele ja võitlejaile, kes on sõdinud ja sõdivad meie kodumaa vabastamise ja tule-viku eest!

Au ja kuulsus eesti vapratele poegadele ja tütardele, kes oma vere-hinnaga on lunastanud meie maa ja rahva! Igavene mälestus neile, kes on langenud kangelastena Eesti iseseisvuse ja tema vabaduse eest! Eesti rah-vas ei unusta kunagi oma sünnimaa sangarlikke vabastajaid! Palun lange-nud kangelaste mälestust austada hetkelise vaikusega!

Meie võlgneme suurimat tänu sõbraliku abi ja toetuse eest kõigile NSV Liidu rahvastele, eesotsas suure vene rahvaga, kelle relvavendlus on meid päästnud hukkumisest. Vaevalt meie ilma selle abita oleksime veel näi-nud vabadusepäikest ja meie kodumaa taastamine oleks võrratult raskem ilma liidurahvaste vennaliku toetuseta.

Muidugi meie ei pea üksnes lootma teiste abile, vaid kõigepealt peame meie ise kõik loovad jõud rakendama oma sünnimaa ülesehitamisele.

Saagu vaba Nõukogude Eesti uuestisünd kogu rahva auasjaks, südame-sooviks ja tahteavalduseks! Tõelise rahvaloomingu tähe all arendagem isetegevust, näidakem suurt initsiatiivi, rakendagem käed ja mõistus rahva oma riigi ja selle hüvangu teenistusse! Eesti rahvas peab nüüd näitama, kas ta tahab ja suudab oma vabadust, oma iseseisvust arendada ja süven-dada, kas ta oskab hinnata temale antud laialdasi võimalusi eesti elu kor-raldamiseks. Saagu igale eestlasele selgeks, et rahvas on riigi kandejõud, et riik on rahva enese asi — tema jaoks, tema päralt! Nõukogude korra juures võib iga kodanik riigidööst osa võtta, ta peab seda tegema, sest nõukogude võim on rahva tahteavaldus, tema enese võimete kehastus.

Rahva üldisel ja innukal osavõtul meie ravime sakslaste poolt seekordse julma okupatsiooni vältel löödud rasked haavad. Selle pandiks on eesti rahva visadus, töökus, tema kaine mõistus ja suur isamaa-armastus.

Meie kutsume üles kõiki ausaid eestlasi, kõiki eesti patrioote, kes on võidelnud või on valmis võitlema sakslaste vastu Lembitu vaimus, vasta-valt meie ajaloo põlistele traditsioonidele, ühinema meiega ühiseks võitlu-seks Eesti lõplikul vabastamisel ja meie maa taasülesehitamisel kiiremas korras.

Üksmeelselt ja vastastikusel leplikkuses pidagem tähtsamaks eesti rahva üldhuve, mitte aga egoistlikke-isiklikke tarbeid ja soove.

Nüüd, kus eesti rahva heroiline sajandite-pikkune võitlus saksa sisse-tungijate vastu on ükskord võidukale lõpule jõudmas, võime meie rahvus-tervikuna kujuneda jõuks, mis ei karda raskusi ja kus laiadel hulkadel on võimalus oma võimeid näidata.

Meie kutsume kaas- ja koostööle kõiki, kes pole oma hinge eesti rahva

reectureina ära müünud Hitlerile või oma ahnuses muutunud rahvavaenlaseks. Eestis jätkub maad ja lahedaid elamisvõimalusi kõigile, kui meie ressursid õiglast rakendust on leidnud. Muidugi peame meie reaalspoliitikuina nägema asju ja olukorda nii, nagu see tõeliselt on, ilma ühegi ilustuse ja liialdusega. Mitte kõike ei saa korraga heaks teha ja imeväel läbi viia. Peab kannatust olema valitsusel kui ka rahval, kuni haavad armistuvad ja kinni kasvavad. Sõda on karm ja raske katsumus igale rahvale, eriti väikerahvale. Mitte ainult füüsiliselt ja materiaalselt pole kurikaval sakslane meid hävitada püüdnud, vaid ka psüühilis-moraalselt on meie rahvast mürgitatud ja uimastatud, tema hinge on süstitud pruuni katku pisilasi, on katsutud nakatada meie noorsugu haakristliku ideoloogiataudiga, mille ravi nõuab teatavat aega, ent mille kulg ja prognoos ei ole kartustäratav, sest eestlase selge mõistus ei lase end pimestada. Varsti õpib iga eestlane jälle normaalselt ja reaalselt mõtlema. Sakslaste vale, laim, vassimised ja üldse demagoogia heidetakse varsti ajudest, süvendatud hirm ja õudusejutud hajuvad kui halb lehk tuulde.

Seltsimehed! Olgem ka ise siirad ja avameelsed üksteise vastu! Ma ei taha salata, et 1940./41. a. nii mõnigi eesti rahvuslane käsitas nõukogude võimu kui Vene võimu, kui Venemaa alla minekut, mida assotsieeriti isegi tsaarivõimu kurbade mälestustega ja mineviku mustade varjudega. Nõukogude võimetus nähti meie oma rahvusriikluse kärpimist. Ometi on nõukogude võim rahva võim, iga vabariigi rahva enese võimukehastus, oma majanduselu ja rahvusliku kultuuri arendamiseks ja teostamiseks. Nõukogude võimu on vaja armastada, seda oma südameasjaks pidades. Ilma armastusega ei ole elu, ei ole hoogu, indu.

On aeg kõigist väärarvamusist ja illusioonidest vabanemiseks! Eesti rahval on tulnud üle elada kohutavalt raskeid päevi äsjase verise okupatsiooni vältel, ja kindel on, et selle aja kestes paljudki on mõtelda võinud, kus on tõde ja õigus. Kes kunagi pettepilte maalis ja hitlerlastes võib-olla harilikke vallutajaid nägi, see teab nüüd, et hitlerism on ja oli võrdne eesti rahva ja rahvuse hävinguga.

Nüüdsest peale mõistkem üksteist puhtsüdamlikult, et meie vahel ei oleks umbusalduse või isegi hirmu varju! Eesti kõnekäänd lausub: „õige hõlma ei hakka ükski!“ Seepärast olgu meie südamed lahti meie rahva hädade ja hingepiinade uurimisel ja mõistmisel! Rahvas ise eraldagu ja kasvatagu ümber need kodanikud, kes virisevad või ironiseerivad ega saa aru eesti rahva tuleviku ülesannetest. Rahvas ise hoolitsegu, et rahvavaenulik ollus meie hulgast kaoks kui umbrohi, mis takistab meie tulevikuviilja kasvu. Kui organisimi ähvardab pahaloomuline kasvaja, siis heidetakse see enesest ja kõrvaldatakse operatsiooni teel, mis on seda edukam, mida varemalt avastatakse haiguse pesa. Eesti rahva terve organism peab olema vaba ja puhas igasugustest kasvajatest ja paistetest!

On saabunud aeg, kus iga eestlane ajagu end füüsiliselt ja vaimselt sirgu ja igaüks mõtelgu iseseisvalt, omaenda aju ja peaga! Selleks annab

nõukogude võim teile kõik võimalused ja avarused, mis on fikseeritud meie põhiseaduses-konstitutsioonis.

Asumeg seepärast lootusrikkalt loovale ja taastavale tööle, kus sõnad ja teod oleksid kooskõlas, et mitte vastamisi valelikuks jääda ja üksteist kergemeelsete lubadustega tüsata! Lubagem vähem, tehkem rohkem!

Siis ületame kõik raskused, ravime kõik rasked sõjahaavad, nii et võime laulusõnul öelda: „Õitse ja haljenda, eestlaste maa!“ Selles õitsengus meie ei kahtle. Kogume taas kokku oma rahva, kes ühel või teisel põhjusel praegu on laiali paisatud. Ka Sina, vana hall Tallinn, meie kalevite kants ja muistne Lindanisa, kerkid uuesti suuremas ilus kui kunagi varem! Luba Sind tervitada haakristi surmamärgist vabanemise puhul, mille oled heitnud enesest igaveseks! Sinu müürid ja tornid on täna piduehtes. Meie rõõm on suur ja sügav.

Niikaua kui kestab veel võitlus, kõik jõud Punaarmee ja Eesti Rahvuskorpuse igakülgselt toetamisele! See on meie püha kohus, meie auvõlg! Astugem Eesti Rahvuskorpuse ridadesse võitlust lõpuni viima! See on meie armee, meie rahva kaitse igasugu hädaohu vastu. Kindel nõukogude kord ja valvsus valitsegu kõikjal! Igasugu omavoli ja vägivald peab kaduma!

Koondades kõik meie rahva loovad jõud EK(b) Partei ja Eesti NSV valitsuse ümber, tuleme meie ühisel pingutusel kõigega kindlasti hästi toime.

Selleks lubage soovida raugematut jõudu, parimat edu ja kordaminekut! Elagu vaba Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik ja tema murdmatu visa rahvas!

Elagu Nõukogude Liit ja tema vennalike rahvaste tihe sõprus! Elagu kangelaslik ja võidukas Punaarmee ja tema koosseisus võitlev eesti rahva au ja uhkus, Eesti Rahvuskorpus ja tema vaprad juhid!

Elagu Nõukogude Liidu geniaalne juht, meie õpetaja ning sõber, Kõrgem Ülemjuhataja seltsimees Stalin!

Nõukoguliku maareformi puhul

Lugupeetud eesti töötavad talupojad ja põllupidajad! Kõigi vabadustarmastavate rahvaste hiiglaslik võitlus saksa rööv vallutajate ja orjastajate vastu on jõudnud otsustavasse järku, kus saagiahne fašistliku Saksamaa lüüasaamises ja kokkuvarisemises ei saa olla vähematki kahtlust. Meie lõplik võit igipõlise eesti rahva vaenlase üle on kindel ja käegakatsutav.

Kolme pika ja raske sõja-aasta vältel on parimad eesti rahva pojad ja tütreid suure ja geniaalse juhi seltsimees Stalini väsimatu hoolitsemisel ja juhtimisel võidelnud meie vaprate esivanemate pärandi ja järelpõlve, meie rahva kui terviku eest, tema alleshoidmise ja päästmise eest. Eesti Rahvuskorpus kangelasliku Punaarmee osana on mehiselt sõdinud meie püha eesti pinna, meie kodumaa ja eluaseme vabastamise eest, selle kindlustamise pärast eesti rahvale.

Nüüd on see suur ajalooline ülesanne aega täidetud ja lõplikult lahendatud. Eesti on jälle vaba maa ja oma rahva päralt. Lubage sel puhul teid südamlikult tervitada ja õnnitleda!

Meie põline verivaenlane, meie rahva õelaim orjastaja, saksa maadeahnitseja on minema kihutatud ja välja aetud meie isade maalt, mille meie rahva sugupõlvad suure töö ja vaevaga on looduselt kätte võidelnud ja elamiskõlblikuks muutnud ning seda alati, kogu oma ajaloo kestel, verrega kaitsnud, sageli koos ja relvavendluses suure vene rahvaga.

Käesolevas Suures Isamaasõjas oleme meie võidelnud koos kõigi Nõukogude Liidu rahvastega, liidus teiste vabadustarmastavate rahvastega, eesotsas Inglismaaga ja Ameerika Ühendriikidega. Tänu võiduka Punaarmee, sealhulgas Eesti Rahvuskorpuse hoogsale pealetungile, tänu Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini geniaalsele juhtimisele, on meie rahvas ja maa jäädavalt vaba.

Pöördugem sel puhul tänumeeli ja sügavas rahvuslikus tundes meie vabastajate poole! Au ja kuulsus kangelastele! Igavene püha mälestus langenuile! Ühtlasi töotagem, et eesti rahvas nüüdsest heidab endalt viimsed orjameelsuse-jäänused, et ta kunagi enam ei alanda ennast selgroopainutamisega või koguni roomamisega sakste kui isandate ees. Pea püsti, selg sirgu, nii käigu eestlane! On tülgestav ja vastik lugeda alandlikult-lõimitavaid ja halemeelseid orjalikke ridu, adresseeritud okupatsioonivõimudele nii mõnegi eestlase poolt. Pidage meeles, et meie oleme vapra

esivanema Lembitu ja legendaarse Tasuja järglased, kelle silmis põleb viha ja südames leegitseb kättemaks meie orjastajate vastu! Tundkem end vaba, suveräänse rahvana!

Väike Eesti ja ta rahvas seisab ja jääb seisma alatiseks. Eesti rahva ajaloo sangarlik ajajärk on Suures Isamaasõjas jõudnud haripunktile. Eesti keel kui rahvuslik aare ja meie esivanemate pärand on jälle täies aus ja õiguses, eesti laul heliseb jälle meie põldudel, aasadel ja käitistes. Nüüd, kus on jälle vaba meie maa, metsad ja veed — meie jõed ja järved, meie kohisev ja meid toitev meri, on tarvis, et kogu eesti rahvas tunneks ja teaks, et see kõik kuulub temale, et rahvas on oma esivanemate mälestuste ja võitlustega seotud maa, meie püha pinna täielik peremees, selle harija, korraldaja ja viljakaks muutja.

*

Riigivolikogu ajalooline deklaratsioon 23. juulist 1940 kuulutas maa kogu rahva omandiks. See nõukogude korra alguse tähtis otsus täitis eesti rahva põlised unistused ja lootused oma põllulapist, oma kodukoldest ja krundist. Sugupõlvede vältel oli eestlane pidanud olema teo-ori, mõisamoonakas või talusulane jõukamate suurtalupidajate juures. Omaaegne kodanliku Eesti maareform ei kustutanud maanälga, vaid soodustas uute mõisade ja suurtalundite tekkimist, eestlastest mõisnikega kindralite ja pangahärrade hulga, kes ise põlluharijad ei olnud, vaid enamikus handeldasid ja spekuleerisid maaga või lasksid seda harida sulastel ja rentnikel.

Kui paljud nn. „põllumehed“ või potipõllumehed istusid meie linnades ametiasutuste laudade taga, pangadirektorite kontorites nahktoolidel, äri-meeste, advokaatide, arstide ja muude rahameeste salongides.

On loomulik, et nii mugavalt istudes keegi ei kündnud ega külvanud, isegi ei niitnud ega lõiganud, aga saagist osa nad said, teiste töö ja higi arvel. Asunikud-väikemaapidajad aga siplesid võlgade silmuses ja maa-maksude oheliku otsas ega teadnud kunagi, kui kaua vekslimanikud lubavad maad omaks lugeda. Nende peremeheõigus maale oli väga ebamäärane ja ebakindel. Alles nõukogude kord lahendas töötavate talupoegade igatsuse oma maalapi järele, ja seda juba laiemas ulatuses, kõigi maasoovijate huvides. Nõukogude kord kustutas maavõlad ja vabastas talupojad oksjonite hirmust. Taluteenijad, kehvikud ja maatamehed, kes seni teiste maid pidid harima, said iseseisvate talundite omanikeks ja vastava toetuse osalisteks.

Hitlerliku Saksamaa röövkallaletung meie kodumaale võttis aga vägi-valdselt meie töötavalt talurahvalt temale antud maa või asetaski meie põllupidajad sundnormide koormatusega muistse pärisorjuse olukorda.

Jälle kärkis balti parun, jälle käskis igipõline vaenlane, saagiahne saksa röövvalutaja oma kiltrite ja kubjaste kaudu. Mineviku orjapõlv kordus uuel laastaval kujul. Üle kolme aasta tallas fašistliku sõjasaapa verine kand eesti püha pinda. Kolm aastat kurnati meie maad ja rahvast,

rööviti, laastati, rüüstati, põletati, hävitati kõike: meie varasid, loomi, inimesi.

Uuesti sattus eesti talupoeg võlakohustustesse. Tema töövili ja saak ei kuulunud temale, vaid see kuulus nagu muiste mõisahärrale ja parunitele — nüüd fašistlikele sakslastele — ja kõik tema vara oli okupantide juures arvel.

Millist kahju on toonud hitlerlaste okupatsioon meie maale, kui palju on kannatanud põllumajandus selle all, on teile kõikidele hästi teada ja ma ei hakka selle juures pikemalt peatuma. Ei kunstväetist ega muud abi pole hitlerlased meie põllumajanduse säästmiseks ja arendamiseks andnud ja, kui eesti põld siiski vilja andis, siis meie talupoja higi ja vaeva arvel.

Kohutavat kahju on sakslased teinud ka meie aiandusele, mesindusele, metsandusele, kalandusele, rääkimata karjakasvatuse täielikust ruineerimisest. Ent pole eestlasele omane haletseda, pea norgu ja käed rüppe lasta! Ei, sakslane ei pea meie pisaraid nägema, vaid ainult tasumisviha helkigu meie silmades. Osa arveid on sakslastega õiendatud Eesti vabastatud pinnal, ülejääv osa õiendatakse juba Saksamaa pinnal ja fašistlikus röövlipesas Berliinis. Meie pinda ei reosta sakslane enam kunagi!

Kohe, kui meie põllud ja aasad vabanesisid sakslaste saastast, ruttas nõukogude võim — Eesti NSV valitsus ja EK(b) Partei — taastama ja kehtestama kõike seda, mis okupandid olid vägivaldselt muutnud või rikunud. Üheks esimeseks selliseks sammuks oli maa tagasiandmine Eesti NSV talupoegadele. Oma 3-ndal istungjärgul võttis ENSV Ülemnõukogu vastu seaduse, mille alusel ENSV Rahvakomissaride Nõukogu ja EK(b) Partei Keskkomitee 16. oktoobril andsid määruse maa tagasiandmise kohta Eesti NSV talupoegadele. Ma ei hakka pikemalt peatuma selle tähtsa dokumendi üksikasjade juures, sest need peaksid sisuliselt nüüd, pärast tänaseid ettekandeid, teile kõigile selged olema. Kindlasti olete teie seda määrust lugenud ja arutanud, olete tuttavad ka ENSV põllutöö rahvakomissari selgitava ja määrust täiendava juhendiga samast kuupäevast. Piirduksin vaid mõningate põhimõtteliste lisamärkustega ja soovidega selle ülitähtsa määruse elluviimisel, kus teil, eesti talupojad, on väga kaaluv osa: kuidas ja kui hästi see läbi viia.

On äärmiselt tähtis, et talupoegkond ise täieliku arusaamise ja innuga osa võtaks sellest tööst, mis puudutab tema enese elulisi huvisid. Teist enestest, teie algatusvõimest ja heast tahtest, sõltub meie maareformi ladus ja häireteta teostamine, et selle juures ei tekiks tüli ja vaenlikkust üksteise vahel. Näidake, et teie oskate mõtelda riiklikult ja üldinimlikult!

Nõukogude korra eesmärgiks on võimaldada igal tegelikul maaharijal või põllutööle rakenduda soovijal saada selleks maad. Nõukogude võimu sihiks on kindlustada igale töotajale tema töövili.

Ei ole loomulik ja inimlik, kui üksikutel on liiga palju maad, teistel aga pole põllulapikestki. Pole loomulik ja inimlik, kui üksikud elavad üli-

külluses, mida neile võimaldavad teised oma vähetasutava töö ja vaevaga. Vaja püüda selle poole, et kogu eesti rahva elatustase tõuseks, et ei oleks orje ja isandaid, vaid et kõikidel oleks võimalusi lahedaks ja kultuurseks eluks. Sellele õilsale eesmärgile jõuame meie siis, kui kõik töövõimelised ja tööhimulised rakendatakse loovisikuina tööprotsessi. Eesti NSV Ülemnõukogu seadus saksa okupantide poolt äravõetud maa tagasiandmise kohta talupoegadele taotleb ja fikseerib seda seadusandlikus korras. Meie peame taas jalule seadma ja uuesti maksma panema töötava talurahva püha õiguse maaomamise kohta, mis oli juba fikseeritud Riigivolikogu 23. juuli 1940. a. otsusega. Sellega kõrvaldame ja tühistame hitlerlaste poolt tehtud ülekohtu: nõukogude talupidajailt maa äravõtmise. Riikliku maa-fondi luues ja sellest maata ja vähese maaga talupoegi varustama hakates, on loomulik ja inimlik, liiga inimlik, et õnnelike maasaajate kõrval, nagu see ilmnes ka 1940. a., on üksikuid suuremate talude omanikke, kelle maa-ala tuleb kärpimisele, kes peavad oma küllast pisku eraldama ka teistele eluvõimaluste loomiseks ja kes selle juures on muidugi õnnetud ja solvunud, sageli ka vaenulikud.

Paljud arukamad peremehed saavad sellest vajadusest hästi aru ja lepi-vad uusmaasaajatega vennalikult, nagu eestlane eestlasega kunagi, teades, et ega üksi oma perega ei suudetagi kõike krunti harida ja kasutada.

Kuulus vene kirjanik, kuulsa Jasnaja Poljana omanik, mõisnik ning krahv, 1910. a. surnud Leo Tolstoi oli valmis oma maa ära jagama talu-poegade vahel, ja seda on nii mõnedki jõukad oma eluajal teinud. Küllap Jasnaja Poljana krunt, mida sakslased selle sõja vältel hulga aega tallasid ja rüüstasid, on kaugelt kümneid korda suurem kui see osa, mis meie mõnel jõukal „Mikumärdil“ tuleb ära anda.

Rõhutaksin siin uusperemeeste ja vanaperemeeste heanaaberlikkuse vaja-dust, vastastikuse arusaamise oskuse ja riikliku mõtlemise avaruse tarvi-dust, et kõike ei kaalutaks isikliku kasu või koguni ahnuse ja egoistliku võimutsemise margapuuga. Peaks olema eriline rõõm ja heameel midagi anda, kui anda on, ja mis endale ei ole eluvajalik, vahel söödimaana isegi otstarbetu. Siin tuleb igaühel oma südametunnistusele koputada ja sõbra-likult teisele pakkuda, mida sel vähesel määralgi ei ole.

Paljud teist on muidugi lugenud meie proosameistri Tammsaare „Tõde ja õigust“, kus Vargamäe Andres ja Pearu kogu eluaja peavad üleaedset sissisõda pisiasjade pärast. Alles ühe surm lepitab veidi naabrite oma-vahelist pinevust ja näakklemist. On täitsa lubamatu vaenulikkus meie tule-vaste naabrite vahel, püüd vingerpussi mängida üleaedsele mõne kraavi sulgemisega, külavahetee üleskündmisega või mõne muu vembuga, et naabri elu hapuks teha. Vargamäe vimm ja selle romaani õhkkond ei tohiks nõukogude korra juures mitte omane olla ka eestlasele, kelle jonn on küll üldiselt tuntud ja rahvaomapärana kunstiteostessegi kandunud. Aeg on sedagi iseloomujoont veidi pehmemdada. On vaja üksmeeles töötada ja elada. On vaja üksteist vastamisi abistada ja kõigiti toetada.

Ma mõtlen meie taluhoonete korrashoidu ja parandustöid, mida üksi on raske korraldada. Hulgakesi aga — kas või talgute näol — on see teostatav isegi sõja ajal, kus on puudus nii mõnestki vajalikust materjalist.

Eesti talud ja muud hooned jäägu ikka korraldatuks, hoolitsetuks, nägusaks ja puhtaks. Kõiges peegeldugu kultuursus ja heaperemehelikkus! Olgu kõigi täitevkomiteede pühaks kohuseks valvata elu sisemise kui ka välise külje järele. Kus midagi laostuma kipub, kus sõjategevuse tõttu midagi on hävinud, seal kerkigu ühisel jõul uus hoone, uus maja, uus käitis.

Et rahvas, sealhulgas ka talurahvas, ühisel tahtel ja innul imet võib teha, seda on näidanud praegu käimasolev sõda, kus Nõukogude rahvad on näidanud säärast ennastsalgavust ja kangelaslikkust nii töös kui võitluses, et seda kogu tsiviliseeritud maailm imetleb. Näidakem seda meie maa uuesti-ülesehitamisel!

*

Nõukogude maareformi eesmärgiks on muuta meie põllumajandus tugevaks ja tema toodang saagirohkeks. Seepärast tuleb uute kohtade loomisel ja vanade kärpimisel silmas pidada, et mõlemad jääksid elujõuliseks ja tervikuliseks. Ma ei seisa muidugi nende eest, kes sakslastega käsikäes on reetlikult eesti rahva enamiku, meie ajalooliste traditsioonide, meie rahvustunde vastu rängalt patustanud, hitlerlasi kõigiti toetanud ja parunite kintsu kaapinud. Neile jäetavast maa elatusmiinimumist — 5—7 hektaarist — on äraandjaile küllalt, ning on küllalt märkimisväärne humaansus, et nõukogude võim neile suuremat karistust ei määra. Sakslaste loba Sibirisse küüditamisest ei puuduta isegi neid, kes arvasid hitlerlaste võimu kaasabil õiguse olevat oma eesti vendi parunitele jälle orjadeks kupeldada. Häbi neile! Kes aga kuritegusid on korda saatnud, peavad karistust kandma.

Meie põlluharijad on ikka armastanud maad ja ka tööd ennast. „Vedelvorst“ on võõrkeha ja veidrik nii meie kirjanduses kui ühiskonnas. Olen veendunud, et eesti rahva töökus, visadus ja hool aitavad meie võiduka sõja viia kuulsale lõpule, mis kindlustab meie tuleviku ja iseseisvuse täielikult. Olen kindel, et iga töötav talupidaja harib maad hästi, tõstab põllu produktiivsust agrotehniliste võtetega, aretab tõukarja, mis sakslaste läbi on rängalt kannatanud, ja hoiab korras ja ilus ka oma kodu ja maja. Tuleb püüda põllumajanduse ja karjakasvatuse kiirele tõstmisele, sest meie maal need teineteisega seoses olevad alad on ikka seisnud kõrgel tasemel. Selleks lubage teile soovida jõudu ja sitkust!

Nõukogude võim on andnud ja annab rahvale tarviliku maa, ta on andnud ja annab kunstväetist, ta on andnud ja annab ka tulevikus loomadele jõusööta, ta abistab ja toetab töötavaid talupoegi kõigiti. Vastavalt sellele tuleb põllumeestel täita oma kohustused ka riigi vastu, sest sellest sõltub meie elanikkonna laialdaste hulkade varustamine toiduainetega. Pidage meeles, et sõda pole veel lõppenud! Kuigi meie maa on peaaegu täielikult puhastatud saksa sissetungijaist, nõuab lõpliku võidu ja rahu saavutamine

meilt veel kõige jõu kokkuvõtmist ja kõigi võimaluste rakendamist kangelasliku Punaarmee, sealhulgas Eesti Rahvuskorpuse toetamiseks. See on meie auvõlg ja kohus vabastajate vastu, et ise kaasa võideldes ja võitlust toetades eesti rahvas võiks võrdsena võrdsete seas arendada oma riiki ja rahvuslikku kultuuri, organiseerida ja juhtida oma vabariiklikku sõjaväge ning ajada oma asju teiste rahvastega oma väliskomissariaadi kaudu, nagu see on ette nähtud meie avarates õigustes, mis lisaks endistele meile selle sõja käigus veel on antud, — NSV Liidu Ülemnõukogu seadustega käesoleva aasta algul. Osakem kõike seda hinnata!

Kui teie meie rahvamajanduse kandva jõuna siit tagasi pöördute oma kodudesse, siis hajutage hitlerlaste metsiku vale- ja laimupropaganda järel-
dusel tekkinud hirmud, lummutused ja kollitused: eesti rahva Siberisse saatmisest või koha peal mahatapmisest, sundkorras kolhoosidesse ajamisest, emadelt laste võtmisest ja muust väljamõeldud demagoogiast. Kui kuritahtlik fašistlik kõmu mõne mõistuse pahupidi ja pea peale on pööranud, siis vaja need tiritammitajad jälle jalgadele seada ja nendeaju haakristi mürgist tuulutada, et nad näeksid asju õigest vaatevinklist ja oskaksid normaalselt mõelda. Olen kord juba ajakirjanduses sakslaste valesid puudutanud ja Porkuni talupoegade küsimustele ses suunas vastanud. Olen veendunud, et arukas eesti rahvas ei usu goebbelsite valet, millel pole ainult lühikesed kääbusejalad, vaid ka väga lühike „aarialik“ kidur mõistus, millest iga meie talupoeg on tuhat korda üle. Meie põllumehe iseteadvus ei lase end tüssata. Ja oleks halb, kui meiegi üksteist tüssaksime või rohkem lubaksime, kui võimalik on. Kui on riiklikult vajalik, rääkigem karmi tõtt üsna siiralt ja ilma kavaluseta! Lubagem vähem, täitkem rohkem! Kes kord valetab, seda teinekord ei usta enam.

Olgu see meie tuleviku juhtnööriks ja vastastikuse usalduse aluseks! Loovale tööle pöördudes näidake omaalgatust, kaaluge ise, kuidas oleks parem meie põllumajandust korraldada ja arendada! Nõukogude võim on rahva võim ja ta kuulab iga kodaniku mõistlikku ja patriootlikku häält.

Soovin teile parimat tervist, sitkust ja suurt edu eelolevas töös!

22. oktoobril 1944

Nõukogude Eesti taassünd

Seltsimehed! Eesti Nõukogude Sotsialistliku Vabariigi kodanikud! Eesti vennad ja õed!

Üha kasvava jõuga areneb kõigi vabadustarmastavate rahvaste hiiglaslik võitlus saksa fašistlike orjastajate vastu.

Selles suures tapluses oma vabaduse ja sõltumatuse eest on Nõukogude Liidu rahvad, nende hulgas ka eesti rahvas, rakendanud kõik oma jõud ja teadmised, teinud uskumatuid jõupingutusi, et purustada fašism ja väljuda kuulsusrikkale võiduteele.

Praegu me asume Suure Isamaasõja selles ajajärgus, kus fašistliku Saksamaa hukk on silmaga nähtav kõigile terve mõistusega inimestele, nende hulgas ka Hitleri endistele satelliitidele.

Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäeva me võtame vastu rõõmupäevil, mil Nõukogude väed on võidukalt Ida-Preisimaale sisse tunginud ja saavutanud suuri ajaloolisi võite Hitleri-Saksamaa armeede üle, — kõigi Nõukogude rahvaste ja maade saksa anastajaist vabastamise lõpuleviimise päevil. Täites oma lunastavat missiooni aitab Punaarmee paljudel Euroopa rahvail heita endilt hitlerismi verine ike ja uuesti asuda vabadustarmastava demokraatia ridadesse.

Haakristi ämblikumärk on katki murtud ja heidetakse varsti ajaloo prügikasti.

Neil üldise triumfi päevil lubage mul kogu eesti rahva nimel soojalt tervitada kõiki Nõukogude rahvaid ja õnnitleda neid üldrahvusliku suure pidupäeva ja Nõukogude relva kuulsusrikkaste võitude puhul.

Eriti suurt rõõmu tunneb eesti rahvas, sest nüüd on kogu meie maa pindala vabastatud saksa okupantidest.

Oma vabastamise eest võlgname tänu kõigile Nõukogude Liidu rahvatele, esmajoones suurele vene rahvale, teades, et ilma vennalike Nõukogude rahvaste abi ja toetuseta poleks eesti rahvas kunagi näinud vabadusepäikest. Oleme tulvil sügavat tänutunnet sangarliku Punaarmee ja tema ridades vapralt võitleva Eesti Rahvuskorpuse vastu.

Oleme tulvil armastust ja tänumeelt geniaalse väepeakiku, juhi ning õpetaja suure Stalini vastu.

Eesti on jälle vaba ja võib pühitseda Suure Sotsialistliku Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäeva uuestisünni ja maa taastamise tähe all.

Üle kolme aasta me võitlesime ja ootasime seda ajaloolist päeva, hetkekski kaotamata lootust, et „saabub tund ja pilve tume / öhe läänes ära kaob, / idast aga elu teine / päiksesära jälle toob“.

Taoliselt prohvetlikult kirjutas mitte väga kauges minevikus üks tuntud eesti luuletaja. Ja tema sõnad läksid täide. Otse sügistormi maruhoona pühkis Nõukogude relva jõud sakslased mandrilt saartele ja saartelt merre. Lõppesid piinad, mis eesti rahval tuli läbi elada kolme pika aasta jooksul.

*

Kohe esimesist vabastamispäevist peale algas taastav töö. Kõikjal vabastatud Eesti pinnal asus nõukogude võim uuesti jõusse. Nõukogude ja parteiorganid töötavad jälle suure täpsuse ning innuga. Maa ärkab varjusurma verisest pimedusest. 1940. aasta töördõm haarab jälle kõiki töötajaid, hoolimata sellest, et fašistide purustustöö on olnud määratu: Narva linn on täielikult nagu maa pealt pühitud, ülikoolilinn Tartu on varemeis ja äratundmatu ja meie kodumaa pealinnale Tallinnale on tekitatud ränki ja sügavaid haavu.

Üldrahvusliku loomingu korras on asunud tööle juba tuhandeid patrioote, et parandada haavad, mis fašistlikud roimarid on tekitanud meie rahvale ja tööstusele. Kiiresti asuti ka Tallinna enda taastamisele. Pühapäev pühapäeva järel tõuseb taassünni tempo. Täielikult või osaliselt on hakanud toodangut välja laskma Tselluloosivabrik, masinaehitustehas „Punane Krull“, Kohtla-Järve põlevkivikaevandus; samuti kerkivad varemeist Kreenholmi Manufaktuur Narvas ja paljud teised suurettevõtted, kõnelemata keskmistest ja väiksematest, mis taastati ja lasti käiku õige kiiresti.

Sotsialistlik võistlus areneb laiaulatuslikult, et rahvapüha tähistada ka töövõitudega. Kõik püüavad joonduda sangarliku Lenini linna järgi, millega eestlasi seob revolutsiooniline minevik ja üldine sõprus, mida süvendab veel see, et peamiselt just Leningradi rinde väed võtsid osa oma naabri Eesti vabastamisest.

Hoolimata sellest, et põllumajandus kui meie elu põhialus, samuti loomapidamine on tugevasti kannatanud, hellitame lootust aidata toiduainetega niihästi Punaarmee kui ka külalislahket ning paljukannatanud Leningradi.

Nõukogude Eesti valitsus andis maa, mille saksa okupandid olid eesti talurahvalt ära võtnud, talle jälle tagasi. Aega viitmata on asutud maa-reformi teostamisele, et kevadel kõik talundid saaksid organiseeritult alustada põllutööd.

Kogu elanikkonna tihe koostöö nõukogude võimu organitega kiirendab maa ja tema rahva kultuuri uuestisünni protsessi.

Uuesti elustub ka rahvaharidus, mis oli hitlerlaste poolt õpetajate hävitamise tagajärjel sööti jäetud ja alla käinud. 15. novembril alustab kuue fakulteediga jälle tööd Tartu Riiklik Ülikool. Samal päeval algab töö ka Tallinna Polütehnilises Instituudis ja Tallinna Riiklikus Konservatooriumis.

Kõikjal vabastatud territooriumil on alg- ja keskkoolid juba tööle asunud. Terveksjäänud teatreis on hooaeg alanud.

Telefoni- ja telegraafiühendus seatakse jälle korda. Samuti on korraldatud raudteeliiklus ja korda seatud purustatud sillad ning suurte tükkide kaupa üleskistud raudtee. Elanikkonna tööjõu mobilisatsiooni korras on kuue päevaga taastatud ka Tallinna—Leningradi—Moskva otseühendus. Raskusi tekitab veereva koosseisu puudumine, sest sakslased on selle kas hävitanud või tarvitamiskõlbmatuks muutnud.

Ka tervishoiu alal on ära tehtud mitte väike töö. On avatud haiglaid Tallinnas ja üle kogu maa. Ka apteegid töötavad jälle, ehkki sakslastest järelejäänud medikamentide tagavara on tühine.

Meie püüdlus igati abistada sangarlikku Punaarmeed, teostub küllalt hästi. Talurahvas aitab toiduainetega, pealeselle asuvad väeteenistusse kutsutud meelsasti Punaarmee ridadesse. Sakslaste sunniviisilise „totaalse“ mobilisatsiooni aegadel valgus väeteenistusse kutsutuid sadade kaupa metsadesse ja puges nende vägivalda eest varju, kuna nüüd tahetakse sakslastele kätte maksta.

Arvesse võttes hitlerlaste veriseid roimi kõigis Eesti linnades ja Klooga surmalaagris, põlevad kõik soovist purustada fašism, et nähtu kunagi enam ei korduks.

Saksa julmurite poolt sooritatud röövimiste, riisumiste ja mõrvamiste jälitamise ning roimarite vastutuselevõtmise vabariiklik komisjon töötab edukalt.

Peale majandusliku kahju ja elanikkonna füüsilise hävitamise tallasid saksa fašistlikud julmurid mudasse ka rahva hinge. Tuleb lõpetada ka fašismi poliitilis-moraalne rüüst Eestis ja vabastada rahvas fašistliku mao propaganda koletuslikust hirmutamisest. Tuleb leida vastumürk pruuni katku mürgile. On vaja, et rahvas uuesti tunneks ja kuuleks tõe, sest hitlerlased toitsid teda rohkem kui kolme aasta jooksul jämeda valega, pettuse ja ulakliku demagoogiaga. On tähtis, et kõik eestlased oskaksid õigesti ja tervelt mõelda ja armastada oma vabastajaid, kelle vastu hitlerlik propaganda ässitas kõiki noorest vanani, sundides neid vägivaldselt võitlema Punaarmee ja tema ridades võitleva Eesti Rahvuskorpuse vastu, ajades mobiliseeritud eestlasi kindlasse hukatusse vendatapvas sõjas. Mis võib olla hirmsam sellest?

Nüüd on, tänu Punaarmee kiirele pealetungile, paljukannatanud eesti rahvas fašistliku kiskja Hitleri veriste küünte vahelt välja kistud.

Oma väsimatu tööga ja teiste Nõukogude Liidu vennasrahvaste abiga me parandame sügavad haavad lühima ajaga.

Nõukogude vennalike rahvaste sõprus osutub meie täieliku ja lõpliku võidu pandiks vaenlase üle ja edu pandiks meie taastamistöö.

Bolševike partei ja Nõukogude valitsuse juhtimisel me taastame purustatu ja sammume edasi edu teed kõigis kodumaa majanduse, tööstuse ja kultuuri harudes.

Elagu võimas Nõukogude Liit ja tema rahvaste kindel sõprus!
Elagu eesti rahva vabastaja sangarlik Punaarmee ja tema ridades vap-
ralt võitlev Eesti Rahvuskorpus!
Elagu Nõukogude rahvaste juht, suur ja geniaalne väepealik Nõukogude
Liidu marssal seltsimees Stalin!

5. novembril 1944

Saaremaa vabastamise puhul

Kangelasliku Punaarmee võidukad väekoondised — Leningradi rinde vaprad võitlejad koos Eesti Rahvuskorpuse julgete meestega — jätkavad Nõukogude Eesti territooriumi ja meres terenduvate saarte vaenlasest puhastamist, kusjuures Punalipuline Balti Sõjalaevastik arendab hoogsat operatiivset tegevust.

Sügisese rajuhoona paiskas meie relvade jõud sakslased mandrilt saar-tele, kus nad lootsid veel vastupanu korraldada, küünte ja hammastega Eesti pinnast kinni hoides. Ent see äpardus neil.

Eesti Rahvuskorpuse hulljulge vabastusrünnak koos meremeestega Muhu saarele, Leningradi rinde kangelaste operatsioon koos mereväe dessandiga Hiiumaa vabastamiseks, kiskus sakslaste käest kaks meie sõsar-saart. Jäi järele vallutada nende kahe saare vanem õde, Balti mere suu-rim saar Saaremaa. Nüüd on ka see viimne sakslaste kants Nõukogude kõigi relvaliidide tõhusal koostööl ja tegevusel kangelaslikult vallutatud ja vabastatuna meie kodumaa rüppe tagasi võidetud. Nõukogude Eesti lõplik puhastamine hitlerlikust saastast on seega lõpule jõudmas, kui Kihnu ja Ruhnu saar ka veel vabanevad hitlerlaste ikkest.

Balti mere saarestik — Muhu, Hiiumaa ja Saaremaa — omab suurt strateegilist tähtsust meie sõjatandrel. Nende saarte vahelised väinad on võrreldavad Taani väinadega ja nii mõnigi võtmepositsioon moodustab omamoodi Gibraltari, mis suleb tee vaenlasele, meie sõjalaevastikule aga avab ta tee uutele mereavarustele.

Hitlerliku „Euroopa valli“ ühe lülina oli Saaremaal eriline tähtsus, ta oli kõvasti kindlustatud ja sakslased tegid kõik võimaliku selle positsiooni kaitsmiseks.

Siia kogunes saksa väeosi mandrilt, kes siia olid põgenenud Punaarmee kiirsurvel, ja lisaks neile saksa riismele toodi uusi garnisone Riia alt, isegi Soomest. Saaremaale siirdusid ka eesti orisõdurid, kes olid hitlerlaste poolt sundkorras mobiliseeritud, ja meie kvislinglased. Nüüd on kõik vaenulikud väed alistatud või likvideeritud, üks raske koorem on, tänu vabastajaile, meie õlgadelt jälle langenud.

*

Saaremaa on kangete kalurite kodu, seepärast olgu lubatud tuua mõnimgaid võrdlusesugemeid kalapüügi alalt.

Punaarmee võidukat Eesti territooriumi puhastamise protseduuri võiksimise võrrelda suure noodatõmbamisega, kus hõlmu kiiresti kokku tõmmatakse, et kala koguneks noodapärasse, milleks praegusel korral kujunes Saaremaa. Kalamehi huvitab kõige enam, mis sisaldab noodapära või rüsa. Kahjuks ei ole mul täpseid andmeid loomuse tulemuste ja saagi rohkuse kohta, ent kindlasti andis see Punaarmee sügispuük palju hitlerlikke mereelukaid mõne haakristliku haikala näolgi. Trofeed on kindlasti suured ja Saaremaa võib rõõmus olla ning meie koos temaga. Saaremaa vägimees Suur Tõll on kuulnud muistse rahvajutu hüüdu: „Tõll, Tõll, tõuse üles! Sõda Sõrve sääre juures!“ Ta on tõusnud meie rahvuskorpuse võitlejate näol, et koos Punaarmee teiste kangelastega vabastada Saaremaa, oma kodu, et saarlaste keskel ikka loksaks huumorimeel.

*

Vabastatud saarestik, eesti arhipelaag, on meie kaitsevöö, mis jääb meie ümber alaliseks, et mingi oht ei ähvardaks Nõukogude rahvaste rahu-likku elu. Tervitame sel puhul kõiki meie saari! Kangelaslik, nii kauges kui lähemas minevikus revolutsiooniline Saaremaa, võta vastu vennalik käepigistus „suure maa“ poegade ja tütarde poolt, nagu sa Eesti mandriosa armastad nimetada. Kosu ja kasva! Paranda haavad, mis sulle löödud nurjatute okupantide poolt! Kõik jõud vabastaja Punaarmee, sealhulgas Eesti Rahvuskorpuse, toetamiseks ning oma saare uuesti ülesehitamiseks!

Au ja kiitus Punaarmee kindralitele, ohvitseridele, seersantidele ja võitlejatele, Punalipulise Balti Sõjalaevastiku koosseisule ja lennuväe üksustele, kes on sõdinud ja sõdivad meie kodumaa vabastamise eest!

Au ja kuulsus eesti vapratele poegadele ja tütardele meie Rahvuskorpuse ridades, kes oma vere hinnaga on lunastanud meie rahva, maa ja saared!

Igavene mälestus neile, kes on langenud kangelastena Eesti iseseisvuse ja vabaduse eest! Meie ei unusta neid kunagi.

Meie sügavaim tänu kuulub meie vabastaja, kangelasliku Punaarmee geniaalsele juhile, Kõrgemale Ülemjuhatajale Nõukogude Liidu marssalile seltsimees Stalinile!

November 1944

Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu põhiseaduse — Stalinliku Konstitutsiooni — 8. aastapäev

5. detsembril 1936 võttis erakorraline VIII nõukogude kongress vastu praegu kehtiva NSV Liidu põhiseaduse, Stalinliku Konstitutsiooni, mis avas inimkonna ajaloos uue lehekülje. Põhiseaduse projekti koostamine ja esitamine oli ülesandeks tehtud seltsimees Stalinile.

Põhiseaduses on harilikult fikseeritud riikliku ehituse ja süsteemi põhi- alused, riigivõimu struktuur, kodanike õigused ning kohustused, kohtute korraldus jne. „Põhiseadus fikseerib seda, mis realselt on olemas, mitte seda, mis olema peaks.“ Põhiseadus ei ole midagi igavest, nagu omal ajal arvasid eesti kodanlik-reaktsioonilised poliitikud; nagu kõik maailmas ei seisa paigal, vaid areneb, nii ka põhiseadus progresseerub ja muutub. Igale riigi tüübile, igale tema arengu etapile vastab teatav konstitutsioon. Milline on riik ja klasside vahekord temas, säärane on ka tema põhiseadus. Nõukogude riik on hoopis uut tüüpi riik, mille vormiks on nõukogude võim, mille funktsioonid alatasa arenevad koos üldise arenemisega.

Oma arengus on nõukogude sotsialistlik riik läbi teinud teatavad faasid, enne kui ta võis vastu võtta viimase konstitutsiooni. Tuli teostada enne kultuurirevolutsioon, et valmis olla uueks faasiks.

Esimene Nõukogude konstitutsioon võeti vastu V nõukogude kongressil 1918. aastal, kaheksa kuud pärast Oktoobrirevolutsiooni võitu. See oli esimene nõukogude võimu saavutuste kokkuvõte. Pariisi Kommunist saadik polnud taolist demokraatiat veel olnud.

II üleliidulisel nõukogude kongressil 1924. a. jaanuaris võeti vastu teine Nõukogude konstitutsioon, milles fikseeriti uued järgnenud võidud ning saavutused. Vahepeal oli uutes tingimustes ja välispoliitilises olukorras tekkinud vajadus kõigi nõukogude vabariikide ühendamiseks NSV Liitu.

Stalinlik Konstitutsioon märgib juba sotsialismi täielikku võitu NSV Liidus.

Täna sel konstitutsioonipäeval peatuksin lühidalt NSV Liidu kodanike õiguste ning kohustuste juures. Suure Isamaasõja käigus tuleb eriti rõhutada just kõiki kohustusi, mis puudutavad iga üksikut kodanikku, sest nende kohustuste täitmisest sõltub meie võit fašismi üle. Nõukogude Liidu kodanikele on antud sedavõrd palju õigusi, et nendelt võidakse nõuda ka niisama palju kohustusi.

Ma ei hakka üksikult loetlema kõiki neid õigusi ning kohustusi, mis on

fikseeritud Stalinlikus Konstitutsioonis ja mis igale kodanikule peaksid tuttavad olema; kriipsutaksin vaid alla, milliseid õigusi meie sõja olukorras ja võidu huvides kui arusaajad kodanikud ise vabatahtlikult peaksime piirama, kärpides kõigiti isiklikke mugavusi, ning milliseid kohustusi iga kodaniku aukohuseks on mitte ainult täita, vaid mitmevõrdselt ületada. On arusaadav, et sõda nõuab igalt Nõukogude patrioodilt veel lisakohustusi, et ilma selleta ei ole me teinud kõike peatse võidu saavutamiseks, tulevase rahu kindlustamiseks.

Õigus tööle on Stalinlikus Konstitutsioonis kindlustatud igale kodanikule. Sõjaolukorras peaks igale ausale kodanikule selge olema, et temal pole tööle mitte ainult õigus, vaid et igaühe püha kohus on teha tööd rohkem, pingutada kõik oma jõud tööriindel, nagu seda teevad võitlejad lahingus ning kaevikuis.

Õigus puhkusele on õilis seadus, ent praegusel ajalooliselt vastutusrikkal Suure Isamaasõja ajastul peame igaüks end isiklikult ning vabatahtlikult piirama selle seaduse hüvede kasutamisel. Praegu me ei tohi pretendeerida puhkusele või lühemale tööpäevale, me ei või vaadata taskukellale, et tööaeg on täis, vaid peame vaatama võidukellale ja selle osutile, kuidas ja millal see meid lubab tööd katkestada. Kui sõda lõpeb ja on saavutatud kindel rahu, siis puhkame, kui seda viivuks võimaldab meie ees seisev suur ülesehituse ning taastamise töö.

Me teame, et paljud, kellele on määratud aineline kindlustus vanaduse puhul, loobuvad sõja ajal sellest õigusest, et kodumaale veel kasulik olla ka vanas eas.

Naiskodanike ja meeskodanike üheõiguslikkus ning võrdsus, mis on Stalinlikus Konstitutsioonis fikseeritud, on sõja olukorras nii kaugele arenenud, et ei ole ala, kus sugupoolsus takistaks kodanikke oma võimeid näitamast. Isamaasõja lahinguis on Nõukogude rahvaste tütreid näidanud suurt sanganarlikkust, nende hulgas on palju Nõukogude Liidu kangelasi, rääkimata ennastsalgavast tööst tagalas, tööriindel. Fašismi purustamisel on nõukogude naisseltsimeestel tohutud teened ning võidud.

NSV Liidu kodanike üheõiguslikkus, sõltumata nende rahvusest ja rassist, on suurimaks võiduks ajaloos, mis lõplikult on välja juurinud rahvusliku vaenu ning viha, on Isamaasõjas andnud ennenägematu kooskõla võitluses hitlerismi vastu, liites kõik Nõukogude rahvad suurimas sõpruses oma vabaduse kaitseks.

*

Sotsialistlikus ühiskonnas maksab põhimõte: võrdselt õigustele ka vastavad võrdsed kohustused. Kes ei täida kohustusi, sellel ei või olla ka õigusi. Iga NSV Liidu kodanik on kohustatud riigi põhiseadusest kinni pidama, seadusi täitma, töödistsipliini pidama, ausasti ühiskondlikesse kohustustesse suhtuma ja sotsialistliku ühiselu reegleid austama. Stalinlik

Konstitutsioon seab esiplaanile kollektiivi huvid, millest sõltub ka iga üksiku heaolu.

Kas ei ole loomulik, et me sõja ajal ühiskondlikke kohustusi täidame mitte ainult normide ulatuses (ma mõtlen siinkohal ka kohustuslikke müüginorme!), vaid et me neid ületame, andes kõik võimaliku meie tuleviku kindlustamiseks ja meie vabastaja, Punaarmee toetamiseks. Me peame võtma oma kohustusi kui püha kohust, kui üht abinõu fašismi purustamisel. Oleks enam kui võõrastav, kui need vallad, kes saksa okupatsiooni süngeil päevil täitsid oma kohustused sundnormide andmisel sajabrot-sendiliselt, nüüd nõukogude korra juures tõrguksid täitmast oma püha kohust, oma auvõlga nende vastu, kes kihutasid hitlerlased meie esivanemate maalt igaveseks ajaks, likvideerides üle seitsmesaja-aastase saksa ülevõimu meie sünnimaal. Eesti Rahvuskorpus, eesti rahva omad pojad ootavad, et nende teeneid väärikalt hinnataks. On aeg vabaneda orjameelsusest, mis mõningaid meie talupoegi veel kammitsas on hoidnud, et oma orjastajate, kõrkide saksa fašistlike isandate käske rutati täitma, aga kohustustest oma rahva vastu katsutakse kõrvale hiilida. Eestlased pole enam orirahvas, vaid Lembitu ja Kalevi rahvas, kes ei alanda ennast parunite ees lõimitamisega ega mõisahärra kintsukaapimisega.

Kui iga NSV Liidu kodanik on kohustatud hoidma ja tugevdama ühiskondlikku, sotsialistlikku omandit, siis on lausa ülekohus, kui vili põldudel mädaneb ja seda ära ei koristata. See on rahva ja riigi varaga hooletu ümberkäimine, see on pillamine. Kokkuhoid kõiges on ka riigi võimsuse tõstmine ja kodanike kindlustamine homse päeva tarviduste suunas. Olgu siin iga kohustus ausameelselt täidetud.

Üldine sõjaväeteenistuse-kohustus on seaduseks ja iga NSV Liidu kodaniku austavaks kohustuseks. See rahvas, kes end aktiivselt kaitseb ja tahab kaitsta, jääb ajalookäigus püsima. Kogu rahvas peab alati olema kaitsevalmis. Ei saa olla passiivset kaitset ja omaenda naha hoidmist. Me teame ajaloost, et liivi rahvas Kaupo juhtimisel ei osanud ega tahtnud võidelda oma orjastaja, saksa vallutaja vastu, mis sai saatuseks kogu rahvale. Liivi rahvas on peaaegu kadunud ajaloo areenilt, kuna võitlev eesti rahvas, kes pidas ligi paarkümmend aastat ülejõukäivat sõda saksa mõõgavendadega (1208—1227), üritas Jüriöö ülestõusu (1343. a.), hakkas vastu parunitele Mahtas, Pühajärvel jne., see rahvas on jäänud püsima, jääb püsima alati. Tänu Punaarmee kangelaslikkusele ja Nõukogude Liidu rahvaste, eriti suure vene rahva relvavendlusele, pole jõhkraim vaenlane, hitlerlik Saksamaa, suutnud meie riiki ja rahvast hävitada. On arusaadav, et iga eestlase kohus on kõigiti toetada Punaarmee ja tema ridades võitleva Eesti Rahvuskorpuse löögivõimet, olgu see siis kutsealuste astumise-ga võitlejate ridadesse, olgu see kohuslike müüginormide korraliku täitmisega, nende ületamisega, et võiks meilgi tekkida kaitsefond, meie võidu kindlustamise fond meie igipõlise vaenlase lõplikul purustamisel. Sõda nõuab ohvreid, ilma selleta ei ole võimalik võita. Sõda nõuab toidu

kärpimist igalt arusaajalt kodanikult. Sõda nõuab isiklike mugavuste ning heaolu piiramist. Sellest on vaja aru saada.

Nõukogude Liidu rahvad, aimates sõjaohu, on kaua, kümnete aastate jooksul, piiranud oma tarvidusi, et viisaastakute üritusi läbi viia, et aga Punaarmee võiks kasvada ja tugevneda, et tööstus võiks areneda igakülselt ja võimsalt. Selle kangelasliku enesepiiramise tõttu võis Nõukogude Liit muutuda võitmatuks. Eesti rahvas peab samuti oskama piirata oma tarvidusi ning elumugavusi, et olla väarikaks kaasvõitlejaks Suures Isamaasõjas koos teiste rahvastega. Nüüd, kus meie sünnimaa on täielikult ja lõplikult vaba, olgu meie panus võrdne teiste vabariikide omaga. Kui nõukogude riigikord on osutunud tugevaimaks maailmas, siis on siin üheks võiduteguriks kodanikekohustuste ennastsalgav täitmistahe, rahva patriotism. Stalinlik Konstitutsioon on võimsaks relvaks Isamaasõja võidukas käigus.

Detsember 1944

Aastavahetusel

1944/1945

Kallid seltsimehed! Nõukogude Eesti kodanikud — töölised, talupojad ja haritlased! Kangelasliku Punaarmee, Punalipulise Balti Sõjalaevastiku ja Eesti Tallinna Laskurkorpuse võitlejad, seersandid, ohvitserid ja kindralid!

Tervitan Teid südamlikult käesoleval aastavahetusel, kus kogu Nõukogude Liidu territoorium, sealhulgas ka Nõukogude Eesti pind on lõplikult vabastatud saksa sissetungijaist. Soovin kõikidele parimat edu ja kordaminekut eeloleval uuel aastal!

Neljandat korda astume üle uue aasta läve karmi ja kangelasliku võitluse olukorras saksa fašistlike röövvallutajatega.

Tavaliselt tehakse aastavahetusel kokkuvõtteid möödunud aasta sündmustest, kaalutakse võimalikke väljavaateid ka saabuva aasta ulatuses. On loomulik, et eriti tänavu kogu maailma rahvad esitavad endile küsimuse, millised sündmused märgivad 1945. aastat, kus Suure Isamaasõja kõik on jõudnud otsustava staadiumini, kus vaenlane on paisatud umbkaudu nendele positsioonidele, kust ta üle kolme ja poole aasta tagasi alustas kogu maailma ähvardavat kurikuulsat „välksõda“.

Kui eelmine, kolmas sõja-aasta oli põhjaliku murrangu aastaks meie rindel ja Suure Isamaasõja käigus, samuti rahvusvahelises olukorras, „siis neljas sõja-aasta oli Nõukogude armeede ja meie liitlaste armeede otsustavate võitude aasta Saksa vägede üle, kus sakslased, kes seekord olid sunnitud sõdima kahel rindel, paisati tagasi Saksamaa piiridele“. (Stalin.)

Vähe sellest! Sõjategevus on kandunud Saksamaa oma pinnale. Saksa fašistlikud röövväed on välja kihutatud Nõukogude Liidust, Prantsusmaalt, Belgiast, Kesk-Itaaliast ja mujalt, kus nad aasta tagasi veel ajutiselt vägivallatsesid. Üha tihedamalt tõmbub kokku raudne rõngas saksa fašistliku kiskja koopa ümber.

Fašistlik Saksamaa on kokku surutud kahe rinde raudsete tangide vahele. See, mida sakslased ikka on kartnud, — sõda kahel rindel — on möödunud aasta käigus saanud reaalseks tõigaks, millel on tohutu tähtsus võidu saavutamisel.

Seltsimees Stalin on korduvalt märkinud teise rinde olulist tähtsust Euroopas ja selle arusaadavat vajadust võitluses Saksamaaga sõja lõpu kiirendamisel.

Oma ettekandes Suure Oktoobrirevolutsiooni 27. aastapäeval, 6. novembril s. a., rõhutas ta: „Ei saa olla kahtlust, et ilma teise rinde organiseerimata Euroopas, mis köitis ligi 75 sakslaste diviisi, meie väed ei oleks suutnud niivõrd lühikese ajaga murda Saksa vägede vastupanu ja rookida neid välja Nõukogude Liidu piiridest. Ent samuti kindel on ka see, et Punaarmee võimsate pealetungioperatsioonideta käesoleva aasta suvel, mis köitsid ligi 200 Saksa diviisi, poleks meie liitlaste väed suutnud Saksa vägedest nii kiiresti jagu saada ja neid Kesk-Itaaliast, Prantsusmaalt ja Belgiast välja lüüa...“

Seega on Teherani konverentsi otsust ühise löögi kohta Saksamaale läänest, idast ja lõunast teostatud kooskõlastatult ja tagajärjekalt. Ühtlasi andis Teherani konverents lõpliku hoobi hitlerlaste lootustele lahkkelide tekkimisest liitlaste vahel. Ühendatud rahvaste — NSVL, Inglismaa ja USA — võitlusliit on möödunud aasta vältel relvavendluses muutunud veel tugevamaks ja võimsamaks.

Kujukaks üksmeele tõenduseks oli ka Moskvas 9.—18. oktoobrini toimunud nõupidamine Suur-Britannia peaministri W. Churchilli ja välisministri A. Edeni, marssal Stalini ja V. Molotovi vahel, kus „tehti põhjalik ülevaade Teheranis kokkulepitud sõjaplaanide arengust ja avaldati kindlat veendumust liitlaste operatsioonide arenemise kohta tulevikus kõigil rindel“. (Nõukogude-Inglise kommünikee.)

Punaarmee osa neis operatsioonides on olnud hiiglaslik, mis võimaldas liitlastel oma suureks pealetungiks läänes hästi ette valmistuda.

Punaarmeele annab vääramatu jõu tema Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini geniaalne juhtimine, tema marssalite, kindralite ja ohvitseride sõjaline oskus ja andekus, võitlejate võrratu kangelaslikkus, suur isamaa-armastus ja kõrge sõjaline väljaõpe. Nõukogude tagala toetus on aina kasvanud, mis on meile võimaldanud ka majanduslikult võita fašistlikku Saksamaad, kelle käsutuses olid peaaegu enamiku Euroopa riikide ressursid. Punaarmee varustamine esmaklassilise relvastusega on kindlustanud meie suuoperatsioonide edu ning meie võidu. Punaarmee on luhta ja segi ajanud kõik sakslaste strateegilised kavatsused, viies hitlerlased katastroofi lävele. Rida purustavaid lööke, millest rääkis seltsimees Stalin oma kõnes, suunati järjekorras Saksa vägede pihta küll Leningradi ja Novgorodi all, mis paiskas sakslased Baltimaadesse, küll Bugi ääres, mis paiskas Saksa väed Dnestri taha, küll Krimmis, Karjala piirkonnas, Valge-Vene, ka suure osa Poola ja Leedu vabastamiseks, Vitebski, Bobruiski, Mogiljovi ja Minski all. Sellele järgnes juulis-augustis löök Lvovi all, siis Kišinjov-Jassõ piirkonnas, kus meie väed purustasid täielikult Saksa-Rumeenia väed.

Septembris-oktoobris anti löök Baltimail, kus Punaarmee purustas Saksa väed Tallinna ja Riia lähistel, mis tõi vabaduse ka meie sünnimaale, Nõukogude Eestile.

Oktoobris algas Ungari operatsioon Tisza ja Doonau vahel, mille tulemused on jõudmas lõppstaadiumi Budapesti peatse vallutamisega ja Ungari

kui viimse tegeliku hitlerliku satelliidi väljalangemisega fašistlikust nurjatust koalitsioonist.

Valus löök anti oktoobri lõpus Saksa vägedele Põhja-Soomes, kus jõuti välja meiega liidus oleva Norra piiridesse.

Nende operatsioonide tulemusena purustati ja löödi rivist välja ligi 120 Saksa ning nendega koos sõdivat diviisi, vabastati järjekorras: Leningradi oblast, Paremkalda-Ukraina, Krimm, Odessa, suur osa Karjala-Soome Nõukogude Vabariigist, Valge-Vene Nõukogude Vabariik, tunduv osa meiega liidus olevast Poolast, enamik Leedu Nõukogude Vabariigist ja Lääne-Ukraina.

Erilise tähtsusega oli 22 Saksa diviisi sissepiiramine Kišinjovi all, millise löögi tulemusena vabastati Moldaavia Nõukogude Vabariik, löödi rivist välja Rumeenia, kes kuulutas sõja Saksamaale ja Ungarile, samuti Bulgaa-ria, avati meie vägedele tee Ungarisse ja loodi võimalus ulatada abistav käsi meiega liidus olevale Jugoslaaviale ühiseks võitluseks saksa rööv-vallutajate vastu.

Operatsioonide arenemine Ungaris võimaldas abistada meiega liidus olevat Tšehhoslovakkia vabariiki, kelle territooriumist vabastatud pindala suureneb iga päevaga ja kus Punaarmee manööveroperatsioonid jätkuvad suure eduga.

Eriliselt peatuksin ma Punaarmee Baltimaade vabastamise operatsioonide juures, mille tulemusena vabastati Eesti Nõukogude Vabariik, suurim osa Läti ja Leedu Nõukogude Vabariigist, löödi rivist välja eelviimne Hitleri satelliit Soome, kes kuulutas sõja Saksamaale. Tukumsi ja Liibavi vahelises piirkonnas aeti nende manööverlöökidest survel kotti üle 30 Saksa diviisi, kus neid hävitatakse.

Operatsioonid Baltimaade vabastamiseks hitlerlastest arenesid nelja rinde: Leningradi, 1., 2. ja 3. Balti rinde vägede koostööl ja osavõtul ning Punalipulise Balti Sõjalaevastiku toetusel. Peipsi ja Võrtsjärve vahelise läbimurde tulemusena vabastati augusti alguses Võru, 25. augustil Tartu ning lõigati läbi Tallinn—Riia raudtee. Samal ajal anti sakslastele hävitavaid lööke ka Nõukogude Läti territooriumil.

Nõukogude Eestis arenes Punaarmee pealetung hoogsalt, hiljem tohutu kiirusega. Leningradi rinde väed, kuhu kuulus ka Eesti Rahvuslik Laskur-korpus, arendasid kombineeritud manööverpealetungi mitmes suunas põhja pool Tartut ja lääne pool Narvat. Saksa kaitse murti läbi, mõlemad väe-grupid ühinesid Peipsi järve loodekaldal. Selle tulemusena edasine pealetung Eestis areneb varem nägematu kiirusega: 200 km vahemaa Tallinna suunas läbistati viie päevaga, ning 22. septembril sai meie pealinn Tallinn vabaks Nõukogude linnaks, millele järgnes Pärnu, Haapsalu ja teiste eesti linnade vabastamine. Nõukogude relvade jõud paiskas sakslased mandrilt saartele, jälitades neid lakkamatult ja alustades ka saarte vabastamist otse vaenlase kannul. Varsti vabastati Vormsi, Muhu, Hiiu- ja Saaremaa, ning lõpuks 24. novembril paisati merre viimsed sakslased, kes Sõrve säärest

küünte ja hammastega kinni hoida püüdsid. Seega oli kogu Nõukogude Eesti territoorium täielikult ja lõplikult puhastatud saksa fašistlikust saastast, kui mitte lugeda Ruhnu saart, mis vabanes veidi hiljem: 15. detsembril.

Silmapaistvat osa Nõukogude Eesti vabastamisel etendas Eesti Rahvuskorpus kindral-leitnant Lembit Pärna juhtimisel. Juba lahingutes Narva all, hiljem Tartu ümbruses läbimurde teostamisel ja lõpuks Tallinna vabastamisel ja saarte puhastamisel hitlerlastest täitis Eesti Rahvuskorpus lahinguülesandeid eeskujulikult, näidates üles ääretut vaprust ja leides Kõrgema Ülemjuhataja käskkirjades korduvalt märkimist ja hindavat esiletõstmist, pälvides Eesti Tallinna Laskurkorpuse nimetuse.

Punaarmee kiire edasitungi tõttu nurjusid sakslaste plaanid meie linnade, sealhulgas ka Tallinna põhjalikuma hävitamise ja purustamise teostamisel.

Möödunud aasta kirjutas eesti rahva, samuti läti ja leedu rahva ajalukku võidukaid ja hiilgavaid lehekülgi, kuulsaid sündmusi. Üle kolme aasta olime võideldes oodanud seda päeva, kus eesti rahva — meie ja meie esivanemate — heroiline sajandite-pikkune võitlus saksa sissetungijate vastu võiks lõppeda meie võiduga. 1944. aasta tõi meile selle ammuoodatud võidu, meie unistuse teostamise. Nüüdsest kuulub üle seitsmesaja aasta kestnud saksa orjastajate ike minevikku. Võib alata ja algab eesti rahva tõelise vabaduse ja sõltumatuse ajajärk. Nüüd oleneb kõik meie eneste tahtest ja visadusest, et asuda ülesehitavale tööle ja sõjahaavade parandamisele, et ületada kõik sellega seotud raskused ja tõkked.

Tänavusel aastavahetusel, kus meie sünnimaa on lõplikult vaba saksa orjastajate ikkest, me pöördume sügavas tänutundes meie vabastaja, kangelasliku Punaarmee ja tema geniaalse juhi, Kõrgema Ülemjuhataja suure Stalini poole.

Au ja kiitus Punaarmee kindralitele ja ohvitseridele, seersantidele ja võitlejaile, kes on sõdinud ja jätkavad võitlust kõigi Nõukogude rahvaste tuleviku ja meie rahva vabaduse, Eesti olemasolu eest.

Au ja kuulsus eesti vapratele poegadele ja tütardele, kes oma verehinnaga on lunastanud meie maa ja rahva! Au ja kuulsus meie partisanidele, meie tasujaile!

Igavene au ja kuulsus neile, kes on langenud kangelastena Eesti iseseisvuse, ta vabaduse ja nõukogude korra eest, meie suure kodumaa hüvangu eest!

Suurimat tänu sõbraliku abi ja toetuse eest võlgname meie kõigile Nõukogude Liidu rahvastele, eeskätt suurele vene rahvale! See rahvaste sõprus viib võidule. Astudes üle uue aasta läve, töotagem pühalikult veel visamalt edasi võidelda kuni hitlerlaste lõpliku purustamiseni, kuni Berliini vallutamiseni. Pole kahtlust, et Nõukogude rahvaste hulgas on eesti rahvas pidanud kõige rohkem kannatama saksa orjastajate vägivald all; kogu oma ajaloo kestes pidasid eestlased kangelaslikku võitlust oma orjastajatega, sageli tõustes üles ülekaalus oleva vaenlase vastu, et veristes lahing-

gutes kaitsta oma olemasolu ja vabadust. Selle sajandite-pikkuse võitluse tulemusena on eesti rahvas jäänud ajalooareenile püsima, kuna need rahvad, kes ei näidanud küllaldast vastupanu saksa tungile itta, asudes isegi vaenlase poolele, nagu liivlased Kaupo juhtimisel, on peaaegu pühitud rahvaste hulgast. Kas see ei kordu ka praeguse võitluse raamides nii mõnegi rahvaga, kes end usaldas hitlerlaste hundijuttude võludesse, et „tule mulle kitseke, ma teen sulle uued kingad“, nagu seisab valmis. Me teame, kuhu need kingad nende kandjaid viisid.

Tänu Punaarmee võitlusele ja meie osavõtule sellest heitlusest, pole nüüdsest peale eestlased enam orirahvas, kelleks saksa vallutajad meid ajaloo vältel on teha tahtnud. Meie oleme heroiliselt võitlev rahvas, meie oleme Lembitu ja Kalevi kange rahvas, kes ise loob oma tulevikku, oma nõukogude riiki Liidu rahvaste sõbralikus peres.

Meie teame, et tee, mida meie praegu käime, ei ole kerge. Imeväl korraga hüvitada hitlerlaste röövimisi ja laastamisi, see ei saa sündida nõiakepi liigutusel, vaid raske tööga ja suure tahtega. Meie peame rakendama kõik oma loovad jõud oma sünnimaa taastamisele ja uuestisünnile, mis peab saama kogu meie rahva auasjaks. Peame jõudma selle arusaamiseni, et iga Nõukogude kodanik on riigi loovjõud, selle kandja, et riik on rahva enese jaoks, tema pärast, tema võimete ja tahte kehastus. Nüüd, kus meie igipõlistest orjastajaist, saksa anastajaist ühtki enam pole meie sünnimaa pinnal, võib iga kodanik riigitööst häirimatult osa võtta, mida võimaldab igapäevane nõukogude kord. Nüüd võime lõplikult sirgeks ajada oma selja, raputada turjalt sajandite raske ikke ja põletada hingest orjameelsuse jäänused, mis mõningates kodanikes veel pesitsevad, neid araks ja alandlikuks tehes, täites neid mingi seletamatu „aukartusega“ isandate julmuste ja vägivallategude puhul. Pea püsti, eestlane! Nüüd astu oma rada!

Juba meie näeme, kuidas 3—4 kuu jooksul valdav enamik tööstusettevõtteid on asunud tootvale tööle, näidates häid tagajärgi omavahelises töövõistluses. Tööliste ennastsalgav töötahe on pandiks meie tulevasele hüvangule ja arenemisele. Eesti talupojad ei jäta toomast oma panust, et käitistes töötajaid ja Punaarmeed varustada toiduainetega. Eesti haritlased ei säästa oma jõudu ja mõistust, et kõigiti kaasa aidata meie maa ja rahva hüvanguks ja meie kultuuri õitsenguks. Eesti õpetajaskond viib sotsialistliku valguse laialdaste kihtide hulka ja teeb lõpu haakristlikule pimedusele. Ta õpetab noori armastama meie maad, mis kuulub nüüdsest kogu rahvale, mitte ainult vähestele jõukamatele kihtidele.

Eesti NSV töötav talurahvas on tagasi saanud neilt saksa okupantide poolt äravõetud maa. Nõukogude võim on uusmaasaajaid kõigiti toetanud. Maareformi taastamine ja teostamine on uueks aastaks peagi kõikjal lõpetatud, mis loob õiglase ja kindla aluse meie põllumajanduse arenemisele. Soovin kõigile uusmaasaajatele jõudu ja visadust kõigi raskuste ületamisel, mis alguses ees seisavad! Teadke, et talupojad oma tööga aitavad meie ajaloolise vaenlase purustamist lõpule viia! On vaja taastada karjakasva-

tus, arendada aiandust ja mesindust, tõsta kõrgele tasemele ühistegelikud ettevõtted. Täitkem korralikult riiklikud kohustused, sest muidu ei saa võidelda meie sõjavägi. Metsatööde edust sõltub meie riiklik edu. Korralik kevadkülv ja külvikampaania kindlustavad meie rahvale igapäevase leiva.

Meie ei tohi maha jääda teiste Nõukogude rahvaste kangelaslikkusest Suures Isamaasõjas, kes annavad ja teevad „kõik rinde heaks“ vaenlase võitmiseks. Selletõttu on Nõukogude riigi majanduslik alus osutunud võrratult elujõulisemaks kui vaenuliste riikide majandus. On saavutatud majanduslik kui ka poliitilis-moraalne võit fašistliku Saksamaa üle. Nõukogude inimesed loobusid paljust tarvilikust, olid teadlikult valmis taluma tõsist ainelist puudust, et aga rohkem anda rindele, võidu heaks. Ka eesti rahvas peab loobuma mõningaist isiklikest mugavustest, kärpima koduseid mugavusi, et armee võiks sõdida, varustatult relvastuse ja toiduainetega. Meie oleme Nõukogude tagalasse evakueerunute säästudega hankinud kaks tankikolonni ja ühe lennukite eskadrilli. Kas ei asuks meie uuel aastal kogu meie rahva osavõtul täiendada seda panust võidu arsenali? Nüüd, kus läheneme sõja lõpule, on vaja koondada kõik jõud selle kiiremaks lõpetamiseks ja püsiva rahu kindlustamiseks. Sündmuste loogika räägib, et saabuv aasta on lõpliku võidu aasta. Lubage selle sooviga veel kord kõiki tervitada uue aasta puhul!

Elagu Eesti Nõukogude Sotsialistlik Vabariik ja tema töökas rahvas!

Elagu Nõukogude Liit ja tema rahvaste vankumatu ja püsiv sõprus!

Elagu kangelaslik Punaarmee ja tema ridades vapralt võitlev Eesti Tallinna Laskurkorpus!

Elagu Nõukogude Liidu rahvaste õpetaja ning juht, geniaalne väepealik, meie võitude organiseerija suur Stalin!

Kuulsuse tee

Seltsimehed!

Täna tähistab kangelaslik Punaarmee oma 27. aastapäeva kuulsate, ennenägematute ajalooliste võitude tähe all. Lubage teid sel puhul tervitada ja õnnitleda! Kakskümmend seitse aastat tagasi sündis noor kangelane, kes bolševike partei, Lenini ja Stalini geniaalsel juhtimisel ägedates lahingutes asus tagasi lööma saksa röövvalutajate tookordset „tungi itta“.

On olemas legende ja lugulaule, on olemas muistendeid ja saagasid kangelastest, kus jutustatakse, kuidas need tulevased hiiglased kohe pärast sündimist asusid kangelastegusid sooritama. Sääraseks kangelaseks on Punaarmee oma sünnipäevast peale.

Meile lähedaseks ja meeldivaks asjaoluks on, et Punaarmee sünnikohaks, tema kangelastegude esimeseks tandreks olid Narva ja Pihkva lähised, kust algas võidutee.

Eriti rõõmustavaks tõigaks on aga see asjaolu, et kangelasliku Punaarmee praeguste kangelastegude ja võitluste väljaks on Berliini lähised. Juubilari seljataga on kuulsusrikas võidutee, mille etappide juures peatub tänase pidukõne ja ettekande esitaja.

Võiduka Punaarmee ajaloolisele sangarliku vabastaja osale on pühendatud Nõukogude riigihümni ilmekas salm:

„Kõik nurjatud kallaletungijad väärab
me lahinguis kasvanud võimas armee.
Me võitluste hoog sugupõlvedeks määrab
aus, kuulsuses hiilgama isamaa tee.“

Aus ja kuulsuses on jäänud särama kõik see, mida kaitseb Punaarmee: sotsialistlik nõukogude kord ja kõik, mis meile on andnud Stalinlik Konstitutsioon.

Neljandat aastat peavad kangelaslikku võitlust hitlerlike anastajate vastu meie Punaarmee ja Sõjalaevastik. Juba pikemat aega võitleb tänane juubilar väljaspool meie suure kodumaa piire, saksa kiskja enese koopas ehk, kui nõnda väljenduda võib, ta võitleb ja võidab välismaal.

Nõukogude maad ja rahvad on lõplikult ning jäädavalt vabastatud saksa vallutajate õudsest ikkest. Raudne rõngas ja hukatuslik tuliring koondub hitlerliku riigi ja tema kandjate ümber.

Pole kahtlust, et pärast äsjatoimunud Krimmi konverentsi, fašistlik armee ja selle loojad elavad viimseid painajalikke päevi oma riigi rusudel.

Miljonid Euroopa elanikud on tagasi saanud oma vabaduse. Punaarmee on nad vabastanud, nagu ta on vabastanud ka Nõukogude Eesti ja tema paljukannatanud rahva.

Täis sügavat tänu Punaarmee vastu, on eesti rahvas ühtlasi uhke, et tema pojad ja tütreid Punaarmee koosseisus ja 8. Tallinna Eesti Laskurkorpuse ridades on võinud anda oma osa hitlerismi hävitamiseks.

Eesti rahva pühaks kohuseks ning ülesandeks on ja jääb: anda kõik jõud ja mõistus Punaarmee ja Punalipulise Balti Sõjalaevastiku igakülgeks toetamiseks ja abistamiseks, et meie panus võiduarsenali proportsionaalselt maha ei jääks teiste Nõukogude rahvaste pingutustest ja ohvritest, et meie, eestlased, kõigiti vääriksime kaasvõitleja kõrget nime.

Ei saa olla võitlust ja võitu ilma ohvriteta, ilma teadliku enesepiiramiseta. Lenini-Stalini lipu all edasi!

Pole mingit kahtlust, et Nõukogude rahvaste sõpruse ja vennluse armee toob suure Stalini juhtimisel meile peatse lõpliku võidu ja kindlustab väärika rahu meie tulevastele põlvedele.

Elagu võidukas Punaarmee ja tema koostisosana võitlev 8. Tallinna Eesti Laskurkorpus!

Elagu vapper Sõjalaevastik!

Elagu võimas Nõukogude Liit ja tema rahvaste sügav ning vankumatu sõprus!

Elagu geniaalne väepealik, Kõrgem Ülemjuhataja Nõukogude Liidu marssal seltsimees Stalin!

23. veebruaril 1945

Kõne ordenite „Ema au“ kätteandmisel

Auväärt eesti emad, Nõukogude kodanikud! Tervitan ja õnnitlen teid tänase autasustamise puhul, mis on esmakordne sündmus Nõukogude Eestis!

Nõukogude riik on naise väärikuse, tema osa ühiskonnas tõstnud väga kõrgele. Juba nõukogude korra alguspäevist on Kommunistlik (b) Partei ja Nõukogude valitsus erilist tähelepanu pühendanud hoolekandele emade ja laste eest.

Stalinlik Konstitutsioon annab Nõukogude kodanikele palju õigusi, millest kapitalistlike maade kodanikud unistadagi ei või. Üheks sääraseks mainimisväärseks õiguseks on nais- ja meeskodanike üheõiguslikkus ja täielik võrdsus, mis on naise vabastanud orjastatu olukorrast.

Võib ütelda, et kogu inimkonda on veedelnud Nõukogude riigi hool emade ja laste kindlustamisel igakülgse abiga.

Kodanlik-kapitalistlikes maades ei tunta tõeliselt tõhusat naiste töökaitsset ja emade kaitset. Kusagil teistes riikides pole niipalju sünnitusmaju, lasteaedu ja -sõimi kui Nõukogude Liidus.

Nõukogude valitsus mõistab väga õigesti, et lapsed on meie tulevik ja nende jaoks ei keela ta abi ja toetust, sest inimene on suurimaks väärtuseks ja väärtusteloojaks riigis.

Seepärast saavad Nõukogude Liidus lasterohked perekonnad riiklikku rahalist tasu ja neid emasid autasustatakse eriliste ordenite ja medalitega, milles väljendub kogu Nõukogude ühiskonna armastus ja lugupidamine naisele-emale.

Ema ja lapse huvid on riiklikult kaitstud. Raseduse puhul võimaldatakse naistele küllaldane puhkeaeg ühes vastava ülalpidamise säilitamisega. Suure Isamaasõja raskel ajastul on hoolekanne emade ja laste eest veelgi kasvanud ja suurenenud.

Ei ole eesti emadel varajasematel aegadel kerge olnud lapsi ilmale tuua, neid kasvatada ja neile haridust anda. Nende emade vaev on kajastunud nii rahva- kui ka kunstluules. Eks igaüks meist tea ja tunne: „Ema viis hälli heinamaale, kandis kiigu kesa peale“ või: „Üks paigake siin ilmas on, kus varjul truudus, arm ja õnn“. Luule on ümbritsenud ema nime erilise aupaistega.

Ema olla — see on ühtlasi inimlike rõõmude ja murede kogusumma-mõiste ühesainsas sõnas.

Suuremaks mureks igale emale on olnud, kuidas lapsi kasvatada, et nad oleksid vanematele õnneks, rõõmuks ja uhkuseks. Ema on esimene päike, mis soojendab ja valgustab last. Laps meenutab ema naeratust kui esimest julgustust ja tuge väheteadlikus noores elus. Emale on omistatud parimaid meelitusnimesid ja ema nimi omakorda on antud kõigele, mis on meile armas: emake-maa, Emajõgi, Emake-Volga jne. — kõigele, mis väärib ema kõrget ja püha nime.

Laste kasvatamine nõuab suurt vaeva, hoolt ja muret, eriti nüüd, raskeil sõjapäevil, kus paljud isad on võitlemas oma laste olemasolu, nende tuleviku ja vabaduse eest, jättes pere ema hooleks.

Nõukogude valitsus katsub kergendada emade vaeva uute seadluste ja määrustega, rahalise toetusega lasterohketele perekondadele ja emade autasustamisega. Nõukogude riigi abi on suurendatud rasedatele ja üksikutele emadele. Selle toetuse ja tähelepanu osaliseks saavad nõukogude emad igast rahvusest ja nüüd on selle au pälvinud ka eesti emad.

On ilmunud ja avaldatud vastavad seadlused „Ema-kangelase“ ja „Ema au“ ordenite andmise kohta paljudele eesti emadele ja see autasustamine jätkub pidevalt. Võime uhked olla nendele sangaremadele! Üldiselt on ju meie rahvaarvu kahanemise oht pikemat aega kestnud ja vaevalt võime sõja ajal loota rahvaarvu tõusu, ent nüüd, kus on teostatud maareform ja loodud muud soodsad tingimused meie laialdaste hulkade elu lootusrikkaks arenemiseks, peaks pärast sõja lõppu meie rahvas kiiresti kasvama arvult kui ka jõukuselt.

Nüüd, kus meie lõplikult oleme vabanenud oma ajaloolisest verivaenlastest, saksa orjastajast, keda meil ka tulevikus enam pole vaja kartä, on kõigiti kindlustatud meie laste ja emade, kogu eesti rahva tulevik, kuna õigus tööle ja vastavale tasule on antud meie põhiseaduses. Nõukogude riik, mis on rajatud plaanimajandusele, tööpuudust ei tunne. Eesti ema võib rahulikult ja ilma suurema mureta oma lapsi kasvatada ja neile ka haridust anda, et neist saaksid ausad Nõukogude kodanikud, kes on tarbe korral valmis oma kodumaad kaitsma viimse hingetõmbeni.

Juba emapiimaga peate teie oma lastesse istutama isamaa-armastust — nõukogude patriotismi — ning ohvrimeelsust oma rahva huvide kaitsmisel ja viha meie vaenlaste vastu, kes meilt tahavad röövida selle, mis meile on andnud Stalinlik Konstitutsioon.

Mispärast on Eesti Rahvuskorpus nii vapralt võidelnud Punaarmee ridades Suure Isamaasõja käigus? Sellepärast, et iga eestlane on emapiimaga enesesse imenud viha ja kättemaksutunnet saksa orjastajate vastu; just sellelõttu oleme võinud tõhusalt abistada kangelaslikku Punaarmeed, kes oma Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini geniaalsel juhtimisel viib fašismi purustamise peatse lõpuni ja kindlustab kõigi Nõukogude rahvaste tuleviku püsiva rahuga.

Andku emaarmastus oma lastele moraalset jõudu võitlusteks ja võitmiseks! Loodan, et autasustamine kõrgete ordenitega tiivustab teid ema-

vaevade ületamiseks ja annab teile jõudu edaspidises töös meie rahva ja
sünnimaa hüvedeks!

Ema-au kohustab kasvatama ausaid Nõukogude kodanikke, sangareid ja
tuliseid patrioote.

Soovin teile selleks edu ja tugevat tervist!

3. märtsil 1945

Kõne ENSV partei- ja nõukogude töötajaille ordenite kätteandmisel

Seltsimehed!

Mul on eriline rõõm ja heameel teid tervitada ja õnnitleda kõrgete ordenitega autasustamise puhul!

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus Eesti NSV juhtivate partei- ja nõukogude töötajate autasustamise kohta Isamaasõja I ja II järgu ordenitega täidab iga eesti patrioodi südame suure uhkuse- ja väarikuse-tundega. Võiksime ütelda, et teie autasustamisega on autasustatud ühtlasi kogu töötav eesti rahvas.

Me teame, et ÜK(b) Partei ja NSV Liidu valitsus hindab inimesi nende teenete, nende saavutuste ja võimete järgi. Teile osaksaanud autasustamine märgib neid võite, mis on saavutanud eesti rahvas saksa vallutajaist Punaarmee poolt vabastatud kodumaal EK(b) Partei ja nõukogude võimu juhtimisel.

NSV Liidu Ülemnõukogu Presiidiumi seadlus kriipsutab alla, et sõjaaja tingimustes on viljavarumise töö suur tähtsus võidu saavutamiseks vaenlase üle ja et see võrdub oma tähtsusest rindetööga. Vili on tähtis relv võitluses saksa rööv vallutajate vastu, mis aitab Punaarmeel purustada vaenlast tema enda koopas Ida-Preisimaal, Pommeris ja Berliini lähistel.

Seltsimehed! Teie väsimatul hoolet ja püüdlusel on Nõukogude Eesti edukalt täitnud viljavarumise riikliku plaani, ületades kõik raskused, mis esile kerkisid. Peame avameelselt tunnistama, et ei olnud kerge meie partei- ja nõukogude tegelastel organiseerida kogu maad tähtsaimate riigiülesannete ja kohuste täitmisele, ent eht-bolševistlikult teie lahendasite probleemi hästi, mis nüüd ka on leidnud kõrget hindamist kõrgete ordenitega autasustamise näol.

Nõukogude sotsialistlikus ühiskonnas on nii iga üksiku edu kui ka rühmavõidud kogu kollektiivi ja riigi eduks ja auks. Sellest tunneb rõõmu kogu kollektiiv ja iga selle üksik liige.

Olgu siinkohal lisatud, et Isamaasõja I ja II järgu ordenid on — vastavalt statuudile — kõrged lahinguordenid, mida määratakse ja antakse suurte teenete ja kangelastegude eest: vaenlase tähtsate objektide hävitamise eest tagalas, vaenlase lennukite hävitamise eest õhulahinguis, vaenlase tankide kahjutukstegemise eest, püsivtulistuspunktide ja nende garnisonide hävitamise eest ja teiste puhtlahinguliste teenete eest. See kriipsutab veel

kord alla teie teenetele omistatud tähtsust ja suurust. Ent kõrge hinnang Nõukogude riigi poolt kohustab teid kõiki uutele pingutustele, uuele raskuste ületamisele, mis seisavad meil ees seoses kevadkülvi organiseerimisega, mille edukas läbiviimine samuti võrdub rindetööga, sest kevadkülvi täiuslik ettevalmistus kindlustab ja otsustab lõikuse saatuse, meie viljasaagi.

Igaüks lõikab seda, mis ta on külvanud ja kuidas ta on külvanud, millise seemne ta on mulda idanema pannud. Teie senine töö on vilja kandnud ja meie partei- ja nõukogude tegelaste võimete tuleproov on hästi sooritatud. Lubage tulevikukski soovida samasugust edu ja kordaminekut!

Olen veendunud, et teie tänane autasustamine kõrgete ordenitega innustab teid uutele võitudele ja tiivustab teid eelolevas töös parimate püüdluste ja taotluste tähe all võitlema kuni meie verivaenlase, saksa fašismi lõpliku hävitamiseni. Lenini-Stalini lipu all, meie Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini geniaalsel juhtimisel — edasi võidule ja sellele järgneva püsiva rahuni.

12. märtsil 1945

Emade-kangelaste autasustamise puhul

Auväärt eesti emad-kangelased!

Teie olete teenitult saanud suure au osaliseks, omades „ema-kangelase“ aunimetust ja kandes nüüdsest oma rinnal kõrget ordenit.

Lubage sel puhul teid südamest tervitada ja õnnitleda! Eesti rahvas võib uhke olla oma emadele-kangelastele, kes oma elu on pühendanud tulevikule.

Olème harjunud sellega, kui kangelase aunimetus antakse suurte lahinguliste teenete eest nendele, kes on ennastsalgavalt valmis olnud end ohverdama kogu rahva ja riigi huvide eest.

Nõukogude valitsus ja Kommunistlik (b) Partei hindab niisama kõrgelt emasid, kes on sünnitanud meie riigile ja rahvale uusi tublisid Nõukogude kodanikke, nagu ta hindab lahingulisi teeneid, võitlejate vaprust, oskust ja võimeid.

Võrdselt Nõukogude Liidu kõigi rahvaste emadega on nüüd esmakordselt ema-kangelase aunimetuse esialgu pälvinud 26 eesti naist, milline arv päev-päevalt kasvada töötab. Nõukogude inimestele on omane põhimõte, et ükski saaatus pole ülemmäär.

Varem, märtsi algul võisime meie tervele reale lasterikastele eesti emadele kätte anda „Ema-au“ ordenid. See näitab, et Nõukogude riik sõides ei unusta neid, kes on andnud elu võitlejaile, ta ei unusta emasid.

Üheski teises riigis ei osutata sellist tähelepanu hoolekandele emade ja laste eest kui Nõukogude Liidus, kus kulutatakse tohutuid summasid lasterikaste emade toetuseks, sünnitusmajade, lasteaedade ja -sõimede ülalpidamiseks.

Selles väljendub kogu nõukogude ühiskonna armastus ja lugupidamine naisele-emale, et temale luuakse kõik tingimused ühtlasi loovaks tööks ja emaõnneks.

Nõukogude kord hindab lapsi kui meie tuleviku rajajaid ja kandjaid, kui uute väärtuste avastajaid ja loojaid, kui meie asendajaid ülesehitustöös ja võitluses veel parema ja täiuslikuma tuleviku eest, kommunismi eest.

Meie teame, et kodanlikus Eestis ja saksa fašistide okupatsiooni ajal eesti töötavatel emadel polnud kerge lapsi ilmale tuua, neid kasvatada ja neile haridust võimaldada. Lasterikastel emadel oli sellal üldse raske tööd saada, veel raskem peavarju, korterit leida. Nende emade õnn muutus igapäevases elus nuhtluseks.

Nõukogude riigis on teostatud naiste töökaitse, seal on ema ja lapse huvid kõigiti kindlustatud ja vastavate seadustega tagatud. Nõukogude valitsus kergendab kõigiti emade vaeva rahaliste toetustega ja nendele paremate elutingimuste loomisega. Eriti tähtis on see abi ja hool Suure Isamaasõja võitluspäevil, kus paljud isad on rindel sõdimas oma laste olemasolu, nende tuleviku ja vabaduse eest. Tuleb mainida, et just raskeil sõjapäevil on hoolekanne emade ja laste eest Nõukogude Liidus kõigiti kasvanud, mis igale emale annab kindla tunde, et ta tema hoolde jäänud pere eest suudab seista.

Lugupeetud emad-kangelased! Saksa fašistlikud röövvallutajad on hävitanud ja laastanud meie maad, nad on purustanud meie linnad ja külad, nad on riisunud meilt palju inimelusid hukatute näol ja maalt vangilaagritesse kõdunema lohistamise või sundkorras Saksamaale orjaks küüditamise teel. Meilt on võetud palju inimvara.

Teie olete eluloojad, uue põlvkonna rajajad, uute kangelaste sünnitajad ja kasvatajad. Meie teame, et kangelaseks pole vaja sündida. Selleks võib elu jooksul igaüks saada, kes ennastsalgavalt pühendab oma jõu ja tahte riigi ja rahva huvide eest võitlemiseks, nagu teie seda olete teinud, arvestamata kõiki raskusi ja ohte, mis on seoses uue elu andmisega. Vaevalt on teist keegi oma lapselt küsinud: „Millal maksad memme vaeva?“ Iga eesti ema mõtleb kõigepealt sellele, kuidas lapsest saaks aus ja väarikas, hästiharitud kodanik. Ema kasvataval sõnal on suur tähtsus.

Ema võib kangelasi kasvatada, kui ta ise on õilsaks eeskujuks, juhib lapse tähelepanu kõrgetele eesmärkidele, õilsatele ideedele. Rasketel minutitel ei jää säärane nooruk eluvõitluses hätta.

Suur Isamaasõda on sünnitanud ja kasvatanud tuhandeid-tuhandeid kangelasi (ja seda kõigil aladel), kellest meie varem seda oodata ja oletada ei teadnud. Eesti Rahvuskorpuse ridades on palju kangelasi, keda eesti emad on sünnitanud, imetanud ja kasvatanud, emapiimaga neisse jootes isamaa-armastust ja meie ajaloolise verivaenlase, saksa orjastaja vihkamist ja hävitamise vajadust.

Meie emade leelo, rahvaluule, kunstluule, kogu eesti kirjandus ja ajalugu on meid kasvatanud saksavastase võitluse vaimus, õpetades meid käima meie vaprate esivanemate Lembitu ja legendaarse Tasuja jälgedes. Kõik see on meile suureks innustajaks olnud meie praeguses võitluses sama igipõlise saksa vallutaja vastu.

Nüüd, kus meie kangelasliku Punaarmee abiga Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini geniaalsel juhtimisel oleme vabanenud saksa orjastajate vägivallast, olgu iga ema ülimaks püüdeks anda meie ülesehituse teostamiseks töökaid käsi ja kangelaslikke võitlejaid Nõukogude Eesti eest. Ohutagu emasüda kõiki uutele vägitagedele!

Loodan, et tänane autasustamine teid kõiki tiivustab andma oma jõudu selleks, et teie lastest saaksid väarikad Nõukogude kodanikud! Selleks palju jõudu, edu ja tervist!

27. märtsil 1945

ENSV talurahva I kongressi puhul

Lugupeetud eesti töötavad talupojad!

Eesti Kommunistliku (b) Partei Keskkomitee ja Eesti NSV valitsuse nimel tervitan teid südamlikult ENSV talurahva I kongressi puhul!

Võime ütelda, et täna siia ruumi teie näol on kokku tulnud meie küla töötava talurahva paremik, et vabastatud ja vabas Nõukogude Eestis ühiselt arutada asju ja pidada nõu küsimuste üle, millel on riiklikult väga suur ning esmajärguline tähtsus.

Meie ei pea hetkekski unustama, et ENSV talurahva I kongress on võimalikuks saanud võiduka Punaarmee, sealhulgas ka Eesti Rahvuskorpuse ennastsalgava vaprust tõttu. Kõrgema Ülemjuhataja seltsimees Stalini geniaalsel juhtimisel on Nõukogude väed, kes seisavad ja võitlevad praegu Berliini lähistel, vabastanud kõik okupeeritud Nõukogude maa-alad, sealhulgas ka eesti rahva sünnimaa lõplikult ja alatiseks saksa orjastajate, meie ajalooliste verivaenlaste, balti parunite küüsisist. Meenutagem seda tänumeeli alati!

Praegu seisame etapil, kus vabadustarmastavate rahvaste hiiglaslik võitlus saksa orjastajate ja röövvallutajate vastu on jõudnud otsustavasse ajajärku, kus fašistliku Saksamaa kokkuvarisemine on käegakatsutav.

Surmaoht, mis eesti rahva olemasolu kohal rippus, on alatiseks kõrvaldatud. Eesti rahvas on jälle oma maa peremees ja ta jääb selleks ka tulevikus.

EK(b) Partei ja Eesti NSV valitsus ruttasid kohe pärast meie maa vabastamist saksa okupantidest taastama ja uuesti kehtestama kõike seda, mis saksa orjastajad meilt olid röövinud. Esimeseks sammuks sel alal oli äravõetud maa tagasiandmine meie talupoegadele.

Kui sangarlik Punaarmee vabastas meie maa vaenlasest, siis nõukogude võim vabastas eesti töötava talupoja hallparunlikust eksploateerimisest, nagu ta on vabanenud saksa mõisnike teo- ja tööorjusest. Ajalugu sammub oma kindlat rada progressi ja inimmasside vabanemise suunas. Nagu kadusid omal ajal feodaalsed köidikud, nii purunevad nüüd kapitalismi-ajajärgu ahelad. Elu sammub edasi üldise õigluse ja humaansuse suunas. Ajalugu ei ole taskukell, mida tagurpidi võiks ajada, vaid selle osuti mehhanism tiksus edasi parima ja täiuslikuma ühiskonna suunas.

Nõukogude poliitika talurahva suhtes võimaldab maareformi alusel igal põldu harida soovijal saada maad, ühtlasi ka kariloomi, inventari ja muud varandust, mis uusmaasaajale on vajalik. On loodud kõik tingimused ja rahalised võimalused selleks, et igaüks võiks julgesti asuda tööle oma põllul, väljal ja aasal.

Inimpõlvede unistus — omada lapikest oma esivanemate maast — on seega täide läinud. Nüüdsest on eesti rahva saatus, tema vabadus ja iseseisvus, kogu meie tulevik meie oma asi, meie eneste kättes. Nüüd on eesti rahvas ise oma õnne sepp.

Meie seisame praegu oma rahva sangarliku ajaloo haripunktil. Taliharja päev on möödunud, saabumas on suur kevad. Seoses sellega on vaja mõelda sellele, kui tähtsad riiklikud ülesanded on teil täita nõukogude süsteemis.

Seltsimehed! Teist enestest ja teie algatusvõimest, teie heast tahtest sõltub kevadkülvil täiuslik teostamine. On tarvis kõigiti valmis olla selleks võitluseks, mis kindlustab meie rahva toitlustamise ja kangelasliku Punaarmee abistamise.

Kevadkülvil viimistletud ja täiuslik ettevalmistus, põllutööriistade valmisolek kindlustab ja otsustab meie tänavuse lõikuse saatuse, meie viljasaagi.

Juba rahva kõnekäänd rõhutab: igaüks lõikab seda, mis ta on külvanud ja kuidas ta on külvanud, millise seemne ta on mulda idanema pannud.

On vajalik, et teie töö võimalikult rohkem vilja kannaks! Ma ei taha salata, et alguses raskusi on, ja uusmaasaajatel on kindlasti palju muresid ette kanda.

Aga millal on eesti rahvas raskusi kartnud? Tema visadus ja töökus ületavad kõik esialgsed tõkked. Et töötav talurahvas ühisel tahtel ja innul kõigega hakkama saab, see on kindel, selles meie ei kahtle.

Saksa röövvalutajad on rängalt laastanud meie külasid ja linnu. On vaja kõik jõud koondada selleks, et meie varsti suudaksime taastada oma armsa sünnimaa endises säras ja ilus, endises jõukuses ja kultuursuses.

Meie põlluharijad on ikka armastanud maad ja tööd ennast. Praegu, kus sõda veel lõppenud ei ole, on see eriti tähtis. See asjaolu püstitab suured ülesanded ka eesti naistele, eriti seal, kus mehed on siirdunud võitlejate ridadesse, et kojujääjad võiksid tööga toime tulla.

Nõukogude võim — EK(b) Partei ja Eesti NSV valitsus — teeb omalt poolt kõik, et töötavat talurahvast abistada. Loodan, et eesti töötav talurahvas meie võimuorganite juhtimisel teostab kevadkülvil sajaprotsendiliselt ja sellega tõestab oma riiklikku küpsust ja isamaa-armastust, nõukogude patriotismi.

Lubage teile kõigile soovida palju jõudu, visadust, sitkust ja tublit raudgematut tervist teie eelseisvas töös!

Elagu vaba Nõukogude Eesti ja tema töökas rahvas!
Elagu Nõukogude Liit ja tema rahvaste vankumatu sõprus!
Elagu kangelaslik Punaarmee ja tema koosseisus võitlev Eesti Rahvus-
korpus!
Elagu meie suur juht ning õpetaja Kõrgem Ülemjuhataja seltsimees
Stalin!

29. märtsil 1945

Kõne NSVL Ülemnõukogu I koosseisu XI istungjärgul

*NSV Liidu rahanduse rahvakomissari sm. A. G. Zverevi aruande puhul
NSVL 1945. a. riigieelarve üle ja NSVL 1943. a. riigieelarve täitmisest*

Seltsimehed saadikud! NSVL Ülemnõukogu istungjärgule läbiarutamiseks ja kinnitamiseks esitatud 1945. a. riigieelarvel on meie kodumaale eriline tähtsus. See on lõpliku võidu eelarve, loomise ja taastamise eelarve; ta kajastab sotsialistliku riigi võimsust ja Nõukogude Liidu rahvaste raudset tahet lüüa lõplikult verivaenlast, kindlustada võitu ja rahu.

Kui me rääkisime aasta tagasi, et on lähedal võidupäev, siis täna me võime ütelda, et on saabumas lõpliku võidu päev, ta on meie ees täies hiilguses.

Möödunud 1944. a. tõi vabastuse Nõukogude Liidu rahvastele, sealhulgas ka eesti rahvale, kes üle kolme aasta ägas saksa fašistliku okupatsiooni ikke all, kannatades ennekuulmatut terrorit ja mõnitamist. Nüüd on meil juba 7 kuud täielik vabadus.

Võidukas Punaarmee täitis geniaalse väepealiku Nõukogude Liidu marsali suure Stalini juhtimisel oma ajaloolise vabastusmissiooni mitte üksi Nõukogude Liidu piirides, vaid ka kaugel üle meie kodumaa piiride.

Rahvad, kes ajutiselt kaotasid vabaduse, oskavad vabadust tagasi saades teda veelgi rohkem hinnata. Kõige kallima kaotus kriipsutab veel rohkem alla tema elulist tähtsust.

Vabadus, sõltumatus ja iseseisvus on igale rahvale niisama vajalikud kui õhk hingamiseks.

Eesti rahvas oskab kõrgelt hinnata seda, mille andsid meile tagasi kangelaslik Punaarmee ja tema koosseisus võitlev Eesti Rahvuskorpus.

Eesti rahval on oma poegade hulgas 8 Nõukogude Liidu kangelast (neist 3 Nõukogude Eesti territooriumi vabastamise eest), kuna ordenite ja medalitega autasustatute arv ulatub 10 000-ni.

Vabastatud eesti rahva nimel ma ütlen sellelt kõrgelt tribüünilt sügavat ja südamlikku tänu suurele vene rahvale ja kõigile Nõukogude Liidu vennasrahvaile abi eest Nõukogude Eesti ja tema paljukannatanud rahva vabastamisel. Selle abita me enam ei oleks näinud vabadust.

Kõigi vabastatud rahvaste, sealhulgas ka eesti rahva tänulikkus Punaarmeele ja suurele Stalinile on piiritu ja igavene.

Laialt avanesid meie ees võidu triumfiväravad. Võib kindlasti ütelda, et meie lõpetame sõja, et võit on juba kätte võideldud. Meie käes on jälle Berliini võtmed. Meil seisab ees saavutada püsiv rahu ja asuda täielikult

suurele tööle rahvamajanduse, eriti aga tööstuse taastamise alal saksa rüüstajate ja põletajate poolt laostatud rajoonides, oblastites ja vabariikides. Eesti rahvas tervitab soojalt sõpruslepingute sõlmimist NSVL valituse poolt Jugoslaavia ja Poola demokraatliku vabariigiga.

Meie hindame kõrgelt seda rahu kindlustamise tegurit pärast sõjaaegseks perioodiks. Meie rõõmutseme antifašistliku koalitsiooni laienemise üle, mis on suunatud võidu saavutamisele vaenlase üle.

Seltsimehed saadikud! Missuguseks muutis saksa okupandid õitsva Nõukogude Eesti, on paljudele juba teada. Tugevasti said kannatada Eesti NSV tööstus ja linnamajandus. Suur osa vabrikuist ja tehaseist on kas täiesti purustatud või tehtud kõlbmatuks. Palju sisustust on veetud Saksa- maale. Hitlerlaste hävitustöö illustreerimiseks võib ütelda, et tekstiiltööstuses on säilinud ennesõjaaegsest 700 000 värtnast kõigest 16 500. Hävis umbes 2 000 000 tonni põlevkivitööstuse saadusi. Ettevõtted, mis suutsid anda 200 000 tonni põlevkiviõlisisid aastas, on kas täielikult või osaliselt purustatud. Kõik elektrienergeetilised baasid vabariigis lasti sakslaste poolt õhku, välja arvatud Tallinna elektrijaam, mis päästeti tööliste ennast-salgava võitlusega oma ettevõtte eest kergeltvigastatud kujul.

Transpordivahendeist jäi alles mitte üle 6—7 protsendi. Kõik raudteesillad olid lastud õhku, rööpad üles võetud ja ära veetud. Kitsarööpmelise raudtee vedureist ja vaguneist jäi järele umbes 7 protsenti. Maanteed olid viidud kõlbmatusse seisukorda.

Eesti NSV metsatagavarasid röövmajandati. Sakslaste poolt on hävitatud umbes 13 000 ha metsa.

Suurt kahju on tehtud okupantide poolt meie vabariigi põllumajandusele. Produktiivse karja rekvireerimine on vähendanud piimakarja poole võrra. Veojõudu ei jätku isegi külvipinna vähendamise juures 40 protsendi võrra. Põllupind kurnati sakslaste ajal välja äärmuseni. Sigade arv vähenes 56 protsendi, lammaste arv 21 protsendi võrra, kodulinde jäi järele ainult 30 protsenti ning mõnes maakonnas ainult 10 protsenti. Tugevasti kannatasid aiandus ja mesindus.

Määratud kahju tehti okupantide poolt vabariigi kommunaalmajandusele. Kõikidele on teada, et suuruselt kolmanda Eesti linna, Narva pühkisid sakslased maa pealt ära, jätmata kivi kivi peale. Sellest 37 000 elanikuga tööstuskeskusest on järele jäänud vaid rusuhunnik. Hävis kõik: Kreenholmi manufaktuur, lina- ja kalevivabrik, elektrijaam ja kõik sotsiaal-kultuurilised asutused. Siin ootab kõik taastamist.

Suuri purustusi on teinud sakslased ka meie ülikoolilinnas Tartus, kus oli 1941. a. 76 000 elanikku. Elamuist on siin purustatud üle 40 protsendi. Hävitatud on masinaehituse-, seebi-, ja teised tehased, telefonivabrik, elektrienergeetiline baas, kõik Emajõe sillad, teater „Vanemuine“, Eesti rahvuslik etnograafiline muuseum, 16 kooli, 3 kinoteatrit, 4 võõrastemaja ja rida teisi ehitusi, millel oli suur kultuuriline väärtus. Hävitatud on veevärk, gaasi- ja elektrivõrk jne.

Umbes samasuguseid purustusi me leidsime eest oma pealinnas Tallinnas. Ka siin on elamispind vähenenud 43 protsendi võrra. 13 000 majast Tallinnas on hävitatud või vigastatud 3885 suuremat elumaja.

Taganemisel purustasid sakslased terved linnade kvartaalid, näiteks Võrus, Tartus, Otepääl ja mujal, ja ainult Punaarmee hoogne pealetung päästis meie linnad ja alevid täielikust hävingust. Nii toodi Tallinnas Toompea maa-alustest käikudest, Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu hoone alt välja ja tehti kahjutuks 112 tonni lõhkeainet ja aegsütikuga miine.

Tööliste jõupingutustega päästeti sellised ettevõtted, nagu tselluloosivabrik Kehras, elektrijaam Tallinnas, fosforiidivabrik Maardus jt. Ennast-salgavalt päästsid nad tootmisvahendeid, mis nüüd jälle kuuluvad neile. Talurahvale on antud tagasi nende maa.

Kahjuks läks sakslastel korda purustada elektrijaam Püssis, millel on eriti suur tähtsus põlevkivitööstuse varustamisel elektrienergiaga.

Suur on ka kahju, mis tehti sakslaste poolt meie toiduainetetööstusele ja kommunaalmajandusele. Purustatud on kõik Eesti NSV teatrid.

Eesti on purustatud ja laastatud saksa kurjategijate poolt. Eriti on tarvis meeles pidada, et puudub üle 20 protsendi vabariigi elanikest. Sakslased hävitasid halastamatult eesti kodanikke, lasksid neid maha ja põletasid neid tuleriitadel surmalaagreis. Saksa fašistlike kurjategijate tegudest räägib Erakorralise Riikliku Komisjoni teadaanne, mis omal ajal avaldati.

Kõik mäletavad Klooga laagri koledusi, kus sakslased põletasid 19. septembril 1944. a. 2000 inimest. Kuid see on vaid üks paljudest sääraestest faktidest.

On selge, et nõukogude võimu ees seisis ja seisab suur ülesanne taastada eesti rahva majandus- ja kultuurielu. Ja meie taastame ta.

Eesti NSV territooriumi vabastamise momendist Punaarmee poolt asusid vabariigi töötajad kommunistliku partei ja Nõukogude valitsuse juhtimisel kohe linnade ja külade purustatud majanduse taastamisele. Nad annavad ka edaspidi kogu oma jõu selle ülesande täitmiseks, aitavad igati Punaarmeel lüüa lõplikult meie verivaenlast ja kindlustada võitu.

Kuid rahva tööpingutuste kõrval on vaja purustatud ja laastatud maa taastamiseks ka suuri summasid.

Eesti NSV eelarve on määratud tulude ja kulude osas kindlaks 697 912 000 rublale, s.o. summale, mis ületab 1941. a. eelarve rohkem kui 165 000 000 rubla võrra.

Need sõjaaja oludes määratud tähelepanuväärsed summad annavad tunnistust bolševike partei, Nõukogude valitsuse ja seltsimees Stalini poolt isiklikult Eesti NSV huvidele osutatud suurest tähelepanust.

1945. a. eelarvel on suur poliitiline tähtsus moraalse ja ideeliste alustegede edasisele tugevdamisele meie rahvas, kes üle 3 aasta pani visalt vastu saksa alatule propagandale, Goebbelsi „keelepeksukoolile“ ja fašist-

likule laimule suure vene ja teiste Nõukogude Liidu vennasrahvaste aadressil.

Okupeerinud Eesti, arvasid sakslased, et kogu Baltimaa on jäädavalt võidetud, ning püüdsid igati selles veenda eestlasi, püüdes petta kogu rahvast.

Kuid ainult vähesed inimesed lasksid end pimestada fašistlikust valest ja vassimisest. Nüüd on Nõukogude Eesti täielikult vabanenud sellest hitlerlaste nurjatust valest ning ükski jõud ei kisu teda välja Nõukogude Liidu vennasrahvaste suurest perest.

Meie peame taastama oma vabariigi tema endises ilus ja puhtuses, kiiremini pühkima ära fašistliku türannia ja hitlerlaste ennenägematu röövimise jäljed. Ja meie teeme seda.

Purustused Nõukogude Eestis on niivõrd suured, et oma sisemiste ressurssidega oleks parima tahtmise juures raske rahvamajanduse taastamisega lühema aja jooksul toime tulla.

Eelarvekulude suurendamine, vaatamata Isamaasõjast tingitud hiigleressursside vajadusele, näitab selgesti, et nõukogude süsteem on igal ajal võimeline maksimaalselt täitma Nõukogude Liidus ühinenud rahvaste majandusliku ja kultuurilise elu nõudeid.

Assigneeringud Eesti NSV 1945. a. eelarve järgi katavad täiesti edasilükkamatud abinõud meie vabariigi rahvamajanduse ja kultuuriasutuste taastamisel.

Ma ei hakka üksikasjaliselt peatuma sellel, kuhu lähevad vabariikliku eelarve summad. Tarvitseb ainult ütelda, et kõik kulud sotsiaal-kultuuri-lisel alal moodustavad umbes 45 protsenti eelarve üldsummast.

See aukartustäratav summa näitab, et Nõukogude valitsus ei ole sõja olukorras nõrgendanud, vaid vastupidi, on suurendanud hoolitsust rahva-hariduse eest.

1945. a. eelarvega kindlustatakse tõus teaduse, kultuuri, kunsti, tervishoiu ja sotsiaalkindlustuse alal. Sama võib ütelda assigneeringuist rahvamajanduse ja teiste eelarve artiklite alal.

Eesti NSV 1945. a. eelarve tulude osas ma märgin tänuga ära dotatsioonid Liidu eelarvest vabariigi kõigi elualade taastamiseks 300 000 000 rubla suuruses summas, mis näitab Nõukogude Liitu ühinenud vabariikide ja rahvaste vennaliku abi hiiglaulatust.

Peale selle esitasid Eesti NSV Rahvakomissaride Nõukogu ja Eestimaa K(b)P Keskkomitee Nõukogude valitsusele läbivaatamiseks ja palusid kinnitada kapitaaltööde mahtu esmajärguliste objektide taastamise alal 1945. a. Narva, Tartu ja Tallinna linnas 90 000 000 rubla suuruses summas ning kogu vabariigi ulatuses 199 110 000 rubla suuruses summas Liidu Riikliku Plaanikomisjoni poolt ettenähtud 158 450 000 rubla asemel.

Vaenlase poolt purustatud linnade taastamine on üldrahvalik asi, ja Nõukogude Liidu vennalike rahvaste, esmajoones suure vene rahva kaasabil saavutab eesti rahvas maa taassünni lühikese ajaga.

Ma olen sügavasti veendunud, et meie viime eelarve täitmise edukalt läbi ja ületame raskused, mis teel ees seisavad. Meie vabariigi töötajate loov aktiivsus aitab meil auga täita kõik, mis partei ja nõukogude võim meile peale panevad.

Meie oleme märksa ületanud viljavarumise, metsatööde ning teede ja side taastamise plaani. Rahvamajanduse plaan 1945. a. ühe kvartaali kohta on edukalt täidetud 104-protsendiliselt.

Eesti NSV 1945. a. eelarve innustab meid kõiki uuteks töövõitudeks Punaarmee auks. Seepärast ma kiidan täielikult heaks kõik 1945. a. eelarve assigneeringud. Mingeid vastuväiteid ega pretensioone mul 1945. a. riigi-eelarve projektile ei ole.

Lõppeks ma tahaksin mainida kõigi liiduvabariikide püha õigust nõuda saksa anastajailt okupeeritud rajoonidele tekitatud kahjude tasumist ja kõigist meie liiduvabariikidest väljaveetud varanduse tagastamist. See kergendab meile kannatanud rajoonide rahvamajanduse ja kõigi elualade taastamist.

Meie ei ole võimelised ellu äratama 125 000 Nõukogude Eesti kodanikku, kes hukkusid fašismi õudse terrori tagajärjel. Kuid meie võime nõuda ja peame nõudma hitlerlike kurjategijate ja mõrvarite ning nende kaasosaliste vastutuselevõtmist, kellel ajutiselt on õnnestunud end varjata eelseisva karistuse eest.

Nende kurjategijatega, vaenlastega, kes asuvad meie territooriumil, me saame ise valmis, kuid õiglase kohtumõistmise karistav käsi, kogu Nõukogude Liidu karistav käsi leiab üles ülejäänud ükskõik kus maailma nurgas. Timukad ei pääse kättemaksust!

Bolševike partei ja suure Stalini targal juhtimisel me läheme veendunult ja erakordse optimismiga vastu lõpliku võidu helgele päevale. Me läheme julgelt vastu oma kuulsusrikkale tulevikule.

Elagu võit!

Elagu kangelaslik Punaarmee ja Sõjalaevastik!

Elagu tark juht ning geniaalne väepealik Nõukogude Liidu marssal seltsimees Stalin!

25. aprillil 1945

SISUKORD

Hitlerliku fašismi eellaine Eestis 1933./1934. a.	5
Töötava rahva solidaarsuse päeval — 1. mail	10
Kõne NSVL Ülemnõukogu istungil 18. VI 1942	13
Eesti noorsoo esindajate fašismivastane miiting 21. VI 1942	15
Eesti tuleviku ja olemasolu nimel!	18
Kirjanik — rahva südametunnistus	23
Läkitus eesti rahvale Oktoobrirevolutsiooni 25. aastapäeva puhul	26
Uue — 1943. aasta lävel	32
Punaarmee 25. aastapäevaks	35
Saksa fašistide poolt Eestis teostatav „totaalne mobilisatsioon“ on eesti rahva „totaalne“ hävitamine	38
Jüriöö vastuhakk ja eesti rahva vabadusvõitlus sakslaste vastu	41
Nõukogude Eesti eest!	44
Eesti 3 aastat Nõukogude Liidu rahvaste sõbralikus peres	52
Eesti N väekoondise esimese aastapäeva puhul	55
Avasõna esimesel eesti nõukogude kirjanike konverentsil Moskvas	58
Oktoobrirevolutsiooni 26. aastapäeva puhul	63
Põhjaliku murrangu aasta Suure Isamaasõja käigus ja meie sõjalised ülesanded Aastavahetusel 1943/1944	66
Lenin ja riik	72
Kõne NSVL Ülemnõukogu X istungjärgul	76
Fašistide katse hävitada eesti rahvast	79
Nõukogude kultuuri kaitsel	83
Hitlerliku propaganda hämarik	86
Eesti NSV neljandaks aastapäevaks	99
Värvad on lahti	103
Koidulat külastades	110
Vabastatud Tartu	113
Eesti ja vene rahva põline sõprus	116
Eesti rahvas Suures Isamaasõjas	119
Riigikaitse Rahvakomissariaadi ja Välisasjade Rahvakomissariaadi ümberkujundamisest liiduvabariiklikeks rahvakomissariatideks	123
Tervitus Tallinna vabastamise puhul	138
8. Eesti Laskurkorpuse teiseks aastapäevaks	142
Elagu vaba Nõukogude Eesti!	144
Nõukoguliku maareformi puhul	148
Nõukogude Eesti taassünd	152
Saaremaa vabastamise puhul	158
Nõukogude Sotsialistlike Vabariikide Liidu põhiseaduse — Stalinliku Konstitutsiooni — 8. aastapäev	162
Aastavahetusel 1944/1945	164
Kuulsuse tee	168
Kõne ordenite „Ema au“ kätteandmisel	174
Kõne ENSV partei- ja nõukogude töötajatele ordenite kätteandmisel	176
Emade-kangelaste autasustamise puhul	179
ENSV talurahva I kongressi puhul	181
Kõne NSVL Ülemnõukogu I koosseisu XI istungjärgul	183
	186

И. Варес. Возрождение Советской Эстонии.
На эстонском языке.

Ladumisele antud 3. VI 45. Trükkimisele antud 26. VI 45. Paber 61×86 cm ¹/₁₆.
Trükiarv 10 200. Trükitähti trükipoognas 50 688. Trükipoognaid 12.
Arvutuspoognaid 12,85. MB 03036. Trükikoja tellimise nr. 964.
Trükikoda „Ühiselu“, Tallinn.

Rbl. 6.50

A-1562

11/11

20 20 20